

Danste foltebøger

**MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDEN
UDGIVNE AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB**

Danske folkebøger

FRA 16. OG 17. AARHUNDREDE

UDGIVNE AF

† J. P. JACOBSEN
JØRGEN OLRIK OG R. PAULLI

NIENDE BIND

KØBENHAVN 1923

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG

PT 7915
D3
v. 9

DANSKE FOLKEBØGER

IX

**Sigismunda
Euriolus og Lucretia
Tvende Købmænd**

UDGIVNE AF R. PAULLI

M518924

PLAN FOR UDGAVEN

» **D**anske Folkebøger fra 16. og 17. Aarh.« udgives i en Række Bind, i hvilke de forskellige Bøger er ordnede dels efter Emne, dels efter litterær Emnetid (Apokryfe Bibelhistorier — Romaner med antike, byzantinske eller orientalske Emner — Romaner med Emner fra den middelalderlige Epik — Eventyr- og Elskovsromaner fra Middelalderen og Renaissance — Skæmtebøger — Magiske, moralske og apokalyptiske Romaner).

Udgavens Tekstgrundlag er det ældste bevarede Tryk eller Haandskrift, der gengives med de i det tekstkritiske Tillæg anførte Rettelser. Ord- og Stilvarianter fra senere Tryk ældre end 1700 meddeles, men ikke ortografiske Varianter.

Tilsyn med Udgaven føres af Bibliotekar Carl S. Petersen. Udgiveren skylder Hr. Docent, Dr. phil. Johs. Brøndum-Nielsen megen Tak for velvillig Bistand med Raad i sproglige Spørgsmaal.

INDHOLD

Indledning

Sigismunda	III—XXIII
Euriolus og Lucretia	XXIV—LVI
Tvende Købmænd	LVII—LXXXII

Tekst

Sigismunda	1— 29
Euriolus og Lucretia	31—154
Tvende Købmænd	155—187

Tekstkritik og Kommentar

Sigismunda	191—202
Euriolus og Lucretia	203—239
Tvende Købmænd	240—245

Bibliografi

Sigismunda	249—252
Euriolus og Lucretia	253—255
Tvende Købmænd	256—262

INDLEDNING

SIGISMUNDA

LIGESOM de to foregaaende Folkebøger, »Gri-seldis« og »En Doctors Datter«, stammer Historien om Sigismunda fra Boccaccios Decameron, hvor den danner den fjerde Dags første Fortælling¹).

Decamerons tre første Dage er til Ende, da sker der paa een Gang en Afbrydelse. Ellers begynder de enkelte Dage kun med en kort Indledning, hvori Boccaccio, væsentligst gennem Naturskildringer, danner den Baggrund, hvorpaa de ti følgende Noveller skal virke; men foran denne egentlige Indledning til den fjerde Dag afklipper han Fortællingens Traad og tager selv til Orde. De foregaaende tredive Historier har, efter hvad han siger, faaet Folk til at skumle over ham og kaldt Kritiken frem. Det er blevet bebrejdet ham, at han har leflet for meget for Kvindernes Smag og givet efter for sin Trang til at behage dem, man har betydet ham, at han burde anvende sit Talent paa værdigere Emner, og endelig er hans Sandfærdighed blevet draget i Tvivl. Han svarer nu sine Angribere ved først at fortælle en lille Anekdote som Illustration til Kvindens fuldstændig suveræne Magt over Manden, og afviser derpaa i en direkte og temmelig hvas Ripost den rejste Kritik.

1) Om Decameron findes i 8. Bind S. XXXII og XLIII f. nogle korte almindelige Bemærkninger, hvortil her henvises.

At dette lille polemiske Indlæg kommer her paa dette Sted, er næppe tilfældigt. Thi hvad enten den hele Affære nu er fingeret eller ej, saa sker der paa denne Dag i Decameron en Forandring. Naar nemlig undtages Historien om Giletta («En Doctors Datter») har den tredie Dag været hel- liget Skildringer, der nærmest forherliger den il- legale Elskov, og i Modsætning hertil anslaas der den fjerde Dag langt mere ærbare Toner. Den første Fortælling, der kommer, er af en ganske anden alvorlig Karakter, især i Sammenligning med den nærmest foregaaende, temmelig frivole Historie om Alibech og Rustico. Men iøvrigt er allerede i Slutningen af den tredie Dag Overgan- gen til et tragisk Emne blevet forberedt, idet Boc- caccio lader Filostrato, den unge Mand, der er udvalgt til Konge for den fjerde Dag, udtale Øn- sket om, at de Fortællende, for at imødekomme hans egen Sindsstemning, skal holde sig til Be- retninger om ulykkeligt Elskende. Og det maa siges, at den første Novelle opfylder Fordringen tilfulde:

Tancredi, Fyrste af Salerno, opdager, at hans Datter Ghismonda staar i Elskovsforhold til den unge Guiscardo. Den fortørnede Fader lader El- skeren gribe og dræbe; Hjertet skæres ud af Livet paa ham og bringes til Ghismonda, som tager Gift, hvorefter Tancredi angrer sin Grumhed.

Denne lille Tragedie danner Rammen om en af

de bedste Kvindeskikkelser, Boccaccio overhovedet har tegnet. Ghismonda er Typen paa den Kvinde, der, ringeagtende enhver Fare og Fordom, hensynsløst hengiver sig til sin Elsker, og som lige saa hensynsløst tilintetgør sit eget Liv for at følge ham i Graven. Hun imponerer ved den Styrke, der ligger i Ordene, hvormed hun svarer sin opbragte Fader, og hun rører ved den overstrømmende Følelse, der taler ud af hende, da hun kysser den døde Elskers Hjerte for tilsidst at trykke det mod sit Bryst, idet hun selv dør. —

Over for en saadan Novelle, hvis Værdi netop beror paa det Individualitetspræg, Boccaccio har givet den, synes Spørgsmaalet om Stoffets Originalitet mere underordnet; Tilfældet vil, at der ogsaa kun er lidet at sige herom.

I Midten af det 18. Aarhundrede opdagede Bibliotekaren ved det berømte Riccardianske Bibliotek i Firenze, Giovanni Lami, i et Haandskrift, der fandtes dér, og som synes at stamme fra det 14. Aarhundrede, to Noveller, der efter hans Mening skulde have tjent som Kilder for Boccaccio henholdsvis til Decamerons anden Dags niende Fortælling og til fjerde Dags første Fortælling¹⁾. Hvad

1) Udgivet selvstændigt i nyere Tid: Due novelle antiche anteriori al Decameron del Boccaccio, che servirono d'argomento a due bellissime istorie contenute in esso divin libro. Genova [o: Bologna] 1859. (Se om denne Udgave: Francesco Zambrini: Le opere volgari a stampa dei secoli XIII e XIV. 4. ed. Bologna 1884, S. 702). Kun trykt i 31 Eksemplarer, hvoraf eet i Staats-

den sidste af de af Lami fremdragne Noveller angaar, da er der imidlertid intet, der gør det sandsynligt, at vi her staar over for andet end en Genfortælling efter Boccaccio. Lamis Tekst er ganske kort, i Omfang kun en ringe Brøkdel af Decamerons Novelle, og refererer i knap Form den samme Handling, hvorover denne er bygget. Der gives ingen Dialog, lige saa lidt som nogen af Heltindens Enetaler. Derimod forefindes de samme Personnavne som hos Boccaccio: Tancredi, Ghismonda, Guiscardo. Det hele bærer ganske øjensynlig Præg af at være et Résumé med Decameron som Kilde, muligvis optegnet efter Hukommelsen ¹⁾).

Men selv om vi saaledes ad denne Vej ikke kan naa frem til Boccaccios Kilde, tør man dog alligevel ikke helt benægte Muligheden af, at han har hentet Motivet andetstedsfra. For at belyse dette maa vi se paa en anden af Decamerons Fortællinger, nemlig den fjerde Dags niende Novelle om bibliothek, Mönchen, der velvilligst har udlånt det til Brug for nærv. Udg. Naar A. C. Lee i sin Bog: *The Decameron, its sources and analogues*. London 1909, S. 50 anfører Zambrini som Udgiver, maa dette være en Misforstaaelse. — Af den sidste af »Due novelle« findes et Udtog i Hieronimo Benivieni: *Tancredi, principe di Salerno* (= *Scelta di curiosità letterarie*. XXVIII). Bologna 1863, S. 10–11. — Den første af »Due novelle« er en Parallel til Decameron II, 9, hørende til samme Cyklus som Folkebogen om tvende Købmænd, se den følgende Indledning.

1) Sml. Marcus Landau: *Die Quellen des Dekameron*. 2. Aufl. Stuttgart 1884, S. 218–219, jfr. S. 142.

Guiglielmo Rossiglione og Guiglielmo Guardastagno. Om disse fortælles det, at den førstnævnte Ridder dræber den sidstnævnte efter at have opdaget et Kærlighedsforhold mellem sin Hustru og ham. Hjertet skæres ud af Livet paa den dræbte, det bliver tilberedt af Kokken og sat frem for den utro Hustru. Da hun har spist, aabenbarer hendes Mand hende, hvad Retten bestod af, hvorefter hun tager Livet af sig.

Som allerede Axel Olrik tidligere har gjort opmærksom paa¹⁾, har vi her »Ghismonda«-Motivet i sin oprindelige Form: Husbonden lader sin Hustrus Elsker dræbe og tvinger hende til at fortære hans Hjerte. Denne Motiv-Form kan følges meget langt tilbage i Tiden før Boccaccio og er i hvert Tilfælde ikke yngre end det 12. Aarhundrede, snarere adskilligt ældre, og formodentlig af keltisk Oprindelse²⁾; i de følgende Aarhundreder er det oftere behandlet baade i Frankrig og Tyskland, Boccaccio selv erklærer at have laant Fortællingen fra Provençalsk. Nu er det ikke meget sandsynligt, at Boccaccio, som altsaa har kendt denne Sagnets oprindelige Form, først skulde have leveret en af ham selv foretagen Bearbejdelse der-

1) Danmarks gamle Folkeviser. V, 2, efter Forarbejder af Svend Grundtvig udg. af Axel Olrik. Kbh. 1890, S. 218.

2) Se Gaston Paris' Oplysninger om dette Emne i *Histoire littéraire de la France*. XXVIII. Paris 1881, S. 353—390, specielt S. 375. Sml. Tidsskriftet »Mélusine«. VII. Paris 1894—95, Sp. 56—57.

INDHOLD

Indledning

Sigismunda	III—XXIII
Euriolus og Lucretia	XXIV—LVI
Tvende Købmænd	LVII—LXXXII

Tekst

Sigismunda	1— 29
Euriolus og Lucretia	31—154
Tvende Købmænd	155—187

Tekstkritik og Kommentar

Sigismunda	191—202
Euriolus og Lucretia	203—239
Tvende Købmænd	240—245

Bibliografi

Sigismunda	249—252
Euriolus og Lucretia	253—255
Tvende Købmænd	256—262

af i Decamerons fjerde Dags første Novelle, for derefter at anvende Urformen i samme Dags niende Novelle. Utænkeligt er det selvfølgelig ikke, men snarere maa det dog antages, at Motivet allerede før hans Tid er spaltet i de to Former, som han begge har kendt og naturligvis ikke identificeret, men brugt dem som Kilder til to selvstændige Historier. Det svage Punkt ved denne Hypotese er blot, at vi om »Ghismonda«-Formen ingen som helst Oplysning har, ældre end Boccaccio.

Meget ejendommeligt er det derimod at se, hvorledes de to Former senere optræder sammenblandede i folkelig Tradition. Der findes nemlig i flere forskellige Lande, Italien, Skotland, Tyskland, Nederlandene, Sverige, Danmark, optegnet en Række Folkeviser, bygget over disse to Motiv-Former¹⁾. I nogle af disse Viser (tildels de italienske og alle de skotske) genfindes »Ghismonda«-Typen ret uforandret; men i de fleste Viser, det gælder bl. a. i de danske²⁾, gør den oprindelige Motiv-Form sin Indflydelse gældende. Der opstaar saaledes en Blandingsform, idet Handlingen ligesom

1) En udførlig Sammenstilling heraf er foretaget af Francis James Child i hans Udgave af *The English and Scottish popular ballads*. IX. Boston (1894), S. 29—34 og X. (1898), S. 303. Sml. Reinh. Köhler: *Kleinere Schriften*. II. Berlin 1900, S. 559, Nr. 12.

2) »Hertug Frydenborg«, Nr. 305 i »Danmarks gamle Folkeviser« l. c.; haandskrevne Supplementer hertil i *Dansk Folkemindesamling*. Sml. Evald Tang Kristensen: *Jyske Folkeminder*. XI. Viborg 1891, S. 117.

i »Ghismonda« udspilles mellem Faderen, Datteren og hendes Elsker, og dertil bliver saa føjet det oprindelige Slutningsmotiv: den dræbte Elskers Hjerter tilberedes og fortæres.

Alle Viserne stammer jo fra senere Tider, for Størstedelen er de optegnet fra Folkemunde i det 19. Aarhundrede, og vi er vel næppe i Stand til at frigøre dem for et Afhængighedsforhold til Decameron. Hvor fristende den Antagelse end kunde være, at deres Udspring skulde søges bag om Decameron, maa man dog renoncere derpaa, da vi ganske savner Midler til med det levnede Materiale at faa dette bekræftet.

Det betydningsfulde ved Novellen om Ghismonda er som sagt netop alt det, som Boccaccio selv har lagt ind deri. Derved har han ikke blot faaet den til at passe ind i Rammen, men han har ogsaa gjort den til en af Decamerons berømteste, og næppe nogen af dette Værks Kvindefigurer, det skulde da være Griseldis, er i den Grad blevet gjort til Genstand for Eftertidens Udnyttelse. Johannes Bolte har med overordentlig Flid foretaget en Sammenstilling af alle de Digterværker, der har hentet sin Inspiration herfra, og alene hans Fortegnelse over Titlerne fylder flere tættrykte Sider¹⁾.

1) Martin Montanus: Schwankbücher hrsg. von Johannes Bolte (= Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart. 217). Tübingen 1899, S. 586—589 og 657. Supplement hertil i Boltes

Særlig til dramatisk Brug har Sujettet været anvendt; bl. a. har Hans Sachs benyttet det til en Tragedie: *Ein klegliche tragedi desz fürsten Concreti* (1545)¹⁾, der kuriøst nok i Aarene 1869—74 har været opført i København, oversat og forsynet med en Prolog af Erik Bøgh, og her opnaaede at gaa 27 Gange over Scenen²⁾. Endnu saa sent som i 1895 er »Ghismonda« benyttet som Tekst til en Opera af Eugen d'Albert, et Vidnesbyrd om en sjælden Livskraft i Boccaccios Novelle, der har bevaret sin Tiltrækningskraft mere end et halvt Aartusind igennem.

Ligesom Tilfældet er med »Griseldis«, danner en latinsk Oversættelse Gennemgangsleddet fra

Udgave af Reinhold Köhler: *Kleinere Schriften*. III. Berlin 1900, S. 173, sml. Arthur L. Jellinek: *Bibliographie der vergleichenden Litteraturgeschichte*. I. Berlin 1903, S. 50, Nr. 709. — Til den hos Bolte (og i Lee's tidligere nævnte Bog) anførte Litteratur til Emnets Historie kan føjes: John W. Cunliffe: *Gismond af Salerno*, i: *Publications of the Modern Language Association of America*. XXI. Baltimore 1906, S. 435—461. Bonaventura Zumbini: *La Novella di Ghismonda*, i: *La Biblioteca degli Studiosi*. I. 1909. S. 65. Sidstnævnte Afh. har ikke været mig tilgængelig.

1) Hans Sachs hrag. von Adelbert von Keller. II (= *Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart*. 103). Tübingen 1870. S. 22—39.

2) Hans Sachs: *Hertug Concretus og hans Datter*. Tragedie paa rimede Vers i 5 Akter. Gjengivet paa Dansk af Erik Bøgh. Kbh. 1869, ogsaa i Erik Bøgh: *Dramatiske Arbejder*. VI. Kbh. 1869, S. 355—384. Lauritz Swendsen: *De københavnske Privat-teatres Repertoire*. Kbh. 1907, S. 69.

Italiensk til Tysk for »Ghismonda«. Den latinske Oversættelse er med Urette blevet tillagt Enea Silvio¹⁾, iblandt hvis Skrifter den ganske vist ogsaa findes optaget²⁾. Men fra andre Kilder kender vi den virkelige Oversætters Navn. Saaledes lyder f. Eks. Titelen paa en af de ældste latinske Separatudgaver af Novellen: *Leonardus aretinus ex bocacio vulgari, Tancredi filie sigismunde amorem in guiscardum transtulit in latinum*³⁾. Oversætteren er altsaa den berømte Humanist Leonardo Bruni fra Arezzo (Leonardus Aretinus), født ca. 1370, død 1444⁴⁾. Denne Mand, der indtog den betydningsfulde Stilling som florentinsk Statsse-

1) Se saaledes Gilles Ménage: *Anti-Baillet*. II. La Haye 1690, S. 336.

2) *Aeneae Sylvii Piccolominei opera*. Basileæ 1551 og 1571, i begge Udgaver S. 954.

3) Denne Udgave er trykt i Mainz af Peter Schöffer ca. 1459—70. Proctor Nr. 89. Eksemplar i Kgl. Bibl. Kbh., hvor ogsaa findes en senere Udgave: *Tractatulus de duobus amantibus: de Guistardo videlicet et Sigismunda*. [Köln, Cornelis de Zieriksee, ca. 1500.] Hain Nr. 1585. Ialt kendes 17 forskellige latinske Udgaver fra det 15. Aarhundrede, se: R. A. Peddie: *Conspectus incunabulorum*. I. London 1910, S. 53. Desuden findes den latinske Tekst som Tillæg til *Epistola Poggij de morte Hieronimi ad Leonardum Aretinum*, (hvoraf der i Kgl. Bibl. findes Udgaver trykt i Rostock, Michaelisbrüder, ca. 1476—80 og i Leipzig, Conrad Kachelofen, ca. 1490), samt optrykt i Domenico Maria Manni: *Istoria de Decamerone*. Firenze 1742, S. 247—256.

4) Hans Biografi findes som Indledning i *Leonardi Bruni Arretini epistolarum libri VIII*. Rec. Laur. Mehus. I. Florentiae 1741; om »Ghismonda«-Oversættelsen se S. LXXXI.

kretær, hørte til Cosimo de' Medicis Kreds. Foruden ved sin Bog om Firenzes Historie gjorde han sit Navn bekendt ved at oversætte Platon, Aristoteles og andre græske Forfattere til Latin, et Sprog som han beherskede med den mest fuldkomne Elegance. Hans Ry i Samtiden var ganske overordentligt, og efter sin Død blev han paa Baaren bekranset som *poëta laureatus*, saaledes som man endnu ser det paa hans Marmorbillede, der hviler oven paa Sarkofagen i Firenzes Santa Croce.

Man skulde synes, at en saadan Mand ikke behøvede at gøre Undskyldning for de litterære Arbejder, han lod udgaa fra sin Haand; men ikke desto mindre er det, som om han ønsker at dække sig bag Petrarca, fordi han har foretaget denne Oversættelse af Boccaccios »Ghismonda«. I det Brev (dateret 15. Januar 1436), hvormed hans Oversættelse indledes¹⁾, anfører han udtrykkeligt som sin egen Bevæggrund, at Petrarca har oversat en anden af Boccaccios Noveller, nemlig den om Markgreven af Montferrato. Dette forekommer lidt mistænkeligt. Vi ved nemlig ikke fra andre Kilder, at Petrarca har oversat denne Novelle (Decameron I, 5), men derimod Novellen om Markgreven

1) I den ovenfor nævnte Udgave fra Mainz 1469—70 kaldes dette Tilegnelsesbrev »Epistola translatoris ad sindachum Rutasolanum«, i andre af Udgaverne hedder det: »ad Bindaccio Riccasolanum«.

af Saluzzo (»Griseldis«)¹⁾. Og det kunde tyde paa, at Leonardo i Virkeligheden enten ikke har læst nogen Novelleoversættelse af Petrarca, men kun hørt derom, eller ogsaa kun husker den saa dunkelt, at han gør sig skyldig i en Forveksling. I begge Tilfælde virker det altsaa blot som et Paa-skud, naar han her drager Petrarcas Navn frem, og at han gør det, beror sandsynligvis derpaa, at han trods alt venter Bebrejdelser for, at en Mand af hans Kvalifikationer anvender sin Kraft paa et saa ubetydeligt Opus.

Medens Petrarca, som omtalt i forrige Bind (S. LII—LIII), i sin »Griseldis«-Oversættelse foretog en let Bearbejdelse af Boccaccio, saa holder Leonardo Bruni sig meget nær til sin Originaltekst. En enkelt Ændring, der er foretaget, skal omtales, som, skønt muligvis en Tilfældighed, dog ogsaa kunde vidne om Oversætterens æstetiske Sans. Boccaccio fortæller, at Ghismonda tilsidst hælder den Gift, hun holder i Beredskab, ned i Skaalen med Guiscardos Hjerter, der var badet af hendes Taarestømme; derefter sætter hun Skaalen for Munden og tømmer den til Bunds. Muligvis har det virket stødende paa Leonardo, at Heltinden saaledes sammen med Giften drikker sine egne Taarer og sin Elskers Hjerteblood; nok er det, i hans Gengivelse staar der blot, at hun tager Gift-

1) Decameron X, 10; se Danske Folkebøger VIII. S. XLIV—LIV.

bægeret og tømmer det uforfærdet. Denne Version gaar saa igen i Oversættelserne efter den latinske Tekst, ja, i den nedenfor nævnte illustrerede Udgave af den højtyske Tekst fra ca. 1480 er dette meget nøje pointeret af Kunstneren, idet man paa Billedet tydelig ser Skaalen, der indeholder Guiscardos Hjerte, staa paa Bordet ved Siden af Ghismonda, medens hun selv fører Bægeret med Giften til sine Læber.

Ved Leonardo Brunis latinske Oversættelse var Muligheden skabt for Novellens Udbredelse i Udlandet. Særlig i Tyskland blev den populær, at dømme efter de mange Optryk, hvoraf nogle er nævnt ovenfor (S. XI Note 3). Tanken om at oversætte den til Tysk var meget nærliggende¹⁾ og blev da ogsaa realiseret af flere. Foruden i Arigos Oversættelse fra ca. 1460 af hele Decameron²⁾ optoges Fortællingen paa Tysk i Albrecht von Eybs Ehebüchlein 1472³⁾, i det følgende Aarhundrede i Samlingen »Schertz mit der Warheyt« 1550 og i Martin Montanus' Schwankbücher 1551—53⁴⁾.

1) Af en fransk Oversættelse anføres fire trykte Udgaver fra Tiden før 1500 hos Peddie l. c. pag. 53.

2) Se Danske Folkebøger. VIII, S. LXXVI ff.

3) Deutsche Schriften des Albrecht von Eyb. Hrsq. von Max Herrmann. I. Berlin 1890, S. 52—59.

4) I Boltes ovenfor nævnte Udgave heraf S. 215 ff. — Montanus har saabenbart fundet, at Episoden om Ghismondas Giftermaal med Hertugens Søn af Capua (i den danske Folkebog: Campanien) var lovlig kortfattet hos Boccaccio, og har derfor paa egen Haand udvidet den til at omfatte hele fem Kapitler.

Men den Oversættelse, der senere blev til Folkebog, skyldes Niclaus von Wyle¹⁾.

Niclaus von Wyle hører til Tysklands ældste Humanister. Af Fødsel er han Schweizer (f. ca. 1410 i Bremgarten i Aargau), men hans Virksomhed falder i Schwaben. I 22 Aar, fra 1447 til 1469, var han Stadsskriver i den frie Rigsstad Esslingen i Nærheden af Stuttgart, senere blev han Kansler hos Grev Ulrich V af Württemberg og døde ca. 1478²⁾. I Esslingen kom han i Forbindelse og sluttede Venskab med Heinrich Stainhoewel³⁾, der en Tid levede som Læge her, og at disse to Mænd har følt sig nøje knyttet til hinanden, synes ikke saa mærkeligt, naar man betænker, hvorledes de i deres Arbejde stræbte hen imod fælles Maal. I sine »Beyträge zur Geschichte und Litteratur« kalder Lessing Stainhoewel og Niclaus von Wyle for »zwey deutsche Schriftsteller, . . . von welchen

1) Johannes Wegener bemærker i sin Bog: Die Zainer in Ulm (= Beiträge zur Bücherkunde des XV. & XVI. Jahrhunderts. I). Strassburg 1904, S. 41, at Folkebogsoversættelsen sikkert ikke skyldes Niclaus von Wyle, men derimod Stainhoewel, hvormed øjensynlig menes Arigos Decameron-Oversættelse (jfr. sst. S. 9). Men selv en overfladisk Sammenligning af Arigo, Wyle og Folkebogen viser klart den rette Sammenhæng.

2) Litteraturen om Niclaus von Wyle anføres af Hans Herzog i Allgemeine Deutsche Biographie. LV (Nachträge). Lpz. 1910, S. 144—145. Hertil kan bl. a. føjes: Ernst Jenny & Virgile Rossel: Geschichte der schweizerischen Literatur. I. Bern, Lausanne 1910, S. 61, samt de ndf. S. LII Note 1 nævnte Breve.

3) Se om ham Danske Folkebøger VIII, S. LIV.

sich unsere gedruckte Litteratur so zu reden anfängt¹⁾, og man maa da ogsaa sige, at deres Virksomhed sætter ind paa det gunstigst mulige Tidspunkt, hvor dels den nysopfundne Bogtrykkerkunst skaber hidtil uanede Muligheder for Litteraturen, og dels en Kulturstrømning sydfra begynder at gøre sig kraftigt gældende.

Hvad det sidste Moment angaar, blev det af den største Betydning for Niclaus von Wyle, at han stiftede personligt Bekendtskab med Enea Silvio, Biskop i Siena, senere Pave i Rom. Forholdet mellem disse to Mænd vil nedenfor blive gjort til Genstand for nærmere Omtale i Indledningen til den følgende Folkebog om Euriolus og Lucretia. Her skal det blot berøres, at den Renæssancebevægelse, som Enea Silvio repræsenterede, blev Niclaus von Wyle en begejstret Talsmand for i Tyskland, han virkede med Iver for dør at udbrede Kendskabet til den Litteratur, der var opstaaet i den nye Retnings Hjemland Italien, og mod dette Maal arbejdede han især ved Udfoldelsen af en rig Oversættervirksomhed. Af hans Hovedværk, de 18 »Translationer«, er da ogsaa Størsteparten hentet fra latinske Værker af de italienske Humanister: seks skyldes Poggios berømte Pen, fire har som Forfatter Enea Silvio og een Petrarca. Indholdet af Translationerne er mest moralske Trak-

1) G. E. Lessings sämtliche Schriften. Hrsg. von Karl Lachmann. 3. Aufl. XIV. Lpz. 1898, S. 42.

tater og Epistler, men desuden er den nye skønlitterære Genre ogsaa repræsenteret, hvis Kendemærke var et psykologisk interessant Stof i en kunstnerisk Udformning, og som dannede en skarp Modsætning til Ridderromanernes irrationelle og fantastiske Vidthleffigheder. De første Translationer er netop to saadanne Noveller, nemlig Enea Silvios »Euryalus et Lucretia«, som vi nedenfor skal beskæftige os med, og »Sigismunda«, der i den tyske Oversættelse er kaldet med den samme latinske Navneform, som Leonardo Bruni havde givet »Ghismonda«.

Som Oversætter har Niclaus von Wyle ganske bestemte Anskuelser¹⁾. Han har øjensynlig anset sin Mission for at være mindst lige saa meget af sproglig Art som af litterær. Den Beundring, han nærede for Latinen, har været saa stor, at det har staaet for ham som et Ideal helt at kunne om-danne eller tilpasse det tyske Sprog derefter. Derigennem haabede han at opnaa, dels at det tyske Sprog gik en rig og herlig Udvikling i Møde, dels at hans Landsmænd kom til at føle sig mere fortrolige med Bygningen af det latinske Sprog og lettere kunde tilegne sig det. Derfor maatte selv den mindste Tøddel af det latinske Forlæg ikke

1) Se herom: Bruno Strausz: Der Übersetzer Nicolaus von Wyle (= Palaestra CXVIII). Berlin 1912, hvori Translationerne er gjort til Genstand for en meget indgaaende sproglig og stilistisk Undersøgelse.

undslippe i Oversættelsen, og Betydningen af Glosserne maatte nøje præciseres, saa at et enkelt latinsk Udtryk ofte med overdreven Samvittighedsfuldhed blev gengivet ved to eller tre tilsvarende tyske (en Tendens, hvoraf den danske Oversættelse gennem den tyske er kommet til at bære tydelige Mærker). I sin Konsekvens maatte et saadant Princip næsten naturnødvendigt føre ud i Pedanteri og Unatur, og hvor stor Niclaus von Wyles Betydning end har været, maa man dog sige, at den Opgave, han i sproglig Henseende havde stillet sig, var uløselig.

Først kort Tid inden sin Død har Niclaus von Wyle afsluttet Rækken af sine Translationer, forenet dem i en Samling til Tryk og forsynet dem med en fælles Dedikation, dateret 5. April 1478, stilet til den württembergske »Landhofmeister« Dr. Georg von Absberg. Denne samlede Udgave udkom i Esslingen 1478 eller kort derefter¹⁾, men da Translationerne var affattet til forskellig Tid i Løbet af en længere Aarrække (de ældste udaterede skriver sig aabenbart fra ca. 1460), havde enkelte af dem allerede tidligere været udsendt særskilt med forskellige Tilegnelser. Fortalen til den anden Translation »Sigismunda« er saaledes hen-

1) Trykt af Conrad Fyner, Proctor Nr. 2465; denne Udgave ligger til Grund for: Translationen von Niclas von Wyle. Hrsg. durch Adelbert von Keller. Stuttgart 1861, hvori »Sigismunda« findes S. 79—90 og »Euryalus« S. 17—78.

vendt til Markgreve Karl af Baden, og heri meddelte Niclaus von Wyle, at han har foretaget sin Oversættelse efter Leonardo Brunis latinske Tekst, samt at han ogsaa har oversat Petrarcas »Griselidis«, en Oversættelse, som nu synes at være gaaet tabt. Hvornaar »Sigismunda«-Oversættelsen første Gang er trykt særskilt, kan vanskelig siges, men allerede fra det 15. Aarhundrede kendes fire udaterede Tryk¹⁾. Et af disse, der muligvis skriver sig fra Tiden 1475—76²⁾, er særlig berømt. Det er trykt i Ulm af Johannes Zainer sammen med Stainhoewels Aesop-Oversættelse og er ligesom denne forsynet med en Række Træsnit, der hører til det ypperste, som den tyske Illustrationskunst i det 15. Aarhundrede overhovedet har præsteret. Til »Sigismunda« hører der ikke mindre end tolv Illustrationer³⁾, alle baaret af en virkelig dyb kunst-

1) Peddie, l. c. pag. 53.

2) Imellem disse to Aar placeres Udgaven af Johannes Wegener i hans ovf. S. XV Note 1 nævnte Bog; »ca. 1477« er Tidsangivelsen hos W. L. Schreiber: *Manuel de l'amateur de la gravure sur bois au XVe siècle*. V, 2. Lpz. 1911, S. 62, No. 4487; og endelig »ca. 1485« bestemmes den til i Dietrichus Reichling: *Appendices ad Hainii-Copingeri repertorium bibliographicum*. IV. Monachii 1908, S. 101. — Et Eksempplar har været sendt nærv. Udgi-ver til Laans fra Universitäts-Bibliothek, Göttingen.

3) (I) Heltinden vender som ung Enke tilbage til sin Fader. (II) Guiscardus knæler for hende og modtager Røret med Brevet, (III) gaar gennem Tjørnekrattet ned i Hulen. (IV) Tancred belurer de Elskende. (V) Guiscardus paagribes, idet han stiger op af Hulen, (VI) føres for Tancred, (VII) kastes i Fængsel. (VIII)

nerisk Følelse, en Billedrække, der nok har gjort sit til at vække Opmærksomhed for Bogen¹⁾. Og foruden i Optrykkene af Fællesudgaven af de samlede Translationer udkom »Sigismunda« i flere Aarhundreder derefter særskilt som tysk Folkebog. Gödeke nævner saaledes²⁾ en Udgave fra ca. 1580, og 100 Aar derefter trykkes den i 1680 som Anhang til »Griseldis«³⁾. Det kan her nævnes, at det er denne Folkebog, der inspirerede Bürger til hans Ballade »Lenardo und Blandine«, som senere er blevet bekendt i Danmark ved Baggesens Gendigtning⁴⁾.

Men allerede paa Baggesens Tid var det fuldstændig glemt, at Folkebogen engang havde eksisteret paa Dansk. Dens Vej hertil var gaaet gennem Nedertysk. Til den nedertyske Udgave af »Griseldis« (Hamburg 1502), som er omtalt i forrige Bind (S. LV og 189), er føjet en Oversættelse paa samme Sprog af »Sigismunda« med Overskrift: »Van sygismunda Des vorsten dochter van Saler-Tancreds Opger med Datteren. (IX) Guiscardus dræbes, og Hjertet skæres ud af Livet paa ham; (X) dette bringes til Sigismunda, som (XI) tager Gift, sml. ovf. S. XIV. (XII) De to Elskende begraves sammen.

1) Jfr.: Ernst Weil: Der Ulmer Holzschnitt im 15. Jahrhundert. Berlin 1923, S. 31 ff.

2) K. Gödeke: Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung. 2. Aufl. I. Dresden 1884, S. 363.

3) Reinhold Köhler: Kleinere Schriften. III. Berlin 1900, S. 174.

4) Jens Baggesens danske Værker. 2. Udg. II. Kbh. 1845, S. 161—175.

nia Unde van deme iungelinge Gwiscardo«. Medens »Griseldis« i denne Udgave er gennemillustreret, findes der til »Sigismunda« kun et Hellsides-Træsnit, anbragt som en Slags Titelbillede og forestillende Heltinden med Krone, Scepter og hermelinsbesat Klædning.

Ganske ligesom den nedertyske »Griseldis«-Tekst blev »Sigismunda« oversat til Dansk og udgivet i Hamburg 1528. Dette Faktum var man imidlertid længe ganske uvidende om, og de senere danske Udgaver var ogsaa gledet ud af Bevidstheden. Peder Syv omtaler ikke Bogen i sin »Boglade«, Jochum Halling ej heller i »De Danskes Bibliothek«, Rasmus Nyerup har den ikke med i sin »Almindelig Morskabslæsning«, ligesaa lidt som Rahbek i sit »Nationalværk«. Først i Aaret 1875 offentliggjorde Chr. Bruun i Aarsberetninger og Meddelelser fra det Store Kgl. Bibliothek (II, S. 354) en Notits af Peder Terpager¹⁾, hvori Udgaven 1528 var beskrevet. Og endelig i 1879 leverede G. E. Klemming²⁾ en Beskrivelse af en Udgave fra Slutningen af det 16. Aarhundrede, som Kungliga Biblioteket i Stockholm havde erhvervet. Kolofonen med Angivelse af Trykkested og Trykkeaar manglede, men i 1910 kom Det kgl. Bibliotek i København i Besiddelse af et komplet Eksempplar, hvoraf det fremgik, at Bogen er trykt

1) Aftrykt i Bibliografien bag i nærv. Bd. S. 249.

2) Danske Samlinger. 2. Række VI, S. 391.

1591 i Rostock¹). Imidlertid var der ved Gennemgangen af Karen Brahes Bibliotek i Odense til Brug for Udarbejdelsen af Bibliotheca Danica fremdraget et Eksempplar af en Udgave trykt i København 1654²), som ikke var anført i Lauritz Linds trykte Katalog over Biblioteket (1725). Men med disse tre Udgaver, 1528, 1591, 1654, hvoraf den første endda er forsvundet, er vor bibliografiske Viden udtømt. Bogen har næppe vundet stor Udbredelse og har ialfald ikke sat sig yderligere Spor. I de gamle Bogauktionskataloger, hvor det jo ellers vrimler med Folkebogs-Titler, synes den slet ikke at forekomme. Denne Mangel paa Popularitet kan selvfølgelig skyldes tilfældige Aarsager, men kunde maaske ogsaa hidrøre fra, at det retoriske Element i Bogen har været for fremherskende paa det episkes Bekostning. Det, der især giver Fortællingen Værdi og har gjort den berømt, Sigismundas lange Replikker, har muligvis ikke været Kost for den mere robuste nordiske Smag, og vi ser da heller ikke, at Folkebogen fra Danmark, som det saa ofte ellers er Tilfældet, har forplantet sig videre til Sverige og Island.

Om selve den danske Oversættelse er der blot at tilføje, at den muligvis skyldes en Jyde, at døm-

1) Om et herhjemme ukendt Eksempplar, som allerede 1877 havde været beskrevet af den italienske Folklorist F. Sabatini, se Bibliografien bag i nærv. Bd. S. 250-251.

2) Se Bibliografien Nr. 3 og Variantapparatet bag i nærv. Bd. S. 192.

me efter Former som *end* for *ende*, *min* for *mine*, *ftg* for *ftge*, *fortent* for *fortient*. Dog maa man ikke overse, at saadanne Former kan være kommet ind ved en eller anden jysk Typograf, der har rejst paa Professionen og faaet Arbejde i det stærkt dansk-publicerende Trykkeri i Rostock. At forskellige sprogligt vanskelige Steder i den plat-tyske Tekst er sprunget over i den danske (se Kommentaren bag i nærv. Bd.), maa derimod Oversætteren tage paa sin Kappe, og vi kan vist heller ikke fritage ham for Mistanken om, at han har været en *Ærkefilister*. Til Bogens Titel tilføjer han nemlig for egen Regning som sin Opfattelse af Historiens Moral følgende Ord: »I huilcken Historia mand forfarer, huad ende Boelskab paa det sidste metfører«! Selv naar man tager den forskellige Betydning af Ordet Boelskab i Betragtning, kan man nok sige, at han ved denne Tilføjelse har fjernet sig saa langt som vel muligt fra den Aand, der bærer Boccaccios Novelle.

EURIOLUS OG LUCRETIA

HVORLEDES vore Folkebøger er opstaaet, véd vi i mange Tilfælde slet ikke. Hver enkelt af dem har vel haft sin Forfatter eller Kompilator, men Navnene paa de fleste af disse Mænd er gaaet i Glemme. De tre sidste Folkebøger, vi har behandlet, har i saa Henseende indtaget en Særstilling, da vi ikke blot kender deres Forfatter, men ovenikøbet regner hans Navn til Verdenslitteraturens største. Dog endnu mere opsigtsvækkende er Forfatterskabet til Folkebogen om Euriolus og Lucretia, hvis Autor ikke alene hørte til sin Tids berømteste Skribenter, men tillige opnaaede den betydningsfuldeste politiske og gejstlige Værdighed: at bære den romerske Pavekrone. Manden var Aeneas Sylvius (Enea Silvio Piccolomini), som Pave førende Navnet Pius den Anden.

I et Aarhundrede, der kan opvise Paver som Johannes XXIII og Alexander VI, begge komplette Forbrydere omend af forskellig Art, virker Pius II næsten som en Helgen; men ogsaa uden denne Baggrund gør han Indtryk som en alvorligt tænkende, ideelt stræbende Kirkefyrste, og med nogen Forundring vil da maaske den, der læser »Euriolus og Lucretia«, kunne spørge, om det da virkelig er den samme Mand, der har dette Erotikon i Boccaccios Manér paa sin Samvittighed. Ja, Identiteten er sikker nok, men man trænger unægtelig

til en Forklaring, og denne findes i den Omvendelse, eller hvad man nu vil kalde det, der satte sit dybe Skel i Mandens Liv, en Personlighedens Forandring, der har været og vel altid vil blive Genstand for den mest forskelligartede Bedømmelse, og som da ogsaa af nogle er stemplet som gement Hykleri, hvorimod den af andre, bl. a. af ham selv, er sammenlignet med intet mindre end Paulus' Omvendelse foran Damaskus.

Selv for os, der her blot skal beskæftige os med et enkelt af hans Skrifter, har denne Omvendelse sin store Interesse, da vi kun derigennem forstaar det Moment, der er det interessanteste i denne Bogs Historie, nemlig den Fordømmelse, som dens egen Forfatter gjorde den til Genstand for. Til Belysning af denne Konflikt mellem Enea og Pius maa vi give Hovedtrækkene af Mandens Liv¹).

1) Monografiske Fremstillinger: Georg Voigt: *Enea Silvio de' Piccolomini als Papst Pius der Zweite, und sein Zeitalter*. I—III. Berlin 1856—63. Anton Weiss: *Aeneas Sylvius Piccolomini, als Papst Pius II., sein Leben und Einfluss auf die literarische Cultur Deutschlands*. Mit 149 bisher ungedruckten Briefen. Graz 1897. Disse to Værker kan betragtes henholdsvis som et Aktorat og et Defensorat. Objektivt forstaaende er William Boulting: *Æneas Silvius, orator, man of letters, statesman, and pope*. London 1908. — Carolus Fea: *Pius II Pontifex Maximus a calumniis vindicatus*. Romae 1823, har ikke været mig tilgængelig. — Se desuden især (foruden Pius II's nedenfor nævnte Autobiografi): Ludwig Pastor: *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters*. 3. und 4. Aufl. II. Freiburg i. Br. 1904. Deutsche Rundschau. Bd. 153. Berlin 1912, S. 194—220: Pius II.,

Enea Silvio Bartolomeo Piccolomini blev født 1405 i det nuværende Pienza mellem Orvieto og Siena. Faderen var af gammel berømt Adelsslægt, men saa forarmet, at det kun var ved Slægtningses Støtte, at Enea, 18 Aar gammel, kunde komme til Akademiet i Siena. Her skulde han oplæres til Jurist, men følte sig langt mere tiltrukket af de moderne humanistiske Studier. Siena var ganske vist ikke, som f. Eks. Firenze, et Sted, hvor man særlig kunde uddanne sig i denne Retning, men Enea gav sig paa egen Haand i Kast med Studiet af Klassikerne, med en saa utrættelig Iver, at han ialfald blev i Stand til at honorere den første Fordring, der stilledes til en vordende Humanist: med Lethed at kunne udtrykke enhver Tanke, det fineste Ræsonnement og den mest dagligdags Bemærkning, paa et elegant Latin, helst i Form af et Citat fra en af Antikkens Forfattere. Men sin egentlige humanistiske Dannelse fik Enea vel snarest under sit toaarige Ophold i Firenze, hvor der var uhindret Adgang til at øse direkte af denne Aandsretnings Kildespring og til at komme i personlig Berøring med dens Mænd; men hvor frugtbringende dette end var for hans Udvikling, befordrede det ikke Brødstudiet, og han kaldtes derfor tilbage til Siena. Dog længe skulde han

ein Papst der Renaissance. Von Johannes Haller. Paa Dansk er der givet en kort, træffende Karakteristik af Enea Silvio i Vald. Vedel: Renæssancens Frembrud. Kbh. 1922, S. 217—219.

ikke blive hjemme. Omkring Aarsskiftet 1431—32 hændte det, at Biskoppen af Fermo, Domenico Capranica, der havde lagt sig ud med Pave Eugenius IV, paa sin Rejse fra Rom kom til Siena og her tilbød den unge Enea at ledsage sig som Sekretær; man forstaar, at Enea ikke betænkte sig længe paa at gribe denne Lejlighed til at faa sin Udlængsel stillet. Rejsens Maal, som naaedes tidlig paa Aaret 1432, var Basel, hvor det berømte Kirkekoncilium i aabenlys Trods havde konstitueret sig som Kirkens højeste Myndighed; og her begyndte Eneas kirkepolitiske Virksomhed, der førte ham ud i en omtumlet og rigtbevæget Tilværelse.

Baselerkonciliet var Arnestedet for Oppositionen mod Rom; Kravet om *reformatio in capite et in membris* var det officielle Banner, hvorom der allevegnefra fylkede sig en Skare Misfornøjede, hvis Motiver og Bestræbelser var af meget heterogen Art, og i dette brogede Selskab maatte netop en ung Mand med Eneas livlige Temperament finde en ideel Tumbleplads, hvor der bødes rig Lejlighed til at føre en løssluppen skønhedsdyrkende Tilværelse og samtidig erhverve sig Verdens- og Menneskekundskab. Efter at hans første Herre har forladt Konciliet, tager han Tjeneste hos forskellige andre Gejstlige, indvikles i en regulær Sammensværgelse mod Pave Eugenius, sendes i en diplomatisk Mission til Skotland, aflægger end-

XXVIII EURIOLUS OG LUCRETIA

og et ufrivilligt Besøg i skandinaviske Egne, idet Skibet af en Storm bliver slaaet helt op under Norges Kyst, og vender under andre dramatiske Omstændigheder tilbage til Basel. Her kommer han til at spille en større og større Rolle. Hans retoriske Evner henleder Opmærksomheden paa ham, han beklæder forskellige betroede Sekretærstillinger ved selve Konciliet, og da endelig det uundgaaelige Skisma indtræder, og Pave Eugenius erklæres for afsat, bliver Enea 1440 Sekretær hos den nyvalgte Felix V, den sidste Modpave, Kirkehistorien har at opvise. Endnu et Trin stiger han, da han to Aar efter i Frankfurt træffer den tyske Konge, senere Kejser Friderich III, der bekranser ham som *poëta* og tilbyder ham en Stilling som Protonotar d. v. s. Sekretær ved Kancelliet i Wien. Uden at slippe Forbindelsen med Konciliet tager han imod Tilbudet og sikrer sig derved et Tilflugtssted paa kirkelig set mere neutral Grund. I Kancelliets Tjeneste faar han yderligere Anvendelse for sine Evner som Diplomat, han kommer til at berejse hele Tyskland; dog ogsaa sit Forfatterskab faar han Tid til at passe: »Euryalus et Lucretia« er saaledes skrevet i Sommeren 1444. Men allerede Aaret efter er hans Liv traadt ind i en helt ny Fase.

I Begyndelsen af Aaret 1445 sendes et Gesandtskab fra det tyske Rige til Paven i Rom, og som Ordfører optræder ingen anden end Modpavens

tidligere Sekretær Enea Silvio, der nu, før han tager Ordet paa Kong Friderichs Vegne, med Knæfald gør personlig Afbigt over for Eugenius, beder om Tilgivelse for alle sine tidligere Vildfarelser og kirkepolitiske Forseelser. Og det var ikke blot i Ord, der passede til Lejligheden, at Eneas Kursændring mærkedes; ogsaa i Gerning viste den sig, thi den Forstaaelse, der nu efterhaanden bragtes tilveje mellem det under Skismaet hidtil neutrale Tyskland og Pavestolen, og som tilsidst endte med en Obedienserklæring, var hans Værk. Og han, der før kun med Afsky kunde tænke paa at blive Præst, betræder nu med Iver den gejstlige Løbebane. Allerede Maj 1445 er han Indehaver af en Sognekirke, Marts 1446 er han Subdiakon; først samme Efteraar afbryder han endelig den sidste Bro, der førte tilbage til Basel, idet han, karakteristisk nok, overdrager en af sine Venner ligefrem at sælge hans Embede som Scriptor ved Konciliet. 1447 dør Pave Eugenius, og Eneas Ophøjelse kan nu fuldbyrdes. Samme Aar er han blevet præsteviet og den nye Pave Nicolaus V udnævner ham til Biskop af Triest, 1450 bliver han Biskop af Siena, sin Fædrenestad. Han forbliver dog stadig i Kejserens Tjeneste, afslutter 1451 i Neapel dennes Ægteskabskontrakt og ledsager Aaret efter Bruden, Eleonora af Portugal fra Pisa til Siena, hvortil han har faaet henlagt hendes første Møde med Kejseren. Ved Kejserkroningen 1452, den

sidste, der fandt Sted i Rom, spiller Enea en fremtrædende Rolle, han udnævnes til pavelig Legat, og ophøjes Aaret efter til pfalzgrevelig Værdighed. 1455 afløser Calixtus III Nicolaus som Pave; faa Maaneder efter indfinder Enea sig i Rom, og allerede næste Aar kan han som Kardinal anlægge Purpurhatten. Calixtus' Pontifikat bliver ikke af lang Varighed; 1458 dør han, og efter en Uges Konklave-Intriger, som vi har Eneas egen meget aabenhjertige Skildring af, fandt det sidste Scrutinium Sted den 19. August. Enea Silvio var valgt.

Under Navn af Pius den Anden beklædte Enea Sankt Peters Stol i knap seks Aar. Hans Pontifikat er særlig præget af Kampe mod Kirkens Fjender, dels de indre, Koncilietilhængerne, dels de ydre, Tyrkerne. Under Forberedelserne til et Kors-tog mod disse rejste Pius tiltrods for sin legemlige Svaghed til Ancona for at sætte sig i Spidsen for en allieret Flaade; men her indhentede Døden ham 14. August 1464.

Til dette bevægede og stærkt omskiftede Liv svarer et lige saa broget Forfatterskab. Hans Digte fra Ungdomstiden er gaaet tabt, men de har sikkert været af erotisk Indhold og var dels skrevet paa Italiensk, formodentlig i Petrarcas Stil, dels paa Latin i de romerske Satirikers Aand; desuden har han skrevet Dramer i Terents' Manér. Som Historiker har han ydet værdifulde Værker, især over sin egen Samtids Historie, hvortil han

under sin diplomatiske Virksomhed havde været Øjenvidne. Af særlig Interesse er hans *Commentarii rerum memorabilium quæ temporibus suis contigerunt*¹⁾, den eneste Autobiografi, der foreligger fra nogen Paves Haand, inddelt i 12 Bøger²⁾, hvoraf dog kun den første omfatter Tiden indtil Pontifikatet. Som Geograf eller Kosmograf har han gjort sig berømt ved sit Værk »Asia«, der paabegyndtes af ham som Kardinal og afsluttedes under Papatet, hvorimod et tilsvarende Værk »Europa« efterlodes ufuldendt. Desforuden spænder hans Forfatterskab over Etnografi, Arkæologi og Statsret, men først og sidst er det dog som Epistolograf, at hans Navn vil mindes. Han staar som Paradigma paa de humanistiske Epistolografer, hans Breve havde absolut en offentlig Karakter, baade Afsender og Modtager udbredte Afskrifter deraf, de samledes i Codices og tjente som stilistiske og litterære Forbilleder. Mange er formelige Afhandlinger, et enkelt indeholder en omfangsrig Novelle som »Euryalus et Lucretia«. Alle mulige Emner behandles deri: personlige Oplevelser, Rejseskildringer, politiske Oversigter, litterære

1) Bearbejdet af hans Sekretær Giovannantonio Campano og senere udgivet paa Tryk: Romæ 1584 og Francofurti 1614; om det senere fundne, delvis af Pius egenhændig skrevne Originalmanuskript, som supplerer Teksten i de trykte Udgaver, se Pastor, l. c. pag. 754—756.

2) Et Fragment af 13. Bog er udgivet af Voigt l. c. II. pag. 359—377.

XXXII EURIOLUS OG LUCRETIA

eller moralske Betragtninger, desuden mere praktiske Emner som f. Eks. Børneopdragelse, Heste og deres Behandling, og altsammen fremstilles det med lige stort journalistisk Mesterskab¹⁾.

Det er da ogsaa gennem Brevene, at vi bedst kan følge det mærkelige Omslag i Eneas Levned og Livssyn. I et Brev fra 20. September 1443, stærkt paavirket af Decameron IV, 1 (»Ghismonda«), fortæller han sin Fader uden noget Tegn paa Ruelse, ja næsten med en vis Stolthed, hvorledes han har forført en Englænderinde og med hende til sin store Glæde faaet en Søn. Samme Aar, 13. December, skriver han efter Opfordring et Elskovsbrev til Brug for den østerrigske Ærkehertug Sigismund, der hermed haaber at kunne blødgøre et genstridigt Kvindehjerte. 16. Januar 1444 erklærer Enea

1) Den bedste Udgave af Brevene er: *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini* hrsg. von Rudolf Wolk (= *Fontes rerum Austriacarum. Österreichische Geschichts-Quellen. 2. Abteilung. Bd. 61, 67, 68*). Wien 1909—18. (Euryalus & Lucretia findes Bd. 61, S. 353—393). Desværre er denne mønsterværdige Udgave uafsluttet, idet den kun gaar til 1454; for de resterende Aars Vedkommende maa man derfor ty til de gamle Udgaver af *Aeneae Sylvii Piccolomini opera*. Basileæ 1551 og 1571; desuden findes der af Brevene talrige Udgaver fra det 15. Aarhundrede, men af disse indeholder, ifølge Wolkans Undersøgelse, mærkværdigt nok den ældste, trykt i Köln 1478, den yngste og daarligste Tekstredaktion med Eneas senere tendentiøse Korrekturer. — Et Udvalg af Brevene i tysk Oversættelse er udgivet i nyere Tid: *Enea Silvio Piccolomini, Briefe. Übers. und eingeleitet von Max Mell.* (= *Das Zeitalter der Renaissance. Ausgewählte Quellen zur Geschichte der italienischen Kultur. 1. Serie. III.*) Jena 1911.

over for Piero de Noceto, at hvis han skulde gifte sig, vilde han aldrig tage en Hustru, *cujus consuetudinem nesciam*, og 18. Februar 1444 skriver han til Samme, at han hidtil har varet sig for at indtræde i den gejstlige Stand af Frygt for den tvungne Afholdenhed, der ganske vist er rosværdig, men dog er sandsynligere i Ord end i Gerning og mere passende for en Filosof end for en Digter. 3. Juli 1444¹⁾ sender han saa »Euryalus et Lucretia« i et Brev til Mariano Sozzini og omtrent samtidig til Kaspar Schlick. Og nu ser vi pludselig Omslaget. 31. Oktober 1444 beder han Johann Tuschek i Prag om at købe og sende ham en Bibel²⁾: »Jeg er nu allerede en gammel Mand, de verdslige Bøger passer ikke mere for mig, og jeg finder ikke længere Fornøjelse deri. Jeg vil nu dykke ned i Evangeliets Dyb« o. s. v. 3. November 1444 drøfter han, stærkt gudelig bevæget, i et Brev til Johannes Gers Spørgsmaalet om Synd og Død meget indgaaende; han belægger sine Ord med mange Bibelsprog og faar ogsaa anbragt Præd. 7,28: »Blandt Tusinde fandt jeg een Mand, men blandt alle ikke een Kvinde«. 30. November 1444 er hans store Brev til Johann von Eich om Hoflivets Elendighed dateret. 1. Juli 1445, altsaa knap et Aar efter Brevene med »Euryalus et Lucretia«,

1) Om den urigtige Datering i den danske Tekst se Kommentaren til 153, 13-14 bag i nærv. Bind.

2) Jfr. Breve til Samme 23. August og 20. November 1445.

XXXIV EURIOLUS OG LUCRETIA

hvor i han nærmest koketterede med sin Alder, skriver han til Federico de Mercatellis: »Alderdommen staar for Døren, og Døden trænger paa, jeg vil tænke paa, hvordan jeg kan dø med god Samvittighed.« Og nu begynder han at behandle et nyt Tema i en Række Breve. 15. November 1445 til Johann Vrungt: »Intet er saa ustadigt som Kvindens Sind. Ingen Kvindes Kærlighed er af lang Varighed. Kvinden er et falsk, vægelsindet, grusomt, troløst, svigefuldt Dyr. Og er Kvinderne troløse imod alle Mænd, saa er de det i særlig Grad over for de gamle. Gid vi dog var fri for dette forbandede Køn, som baade tømmer vor Pung og dræber vor Sjæl. (8. Marts 1446 til Samme:) Fly hele Kvindekønnet og sky det som Pesten; naar Du ser en Kvinde, saa tro, at det er Djævelen. Jeg ved, at jeg taler forgæves, og at mine Ord ikke vækker Tiltro. Thi Du mener, at jeg med en fyldt Mave ordinerer Faste. Ja jeg tilstaar jeg er mæt, overmæt, jeg faar Kvalme af Elskov. (Omtrent samtidigt til Ippolito fra Milano:) Hvad er Kvinden andet end Ungdommens Udplyndrer, Mændenes Røver, Oldingenes Død, Formuens Tilintetgører, Ærens Ødelægger, Djævelens Haandlanger, Dødens Port, Helvedes Hjælper. Ingen Kvinde er saa fast i sin Kærlighed, at hun ikke skifter om, naar der kommer en ny Bejler med nye Bønner eller Gaver. Kvinden er et ufuldkomment, vægelsindet, Dyr... Kærligheden er forfængelig, besk, bitter,

fordærvelig, og holder Mennesket fast ligesom i den haardeste Sygdom.«

Allerede i et Brev fra ca. 16.-30. Sept. 1445 til Giovanni Campisio kommer det som et Udbrud: »O gid jeg aldrig havde set Basel!« Og 13. August 1447 sender han Kölner Universitetets Rektor en lang Redegørelse for sin Overgang til Pavens Parti; heri forekommer bl. a. Sammenligningen mellem ham selv, der tidligere forfulgte Eugenius IV, og Saulus, der før sin Omvendelse forfulgte de Kristne. Et udateret Brev fra 1450 til Juan Carvajal indeholder en hel Afhandling om Baselerkonciliets Historie, set fra hans nuværende Synspunkt. Men alligevel var hans Samvittighed endnu ikke tilstrækkelig lettet, og ikke mindst trykkedes den af Ansvar for Forfatterskabet til »Euryalus et Lucretia«. Fra hans Pavetid, men uden nærmere Tidsangivelse, er der bevaret et Brev til en ellers ukendt Mand, Carl fra Cypren. Det hedder heri:

»Naar jeg mindes, at jeg i sin Tid, da jeg, baade hvad mine Sanser og min Alder angaar, var en Yngling, har skrevet en Traktat om Kærlighed, saa pines min Sjæl voldsomt af en umaadelig Anger, Skam og Sorg. Jeg véd og vidner: to Ting indeholdes i den lille Bog, nemlig en utilsløret, men ak, altfor løsagtig og liderlig Kærlighedshistorie, samt en paafølgende moralsk opbyggende Belæring. Jeg ser, at af disse to Ting følges den første af en Mængde taabelige og vildfarende Folk, men

c•

XXXVI EURIOLUS OG LUCRETIA

den anden, o vé, næppe af en eneste. Saa fordærvet og nedværdiget er den ulyksalige Menneskeslægt. Derfor skal I foragte det, jeg som ung skrev om Kærlighed, og støde det fra Eder; følg hvad jeg nu siger, og tro snarere en gammel Mand end en Yngling! Og gør ikke mere ud af Lægmanden end af Paven. Forkast Aeneas, antag Pius (*Aeneam reiicite, Pium suscipite*). Hint hedenske Navn gav mine Forældre mig ved min Fødsel, dette kristne Navn antog jeg i Apostolatet. Da jeg skrev en Kærlighedshistorie om Euryalus og Lucretia, saa læste I ulykkelige og uforstandige den med Henrykkelse, efter hvad jeg har hørt; slut Eder nu med endnu større Villighed hertil« o. s. v. Herefter følger saa en i Distika affattet Skildring af den lascive Kærlighed i Cupidos Skikkelse, samt et Prosa-Afsnit, hvori han belægger sine Udtalelser med Citater og Eksempler fra de romerske Forfattere.

Tildels med de samme Ord som i det sidstnævnte Brev tilbagekalder Pius endelig Aaret før sin Død sine tidligere Skrifter; hans store Retraktionsbulle »In minoribus agentes« er rettet til Universitetet i Köln og dateret 26. April 1463, men heri er Hovedvægten lagt paa den psykologiske Forklaring af hans tidligere kirkepolitiske Holdning, idet han forsøger en Paavisning af, at det snarest er Uerfarenhed og Uvidenhed, der har faaet ham til at bekæmpe den hellige apostoliske Stol paa

en Maade, som han nu efter at være naaet til bedre Erkendelse bittert angrer.

Baade af denne Bulle og flere andre Breve fremgaar det tydeligt, at Pius har maattet døje mange Skoser for Eneas Forsyndelser; og allerede i et af de tidligere Breve (8. Marts 1446 til Johann Vrungt, se ovf.) ser man ham komme den Slags nærgaaende Bemærkninger i Forkøbet: »Jeg véd, Du vil sige: se bare, hvor streng Enea er; nu prædiker han Kyskhed for mig, i Wien og i Neustadt var det paa en anden Maade, han talte med mig.« Behageligt har det heller ikke været, naar Gregor von Heimburg, der paa Kongressen i Mantua førte Ordet for den opsætsige Ærkehertug Sigismund af Tirol, under Forhandlingerne mindede Pave Pius om det Elskovsbrev, Enea Silvio i sin Tid havde skrevet paa Bestilling for den Fyrste, som Pius nu vilde excommunicere. Det maa jo ogsaa have forekommet Samtiden besynderligt netop under hans, den tidligere Oppositionsmands Regering at se Roms Sejr over de nationalkirkelige Tendenser fuldbyrdes eller at læse Bullen »Exsecrabilis« 1460, hvori han, der selv havde været Deltager i og Embedsmand ved Baselerkonciliet, truede enhver med Ban, der vovede at indkalde til Kirkemøde¹). Naturligvis

1) Et Særsyn maa det ogsaa have været for en senere Tid, at en Pave kom til at figurere paa »Index librorum prohibitorum«; dette blev nemlig Tilfældet, da Pave Paul IV forbød Eneas »Commentaria de concilio Basileensi«. Derimod har »Euryalus et Lu-

XXXVIII EURIOLUS OG LUCRETIA

har det skaffet ham Skinnet imod sig, at Tidspunktet for hans Omvendelse og for Starten af hans hurtige gejstlige Karriere temmelig nøje falder sammen. Og det har jo heller ikke lydt helt plausibelt, naar han har paaberaabt sig sin Ungdom som Undskyldningsgrund for den letsindige Elskovsnovelle, eftersom han var nær de Fyrre, da han skrev den, omtaler sig selv i Indledningen dertil som en moden Mand, og næppe et Aar efter dens Fuldførelse stadig snakker om Alderdommen og den nærforestaaende Død.

Og dog, alt dette til Trods, vilde det sikkert være uretfærdigt at betragte dette Omslag som Hykleri, dertil gør Tonen i Brevene et altfor ægte Indtryk, og Udtalelserne synes stadig baaret af en oprigtig Følelse. Den mest nærliggende psykologiske Forklaring synes at være, at han i Sommeren 1444 har lidt et alvorligt Nederlag i en eller anden af de erotiske Affærer, som han efter eget Udsagn jævnligt var indviklet i. Han er maaske blevet troløst svigtet til Fordel for en yngre Medbejler; hans Hjerte er derved for een Gangs Skyld blevet saaret alvorligt og hans Forfængelighed saa dybt krænket, at han ikke har villet tilstaa sit Nederlag for andre; i Stedet for begynder han at lamentere over Alderdommen og anstille makabre Betragtninger. Tilværelsen er paa eengang blevet

cretia^e mærkelig nok undgaaet denne Skæbne. Se: Fr. Heinrich Reusch: Der Index der verbotenen Bücher. I. Bonn 1883, S. 40—41.

ham uudholdelig, han maa søge sig en ny Bane, hvor der byder sig andre Maal for hans Ærgerighed, og hvorved Tanken kan afledes fra det, der nager ham. Hvad er da naturligere, end at hans Blik falder paa de rige Muligheder, en Mand med hans Begavelse har inden for Kirken. Og man maa jo vel erindre, at det, der for os kunde have Udseende af en religiøs Krise, Overgangen fra Koncilisme til Papisme, i Virkeligheden med Datidens Kirkeforhold in mente kun skal opfattes som en politisk Frontforandring.

Antager man den Forklaring, at der har været en Kvinde med i Spillet, saa forstaar man, hvorfor pludselig alle hans Betænkeligheder ved Cølibatsløftet er henvejret; saa forstaar man tillige, at han kan rase i den Grad ubehersket mod Kvindekønnet saa kort Tid efter, at han har udsendt den alt andet end misogyne Euryalus-Novelle. Og man forstaar yderligere den Afsky, hvormed han altid senere tænker paa dette Værk, som sandsynligvis netop har hentet sin erotiske Inspiration fra den Stemning, hvori hans Forelskelse før Nederlaget havde hensat ham, og som derfor vakte saa pinlige Minder; det maa jo ogsaa have virket som en Haan imod ham selv, naar han senere hen læser sine egne overmodige Ord i Indledningen om de tusind Gange, han lykkeligt har klaret sig i sine Elskovseventyr; og den Forherligelse af Kærligheden, som karakteriserer No-

vellen, har sikkert fyldt ham med oprigtig Væmmelse. Hos Forfatteren har da »Euryalus et Lucretia« vakt Erindring om bitter Ydmygelse. For os symboliserer den Kulminationen af den Udvikling, som Enea gennemløb i sit første, brat afsluttede Livsafsnit.

Vil man forstaa Enea Silvios Personlighed, saa maa man ikke over det, som skiller, glemme det, der forbinder hans tidligere Tilværelse med den senere. Og een Ting er der, som giver Sammenhæng mellem hans første og anden Fase, og som er fælles for Enea og for Pius: det er hans Humanisme.

At det er en fuldblods Humanist, der er Forfatter til »Euryalus«, bærer Novellen Vidnesbyrd om paa hvert Blad. Kun en Humanist vilde, i et skønlitterært Arbejde, i den Udstrækning gøre Anvendelse af den klassiske Mytologi, Sagnverden, Historie og Litteratur baade i Tide og Utide. Dette er imidlertid kun een Side af hans humanistiske Dannelse; den Humanisme, der især udfolder sig hos ham i de senere Aar, kompletterer Billedet. Vel var Pius II ikke, saaledes som Vatikanerbibliotekets Grundlægger, Nicolaus V yndet af de professionelle Levebrøds-Humanister; thi de Understøttelses-Summer, som disse havde gjort Regning paa, slugtes af Korstogsrustningerne. Men Pius var ligefuldt sine Ungdomsidealer tro. Meget be-

tegnende er det saaledes, at da han umiddelbart efter sit Pavevalg skal sige, hvilket Navn han vil antage, da bliver det pludselig den gamle Humanist inden i ham, der faar Ordet, og med Vergil-Reminiscensen *Pius Aeneas* vælger han et Navn, som, skønt saare naturligt netop for en Pave, kun var baaret een Gang før og det endda for over 1300 Aar siden. Som et ægte humanistisk Træk kan det ogsaa anføres, at han er den første Pave, der lod udgaa en Bulle til Beskyttelse af Oldtidslevninger, og paa de Rejser, han elskede at foretage, gjorde han stadig Optegnelser om alt, hvad der vakte hans antikvariske Interesse.

Sjældent har vel en Pave i den Grad været et Udtryk for sin Tidsaand som han. Burckhardt skriver om ham ¹⁾, »at Tidens Billede med dens Aandskultur næppe har afspejlet sig saa fuldstændigt og levende i nogen anden, og at kun faa er kommet den tidligere Renaissances Normalmenneske saa nær«. Han betegner Højdepunktet af den datidige Humanismes universelle Dannelse; hans stedse vaagne Interesse og aabne Sans for alt menneskeligt i Forbindelse med de Kundskaber og den Verdenserfaring, han havde haft saa rig Lejlighed til at høste, skabte hans enestaaende mangesidige Viden og store aandelige Overlegenhed. Karakteristisk i saa Henseende er hans Foragt for Pedan-

1) Jacob Burckhardt: *Renaissancens Kultur i Italien*. Kbh. 1903, S. 236.

teri og Overtro, ligesom hans Tolerance f. Eks. over for Jøderne.

Særlig ejendommelig for ham er en højt udviklet Naturfølelse, der ofte gør sig gældende i hans Skrifter, ogsaa momentvis i »Euryalus et Lucretia«. Og denne Naturfølelse maa ikke blot forstaas som en almindelig begejstret Stemning, der kunde betage ham, nej, i sine »Commentaria« f. Eks. fordyber han sig ogsaa i Emnet og gør nøje Rede for Enkelthederne i det italienske Landskabs Skønhed. Hermed hænger det sammen, at han som Pave nærede Forkærlighed for et fordringsløst Landliv, hvorfor hans Hofholdningsudgifter da ogsaa berømmes som eksempelløst smaa. Og naar han endelig som Pave roses for sit milde Væsen, sin Ligefremhed og sin Taalmodighed over for svære legemlige Lidelser, saa er det sikkert mere end blot Panegyrik.

Har end Forfængelighed ogsaa været repræsenteret i hans Karakter, saa tegner sig dog for Eftertiden et sjælden sympatetisk Billede af den Mand, hvis bittert angrede litterære Ubesindighed vi kan takke for den mest erotiske af vore Folkebøger.

Ligesom Petrarcas Griseldis-Oversættelse indeholdes Novellen om Euryalus og Lucretia i et Brev; dette er dateret Wien 3. Juli 1444 og rettet til Eneas noget ældre Ven, den berømte Humanist og Jurist Mariano Sozzini, der hørte hjemme

i Siena, hvor Enea havde lært ham at kende i sine Studieaar¹). I de Indledningsord, hvormed Brevet begynder²), meddeler Enea Læseren, at det er en sand Historie, han vil berette, skønt det ikke er ham selv, der har oplevet den. Hvem den mandlige Hovedperson er, faar vi at vide af et andet Brev, som stammer omtrent fra samme Tid og er stilet til den tyske Rigskansler Kaspar Schlick. Dette Brev er ofte i de ældre Udgaver af Novellen optrykt sammen med Brevet til Mariano Sozzini, men da det er udeladt i den danske Oversættelse, skal der her meddeles et Udtog deraf.

Efter den lange Titulatur til Kansleren begynder Brevet: »Min Landsmand Mariano Sozzini fra Siena, der er saa mild af Sind og saa bevandret i Litteraturen, at jeg tvivler om at finde hans Lige, har i disse Dage ladet mig bede om at give en Skildring af to Elskende, med den Ytring, at det var ligegyldigt, om jeg gengav en virkelig Begivenhed eller selv digtede noget.« Nu følger en lang Opregning af alle Mariano Sozzinis glimrende Egenskaber, hvorefter det hedder: »Hvorfor nu en Mand med saa mange Fortrin forlanger en Ubetydelighed af mig, det ved jeg ikke. Men det

1) Litteraturen om Mariano Sozzini (født 1397, død 1467) er samlet af Wolkan i hans ovf. nævnte Udgave af Brevene, *Fontes rerum Austriacarum*. LXI. Wien 1909, S. 187. Sarkofagen med hans Statue, som findes i Museo nazionale i Firenze, er afbildet i Casimir Chledowski: *Siena*. II. Berlin 1905, S. 138.

2) Nærværende Udgave S. 34.

ved jeg, at det vilde være forkert af mig at nægte ham noget. Thi, medens jeg var i Siena, har jeg elsket ham som ingen anden, og Adskillelsen har intet Skaar gjort i Kærligheden. Og blandt de mange andre naturlige Gaver, han er udstyret med, er det en særlig fremtrædende Egenskab, at han kan forhindre Ufrugtbarhed i ens Kærlighed over for ham. Derfor mente jeg, at jeg ikke kunde afslaa Anmodninger fra denne Mand. Jeg skildrede da ogsaa to Elskendes Tilskikkelser, men digtede ikke. Historien er foregaaet i Siena, medens Kejser Sigismund opholdt sig der. Du var ogsaa til Stede, og hvis jeg er rigtigt underrettet, har Du været engageret i Kærlighedshistorier. I den By hersker Venus. Folk, som kender Dig, siger, at Dit Hjerte har været i voldsom Brand, og at ingen har været mere rasende end Du, og de mener, at Du har været Medvider i alle Elskovsaffærer. Derfor beder jeg Dig om, at Du læser denne Historie, ser, om det, jeg har skrevet, er sandt, og ikke skammer Dig over at mindes, at sligt nogensinde er hændt Dig. Thi Du var et Menneske. Den, som aldrig følte Kærligheds Ild, er enten en Sten eller et umælende Dyr. Det er da ogsaa en Kendsgerning, at selv Guderne er denne Glød gaaet til Marv og Ben. Lev vel.»

Af dette Brev fremgaar det tydeligt, at Kaspar Schlick er Manden. Han var Chef for Rigs-kancelliet, hvor Enea i en Aarrække havde sin Ger-

ning, og han havde været ham en formaaende Beskytter. De var halvvejs Landsmænd, idet Kaspar Schlicks Moder var en højadelig italiensk Dame; hans Fader derimod var en borgerlig Tysker, og det var et Særsyn, da han, en Borgersøn, blev Rigskansler. Men han har været i Besiddelse af særlige Evner, da det lykkedes ham at holde Stillingen under tre Herskere, indtil han endelig faldt i Unaade Aaret før sin Død († 1449).

Den Retningslinie, Enea Silvio stræbte at følge i det diplomatiske og politiske Arbejde, faldt temmelig nøje sammen med Kanslerens egne Intentioner, og der har aabenbart mellem dem udviklet sig et Venskabs- og Fortrolighedsforhold af saa intim Karakter, at Kansleren har betroet ham det galante Eventyr, han havde oplevet i sin Tid, da han 1431-32 var med Kejser Sigismund i Siena. At Enea selv var Sieneser og hele Livet igennem omfattede sin Hjemstavn med den varmeste Interesse og Kærlighed, kan meget naturligt have bragt Kanslerens Siena-Ophold paa Tale mellem dem, og muligt er det jo ogsaa, at Enea selv, før sin Rejse til Basel, har naaet at overvære Kejserens Indtog i Siena. En eller anden tilfældig Ytring af Enea om, at han allerede ved den Lejlighed har set Kansleren, kan da nemt have faaet denne til at fortælle om de videre Begivenheder.

Hvormeget af Novellen der nu er historisk Virkelighed, og hvormeget der er fri Fantasi, er ikke

godt at sige. Ejheller véd man, om Skildringen af Euryalus er tænkt som en Karakteristik af Kaspar Schlick. Man vilde maaske synes, at Kansleren ikke kunde være tilfreds med at blive fremstillet som en Forfører, hvis Betænkeligheder aldrig er af moralsk Art, men ene skyldes Frygten for at blive opdaget, draget til Ansvar og miste Kejserens Gunst; og flatterende for Modellen virker jo heller ikke den Maade, hvorpaa han tilslut trækker sig ud af Affæren og »trøster« den Kvinde, han lader i Stikken, navnlig ikke paa Baggrund af den altopofrende Kærlighed, han til det sidste er Genstand for. Men at der skulde være noget nedsættende heri, er næppe faldet Enea ind, ialfald ikke paa den Tid, da han skrev Novellen. Tværtimod har han sikkert fundet det ganske i sin Orden og netop ment ved Skildringen af Euryalus' mange bedaarende ydre Egenskaber at tegne Idealbilledet af en verdensmandsmæssig Elsker; i den psykologiske Skildring har han vel blot sluttet fra sig selv til andre.

At Enea fra tidligere Tid har kendt sit Bysbarn, som har været Model til Lucretia, kan vel betragtes som givet, da hun maa have hørt til Sienas berømteste Skønheder. Bipersonerne er maaske ogsaa Portrætter, og hele Lokalkoloriten har Enea jo selv kunnet lægge over Fortællingen saa autentisk som vel ønskeligt. Grundet paa Selvoplevelse er sikkert ogsaa de Skildringer af Modsætningen

mellem italienske og tyske Mennesker og Forhold, som forekommer flere Steder; herover havde Enea jo kunnet gøre indgaaende Studier i den lange Aarrække, han havde opholdt sig i det Fremmede.

Hvad der ellers kan paavises af ydre Paavirkning i Novellen, gælder kun Form og Stil. Det lidt farcemæssige, der ofte er i Optrinene, minder stærkt om Boccaccio, men selve Sproget, det ciceronianske Latin, fjerner Novellen stærkt fra Decameron. Paa ægte humanistisk Vis er hele Fremstillingen gennemspækket med Citater fra de antike romerske Forfattere, for den allerstørste Dels Vedkommende indflettet paa en saadan Maade, at de tager sig ud som originale Sætninger. En ungarsk Filolog, Josef Dévay, har med stor Flid eftersporet disse Citater samt alle de blotte Reminiscenser fra Klassikerne, som desuden findes i Dialogens Udtryk, Udraab o. s. v., og det er lykkedes ham at naa op paa et Antal af adskillige Hundreder¹⁾. Til Belysning af, hvor nær Enea holder sig til sine Kilder, er der i Kommentaren (til 46, 7-22) bag i nærværende Bind aftrykt et Stykke af Ovid,

1) Josef Dévay: Aeneas Sylvius' Entlehnungen in der Novelle »Euryalus und Lucretia« i: Zeitschrift für vergleichende Litteraturgeschichte. Neue Folge. IX. Weimar 1896, S. 491—503. — Aeneae Sylvii de dvobvs amantibvs historia. Recensvit, illustravit, emendavit I. I. Dévay. Item: Aeneae Sylvii de dvobvs amantibvs historia cento ex variis, demonstravit idem avctor. Budapestini 1901—1904. Selve Udgaven har sin store Værdi ved det udførlige Variantapparat, den meddeler.

XLVIII EURIOLUS OG LUCRETIA

som er en af de Forfattere, han saa at sige har gaaet med paa Læben og benyttet mest i Novellen; denne Digters »Heroides« har sikkert ogsaa været Forbilledet for de Elskovsbreve, som Enea har indføjet i Novellen, og som for Samtiden var en ny Form i Fortællekunsten. — At gøre Rede for alle de andre Citater, der ofte er ligefrem mosaikagtigt sammenstillede, maa vi i Kommentaren renoncere paa og nøjes med at henvise til Dévays Arbejder.

Nutildags forekommer en saadan litterær Laane-Metode os besynderlig; for Samtiden derimod var der intet mærkværdigt heri. Tværtimod, netop saaledes var Tidens Smag. Ogsaa andre Fortrin besad Novellen. Vi har i Indledningen til »Sigismunda« berørt, hvilken Vægt der allerede i den tidlige Renæssance blev lagt paa den psykologiske Analyse som Reaktion mod den evindelige, rene Epik; og dette Krav imødekommer Enea i fuldeste Maal med sine udførlige Redegørelser for alle Følelser og Tanker, i Brevene og i de lange Monologer. Overhovedet bærer Novellen et naturalistisk Helhedspræg: vi befinder os i et borgerligt Milieu, som Forfatteren kender tilbunds, og det er ganske jævne, dagligdags Smaahændelser, der griber befordrende eller forstyrrende ind i Begivenhedernes Gang. Og endelig har den Blanding af Humor og Sentimentalitet, som endnu den Dag idag kan virke charmerende, naar man læser Novellen, ogsaa nok kunnet gouteres af Samtiden.

Vi ser da ogsaa, hvordan den er blevet modtaget af Læseverdenen med aabne Arme. I et Utal af Afskrifter spredtes den viden om ¹⁾, og ikke nok dermed. Aaret efter Pius' Død bragte to Tyskere Bogtrykkerkunsten til Italien, og havde Retraktionsbrevene været afmægtige før, saa skulde de ikke blive virksommere nu; thi ganske vist blev de nu udbredt i Trykken i de samlede Udgaver af Eneas Breve, men det samme gjaldt Novellen, og der kan ikke være Tvivl om, hvad der blev læst mest. I saa Henseende er en Udtalelse af »Euryalus«' tyske Oversætter, Nicolaus von Wyle, meget betegnende. For paa Forhaand at afværge Angreb imod sig for Novellens Frivolitet siger han i en Fortale, at naar Enea, der senere blev Pave, har turdet affatte og skrive den, saa tør han selv, der ikke ambitionerer nogen Ophøjelse, vel nok oversætte den. Paa ham har Retraktionerne altsaa ganske øjensynligt intet Indtryk gjort, og at det samme har været Tilfældet med det øvrige læsende Publikum, ser man af, hvor meget mere begæret Novellen var end Eneas øvrige Breve. Til Bevis herfor tjener den lange Række Separat-udgaver under Titel *De duobus amantibus*, som paafulgte; ikke mindre end 58 saadanne særskilte

1) En saadan Afskrift fra det 16. Aarhundrede findes paa Universitetsbiblioteket i København, indbundet bag i: Nicolai: *Le navigationi et viaggi nella Turchia*. Anversa 1576; Afskriften indeholder ogsaa Retraktionsbrevet til Carolus Cypriacus.

Optryk alene fra det 15. Aarhundrede kendes i vore Dage¹⁾, heraf 43 latinske, 6 italienske, 1 spansk, 4 franske²⁾ og 4 tyske. Det er værd at lægge Mærke til, at foruden disse fire tyske er ogsaa en stor Del af de latinske Udgaver trykt i Tyskland; thi ikke mindst dér fandt Eneas Skrifter Udbredelse.

Den overordentlig store Betydning, Enea Silvio har haft for Tyskland, er tidt blevet fremhævet³⁾; og med Rette kalder man ham ofte »Humanismens Apostel i Tyskland«. Thi det er egentlig ham, der over Basel og Wien har introduceret den italienske Renæssance i Landet. Et Held for ham, Italieneren blandt de Fremmede, var det, at han netop i sin daglige Omgangskreds blandt Kollegerne i Kancelliet fandt den største Forståelse for sine humanistiske Tanker og Ideer, og her kan man maaske sige, at Arnestedet for den nye Bevægelse har været. Men desforuden kom Enea jo baade i Basel, i Wien og paa sine Rejser rundt om i Riget i Forbindelse med en Mængde forskel-

1) Se R. A. Peddie: *Conspectus incunabulorum*. I. London 1910, S. 8.

2) Om »Euryalus« i Frankrig se iøvrigt: Gustave Reynier: *Le roman sentimental avant l'Astrée*. Paris 1908, S. 28—36, samt Indledningen til: Aeneas Sylvius: *Eurialus und Lukrezia* übers. von Octovien de Saint-Gelais. Hrsg. von Elise Richter. Halle a. S. 1914.

3) Se især Anton Weiss' ovf. S. XXV Note 1 nævnte Bog.

lige Tyskere, som droges ind under hans Paavirkning baade gennem mundtlig Samtale og gennem Korrespondance. Blandt de Mænd, han saaledes fik direkte Indflydelse paa, var Niclaus von Wyle. Som Oversætter af Boccaccios Ghismonda er denne Mand omtalt i den foregaaende Folkebogs Indledning¹⁾, hvor der findes kortfattede Oplysninger om hans Liv og Virksomhed samt de nødvendige Litteraturhenvisninger. Her skal blot hans Forhold til Enea Silvio berøres.

Som Udsending fra Byen Esslingen kom Niclaus von Wyle i 1451 til Kejserhoffet i Wien, og lærte ved den Lejlighed Enea personlig at kende, og senere gensaa han ham som Pius II paa Mantua-Konciliet 1459. Men man kan nok gaa ud fra, at han allerede før 1451 har været fortrolig med Eneas Skrifter og har paabegyndt sin Samling af hans Breve, som for ham var Paradigmata paa humanistisk Epistolografi. Nu, efter at et Bekendskab var indledet, optoges Niclaus blandt Eneas Korrespondenter, og de Breve, der veksles, giver Udtryk for gensidig Beundring. Enea saa i Niclaus en Mand, der med Iver virkede for de nye Ideer og gjorde en personlig Indsats baade i Litteraturen og i Malerkunsten²⁾, og til Gengæld stod

1) Se ovf. S. XV ff.

2) At Enea i det hele taget var en Beundrer af tysk Kunst, ses bl. a. af, at den Domkirke, han som Pave lod opføre i Pienza (saaledes havde han omdøbt sin Fødeby Corsignano og opkaldt den efter sig selv), fik et Præg af tysk Arkitektur.

Enea for Niclaus som det store Forbillede og den beundrede Læremester. I det Brev, hvormed Niclaus lykønsker Enea til Kardinaludnævnelser, skriver han, at Eneas Skrifter er ham dyrebare end Guld¹⁾; og det var ikke blot i Ord, at han viste sin Beundring. Han samlede Afskrifter af hans Breve, og kort efter Pius' Død udsendte han den første store trykte Udgave deraf. Og for yderligere at udbrede Kendskabet til Brevene, oversatte han fire af dem paa Tysk: den omfangsrige Euryalus-Novelle²⁾, Afhandlingen i Brevform *Amoris illiciti medela*, det tidligere omtalte Elskovsbrev til Brug for Ærkehertug Sigismund samt det bekendte Brev *Somnium de fortuna*. De ældste Translationer stammer fra ca. 1460, og flere af dem er dateret 1461; naar Niclaus ikke desto mindre har anbragt »Euriolus«, der først er oversat 1462, i Spidsen af sine samlede Translationer, ligger det maaske i, at han betragtede den som et særlig prægnant Eksempel paa den nye litterære Retnings Stil og Erotik. Den blev da ogsaa Eneas populæreste Skrift i Tyskland, udbredt baade i Sammenhæng med de andre Translationer, selv-

1) Neue Briefe von und an Niklas von Wyle, hrsg. von Rudolf Wolkan, i: Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur, hrsg. von Wilhelm Braune. XXXIX. Halle a. S. 1914, S. 524—548; Lykønskningsskrivelsen S. 530—31.

2) Forandringen af Navnet *Euryalus* til *Euriolus*, det Navn, der ogsaa gaar igen i den danske Folkebog, stammer fra Niclaus von Wyles Oversættelse.

stændig som Folkebog, i moderne Optryk¹⁾, i Omdigtning og Bearbejdelser²⁾).

De to Breve, som Enea havde ladet ledsage Novellen, da han sendte den henholdsvis til Mariano Sozzini og Kaspar Schlick, havde Niclaus oversat og anbragt som Indledning; foran disse igen satte han saa sin egen, ovenfor omtalte Fortale, hvormed han dedicerede denne Translation først til Markgrevinde Katharina af Baden, senere til Ærkehertuginde Mechthild af Østrig. Saavel denne Dedikation som begge Eneas Breve blev optrykt i de tyske Folkebogsudgaver; og i Udgaverne fra det 16. Aarhundrede blev endda tilføjet endnu et Præliminarium, der skulde tjene som Bevis for, at den følgende Beretning var en historisk Virkelighed, og som bestod af en Passus fra det store Kompilatorarbejde, Hartmann Schedels Croniken³⁾. I Sandhed en betryggende Garanti, naar Schedel som sin Kilde netop anfører Enea Silvio! Ikke desto mindre har det sikkert nok støttet Troværdigheden over for en læg Læser, der af

1) Saaledes er der endnu saa sent som i Aaret 1920 udkommet to forskellige Udgaver, trykt henholdsvis i Berlin og München, hver med sin Oversættelse af den gamle Kærlighedshistorie; disse Udgaver er beregnet som ren Underholdningslitteratur. En kritisk Udgave af Niclaus von Wyles Tekst, besørget af Max Herrmann, er i sin Tid stillet i Udsigt, se Palaestra CXVIII, S. 12.

2) Se: Jakob Baechtold: Geschichte der Deutschen Literatur in der Schweiz. Frauenfeld 1892, Anmerkungen S. 55.

3) Se nærmere herom Kommentaren til 33, 4-5.

Ydre har kendt Schedels imponerende Kæmpeværk, at Begivenheden har fundet Omtale heri, men det er vel tvivlsomt, om Paaberaabelsen af denne Autoritet efterhaanden har haft synderlig Virkning paa det brede Folkebogs-Publikum, og man spørger sig selv, hvilken Forestilling danske Læsere op i det 17. Aarhundrede vel har forbundet med Navnet »den Nørrenbersk Chronica«.

I den danske Oversættelse af den tyske Folkebog er nemlig dette Stykke af Hartmann Schedel optaget som første Fortale¹⁾; derefter følger som anden Fortale Eneas Brev til Mariano Sozzini, hvorimod Brevet til Kaspar Schlick er udeladt. Angaaende den danske Oversættelses Forhold i Enkeltheder til den tyske Tekst henvises iøvrigt til Kommentaren, af hvis Citat-Sammenstillinger det vil ses, at Oversætteren ikke altid har kunnet magte de sproglige Vanskeligheder.

Hvornaar Folkebogen er kommet her til Landet, kan ikke siges med Bestemthed, men det maa være sket før 1571; i dette Aar anfører Rasmus Reravius²⁾ den nemlig som en Bog, der paa Grund af sin »Skalkhed og Løsagtighed« havde en daarlig Indflydelse paa Ungdommen, og da det udtrykkelig er den danske Ungdom, han henvender sig til, og danske Bøger, han omtaler, er der ikke Tvivl om, at det er »Euriolus« paa Dansk, han drager til

1) Se nærv. Udg. S. 33.

2) Se Bibliografien Nr. 1 bag i nærv. Bind.

Felts imod. »Euriolus« og »Uglspil« er de to Syndebukke, han tager ud af de letfærdige Bøgers Flok og nævner ved Navn; det kunde tyde paa, at netop disse to havde særlig Udbredelse og maaske just paa denne Tid havde Nyhedens Interesse herhjemme. I denne Retning kunde det muligvis pege, at, da den svenske Rigsraad Hogenskild Bielke 1568 i København forsyner sig med Litteratur i større Mængder¹⁾, anskaffer han adskillige danske Folkebogsudgaver som »Markolfus«, »Flores og Blanseflor«, »Broder Rus«, »Persenober«, »Peder Smed« o. s. v., men »Euriolus« (ligesom »Vigoleis«) køber han paa Tysk. Dette er maaske et Indicium for, at den danske »Euriolus«-Oversættelse paa det Tidspunkt ikke eksisterede endnu; i saa Fald kunde man altsaa tidsfæste dens Fremkomst til Aarene mellem 1568 og 1571.

Dog, vor positive Viden gaar ikke længere, end til at »Euriolus« i 1571 var almindelig kendt og yndet af unge læselystne Mennesker²⁾. Men dens Yndest blev ikke af lang Varighed. Naar vi ellers maaler vore Folkebøgers Levetid, regner vi gerne med Aarhundreder, men af saadanne oplevede »Euriolus« kun eet. Foruden Udgiven 1594 (vort Tekstgrundlag) er der kun bevaret et eneste Optryk fra 1668, kun dette forekommer i senere Tidens Bogauktionskataloger, og det endda blot

1) Se: Samlaren. XX. Upsala 1899, S. 115.

2) Jfr. Danske Folkebøger. VII. 1918, S. XXII.

nogle enkelte Gange. I Peder Syvs Katalog findes kun en tysk Udgave anført¹⁾, og selv om han maa have kendt Oversættelsen, da han omtaler den i sin danske Boglade²⁾, har den sikkert hørt til Sjældenhederne, og man kan nok sige, at med det 17. Aarhundrede er dens Rolle i Danmark udspillet. Rasmus Nyerup har Ret, naar han skriver³⁾, »at man her ikke har været saa gridske efter dens Læsning, som i Tyskland«. Og dette er ikke til at undre sig over. Den danske Oversætter har, som nævnt, ikke altid været heldig, saa Teksten er undertiden stærkt forvansket. Men rent bortset herfra maa man tage i Betragtning hele den antike Forestillingskreds, hvori Forfatteren bevæger sig som en Fisk i Vandet, og som han forudsætter bekendt hos Læseren. Og denne Forudsætning har sikkert været desto mindre til Stede hos Menigmand, jo længere Bogen er vandret Nord for Alperne.

1) *Catalogus librorum Petri Septimii*. Hafn. 1702, Bl. F 3r; muligvis kan dog et dansk Tryk skjule sig i de kun mangelfuldt specificerede 6 Bd. »*Danske Historier*«, der anføres sstd. Bl. D 7v.

2) Rostgaards Manuskriptsamling paa Universitetsbiblioteket, Nr. 151, 4to. S. 144.

3) Rasmus Nyerup: *Almindelig Morskabslæsning*. 1816, S. 145.

TVENDE KØBMÆND

Naar Nutidens litterært dannede Publikum læser denne Folkebog, da vil Shakespeares »Cymbeline« vel være det Digterværk, de fleste snarest kommer til at tænke paa. Men ikke nok hermed. De der har Boccaccios Decameron præsent, vil blive slaaet af Ligheden med anden Dags niende Novelle heri. Webers »Euryanthe« vil maaske dukke frem i nogles Erindring. Hos dem, der er fortrolige med Folkeviser og Eventyr, vil der opstaa mange Lighedsassociationer, og det samme gælder dem, der er søgt tilbage i Tiden og har fordybet sig i Middelalderens Digtninge. Det er da klart, at vi her staar over for en vidt udbredt Cyklus, og mange er de Forskere, der ud fra forskellige Synspunkter har forsøgt en Sammenstilling heraf og en Udredning af de indbyrdes Forhold. Vi er i det lykkelige Tilfælde, at den mest omfattende og tillige mest detaillerede Undersøgelse skyldes en af den komparative Litteraturforsknings største Mænd, nemlig *Gaston Paris*.

Samme Aar Gaston Paris var død, bragte hans gamle Tidsskrift »Romania« endnu et Bidrag fra hans Haand, en Afhandling med Titel: *Le Cycle de la »Gageure«*¹⁾, i Virkeligheden en Række Forelæsninger holdt i hans sidste Aar. Af sine Resul-

1) *Romania*. XXXII. Paris 1903 S. 481—551. Her anføres (S. 482) den tidligere Litteratur om Emnet.

tater havde Gaston Paris selv før sin Død kun offentliggjort et kort Udtog¹⁾, men J. Bédier gennemgik og tilrettelagde de originale Forelæsningsmanuskripter og lod dem udkomme som en sidste Hilsen fra Mesteren.

Selv med Udelukkelse af den moderne Kunst-digtnings Bearbejdelser af Emnet, som Gaston Paris næsten fuldstændig saa bort fra, omfattede hans Materiale ca. 40 Redaktioner, hvoraf endda nogle repræsenterer adskillige Opskrifter; og dog spændte denne Cyklus videre, end Gaston Paris vidste, idet vi nemlig er i Besiddelse af en lang Række skandinaviske Folkeeventyr, hvoraf han kun har kendt en enkelt Opskrift af en enkelt Redaktion. Men selv om han havde haft disse skandinaviske Paralleller til sin Raadighed²⁾, havde de næppe krævet større Forandringer i hans Inddeling og bestemt ikke øvet nogen Indflydelse paa hans Enderesultater, og vi kan derfor stadig følge ham baade i Systematisering og Konklusioner, men maa naturligvis her begrænse Op-

1) *Le conte de la Gageure dans Boccace*, trykt i: *Miscellanea di studi critici*, edita in onore di Arturo Graf. Bergamo 1903, S. 107—116.

2) At han forbigaar den danske Folkevises »Væddemaal«, som ikke har været ham ubekendt, da han nemlig citerer Child's nedenfor anførte Afhandling, hvori den gøres til Genstand for Omtale, er ganske rimeligt. Visen indeholder nemlig kun eet Træk, selve Væddemaal, fælles med Cyklus'en. Se Svend Grundtvig: *Danmarks gamle Folkeviser*. IV. Kbh. 1883, S. 302—320, Nr. 224.

gaven og kun medtage det, der har speciel Interesse for vor Undersøgelse.

I den rige, brogede Mangfoldighed, som alle de forskellige Redaktioner frembyder, vil man nemt kunne udvælge nogle enkelte, stille dem op mod hinanden og paastaa, at de ikke har mange Træk tilfælles; men ikke desto mindre er der en Sammenhæng tilstede, som træder tydelig frem, naar man betragter Mellemløberne, der, ved den Maade hvorpaa de enkelte Træk stadig varieres, danner det sammenknyttende Element i tilsyneladende Uafhængighedsforhold. Derfor vil man, hvor man end tager fat, kunne finde Traade, der er i Stand til at lede en igennem den hele Cyklus; for os er det naturligst at begynde med det, hvortil den øvrige Cyklus her skal stilles i Relation, nemlig Folkebogsteksten. Kort refereret er dennes Handling følgende:

To italienske Købmænd, Ambrosius af Genova og Johan af Firenze, mødes paa Rejse og følges ad; under et Ophold i Paris kommer de en Aften i et Herberg i Disput, hvori ogsaa to andre Købmænd deltager, angaaende Kvindetroskab. Det ender med, at Johan vædder med Ambrosius, at han i Løbet af fire Uger vil have forført dennes Hustru. Indsatsen er 5000 Gylden, Pengene deponeres hos Værten. Ambrosius, der stoler paa sin Hustrus Troskab, bliver i Paris, medens Johan drager til Genova. Her prøver han at nærme sig

Ambrosius' Hustru, da hun er paa Vej til Kirke, men indser hurtigt, at hendes Troskab er ubrydelig; han lader da lave en stor Kiste, som han skjuler sig i, og som en gammel træsk Kvinde, han har faaet i Ledtog med sig, beder Ambrosius' Hustru om at opbevare for sig, idet hun foregiver at skulle paa Pilgrimsfærd til St. Jacob. Kisten henstilles i Kammeret, hvor Hustruen sover med sin Pige; om Natten stiger Johan ud af Kisten, bemægtiger sig en Pung, et Bælte og en Ring, der tilhører Hustruen, og ser paa hendes blottede Arm et sort Modermærke. Paa Trediedagen afhenter den gamle Kvinde under Paaskud af Sygdom Kisten igen, Johan stiger ud af den, rejser straks tilbage til Paris, og, uden at lade de andre Købmænd noget vide, fremlægger han for Ambrosius de stjaalne Klenodier, og som yderligere Bevis paa, at han har faaet sin Villie med Hustruen, beskriver han Modermærket. Ambrosius betragter dette som tilstrækkeligt Vidnesbyrd om hendes Utroskab og indrømmer at have tabt. Han drager hjem til Genova, men standser uden for Byen, lader en Svend tage i Forvejen med Befaling til at hente Hustruen, undervejs i Skoven dræbe hende og bringe hendes Tunge og en Lok af hendes Haar som Fuldbyrdelsestegn. Svenden lader sig i det afgørende Øjeblik bevæge af Hustruens Bønner til at skaane hende, dræber et Lam, væder hendes Kjortel i dets Blod og tager dets Tunge i

Stedet for. Hustruen skaffer sig Mandsdragt, antager Navnet Frederik, kommer ombord hos en Skipper, for hvem hun passer fire Falke, der er bestemt for Kongen i »Alkier«. Da Falkene er afleveret, hænger de med Næbet, da de savner deres Vogterske, hun bliver hentet til Hoffet, Fuglene lever op, Frederik vinder Kongens Gunst, bliver en betroet Mand, fører heldig Krig mod Hedningene og bliver yderligere ophøjet. Johan kommer tilfældigt paa Rejse til Alkier, Frederik ser i hans Bod sine egne Klenodier og spørger, hvor de stammer fra, hvorpaa Johan fortæller Sammenhængen. Frederik opholder Johan hos sig, lader Ambrosius hente fra Genova, fører begge Købmænd frem for Kongen og lader dem hver fortælle sin Historie. Frederik gaar derefter ud, affører sig sine Klæder og træder nøgen frem for Forsamlingen, der ser, at det er en Kvinde. Ambrosius genkender sin Hustru, de drager glade hjem, efter at Johan er blevet henrettet.

Den her genfortalte Tekst repræsenterer imidlertid ikke det ældste Stadium inden for vor Cyklus; for at naa til dette maa vi søge andet Steds hen. I forskellige Egne af Grækenland er der i Løbet af det 19. Aarhundrede fra mundtlig Tradition optegnet en Folkevises i tilsammen 11 Varianter¹⁾. Samler man de fælles Hovedtræk heri og

1) Se Oversigten i: The English and Scottish popular ballads ed. by F. J. Child. IX. Boston (1894) S. 21 ff., Indledningen til No. 268.

tilføjer særlig karakteristiske, enkeltvis optrædende Varianttræk, faar man følgende Indhold:

Ved Kongens Taffel roser Maurianos sin Søster for hendes Kyskhed, som ikke er tilfals for nogen Gave. Kongen tilbyder Væddemaal om, at han kan forføre hende. Hvis Maurianos vinder, skal han have Riget; taber han, gælder det hans Hoved, og Søsteren skal da blive Kongens Slavinde. Han sættes i Fængsel, indtil Resultatet foreligger. Kongen søger først forgæves Hjælp hos Troldekvinde, overøser derefter den unge Pige med de kosteligste Gaver, idet han fremsætter Ønsket om at tilbringe en Nat hos hende. Hun gaar tilsyneladende ind paa Forslaget, men lader en af sine Piger indtage hendes Plads, iført hendes Klæder og med hendes Ring paa Fingeren. Førend Kongen den næste Morgen forlader Pigen, skærer han Fingeren med Ringen af og tager en Lok af hendes Haar. For det forsamlede Hof fremlægger han sine Trofæer, Maurianos har tabt og skal hænges. Søsteren hører dette, træder frem for Kongen og spørger om, hvad Broderen har gjort. Kongen fortæller om det Væddemaal, som han fremlægger Beviser for, at han har vundet. Søsteren fremviser sin Haand og sit Haar ubeskadiget. Da Kongen har sovet hos hendes Slavinde, er han nu selv hendes Slave, og hun bliver Dronning.

Der er flere Træk, der karakteriserer denne

Folkevisen som mere oprindelig end Folkebogen. Handlingen foregaar ved en Konges Hof. Kongen er selv interesseret Part; rejsende Købmænd, der vædder paa et Værtshus, som Hovedpersoner tyder paa senere Oprindelse. Den kvindelige Hovedperson er Søster i Stedet for Hustru; en senere Ændring af Søster til Hustru er nærliggende, det omvendte vanskeligere forklarligt. Væddemaalets Indsats er henholdsvis Kongedømmet og Livet; det sidste vidner om en temmelig barbarisk, primitiv Forestillingskreds. Det samme gælder Fængslingen og især den raa Skamfering af Kvinden, ligesaa den stadige Talen om Slaveri: Broderen kan gøre Søsteren til Kongens Slavinde, Kongen kan selv tages til Slave af den, hos hvis Slavinde han har sovet. At der kun er Tale om at vinde Søsterens Gunst ved Trolddom og ved rige Gaver, men ikke ved personlige Egenskaber, vidner ogsaa om Primitivitet.

Vilde man nu ved Sammenligning af denne Folkevisen med Folkebogen komme til det Resultat, at Forskellighederne er for store til, at der kan være Tale om samme Type, da modsiges dette af de Overgangsformer, der findes her imellem. I een eneste af de græske Viser drejede det sig ikke om Broder og Søster, men om Ægteemand (nemlig Kongens Kansler) og Hustru. Denne Forandring genfinder vi i andre Digtninge, der foruden de væsentligste af de græske Redaktioners Fælles-

træk har Enkeltheder, der peger hen imod Folkebogen.

Af disse Digtninge skal nævnes en skotsk Folkevise »The twa knights«¹⁾, hvori vi støder paa det Træk, at Forføreren bestikker en gammel Kvinde for at komme i Forbindelse med Damen. Ægte-
manden, der tror sig bedraget og derfor vil dræbe sin Hustru, optræder i en utrykt fransk Tekst, der findes i en Eksempelsamling fra det 13. Aarhundredes anden Halvdel²⁾.

I begge de sidstnævnte Tekster mangler et meget væsentligt Træk, nemlig selve Væddemaal; Kongen og hans Hof forekommer slet ikke; men Ægte-
manden er af adelig Byrd (Ridder, Greve), og det sociale Niveau altsaa stadig højere end i Folkebogen. Det Milieu, hvori denne bevæger sig, finder vi først i Ruprecht von Würzburgs efter en fransk Kilde bearbejdede Digt »Von zwein koufmannen« fra det 13. Aarhundrede³⁾. De to Købmænd fra Verdun, der har givet Digtningen Navn, er imidlertid ikke dem, imellem hvem Handlingen udspilles, men Digtets Begyndelse handler om dem, da de er Fædre til Hovedperso-

1) Child, l. c. No. 268.

2) Gaston Paris A 4, Romania 1903 pag. 484.

3) Udgave med udførlig litterærhistorisk Indledning i F. H. v. d. Hagen: Gesammtabenteuer. III. Stuttg. u. Tüb. 1850, S. LXXXIII—CXII og 351—382. Moderne tekstkritisk Udgave ved Moriz Haupt i: Zeitschrift für deutsche Philologie. VII. Halle 1876, S. 65—90; jf. Germania. XXIV. Wien 1879, S. 420—421.

nerne, den unge Købmand og hans Brud. Den unge Købmand kommer paa Rejse til Prufis (Byen Provins i Nordfrankrig) og her er Scenen ganske som i Folkebogen med de diskuterende Købmænd i Værtshuset. Væddemaalet indgaas mellem den unge Købmand og Værten, og gælder hele deres Ejendom. Resten af Indholdet er som i den græske Folkevis: Ternen indtager sin Frues Plads og faar Fingeren skaaret af.

Naar man skal gruppere Cyklus'ens Tekster, er der ikke Tvivl om, at Ruprecht von Würzburgs Digt trods sin Lighed med Folkebogen maa klassificeres med den græske og den skotske Folkevis, det franske *exemplum* samt et Par andre Tekster, som vi her har kunnet se bort fra. Thi det, der afgørende begrænser denne Gruppe og skiller den fra alle andre Tekster, er, at Forfæreren virkelig tror at have naaet sit Maal. Til denne Gruppe hører Folkebogen ikke; naar vi ikke desto mindre har gennemgaaet Teksterne her, er det fordi den ene af dem (den græske) repræsenterer den ældste Affattelse af Motivet, og de andre illustrerer Formidlingen af denne med de senere Udviklingsstadier.

Alle de andre Cyklus-Tekster har som Fælles-træk, at Forfæreren ikke er i god Tro; men de lader sig yderligere inddele efter andre Karakteristika.

Ejendommeligt for en saadan Underafdeling

e

.

er det, at det oprindelige Forhold: Broder — Søster, næsten overalt er bibeholdt, og i de fleste Tekster begynder og afsluttes Handlingen ved en Konges (Kejsers, Fyrstes) Hof. Forføreren tilvender sig ved en anden Kvindes Hjælp en Ring e. l., der skal tjene som Bevis, og (eller) faar ad samme Vej Kundskab om et Modermærke. I de fleste af disse Fortællinger faar han overhovedet ikke Damen at se, kun i en enkelt, en fransk Novelle »Ismarie de Voisines«, bevaret i et Haandskrift fra Slutningen af det 15. Aarhundrede¹⁾, skjules han i hendes Garderobe. Dette minder om Folkebogen, og det samme gør et Træk, der findes i et Par af de italienske Folkeeventyr, som hører til denne Gruppe, og hvori det fortælles, at Broderen vil dræbe Søsteren, da han tror hende forført²⁾.

1) E. Langlois: *Nouvelles Françaises inédites du 15. siècle.* (= *Bibliothèque du XVe siècle. V.*) Paris 1908, S. 1—8.

2) Til denne Gruppe hører et dansk Folkeeventyr, som Gaston Paris ikke har kendt, men som findes i talrige Opskrifter, og som betegnes med mange forskellige Navne: Ridder Rød (og Kongesønnen), Den kostbare (kostbart virkede, udstafferede, broderede) Handske (Vante), Prinsessens Handske, Prinsessens Mærker, i alt 16 Opskrifter, hvoraf 3 trykt: 1) Ridder Rød og Kongesønnen. Et Folkeeventyr, meddelt af Nis Hansen, i: *Morskabslæsning for den danske Almue.* Udg. af H. K. Rask. Ny Række. 2. Hæfte. Kbh. 1840, Nr. 14—15, S. 209—234. 2) Ridder Rød, trykt i: *Folkeminder fra Hanved Sogn ved Flensborg,* saml. og udg. af Jens Madsen. Kbh. 1870, S. 33—36. 3) Den udstafferede Handske, trykt i: *Jyske Folkeminder saml. af Evald Tang Kristensen.* XIII (= *Æventyr fra Jylland.* IV). Aarhus 1897, Nr. 66, S. 315—320. En af de utrykte Opskrifter er fra Sjæl-

Slutningsmotivet i denne Gruppe er helt forskelligt fra Folkebogen. Søsteren, der er blevet underrettet, træder unavngiven frem for Kongen og anklager Skurken for at have forført hende eller bestjaalet hende (f. Eks. for en Handske), ved hvilken Beskyldning han uforvarende erklærer aldrig at have set hende.

Samme Udgang har en utrykt fransk Tekst, der findes i den ovennævnte Eksempelsamling, og som danner en Gruppe for sig selv¹⁾; Overensstemmelserne med den foregaaende Gruppe er ganske vist store, men dels er her ikke Tale om Broder og Søster, derimod om Mand og Hustru, og dels optræder her et nyt Træk: Heltinden i Mandsdragt. Uden at give nogen nærmere Forklaring har Manden nemlig kastet hende i Vandet og tror hende død; men hun redder sig op, forklæder sig som Mand, bliver Munk og Almisseuddeler hos en fremmed Konge; i denne Egenkab træffer hun en Dag sin Mand, der er rui-land, alle de øvrige fra Jylland. Ejendommelig for disse danske Eventyr er den Maade, hvorpaa Broderens Hævnfølelse mod Søsteren giver sig Udslag: Inden han skal hænges, faar han Lov til endnu engang at se sit Hjem, men uden at tale med nogen; han kommer kørende hjem, Søsteren iler ud for at modtage ham, han giver hende en knaldende Lussing og kører straks bort igen. Saaledes giver de danske Fortællere det oprindelige Træk, at Broderen vil dræbe Søsteren, en formildende og dog drastisk Form. — Se iøvrigt Dansk Folkemindesamlings Eventyr-Registrant No. 131 a.

1) Gaston Paris B 2, l. c. pag. 499.

neret ved det tabte Væddemaal; hun lader ham fortælle sin Historie og faar derigennem Sammenhængen at vide. Resten som i foregaaende Gruppe.

Efterhaanden har vi nu set de fleste af Folkebogens Træk forekomme kombineret paa forskellig Vis i andre Tekster. Ved den Maade, hvorpaa vi har ladet disse passere Revy, har vi blot søgt at illustrere den stadige Læggen-til og Trækken-fra, der bevirker Variationerne; men vi har ikke tilsigtet at drage nogen Udviklingslinie. Først naar vi kommer til den Underafdeling af Cyklus'en, hvortil Folkebogen hører i snævrere Forstand, kan der blive Tale om Udredning af egentlige Afhængighedsforhold. Men de Overensstemmelser, der knytter denne Gruppe sammen, er da ogsaa langt større, end hvad vi hidtil har set. De tre Tekster, som Gruppen bestaar af, er en anonym italiensk Novelle fra det 14. Aarhundrede, Boccaccios Decameron II,9 og Folkebogen.

Den anonyme Novelle¹⁾ stammer fra omtrent samme Tid som Decameron. Tidligere Forskere har dels hævdet, at Boccaccio har kendt og efterlignet den, dels at det tværtimod er Decameron, som er den Anonymes Kilde. Først Gaston Paris har gjort sig til Talsmand for den Opfattelse, at ingen af dem, saa lidt som Folkebogsteksten, staar

1) Fremdraget af Giovanni Lami og senere optrykt, se Indledningen til »Sigismunda« ovf. S. V-VI.

i direkte Descendensforhold til nogen af de andre.

En Sammenligning af de tre Tekster giver straks til Resultat, at Folkebogen staar nærmere ved Boccaccio (i det følgende kaldet *B*) end ved den anonyme Novelle (i det følgende kaldet *A*). De Fællestræk, der forbinder Folkebogen med *B* i Modsætning til *A*, er følgende: Som Indsats i Væddemaalet (der i *A* finder Sted under en stor Fest) tilbyder Forføreren 1000 fl., Ægteemanden 5000 (i *A* straks 10,000 fra begge Sider). Forføreren henvender sig ikke lige straks til Medhjælpersken (som i *A*), dennes Bortrejse er kun foregiven (i *A* virkelig). Hustruen sover ikke alene i Kammeret (som i *A*) og mærker slet intet (i *A* forbavser det hende, da hun vaagner, at hun er blottet). Manden vil ikke se Hustruen, før hun skal dræbes, men lader Tjeneren rejse i Forvejen uden at denne eller Hustruen faar nogen Forklaring (i *A* bebrejder Manden hende selv hendes Utroskab og lader hende først derpaa føre bort af Tjeneren for at druknes). Den forklædte Hustru kommer paa Grund af Falkene i Forbindelse med den fremmede Fyrste (i *A* er hun paa et Sørøverskib, der tages, hvorved hun føres for Sultanen). Hustruen lader sende Bud efter sin Mand i Genua (i *A* henter hun ham selv).

Man kunde derfor være tilbøjelig til at tro, at Folkebogen blot var en Afledning af *B*; men paa

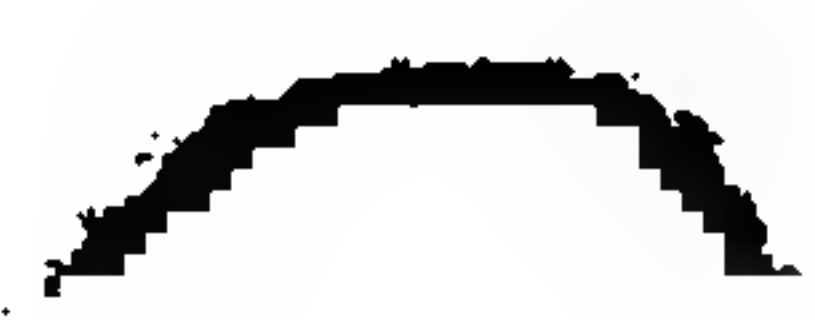

nogle enkelte Punkter gaar den sammen med *A* imod *B*: Medhjælpersken skal paa Pilgrimsfærd (i *B* kun Rejse). Bedrageren viser en vis Hensynsfuldhed over for den bedragne (ikke i *B*). Han fortæller den forklædte Hustru Sagens virkelige Sammenhæng (i *B* den samme Løgn som til Manden). Hustruen træder nogen frem (i *B* blotter hun kun sit Bryst).

Naar hertil kommer, at der ogsaa findes enkelte Overensstemmelser mellem *A* og *B* imod Folkebogen (Forføreren forpligter sig paa Forhaand til at medbringe haandgribelige Beviser; Modermærket findes paa Brystet; Heltinden faar Mandsklæder af den Tjener, der skal dræbe hende), er det klart, at ingen af de tre Tekster kan være Kilde til nogen af de andre.

Gaston Paris, hvis Undersøgelser vi i det foregaaende, blot med ganske faa, uvæsentlige Ændringer, stadig har kunnet holde os til, har oprindelig i sine Forelæsninger simpelt hen betegnet alle tre Tekster som sideordnede i Forhold til en fælles Kilde. I sin tidligere nævnte, kortere Afhandling *Le conte de la Gageure dans Bocace*¹⁾ modificerer han dog Forholdet saaledes: En tabt Original (sandsynligvis affattet i Italien henimod Slutningen af det 13de Aarhundrede), der er Kilde dels til *A*, dels til en tabt Mellem-

1) Denne Afhandling kender jeg kun fra Bédiers Referat i *Romania* XXXIII, S. 507—508, Noten.

form, der atter er Fælleskilde for *B* og Folkebogen.

Om Mellemlformen har Kurt Mechel¹⁾ fremsat den Formodning, at den skal søges i Frankrig. Hans Motivering støtter sig paa to franske Tekster, der hører til en anden Gruppe i Cyklus'en (G. Paris B 4 b III), og som vi ellers ikke skulde have beskæftiget os med her, da de staar Folkebogen ret fjernt. Den ene er »Le miracle de Oton, roy d'Espagne« fra ca. 1380²⁾; heri forekommer det Træk, at Forførereren møder Hustruen paa Vej til Kirke. Den anden er en Roman »Li contes dou roi Flore et de la bielle Jehane«³⁾ fra det 13. Aarhundrede, hvori der dels er Tale om en Pilgrimsrejse til Saint-Jacques de Compostelle, dels siges, at Modermærket er sort. Navnlig disse to sidste Momenter synes overmaade svage. Pilgrimsreisen, som i Folkebogen henføres til den gamle Kvinde, tiltrædes her i den franske Roman af Ægteemanden selv, og dette foranlediger Væddemaalet. Og det andet Lighedspunkt er jo af saa almindelig Karakter, at det sagtens kan være til-

1) I sin Dissertation: Die »Historie von vier Kaufmännern« und deren dramatische Bearbeitungen in der deutschen Literatur des XVI. und XVII. Jahrhunderts. Halle 1914, S. 2.

2) Miracles de Nostre Dame. Publ. par Gaston Paris et Ulysse Robert. (Société des anciens textes français.) IV. Paris 1879, S. 315—388.

3) Nouvelles françoises en prose du XIIIe siècle. Publ. par L. Moland et C. d'Héricault. Paris 1856, S. 85—157.

fældigt og derfor betydningsløst. Naar Parallerne i denne Tekst, som paa Grund af sin Alder skulde veje mest til, viser sig at være værdiløse, saa svækkes hele Mechels Motivering ganske overordentligt.

I det hele taget er denne Melleform noget problematisk. Gaston Paris har ikke udtrykkelig sagt, hvorfor han har indført den i sit System, og tvingende nødvendig synes en saadan Ændring af hans første Skema heller ikke at være. For os, der særlig interesserer os for Folkebogen, er det ialfald tilstrækkeligt at kunne fastslaa, at dennes Kilde hverken er den anonyme Novelle eller Boccaccio, men maa betragtes som tabt.

Efter nu at have gjort Rede for Forholdene indenfor denne særlige Gruppe, hvortil Folkebogen hører, vender vi os atter til den store Cyklus. Den øvrige Del af denne har ikke større Interesse til Belysning af Folkebogen¹⁾; men før vi gaar over

1) Det kan dog til Gaston Paris' Fremstilling tilføjes, at den Gruppe, der karakteriseres ved, at Bedrageren røber sin Svig i den Bedragnes Hus, som han har taget i Besiddelse, har talrige Repræsentanter i Norden foruden den eneste norske, han anfører. Om de øvrige norske se: Reidar Th. Christiansen: Norske Eventyr. Kria. 1921. S. 112 Nr. 882: Veddemaal om hustruens troskab, tre Opskrifter. Et dansk Folkeeventyr, der staar det norske nær, haves i 22 Opskrifter med forskellige Navne: Den tro (trofaste, bagtalte) Kone (Skipperkone, Hustru), Købmandens (Skipperens, Søkaptajnens) Kone, Købmanden og hans Kone, Sømand og Købmand, Sømandskonen, Sømanden og den fattige Pige, Den købte Pige, Den slemme Jøde, De hemmelige

til Folkebogens senere Historie maa vi lige berøre Spørgsmaalet om Cyklus'ens eventuelle orientalske Oprindelse. Til Belysning heraf maa refereres en i nyere Tid optegnet indisk Fortælling¹⁾:

Forhistorien, som her forbigaas, resulterer i, at Prinsen af Pandiya ved sit Bryllup fatter ugrundet Mistanke til sin Brud, Prinsesse Ambika's Kyskhed og derfor nægter at optage ægteskabeligt Samliv med hende. Hun fastholder sin Uskyld, og da han forlanger Beviser, giver hun ham en Lotus-Krans, hvis Blomster bestandig holder sig friske, saa længe hun er uberørt. At Blomsterne stadig ikke visner, kan dog ikke berolige Prinsen, og han sætter Prinsessen paa en haard Prøve. Medens han selv i to Aar rejser paa Pilgrimsfærd til Benares for at sone sit Giftermaal med en ukysk Kvinde, forlanger han, skønt han berøver hende alle Midler ud over det nødtørfigste, at hun før hans Tilbagekomst skal have bygget et Siva-Tempel, og tilmed skal hun have født en Søn, som han er Fader til. Opfylder hun

Kendetegn. Alle fra Jylland, een trykt: Jyske Folkeminder saml. af Evald Tang Kristensen. XIII (= Æventyr fra Jylland. IV). Aarhus 1897, S. 312—315, Nr. 65: Den bagtalte Skipperkone. Se iøvrigt Dansk Folkemindesamlings Eventyr-Registrant No. 131 b. Det maa dog bemærkes, at adskillige af disse Eventyr ikke er rene Typer, men har faaet iblandet andet Stof.

1) Natesa Sastri: Folklore in Southern India, no. 38: The talisman of chastity, trykt i: The Indian Antiquary, XXIII. Bombay 1894. S. 339—344 og 385—388.

ikke disse Betingelser, vil han aldrig kalde hende sin Hustru eller tro paa hendes Dyd. Han rejser bort, besøger undervejs en fremmed Konge, med hvem han kommer i Disput om Kvindetroskab. Imod Kongens Paastand, at ingen Kvinde er kysk, anfører han sin Hustru og paaberaaber sig den uvisnelige Krans. Kongen ler kun herad og ønsker, det skal komme an paa en Prøve. Med Prinsens Indvilligelse sender han en af sine Ministre af Sted for at prøve paa at forføre Ambika. Ministeren forklæder sig som Perlehandler og gennem en af Prinsessens Tjenestekvinder fremsætter han Tilbud om store Rigdomme som Betaling for en enkelt Nats Gunst. Tilbudet modtages, men en Tjenestepige spiller Prinsessens Rolle den paagældende Nat. Den foregivne Købmand sikrer sig som Bevis nogle af Prinsessens Smykker; med disse rejser han tilbage, og skønt Lotusblomsterne endnu er lige friske, lader Prinsen sig dog overbevise om sin Hustrus Brøde, men fortsætter sin Rejse til Benares. For de Rigdomme, Ambika nu er kommet i Besiddelse af, lader hun Siva-Tempel opføre; medens dette bygges, rejser hun selv, forklædt som Prins af Ceylon, til Benares, kommer der i Forbindelse med sin Mand, som ikke genkender hende i Forklædning; hun vinder hans Fortrolighed, han fortæller om alle sine ægteskabelige Genvordigheder. Ceylon-Prinsen tilbyder ham til Opmuntring en af sine Kurtisaner.

Tilbudet modtages, men i Stedet for en Kurtisane er det Hustruen selv, der indfinder sig hos Manden; hun vedbliver hver Nat hermed, indtil hun føler sig frugtsommelig; forinden har hun sikret sig hans bedste Klenodier, deriblandt Lotus-Kransen. Prinsen af Ceylon bryder nu pludselig op fra Benares, og da senere Prinsen af Pandiya vender hjem, forefinder han ikke blot et nyopført Tempel, men ogsaa en Søn, som Prinsessen ved Fremlæggelse af Klenodierne kan dokumentere, at han selv er Fader til. Alt ender i Fryd og Glæde.

Vi har refereret denne Fortælling saa udførligt, da Gaston Paris kun giver et Résumé af den enkelte Handling deri, der angaar »Le cycle de la Gageure«, medens det sideordnede »Giletta«-Motiv ogsaa har Interesse for os.

I Indledningen til »En Doctors Datter« er af indiske Paralleller af »Giletta«-Typen kun omtalt en enkelt Tekst¹⁾, der, i Modsætning til Natesa Sastri's Fortælling (som ikke var Udgiveren bekendt dengang), ikke har nogen Kombination af de to Motiver. Naar man nu ser disse optræde forenede i den nys refererede Fortælling, kunde man maaske fristes til at ræsonnere som saa: Her har vi den indiske Fællesoriginal (repræsenteret ved en moderne Opskrift) til begge Folkebogsmotiverne, »Giletta« og »Gageure«; vi kender fra flere Varianter af »Giletta«-Typen dette Træk:

1) Danske Folkebøger. VIII. 1920 S. LXXII—LXXIII.

den forladte Hustru, der klæder sig i Mandsdragt for at vinde sin Mand tilbage, se saaledes »Mágus-saga«, »Comte d'Artois«, »Den kloge Vezir-Datter«¹⁾; dette Træk maatte saa kunne føres tilbage til den indiske Original baade fra »Giletta«-Cyklus og »Gageure«-Cyklus, der desuden hver for sig havde brugt sin Part af, hvad Kilden indeholdt.

Imidlertid viser en nærmere Undersøgelse, at vi langt fra at have med en Fællesoriginal at gøre, tværtimod har en Sammenarbejdning for os. Ser vi først paa det Motiv, der har givet det indiske Navn: Kyskheds-Talismanen, da er det paafaldende, hvorledes det efterhaanden i Fortællingens Løb bliver ganske betydningsløst. Man hører overhovedet intet om Lotus-Kransen, efter at Prinsen har overladt den til den foregivne Kurtisane, man faar ikke engang at vide, om den er visnet efter den forfaldne Episode. Og vender vi os dernæst til de to Hovedmotiver, opdages det snart, at heller ikke dem er det lykkedes Forfatteren at faa til at gaa i Spænd sammen. Naar Manden netop har forladt Hustruen, fordi han anser hende for ukysk, og tilskriver Lotusblomsternes stadige Friskhed Trolddomskunster, saa virker det lidet plausibelt, at han ved den fremmede Konges Hof netop skulde fremhæve hende som et lysende Eksempel og anføre Kransen som Bevis. Alle disse Brud paa Sammenhæng og Logik viser tilfulde, at

1) *ibid.* LXV, LXVII, LXX; cf. »Mírmans-saga« *ibid.* LXXIV.

der ikke er nogen oprindelig, organisk Forbindelse mellem de forskellige Motiver til Stede, men at Fortællingen skyldes en, kun paa sine Steder ret behændigt foretaget Sammenslyngning af indbyrdes uafhængige Traade.

Der er da ingen Grund for os til at tro, at det indiske Eventyr repræsenterer nogen primitivere Form end de europæiske Paralleller; Gaston Paris' Resultat, at den Form, der er os overleveret i den græske Folkeviser, er den oprindelige, staar stadig urokket. Men hvor stammer det indiske Eventyr da fra? Gaston Paris fremsætter som en Hypotese, at Oprindelsen til hele »Gageure«-Cyklus kunde søges i Orienten, f. Eks. Babylonien eller Persien, og at Stoffet derfra er vandret dels imod Vest til Europa, dels imod Øst til Indien. Muligvis har han Ret; dog maa man ikke overse den Mulighed, at den indiske Variant kan stamme fra Europa. Som det tidligere, netop under Behandlingen af den nævnte indiske Sær-Parallel til »Giletta«, er berørt, har Indien i de senere Aarhundreder under Kultursamkvemmet med Europa ogsaa kunnet spille den modtagende Parts Rolle, naar Talen var om Udveksling af Eventyr- og Novelle-Stof.

Som saa ofte før taber vi da ogsaa her tilslut Motivets Spor i Fortidens Mørke. Vi kan, billedligt talt, finde Folkebogens Søkende samt nær-

LXXVIII TVENDE KØBMÆND

mere og fjernere Slægtninge i ældre og yngre Generationer, men Stamfaderen mangler vi, og selv Folkebogens umiddelbare Ophav har vi kun indirekte Kendskab til. Vort første dokumenterede Holdepunkt er selve den tyske Folkebog. Af denne kendes flere Tryk allerede fra det 15. Aarhundrede¹⁾. Den Udgave, der rimeligvis er den ældste, hedder: *Ein liepliche histori vnd warheit von vir kaufmendern*. Den bærer hverken Trykkested eller -aar, men da den ender saaledes: *das geschah nach Cristus gepurt MCCCC vnd XXIV Jar vnd auch LX iar gewesen ist Das Ambrosius starb vnd Sein frums weib im iar dar vor*, maa det formodes, at den er trykt 1484. Den ældste daterede Udgave er fra Leipzig 1495; desuden anføres²⁾ Udgaver trykt i Nürnberg 1498 og 1499³⁾. Højtyske Udgaver fra det 16. Aarhundrede synes ikke bevaret⁴⁾, derimod kendes mindst fire fra det 17. Aarhundrede⁵⁾; paa den ældste af disse

1) Se Mechel l. c. pag. 7 ff.

2) Hain 8751—52.

3) Auskunftsbureau der Deutschen Bibliotheken, Berlin, meddeler paa Forespørgsel, at disse to Tryk trods Efterforskning ikke har kunnet opspores. Allerede G. W. Panzer har (i sine *Zusätze zu den Annalen der älteren Deutschen Litteratur*. Lpz. 1802, S. 88) betvivlet Eksistensen af Udgaven 1498.

4) Derimod haves fra 1518 (samt optrykt senere) en engelsk Oversættelse »*Frederyke of Jennen*«, som ifølge Mechel, l. c. pag. 60 ff., er Kilden til Shakespeares »*Cymbeline*«.

5) 1611 (Staatsbibl. Berlin). 1632 (Staatsbibl. Breslau). 1664 (Staatsbibl. Berlin). 1686 (ibid.).

har Titelen faaet den svulstige Forøgelse: *Ehren-crone züchtiger Eheliebe*. *Das ist . . .* osv., den følgende Udgave ovenikøbet paa Latin: *Corona Amoris Conjugalis*. Efter hvert Kapitel uddrages Moralen deraf i fire Verslinier. Det mest bemærkelsesværdige ved Udgaverne 1664 og 1686 er, at det nu hedder »von zweyen Kauff Leuten«, en Ændring, der er ganske naturlig, da de to af Købmændene i Fortællingen jo slet ingen Rolle spiller og hurtigt gaar ud af Sagaen.

Underligt nok er Udviklingen gaaet i modsat Retning i de nedertyske Udgaver. Den ældste af disse, der er trykt ca. 1490 af Matthaeus Brandis i Lübeck, bærer Titelen: *Eyne schone historie van twen kopluden . . .*¹⁾, hvorimod den Udgave, der er trykt 1510 i Hamburg af Hans Borchard, hedder: *Eyne schöne Hystorie van veer koepluden . . .*²⁾. Sidstnævnte Udgave har man tidligere anset for at være den danske Oversættelses Forlæg³⁾; den danske Tekst stemmer da ogsaa overens med den i en Række Detailler, men i endnu flere Tilfælde staar den Lybecker-Udgaven nærmere. Den Maade, hvorpaa disse Smaa-Overensstemmelser og Smaa-Afviigelser optræder, nødvendiggør den

1) Se Kommentaren bag i nærv. Bind S. 243.

2) Et Eksempplar af denne Udgave findes i Stadtbibliothek, Hamburg.

3) Se saaledes Mechel (der ikke kender Lübecker-Trykket) l. c. pag. 9 & 20.

Antagelse, at ingen af de to Tryk har været den danske Oversætters direkte Tekstkilde, men at han har benyttet enten disse to nedertyske Udgavers fælles Forlæg, eller ogsaa en Tekst, der er sammenarbejdet paa Grundlag af dem. Som sagt staar den danske Oversættelse Lübecker-Udgavens Tekst nærmest, ligesom den ogsaa følger dens Titel-Ændring. Vi har derfor i Kommentaren valgt de oplysende Citater fra denne Udgave, tilmed da Hamburger-Trykket kun er bevaret i et defekt Eksempplar.

Der ligger mere end et Aarhundrede imellem Lübecker-Udgaven og det ældste danske Tryk. Dette, som er nærværende Udgaves Tekstgrundlag, er dateret København 1599, men Oversættelsen er muligvis allerede foretaget et Par Aar forinden. Den ovenfor citerede Slutningspassus lyder nemlig i den danske Oversættelse »Denne Histories begyndelse er skeed . . . 1424, oc det er nu fra den tid 173 Aar . . .«, hvilket ved Addition giver 1597 i Stedet for 1599. Muligvis kan der jo ogsaa have eksisteret en nu tabt Udgave fra førstnævnte Aar, og endelig er det jo ogsaa tænkeligt, at den danske Oversætter har haft et nedertysk Optryk fra 1597 for sig og har fulgt dettes Tidsangivelse slavisk.

Naar Tallet 173 i Udgave 3 er rettet til 185, saa tyder dette paa, at der har eksisteret et dansk Optryk fra 1609. Tallet skulde jo i 1662 være 238

i Stedet for 185. Udgave 3 kan da have overtaget Slutningsbemærkningen uforandret paa samme Maade som Udgaverne 5, 6 og 7 kan have Tallet 258 fra en nu forsvunden Udgave 1682. Ligeledes kan man formodentlig ansætte 1769 som Trykkeaar for Udgave 8, hvori Tallet er 345. Endelig er i Haderslev-Trykket (Udgave 11) Tallet blevet til 383, hvilket passer til Trykkeaaret 1807 paa Titelbladet. I denne Udgave er udeladt det i alle de foregaaende Udgaver optrædende moraliserende Slutningsdigt, der er uden organisk Sammenhæng med Bogen, og som ikke findes i nogen af de tyske Udgaver. Derimod er det lille Indledningsvers, som ogsaa maa skyldes den danske Oversætter, medtaget.

Om den danske Oversættelse kan det ellers siges, at den i sproglig Henseende er ikke saa lidt bedre end de to foregaaende Folkebøger. Det kunde være fristende paa Basis heraf at fremhæve den københavnske Folkebogs-Omplantning paa den nordtyskes Bekostning. Men der er jo blot den kedelige Omstændighed, at vi ingen Garanti har for, at Udgaven 1599 virkelig er editio princeps og ikke et Optræk efter et dansk Lübecker- eller Rostocker-Tryk, og vi maa derfor nøjes med kun i al Almindelighed at glæde os over den vellykkede Oversættelse uden at drage videregaaende Slutninger deraf.

Fra Dansk blev Folkebogen oversat videre til

f

LXXXII   TVENDE KØBMÆND

Svensk. Bäckström¹⁾, der anfører Udgaver fra 1689 til langt ind i det 19. Aarhundrede, gengiver en bearbejdet Tekstredaktion, hvoraf Afstamningen ikke tydelig lader sig se; men en Sammenligning med en af de ældre Tekstkilder²⁾ viser tydeligt ved Overensstemmelser i Detailler, at det er den danske Folkebog, der er brugt som Forlæg.

1) P. O. Bäckström: Svenska folkböcker. I. Sth. (1845) S. 302 ff., jf. II, 2 (1848) S. 66.

2) Jeg har saaledes benyttet Udgaven trykt i Lund 1786, se Bibliografien Nr. 8 bag i nærv. Bind.

TEKST

SIGISMUNDA

**Trykt efter Udgaven »Prentet j Rostock Oc findis
til kiøbs i Lybeck« 1591, se modstaaende Titelblad.**

**En supptilig Hi-
storia bescreffuen / om Si-
gismunda Tancredi Daatter aff
Calernia / oc den unge
Guisehardo.**

**Nutnyligen vdgaaen paa Prent igen/
oc saare lystig at laese/ for dennem
der haffuer lyst til.**

Her begyndis 21 2 r

en liden yndelig Historie/om
Sigismunda Tancredi Daatter aff
Salernia. Oc den unge Guischardo:
I huilden Historia mand forfarer/
huad ende Boelstab paa det
sidste metfører. 5

Tancredus hand vaar en første
aff Salernia / viss oc flog vdi sinde /
oc meget Eddel affholt aff Natu- 10
ren. Haffde hand icke besmittit sin Al-
der met tuende Personers Blods vdg-
delse / som haffde huer andre tier aff hier-
tet. Denne samme Tancredus haffde alle
sine dage intet Barn vden alleniste en 15
Daatter / (enddog det haffde været meget
bedre at hand icke haffde hafft hende.) Eff-
terdi hun vaar hans eniste Daatter / da
haffde hand hende offuermaade tier / saa
tier / at hand icke vilde giffue hende mange 20
mectige Mend / som begærede at leffue met
hende vdi Ectestabs Stat / saa nødigt vil-
de hand at hun skulde stilies fra hannem /
oc der met beholt hand hende hoss sig offuer
den tid som hun nu vaar paa sin beste 25
maade / Manduoren at forsiune vdi en

27 **O**pperlig Mands være: | Dog paa det sidste
 gaff hand hende Hertuggens Søn aff Cam-
 panien til sin Hustru / huilken der effter
 paa en kort tid bleff død / Siden foer hun
 5 til sin Fader igen / oc bleff saa hoss han-
 nem paa hans Slaat oc Feste. Haffde Tan-
 credus strax forseet sin Daatter met en an-
 den Mand / det haffde vel været det
 beste find.

10 **H**er begyndis huorledis Sigismun-
 da sende Guischarum it Breff / som
 hun haffde stuct it i it Rør / ad
 tende Ild op met.

15 **E**ne samme Tancredi Daatter / hun
 hed Sigismunda / vaar gantste vel
 stabt paa alle hendis Lemmer met it dey-
 ligt Ansigt. Hun vaar fuld aff all Natur-
 lig vellyst / Diss oc meget flog aff sinde mere
 end mange Quindfold nyttelig er. Som
 20 hun saa vaar hiemme hoss sin Fader i stor
 velde / oc leffde i atskillig vellyst / Da paa
 en dag tenckte hun saa ved sig selff: Min
 Fader / huor langsomer hand at giffue mig
 en Mand igen / met huilken ieg maatte
 25 leffue vdi Ectestabs Stat / formaner ieg
 hannem der om / da er det min Quindelige
 37 **T**uct for | nær. Hun sætte sit sind der hen
 om hun kunde saa nogen hemmelig Ven /

som hendis Edelhed vaare bequem / met
 huilcken hun kunde fordriffue sin Eyst / der
 til vilde hun giøre sin største flid. Vdi
 hendis Faders Gaard vaar mange stolte
 Mend baade Edele oc Wædele fødte / som ⁵
 seduaanligt er vdi store Herregaarde. De-
 ris Tuct oc stonhed merckte hun gantste
 vel. Besynderlige iblant dem alle vaar en
 vng Mand hed Guischarthus / fød aff ydmyg
 Slect men i dyd oc høffuiste Seder haffde ¹⁰
 hand icke sin lige vdi Gaarden / paa han-
 nem sette hun sit sind / saa at dag fra dag
 stod hendis øyen paa hannem jo meer oc
 meer / at mercke oc finde hans tuct oc Se-
 der. Til saa lenge at Kierligheds Ild be- ¹⁵
 gynte at brende vdi hendis Hierte aff alt-
 som største krafft / til denne samme vng
 Persone Guischarthus / som vaar starp aff
 sinde. Hand merckte gantste vel at Si-
 gismunda haffde set sit sind til hannem / ²⁰
 Hand offuergaff alle stycker / oc plat inted
 andet actede / vden alene betractede huor-
 ledis hand met lempe maatte komme i
 tale oc handel met Sigismunda. Hun paa
 fant saadan lempe / at hun screff Guis- ²⁵
 chardo it breff til / || huilcket breff der inde- ³⁰
 holt hues hun begærede aff hannem / oc
 at vide huorledis oc huor til / hun stulde
 forlade sig. Dette Breff stac hun hemme-

lig vdi en staff som vaar giort aff it Rør/
 oc fide saa Guischardo selff samme staff vdi
 sine hender / at hand stulde bære hannem
 til hendis Pige / oc sige hende / at hun der
 5 met stulde tende Ilden op. Dette gjorde
 Sigismunda vdi en stempt / lod som hun
 der met bespottede hannem.

Her faa i at høre huorledis Guis-
 chardus obnede Røret som Sigismunda
 10 haffde sæt Bressuet vdi.

SOm Guischarus haffde anammet Rø-
 ret til sig / kunde hand vel besinde oc
 betracte at hun icke forgæffuis / oc vden
 Sag fide hannem samme Rør. Hand gide
 15 strax i sit Kammer / oc obnede samme Rør /
 fant scrifften oc læste hende / Som hand
 da (formedelst scrifften) vaar vnderuist
 altingest huad hendis vilie oc begæring
 vaar / bleff hans Hierte opfyldt met ube-
 20 griabelig stor glæde. Hoss Herrens Spise-
 kammer vaar it Vindue som vaar giort
 21 47 mange Aar tilforn / som ingen Mand
 viste at sige aff. Dog vden faare Vinduit
 vaar it hul igennem it Bierg / saa at dagen
 25 kunde skinne der igennem. Dette Vindue
 vaar icke brugt i mange forledne Aar / saa
 at vden faare Bierget vaar hullet igen-
 uort met Buste oc Vrter. Igennem sam-

me hull vaar en hemmelig gang til det
 Kammer / som Sigismunda laa i om Nat-
 ten. Enddog at Dørren vaar igenluct oc
 foruaret inden faare met stercke Pæle/
 Som Vinduit vaar nu igenuort met Torne 5
 oc Buste / oc paa Slaattet vaar ingen som
 mintis at det Vindue haffde nogen tid
 været brugeligt / (alligenel Kierlighed for
 huilken ingen ting er stiult) støds Sigis-
 munda i Huen om dette Vindue oc om 10
 den gang der igennem vaar ind vdi hen-
 dis Soffuetammer / Huorledis hun kunde
 faa raad der til / at deris Kierlighed icke
 stulde obenbaris / men hemmelige holdis
 imellem dem selff oc icke røbis. Hun fant 15
 it raad met stor list / at hun obnede Dør-
 ren / oc fick Pælene op aff Jorden. Endog
 at hun haffde der met megen wmage oc
 Arbeyde / Hun tog it vift maal aff Vinduit
 huor høyt det vaar / oc huor dyb Graffuen 20
 vaar der vnder / Hun betractede vel huor-
 ledis | mand kunde komme der ind oc ud / 24
 oc formedelst huad Redskab mand kunde
 komme der op oc ned igen / wstad naar
 mand vilde eller haffde lyst der til / 25
 Dette screff hun altsammen Guis-
 chardo til / oc gaff hannem
 god vnderuissning der om
 i alle maade.

Her begyndis huorledis Guischar-
 dus optenctte it raad / at hand kunde
 komme wbehindret ind til
 Sigismunda foruden
 all fare.

Er nu Guischardus vaar vel vnder-
 uist vdi alle stycker/effter Sigismundi
 scriffuelse / huorledis hand skulde komme
 ind ad Vinduit / saa tog hand Reb oc Gri-
 mer som stercke vaare. Dem bant hand til-
 haabe / at vinde sig ned i Grassuen met.
 Siden gic hand allene om Natten til Vin-
 duet / hand tog samme Rebgrimer / oc bant
 den ene end ved en Bust som stod for Vin-
 duet / oc vant sig saa selff ned i Kulen / der
 bleff hand liggendis den gantste Nat / oc
 foruente de sin tieriste Vens tilkommelse.
 Helst fordi at hun kunde icke komme til
 hannem / før end det bleff dag / for de Jom-
 ffruers styld / som hun haffde hoff sig. Som
 nu dagen kom / bad hun Jomffruerne gaa
 fra sig oc sagde / at hun vilde vile sig no-
 get / fordi hun haffde ingen rolig Søffn be-
 kommet den Nat / saa maa stee oc vel san-
 dingen vaar. Som hun da vaar allene i
 Herberrit / lod hun Dørren op til Kulen
 oc fant der liggendis sin tieriste ven Gut-
 schardum. De vndfinge huer andre met

stor Kierlighed / hun ledde hannem strax
 met sig ind i sit Soffuetammer / der haffde
 de megen tale om deris Kierlighed oc vel-
 lyst / oc offuerlagde huorledis de kunde
 sticke det / at deris Kierlighed maatte blif- 5
 fue hemmelige / oc de alligenel maatte tit
 oc offte komme tilsammen. Der effter stil-
 dis de at til en tid / dog icke foruden stor
 oc wbegribelig Sorg.

Guischardus hand gic i Kulen at ligge / 10
 oc Sigismunda lucte Dørren vel igen eff-
 ter hannem / siden falledede hun sine Jom-
 ffruer oc Møer til sig igen. Den gantste
 dag igennem til saa lenge natten kom /
 bleff Guischardus liggende i Kulen. Siden 15
 vant hand sig op igen saa hemmelig at
 ingen det fick at see / eller kunde fornemme.

Men Veyen merckte hand gantste
 vel / oc kom did igen effter
 deris vilie. |

B 1▼

Her begyndis huorledis Sigismun-
 da bleff berøbt / Dog hende gantste
 aldelis witterligt.

¶ Næsten hun er altid dem imod som leff-
 ue vdi saadan Kierlighed / hun hader 25
 dem saa sare / at de dog paa det sidste mue
 atstillis / saa gjorde hun oc paa det sidste
 met disse tuende Kierelstende Mennister /

hun foruende deris wfigelig tierlighed /
til en wbegribelig forgefuld bitterhed.

Fordi at Tancredus Sigismundi fader
pleyede stunden allene (foruden Suenne
5 eller Hofffinder) at gaa ind til sin Daatter
oc tale met hende huis hand vilde haffue
hemmeligt.

Effter saadan hans seduaane / kom hand
en dag om Middags tide i sin daatters
10 Soffuelammer / at ville tale met hende /
oc fant ingen inde faare sig. Fordi at Si-
gismunda oc hendis Jomffruer de vaare
i Dingaarden at forløste sig. Tancredus
hand vilde icke forstørre deris spil. Men
15 der hand saa at Vinduene i Kammeret
vaare tillucte / oc Sparlagne for Sengen
vaare nedlagde trint omtring Sengen / da
20 sette hand sig ned i en vraa at soffue hof
Sengen. Som hand saa sad oc soff / da til
en stor Wlycke haffde Sigismunda den
samme dag bestillet at Guischarthus stulde
komme til hende. Hun lod Jomffruer oc
Møer bliffue i Dingaarden / saa lod hun
den hemmelige Dør op / oc bleff icke sin
25 fader var. Der fulde strax de tuende tier-
elstende Mennister i deris Vellyst / oc de
handlede saa tierligen met huer andre / at
hendis fader Tancredus opuognede der
ved / oc fornam saa grandgiffueligen al-

ting / det kom hannem i hans Hierte til
 en inderlig Sorg met bitter pine. Hand
 vaar til sinds at giøre der røcte aff / dog
 bleff hans sind omuent / saa hannem tyck-
 tis det best raadeligt at være at hand holt
 det stille hof sig oc icke videre det lod for-
 tynde / Paa det / at hand diss bedre maatte
 offuertende met huad Pine hand
 maatte straffe saadan skam /
 last oc vanære.

10

Huorledis Tancredus lod fange Guischarum i Vinduit.

Guischarus oc Sigismunda viste intet
 her vdaff / at Tancredus hendis fader
 haffde seet oc forfaret saadant. | De meen- 2
 te at deris samquem haffde end nu været
 hemmelig / saa at ingen viste det vden de
 selff / de toge dem icke vare for Tancredi
 vlyckelige neruærelse.

Som de nu haffde brugt deris vellyst oc 20
 tierligheds spil / lod hun sin allerkeriste
 Guischarum vd igen at hullet / saa gic
 hun til sine Møer oc Jomffruer i Dingaar-
 den igen. Men Tancredi hierte vaar besæt
 met altsomstørste pine / sorg oc bedrøffuel- 25
 se / hand gic sorgfuld oc bedrøffuet vd igen
 aff sin Daatters Soffuetammer oc ind paa
 Sallen. Oc bestillede det strax saa met nog-

le aff sine Tienere / at de hemmelige Dag
 oc Nat skulde tage vare paa det Vindue /
 huem de saae trybe der vd / den skulde de
 gribe / oc antuorde Tancredo hannem selff
 5 i hender / saa gjorde de oc. En Nat steg
 Guischarthus vd at Vinduet som hans sed-
 naan vaar / da som Tancredi tienere (de
 som der til stilledede vaare) grebe hannem
 oc førde hannem strax fangen til
 10 Tancredum.

Her saa i at høre / huorledis Tan-
 credus talede til Guischardo / oc
 23 3 r hvad hand suarede. |

DA talede Tancredus til hannem oc
 15 sagde: Guischarde / min velgiernin-
 ger mod dig de skulde haffue draget dig
 tilbage / at du icke skulde haffue ladet dig
 finde / i saadane stammelige oc werlige
 gierninger imod mig oc mine / som du
 20 haffuer gjort oc ieg haffuer selff seet met
 mine øyen. Der til suarede Guischarthus
 intet andet oc icke mere / men sagde: Høye-
 baarne / Eddele første / ræt Kierligheds
 bud / trafft oc Mandat / er fast mectigere
 25 oc sterckere / end de Bud oc ord
 min hørsomme.

Huorledis Tancredus lod faste
 Guischarum i it Taarn/oc gic til
 sin Daatter oc spurde hende
 hui hun det gjorde.

Er effter bleff Guischarus fastet i 5
 Taarnet/oc der vaar altingest Sigis-
 munda witterligt. Tancredus tenctte in-
 derlig/huorledis hand vilde fare met den
 Sag. Anden dagen gic hand ind til sin
 Daatter oc sagde: Sigismunda/altid ind- 10
 til nu hassuer ieg ladet mig tycke/at din
 fromhed hassde været saa fast/at intet
 Menniste maatte nogen tid telle mig i den
 tro anderle-|dis end din Kysthed aldrig 15
 stulde begære nogen Mand til nogen ube-
 stickelig Kierlighed. Aldrig hassde ieg oc
 selff tenctt der paa/hassde ieg det icke selff
 seet. Nu maa ieg slide min korte Liffs tid
 paa min Alderdom met stor sorg oc be-
 drøffuelse/saa tit som den store vanære 20
 kommer mig ihu/du hassuer giort oc be-
 dreffuit/der du ficast vdi sindet at vilde be-
 gaa saadan en stam/da stulde du hassue
 vduald dig den/som hassde været lige aff
 førstelige Stamme met dig/som vel hass- 25
 de bleffuen befunden vdi vor Gaard. Nu
 hassuer du vduald dig den som fødder er
 aff Bondeslect/huilden ieg (for hans for-

ældris Armodis styld) haffuer taget til
 mig / oc aff Barndom opfostret hannem.
 Fordi veed ieg icke huad ieg her til stal
 giøre: Men huorledis ieg vil handle met
 5 Guischarum som ieg i denne Nat haffuer
 hafft i fengsel/det haffuer ieg altsammen
 i mit Hierte besluttet. Och huorledis ieg
 stal haffue mig met dig/er ieg icke endnu
 fuldkommelig beraad paa. Alig kommer
 10 tuende stycker vdi sinde / som vender min
 hu hid oc did: Det første er: den wbegribe-
 lige Kierlighed som ieg haffuer hafft til
 15 dig / ydermere end nogen fader haff-
 uer hafft til sin Daatter i den gantste Verden.
 Det andet er / dine stammelige gierninger
 som høyligen tuinger mig til at bliffue
 dig gram oc vrede: Det første raader
 mig / at ieg stal være tilfreds met dig / oc
 tilgiffue dig din brøde / met disse ord slog
 20 Tancredus sine øyne ned oc græd saa bit-
 terlige som it Barn mand pleyer
 at sla met it Kiff.

Paa disse ord fornam Sigismunda
 at Guischarus vaar tagen til fange.

25 **A**D Sigismunda i sandhed fornam oc
 hørde / hendis Kierlighed til Guis-
 charum oc hans til hende vaar obenbare
 giort / oc at hendis gode Ven vaar i feng-

Huorledis Tancredus lod faste
 Guischarum i it Taarn/oc gic til
 sin Daatter oc spurde hende
 hui hun det gjorde.

 Er effter bleff Guischarus fastet i 5
 Taarnet/oc der vaar altingest Sigis-
 munda witterligt. Tancredus tenctte in-
 derlig/huorledis hand vilde fare met den
 Sag. Unden dagen gic hand ind til sin
 Daatter oc sagde: Sigismunda/altid ind- 10
 til nu hassuer ieg ladet mig tycke/at din
 fromhed hassde været saa fast/at intet
 Menniste maatte nogen tid telle mig i den
 tro anderle-|dis end din Kysthed aldrig 15
 stulde begære nogen Mand til nogen ube-
 stickelig Kierlighed. Aldrig hassde ieg oc
 selff tenctt der paa/hassde ieg det icke selff
 seet. Nu maa ieg slide min korte Liffs tid
 paa min Alderdom met stor sorg oc be-
 drøffuelse/saa tit som den store vanære 20
 kommer mig ihu/du hassuer giort oc be-
 dreffuit/der du ficast vdi findet at vilde be-
 gaa saadan en stam/da stulde du hassue
 vduald dig den/som hassde været lige aff
 førstelige Stamme met dig/som vel hass- 25
 de bleffuen befunden vdi vor Gaard. Nu
 hassuer du vduald dig den som fødder er
 aff Bondeslect/huilden ieg (for hans for-

ældris Armod's styld) haffuer taget til
 mig / oc aff Barndom opfostret hannem.
 Fordi veed ieg icke huad ieg her til skal
 giøre: Men huorledis ieg vil handle met
 5 Guischarum som ieg i denne Nat haffuer
 hafft i fengsel / det haffuer ieg altsammen
 i mit Hierte besluttet. Och huorledis ieg
 skal haffue mig met dig / er ieg icke endnu
 fuldkommelig beraad paa. Mig kommer
 10 tuende stycker vdi sinde / som vender min
 hu hid oc did: Det første er: den ubegribe-
 lige Kierlighed som ieg haffuer hafft til
 15 dig / ydermere end nogen fader haff-
 uer hafft til sin Daatter i den gantste Verden.
 Det andet er / dine stammelige gierninger
 som høyligen tvinger mig til at bliffue
 dig gram oc vrede: Det første raader
 mig / at ieg skal være tilfreds met dig / oc
 tilgiffue dig din brøde / met disse ord slog
 20 Tancredus sine øyne ned oc græd saa bit-
 terlige som it Barn mand pleyer
 at sla met it Riss.

Paa disse ord fornam Sigismunda
 at Guischarus vaar tagen til fange.

25 **A**V Sigismunda i sandhed fornam oc
 hørde / hendis Kierlighed til Guis-
 charum oc hans til hende vaar obenbare
 giort / oc at hendis gode Ven vaar i feng-

sel. Huad sorg oc bedrøffuelse hendis Hjer-
 te begaff sig / er icke nocksom at tale om.
 Hun kunde icke heller holde sig for Graad
 oc strig. Hun slo haand mod haand / oc gaff
 sig meget yndelig. Da paa det sidste offuer- 5
 uant hendis faste Kierlighed hendis Quin-
 delige suaghed. Hun slo sine øyne op / lod
 aff at græde oc giffue sig / oc met it frit
 mod suarede sin Fader saa dristelig / at
 hun slet intet støtte om sit Liff / besynder- 10
 lige nu / | der hun fornam at hendis al- 34
 somtieriste Den Guischarthus enten vaar
 død eller och visseligen skulde dø for hendis
 skyld. Hun sette sig oc stadelige faare / at
 hun icke lenger vilde leffue effter hans 15
 død. Ingen naade vilde hun heller begære
 aff sin Fader / eller met noget ord i nogen
 maade beuege hans vrede / men frimodig
 suarede sin Fader oc sagde.

Her suarede Sigismunda til den 20
 Sag som hendis Fader straffede
 hende faare.

In Fader Tancrede / til denne Sag vil
 ieg icke sig Ney / ingen Bøn vil ieg
 gjøre til dig derfor / helst fordi / det er mig 25
 icke nytteligt / ieg vil sette mig faare huis
 mig tycks nytteligst at være. Icke fordi /
 at ieg betiender mig selff i det første / Al-

ligenel vil ieg i sandhed beuise / at mine
 gierninger staa mig icke saa meget til last
 oc skam som du siger. Jeg betiender oben-
 bare / at ieg haffuer hafft Guischarum
 5 tier / oc den tierlighed vil ieg aldrig for-
 lade den stund der er Liff i mig / huilket
 dog en stactet tid skal vare. Der som ieg i
 min døds stund fand noget besinde mig /
 c 1 r vil ieg endda haffue hannem tier / || Til
 10 saadan Kierlighed er ieg icke kommen / aff
 min Quindelige strøbelighed / men meget
 mere for din forsømmelse skyld / du skulde
 haffue offuertentt Tancrede / lige som du
 est selff Kiød oc Blod saa er ieg oc kom-
 15 men til Verden formedelst dig: Jeg er saa
 vel Kiød oc Blod som du / oc icke Steen el-
 ler Jern. Enddog at du nu est vorden gam-
 mel oc kommen til Alderdom / alligenel
 skulde du haffue offuertentt / huad krafft
 20 Blodet oc naturlig verme giffuer Menni-
 sten i sin Vngdom / enddog at du selff mesten
 delen haffuer fordressuit din vngdom met
 Daaben / Verie oc all anden Ridderispil vdi
 Krig oc Orloff / saa at ledighed oc vellyst
 25 kunde intet rum haffue i dig. Alligenel
 skulde du haffue offuertentt huad ledig-
 hed kunde vdrætte vdi it vngt Menniste oc
 end stundem i it gammelt. Jeg er en Quin-
 de / kommen til Verden strøbelig stabt aff

Naturen / oc haffuer modstand i alle for-
 neffnde maade thi fruelig Kierlighed er
 mig kommen vnderlig nock. Helst fordi/
 at den tid ieg vaar i Ectestabs Stat/end-
 dog (dissuær) det varede en stactet stund / 5
 Da optentis i mig Kierligheds Jld/oc som
 du vel selff vedst ieg icke til fulde kunde be-
 styre min vellyst. |

C 1 v

Nu den tid ieg icke kunde verie mig for
 naturens tilstyndelse / huilken mig dag 10
 oc nat gjorde pine / da er ieg offueruun-
 den/oc haffuer faldet i Striden. Alligeuel
 aff min yderste mact oc formue haffuer
 ieg oc giort min største flid der til/at saa-
 dant aldrig skulde haffue kommen enten 15
 dig eller mig til røcte eller stam. Saadan
 Kierlighed oc saadant begære/haffuer ly-
 ken veldelige hengt mig paa halsen. Thi
 ieg haffuer funden saadan en hemmelig
 Vey / formedelst huilken ieg maatte kom- 20
 me til den som ieg haffde tier / oc vid vel/
 at intet Menniste i Verden viste aff den
 vey at sige vden ieg allene / men huo dig
 haffuer vnderuist der vdi / det ved ieg icke.
 It ved ieg / oc det er sandingen/At ieg icke 25
 aff lædferdigheds indstindelse men aff be-
 raadt raad haffuer giffuet mig i Guischar-
 di vold / saa yderlig som nogen Quinde
 mueligt er / oc lod hannem ind til mig

met stor snildhed / Flogstab / oc behendig-
 hed. Oc i lang tid hafft min vilie/oc pleyet
 hannem met tierligheds fructer
 oc megen vellyst.

5 Her straffer Sigismunda sin fader
 for Guischarði wædelheds styld.

€ 2. **O**ppe du nu Tancrede kaster mig faare
 Guischarði Wæddelhed/ at kunde staa
 mig alsommest til straff/det ieg icke haffde
 10 forbundet mig met en Adels Mand. Der
 vdi efftersølger du de almindelige folckis
 mening oc vaane / at lycken drager tit oc
 offte det frem wuærdigt er/oc det som vær-
 digt er slar hun tit oc offte tilbage/oc træ-
 15 der det vnder føder. Wi ville det nu saa
 lade bestaa / oc see til den rette begyndelse.
 Jeg forhaaber dog / at wi alle ere for-
 medelst Menniskelige Natur komne aff en
 Roed. Naar wi fødis / da ere alle Menni-
 20 skis Dyder wbetynt / saa at huo da begyn-
 der mest at skinne i Dyd oc ære / hand er
 mest Eddel / enddog at det menige folck her
 vdi / er wforfaret oc wforstandig / allige-
 uel kand ret sandingen icke anderledis for-
 25 tryckis/end at dydighed gjør ræt Eddelhed.
 Dog saa / huo som hannem icke kalder Ed-
 del / hand gjør hannem icke fordi wræt /
 men hand giffuer sin egen wfornuft oc

wforstandige daarstab tiltiende. Kiere
 Tancrede / see vel til dine Edle Mend du
 hassuer hoss dig / prøff oc merck deris Seder
 oc Dyder. Unsee oc saa Guischarði dyder oc
 Seder. Jeg fornemmer i sandhed / der som ⁵
 du | vilt ræt dømme / du stalt vel selff sige / ¹⁰ c 2 v
 at hand er den Edelste iblant dem alle. Stal
 ieg oc end sige sandingen / da behøffuer ieg
 intet sterckere vidne paa Guischarði Eddel-
 hed end dig selff / huo er den iblant alle dine ¹⁰
 som du hassuer giffuet saa stor loff oc priss
 for tuct oc dyd / som du hassuer giffuet
 Guischardo. Der faare naar du siger at ieg
 hassuer vduald oc forbundet mig met
 en Wæddel Mand / da gjør du 15
 mig wræt.

Her begærede Sigismunda at bliff-
 ue vnder den samme Dom / som Guis-
 chardo bleff tildømt.

En at du siger ieg hassuer vduaal en ²⁰
 fattig Mand / det befiender ieg. Det
 er dog icke foruden din styld / fordi at du
 hassuer haft saadan en dydelig Mand i
 din tieniste oc hassuer icke belønt hannem /
 oc giort hannem Rig. Armod oc Fattig- ²⁵
 dom betage dog ingen mand sin Edelhed /
 enddog at hand icke kand fuldkomme sine
 dyder oc Edelhed / som hand skulde oc

gierne vilde / Mange i Verden haffue væ-
 ret vdtarne til Konger / Herrer oc Før-
 3 r ster / som haffue været fød aff ydmyg oc
 fattig Slect. Och der imod haffue været
 5 mange oc endnu ere i Verden / som gaa met
 Ploffuen / fare til Stowen / røcte Heste for
 gæste stenc / oc meget andet saadant / al-
 ligenel at deris forældre saa vel som de
 selff haffue hafft gode dage nock. Du siger
 10 at du nu est vdi tuiffel oc wuiff / huad Sen-
 tentz oc Dom du vilt affsige offuer mig / det
 raad beslutte fast oc snart / oc sig det fra
 dig. Haffuer du i sinde at du vilt slæt lade
 affliffue Guischarum / da vent din Vrede
 15 fra hannem oc paa mig / ieg som er en be-
 gyndelse oc Marsage til saadanne Giernin-
 ger. Du skalt i sandhed vide at ieg icke vil
 begære nogen Naade / oc ey frycter nogen
 pine / men ieg siger dig foruist / at all den
 20 deel som du vilt gjøre mod Guischarum /
 alligenel at du det icke vilt gjøre ved mig /
 saa stulle dog mine hender gjøre det imod
 mig selff / det gaa nu heden for sig.

Tyckis dig at wi haffue fortent
 25 saadant / da lad oss baade
 nyde en Dom / oc rættis
 vnder en straff.

Her lod Tancredus tage Guischarði
 Hierte vdaff hans Liff / oc lod det
 Sigismunda tilsende.

Tancredus fornam vel den store for- 3
 nufft oc stadighed som vaar i hans 5
 Daatter / dog trode hand icke at hun paa
 det sidste skulde begaa saadanne stycker el-
 ler dennem fuldkomme / som hendis ord
 stode. Hand gic fra hende / sette sig faare
 vdi sit sind / at hand i ingen maade vilde 10
 regne det med sin Daatter / men aleniste
 ved Guischarði Blods vdgydelse / vilde
 hand forleste saadan en Kierligheds bryn-
 de. Strax bad hand oc befoel dem som vaa-
 gede offuer Guischarðum at de om Natten 15
 der effter skulde affliffue hannem i Taar-
 net / saa hemmelig / at intet Bulder eller
 røcte ginge der aff. Siden skulde de tage
 hans Hierte aff hannem / oc det hemme-
 lig bære Tancredo. Dette stede / de myrde 20
 Guischarðum / tog hans Hierte aff hans
 Bug / oc baare Tancredo det / hand lagde
 det vdi it forgylt Begere / oc sende det sin
 Daatter med saadanne ord. Denne stenc
 sender dig din Fader / met huilken hand 25
 trøster oc husualer dig / vdi den ting som
 du hassuer haft meget tier. Sigismunda
 hun vaar fuldkommelig i den act oc me-

ning / at hun icke vilde leffue lenger. Som
 nu hendis Fader gic fra hende da beridde
 4 r hun i forraad en || forgifftig Dric som viffe-
 lig vaar til Døden brugelig om hun i sand-
 5 hed kunde fornemme at Guischarthus bleff
 afflifftuet / for huilken hun sig saare
 befryctet.

Her siger Sigismunda sin Fader
 Tacksigelse for den Stend som hun
 10 betom aff hannem.

Er hun nu anammede den forgylte
 Staal met Guischarthi Hierte / oc saa-
 danne ord som hendis Fader hende tilbød /
 da vaar hendis Hierte saa frist / at hendis
 15 Unfict i ingen maade foruandlede sig der
 ved / Hun tog det aff hues Begeret vaar
 met betect. Da saa hun saa lenge paa Hier-
 tet / oc haffde flæt ingen tuiffel at det jo
 vaar Guischarthi hendis allertieriste gode
 20 Vens hierte / hun vende sig til den Tienere
 som bar hende samme Hierte oc sagde
 til hannem. I sandhed / det ey anderledis
 sommede sig / oc end anderledis burde at
 stee / end at saadant it Hierte stulde haffue
 25 en forgylt Graff. I denne maade haffuer
 min Fader holt sig redelig nock.

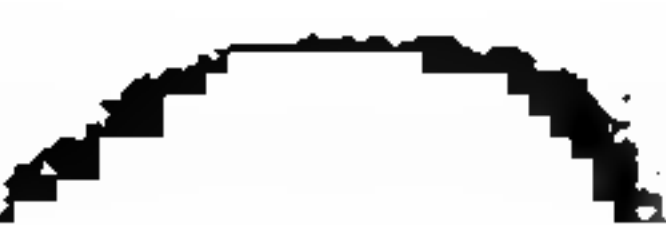
Som hun det haffde sagt / bøvede hun
 sin Mund ind til Hiertet oc sagde: Altid

oc | i alle maade indtil nu denne min sidste c 4 v
 Liffs tid / haffuer ieg fornummet min fa-
 ders store Kierlighed til mig met all god-
 hed / men nu alsommest fra min første
 fødsels tid. Derfaare stalt du sige min fa- 5
 der / at for saadan en Stend siger ieg han-
 nem den sidste tac / som hand skal nogen
 tid faa aff mig / oc der met stildis
 Tieneren fra hende.

Her loffuede oc prisede Sigismunda 10
 Guischarði Hierte oc bitterhed.

HEr effter vende hun sig til Hiertet igen
 huilket hun haffde saa fast bespent
 imellem sine hender / oc sagde: O du all
 min vellystis Edele Bolig / forsuinde maa 15
 de Mennistis grumhed som dig haffue aff-
 liffuet / at ieg i saadanne maade skal see
 dig. Det haffde været nock at ieg haffde seet
 dit Liffs endeligt met mine induortis øyen
 i mit Hierte. Saadant it endeligt vaar dig 20
 tilføyet / at din Fiende skulde berede dig
 saadan en Graff. Her er ingen forsømmelse
 paa færde / vden aleniste at ieg din alsom-
 tieriste gode Ven icke haffuer vdgdydet græ-
 dende taare / men paa det at du icke skulde 25
 forsømmis / da haffuer Gud giffuet min
 fader i sindet / | at hand i saadan sticelse v 1 r
 skulde sende mig dit Hierte. Enddog at ieg

haffde sæt mig faare at vilde dø foruden
 graad met tørre øyen / alligeuel vil ieg for
 din styld vdgysde taare aff mine øyen / oc
 fuldkommelig græde. Naar ieg det haffuer
 5 fuldkommet / som ieg haffuer loffuet dig /
 da vil ieg saa berede mig at min Siel kand
 tilføyes din Siel. Huorledis kunde ieg no-
 gen tid met større glæde stillis fra denne
 Verden / end at haffue saadan en stolbro-
 10 der i følge oc Selstab / Du stalt icke nu mere
 stillis fra mig / men bliffue her hos mig
 oc vocte mig min sidste Liffs tid.

Her haffuer Sigismunda fuldkom-
 met det løfte oc vilkaar / som hun
 15 haffde loffuet Guischarum.

Er nu Sigismunda talede disse ord /
 bøvede hun sig ned offuer Begeret / oc
 græd saa bitterlig / ligeruiff som en Kilde
 haffde sprungen aff hendis øyen / icke met
 20 raab eller strig som Quindfold pleye at
 græde / men stille / lod taarene falde ned i
 Begeret / stundem kyste hun oc det døde
 hierte. Hendis Jomffruer som haffde hende
 vaare / de viste icke huad hun meente met
 25 saadan tale / || eller huorfaare hun græd /
 alligeuel haffde de saa stor metynd offuer
 hende / at de oc begynte ad græde met hen-
 de. De spurde hende at tit oc offte / huor

faare hun tog sig saa stor sorrig til/trø-
 stede oc husualed hende den ene effter den
 anden / det beste der de kunde. Som hende
 nu tycttis at hun haffde nock grædet/løffte
 hun op igen sit Ansigt / tørde sin øyen oc 5
 sagde: O du mit altsom tieriste Hierte / nu
 haffuer ieg betalt dig den deel/som ieg dig
 tilbørlig styldig vaar / intet andet staar
 nu tilbage igen / vden at ieg gjør dig Sel-
 stab / oc farer den Vey som du haffuer 10
 vandret for mig.

Her tog Sigismunda Dødsens oc en
 forgiftigheds Driick til sig / som vaar
 en stor ynd.

Er hun det haffde giort / da tog hun 15
 strax til sig wforfærdet den forgiftig
 Driick / som hun til forne haffde bered til
 Døden / hun sætte sig paa sin Seng / holt
 Begeret met Guischarði Hierte fast i sine
 hender / oc foruente de Dødsens tilkom- 20
 melse.

Jomffruerne som omtring hende stode /
 enddog at de icke viste huad det vaar for
 en | Driick hun tog til sig / alligenel merckte 25
 de gantste vel paa hendis store vee oc smer-
 te at den icke vaar god / de gaffue strax
 hendis fader Tancredo saadant tilkiende /
 Der hendis fader saadant hørde / befryc-

tede hand sig storlige / at hans Daatter
 haffde giort noget ont ved sig selff: Hand
 kom strax wfortøffuet til hendis Soffue-
 kammer / (men alt for silde) at giøre sin
 5 bedrøffuede Daatter nogen husualelse aff
 faderlige nature. Som hand da saa / at
 hun haffde Døden i henderne / bleff hand
 meget bedrøffuet / hand græd bitterlig
 offuer alle maade / Sigismunda sagde til
 10 hannem: Fader giem din graad til den
 wsalige stund / som dig her effter komme
 skal / du tørffst icke græde for mig / ieg be-
 gærer det icke aff dig. Huo er den som græ-
 der for den ting hand selff begærer / andre
 15 end du? Icke derfor / haffuer du end nu no-
 get haff dig aff den faderlige tierlighed du
 tilforne haffuer hafft til mig / da begærer
 ieg nu paa mit sidste aff dig / at du vilt leg-
 ge Guischarði oc mit Regeme baade vdi en
 20 Graff. Oc effterdi du icke vilde vndt mig at
 leffue hemmelig met hannem / da vnd mig
 27 dog at ieg obenbare maa leggis i en Graff
 met hannem. Den sorrig som du begickst /
 hun lucte Tancredi Mund saa fast til / at
 25 hand der til icke kunde suare it ord / Som
 da Sigismunda fornam Dødsens komme /
 sagde hun dem alle gode Nat. Hun tryckte
 Guischarði Hierte hart op til sit Hierte /
 lucte selff sine øyne tilsammen / oc gaff saa

sin Vand op / dog met stor hiertens be-
drøffuelse oc bitter pine / tog Tancredus
baade de døde Legeme / oc lagde dem i en
Grav tilsammen som hans Daatter
Sigismunda bad oc begærede
aff hannem / etc. 5

**Prentet i Rostod / aff
Steffan Møllmand /**

**Oc findis til Kiøbs hos Laurentz
Albrechts / Borgeris oc Boge-
føreris i Lybeck**

1591.

EURIOLUS OG LUCRETIA

**Trykt efter Udgaven »Prentet i Rostock« 1594,
hvoraf der kun eksisterer et defekt Eksempplar,
se Bibliografien Nr. 2. Til Supplering er anvendt
Udgaven København 1668 (Bibliografien Nr. 3).**

Fortalen.

En trofast beuißning paa denne sandrue Historie / vdtæ- gen aff den Nørrenberst Chronica.

5 **P**aa denne tid vaare der de tuende
 tierlige Mennister i Welschland /
 en Ridder hed Euriolus Keyser Si-
 gismundi egen tienere / oc Lucretia i den
 10 Stad Senis. De vaare beggi houisfe / beggi
 vel stæffe / Men Lucretia dog offuergic
 med sin ypperlige stonhed. Disse tho bleff-
 ue optende emod huer andre til den blin-
 de tierlighed aff den blote beseelse. Paa det
 15 siste bekomme de deris begiering. Oc stede
 dette i Keiser Sigismundi tid / der hand
 vaar nogit lenge til Senis. Men der Key-
 20 seren ville | drage der fra / da motte oc disse
 tuinde stillies at / huor aff de komme i saa-
 dan bedrøffuelse / at Lucretia aff lang sor-
 rig / fald i en Siugdom / oc døde paa sin
 Moders arm. Oc der Euriolus hørde sin
 tieriste at være dø / bleff hand saa meen-
 25 los / oc saare bedrøffuit / at hannem kunde
 ingen ting hussuale / saa lenge til Keyseren
 gaff hannem en kyst Jomfru aff hertug-
 lige blod til sin æcte Hustru.

fortalen.

u 3 r

Eneas Silvius

Keiserlig Secretarius/si-

ger Mariano Sozimo/ En lærer

oc vdligger begge Retthers sin

5

Medburger i den Stad

Senis/ megen

hilsen.

 V beder mig om en ting/huil-
den icke sømmer min alder/oc er oc 10
din alder vsømmelig oc modstan-
dig. Thi huad skulde det være/ at ieg en
Mand paa fyrretiussue Nar/ skulle schri-
ffue om Boleri/eller at du en Mand halff-
tridiesins tiussue Nar gammel/ skulle saa- 15
dant høre? Thi dette er saadan en ting/
som forlyster de vnge hierter/ oc fortærer
de vnge begierligheder. Men gamle folck
er saa duelige til Boleri/lige som de vnge u 3 v
ere til wijsdom. Icke er oc nogen ting slem- 20
mere end en gammel begierer Boleri/oc
haffuer der dog ingen trafft til. Men saa
finder mand vel Gamle tierlige Alend/
men ingen finder Mand der haffuer været
elstt. Thi alderen er foractit oc hadit aff 25

unge Quindfold / oc end i æctestab. Oc
 ingen Quinde hæffuer nogen Mand her/
 uden den de seer i blomstrendis oc formu-
 endis alder. Hører du nogit andit/saa lig-
 5 ger der bedregeri vnder. Jeg befender at
 Boleschrift sommer icke mig/effterdi ieg
 er nu gaaet offuer Middag oc stunder he-
 den til afftenen. Men saa staar det dig saa
 ilde / at begiere saadant aff mig/oc det for-
 10 fremme/som mig at schriffue det. Jeg maa
 io være effter din vilie/see du til/huad det
 er du begierer. Thi io meer Mennisten
 gaar paa Marene/io meer tilbørligt er
 det at bruge det rette venstabs lou oc re-
 15 gel. Der for / frycter icke din retferdighed/
 at offuertræde saadan fryntstabs lou oc
 Regel met saadan begiere / saa frycter oc
 icke min daarhed/dem at bryde met hør-
 somhed oc liudighed. Thi dine velgiernin-
 20 4 r ger ere saa mange haff mig / at ieg | fand
 icke nekte dig din begiering/end dog der
 vaare end nogit wsticfeligt eblant. Derfor
 vil ieg være din begiering liudig / som er
 nu vel thi reiser giord til mig/oc icke nu
 25 lenger fornecte dig det / du saa aluorligt
 er bedendis. Men ieg vil icke som du siger/
 optencke nogit/eller bruge mig effter Poete
 wijs / men ieg hæffuer det ieg fand siige for
 sanden.

Thi huo er saadan en stald / der vil-
 le linge / nar hand kunde hielpe sig med
 Sandhed / Du hassuer været tigt en Bolere /
 oc hassuer icke end nu mist all ilden. Thi
 du vilt / at ieg stal beschriffue dig / oc giøre ⁵
 en Historie om tuinde tierlige Mennister /
 huilket er dog ret stalckhed i dig / huilket
 lader dig icke være Gammel. Men ieg
 maa liude dig at / oc vil icke dicte / effterdi
 her er mangfoldig beuiskning paa Sand- ¹⁰
 hed.

Thi huad er i den ganste verden meere
 vonligt / end tierlighed? Huilken Stad
 Huilken By? Huilken Marc eller Huss
 fattis saadanne Exempel? Huo er den ¹⁵
 der er Tredue Aar gammel / huilken icke
 hassuer nogit synderligt bedreffuit for ²¹ 4 v
 tierligheds styld. Jeg kan beuise det med
 mig selff / huilken tierlighed hassuer ferd i
 tusind Sorrig oc Angist. Men ieg tacker ²⁰
 Gud derfor / at ieg i tusind Maade hassuer
 vnd gaait huis forrederi der vaar sat for
 mig / megit mer lycksalig end Mars / huil-
 ken Vulcanus (en Gud for ild) fant hoss
 den gudinde Venerem / oc bant dem med en ²⁵
 iern snare / oc lod de andre Guder see oc be-
 spotte dennem. Men ieg vil heller sige om
 andre deris tierlighed / end aff min / paa
 det ieg (om ieg ville lede i den Gamle ilds

21ste) icke skal finde en gnist eller kul / end
nu leffuende oc gloende haff mig.

Jeg vil tale om en vnderlig kjerlighed /
oc mesten wtrolig i huilken tuende Men-
5 nister vaare til huer anden optende / oc ieg
vil ingen Gamle Exempel brugge / Men
vdligge de brendinde bluss i woris tid / Saa
skalt du icke høre Troiansche / eller Babilo-
nische / men wor egen Stads Senis Kjer-
10 lighed oc Bolstab / end dog den ene Per-
son aff samme tuinde Kjerlige Mennister
21 5 7 vaar || fremmit oc vnder den Norden part
aff Himmelen baaren.

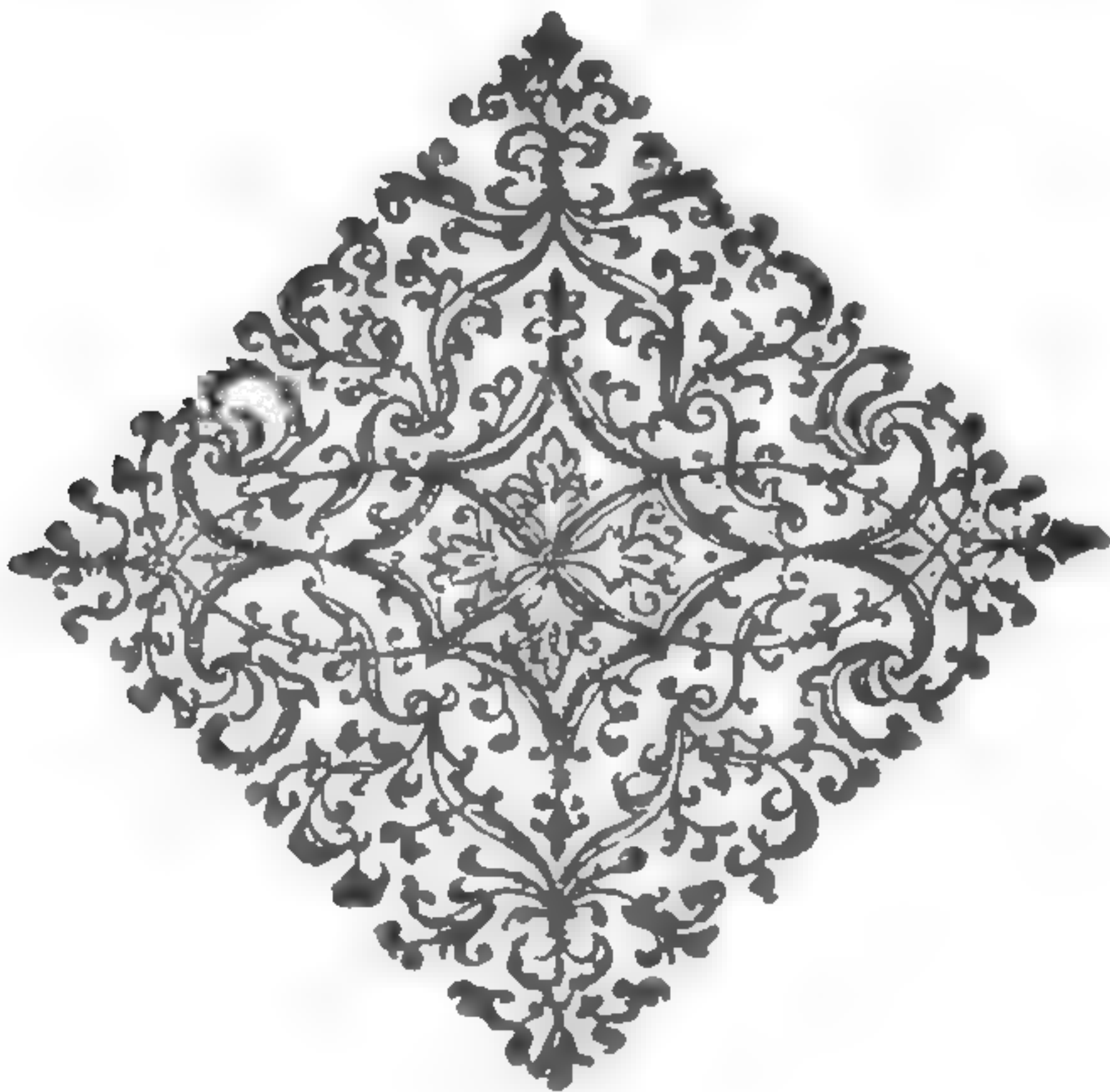
Men maa vel stee mand kand tage her
15 nogen nytte oc gaffn aff. Thi effterdi den-
ne quinde / som kommer her i argumentet
(fordi hun miste sin Bolstab) aff Sorrig
opgaff sin bedrøffuede oc belemmede Siel /
Oc den anden Person kunde der effter al-
20 drig komme til glæde / eller nogen tidfort /
er det vnge Personeren aduorsel / at de ta-
ge sig vare for saadant. Oc saa stulle oc
vnge quindfold / høre her oc mercke / at som
de vnderuiß aff denne hendelse / at de see sig
25 faare / oc vocte sig / at de icke forderffue de-
ris vngdom aff saadan Kjerlighed.

Thi denne Historie lærer oc vnderuifer /
at vngdomen skal icke giffue sig vnder kjer-
ligheds Ritteri / huilken haffuer altid mer

aff Gallen/end aff hontget / men at de slaa
 tilbage den løffactighed / som berøffuer saa
 Mennisten sin fornufft / oc at de slaar sig
 til gode dygder / huilcke aleniste gjør den-
 nem lycksalig / som dem eyer. Huor megen ⁵
 last | oc ont der ligger forborgit i Kierlig- ^{21 5 v}
 hed / om mand det icke viste / fand mand det
 her aff lære. Wer sund oc merck nu vel
 denne Historie / Huilcken du haffuer
 nød mig til at schriffue. 10

Nu følger Historien her effter /
 om disse tuinde Kierlige Menniste
 EURIOLO oc LUCRETIA.

1668

21 5 v

Hvorledis Keiser Sigismundus ri-
der ind i den Stadt Senis / oc hvorledis
det begaff sig i begyndelsen med
den Kierlighed imellem En-
riolum oc Lucretiam /
oc om hendis
Deylighed.

I Vad Ære oc stor Stad der bleff bevist
den Keyser Sigismundo / der hand red
ind i den Stad Senis / hvilcken er din oc
min fødsels By / er vel nu allesteder nock
obenbare.

Først var der bygt it Pallat paa Gaden
hos Sancti Martens Kircke / hannem til
ære / dersom mand gaar til den Port Co-
phorum. Oc der nu alle Kircke Stic oc
Ordnung vare der fulkommet / oc hand
tom did / møtte hannem fire Qvinder / som
giffete vare / hvilcke vare mesten hver
andre lige udi Udel / Deylighed / Alder oc
prydelig Ziring / saa at ingen actet den-
nem for dødelige Mennister / men for Gud-
inder. |

Oc haffde de været icke uden tre / da
maatte mand haffve tenckt at de haffde
verit de tre Qvinder / de hvilcke mand si-
ger at Paris stulde haffve seet i Søffnen.

Saa var nu Sigismundus (end dog hand

vaar gammel) meget tilbøyet til Løſſac-
tighed / haſſde ſtor Lyst / at ſnæde oc tale
med ſmucke talende Qvinder / oc forlyſte
ſig med allehaande Qvinde Stempt/oc in-
gen Ting var hannem lyſtigere oc mere ⁵
behageligere end deylige Qvinders be-
ſtueſe.

Der for / der hand nu ſaa diſſe Qvinder /
ſprang hand fra ſin Hest / oc bleff annam-
met i deris Hænder / oc vende ſig om imod ¹⁰
ſine medfølgende Tienere/oc ſagde: Haſſve
J ſeet ſadanne Qvinder? Jeg er i | tuiſt ¹⁵⁹⁴
huad heller at det er Menneſtelig Unſic-
ter / eller Engelsche/viſſelig da ere de Him-
melſte. ¹⁵

Quinderne floe deris øgne til iorden /
oc io mere de bluede ſig / io høbſter oc io
ſtøner bleffue de. Thi det røde der gaff ſig
vd emellem begge Tynder / gaff ſaadan en
Rødfarffue / ſom det Indiſche fiels Been / ²⁰
farffuet i det blod Oſtri/eller ſom de huide
Lilier / bemengt med Purpurfarffued Ro-
ſer. Men iblant dennem ſtinte Lucretia
med ſynderlige ſtønhed for de andre / it ret
vngt Menneſte vnder xx. Aar / fød aff Ca- ²⁵
millorum ſlect huilden vaar giſſuet i Ec-
teſtab med den offuermaade rig Mand
Menelao/den icke vaar verdig/at hannem
ſtulle tiene ſaadan en deilig oc ſtøn / til

feng eller bord / Men som vaar icke bedre/
End hans Hustru maatte bedrage han-
nem / och (som mand siger) gjøre hannem
til en hornet Hiort.

- 5 Hindis lemmer paa lengen oc bræden
gic offuer de andre / hendis haar vaar
langt oc tyct / farffuet som Guld / huilket
hun icke lod henge løst bag til / Men op-
flectet herlig i guld och Perler / Hendis
10 pande vaar maadelig bred med ingen ryn-
ker besmittit. Hendis øgne bryen vaare
21 7 v sat i buenijs / stild med saa sorte haar fra
huer andre. Hendis øgne lufde med saa-
dant stin / at det star som en Soel i deris
15 øgne som saa paa hende / med huilke hun
och kunde baade dræbe oc giffue dennem
liff igien nar hende det lystede. Hindis
Næse vaar ret uoget / och stilde de rosen
finder mit at i lige parter och maade / der
20 vaar ingen ting liffliger eller lystigere
at see / end disse finder / oc nar hun loe eller
smilede / gic der smaa dal paa begge si-
der / Der saa ingen Mand dennem / der io
begierde hiertelig at kysse dennem. Hin-
25 dis Mund vaar passelig liden / med Rød
Coral farffue aller bequemligste bestickit
at bide / hindis tender vaare smaa / besat i
orden ieffnlig / lige som de haffde været aff
Christal giort / emellem dem gic den rør-

lig tunge/ Huilken lod høre icke aleniste
 lifflig ord/ men talede som den allersødste
 liud oc sang. Hvad skal ieg sige aff hindis
 halsis hvidhed/ der vaar intit paa hendis
 legeme der icke vaar loff verd. Den vd- 5
 uortis stabning gaff vel tiltende/ den sti-
 ckelighed i Sindit. Hun gaff megen stemt-
 lig snact och tale/ oc lystig sproch. Hindis
 tale vaar vel lig/ den Cornelia de Grac-
 chers Moder talede/ Mand kunde icke høre 21 8 r
 lystiger ting/ end hendis sticelig oc høi-
 munds ord. Hun obenbarede icke sin ær-
 barhed/ met en sørgeligt oc strengt aluor-
 lig leffnit som mange giøre/ Men hendis
 høiethed gaff sig vdi it stont frøligt Un- 15
 sict. Hun vaar icke formegit dristig/ eller
 red/ eller formegit bluactig/ men drog saa
 ret Mands hierte i sin Quindelig factmo-
 dighed/ hun haffde mangfoldig flædebon/
 der vaar oc ingen brect paa/ der fattedis 20
 icke halsteder/ icke spenger/ icke belte/ icke
 armsmycke/ eller nogit andet.

Hindis hoffuids pryldelse vaare oc vn-
 derlige/ sammen knet med Guld oc ædele-
 stene/ som sade baade i frandsen/ oc paa 25
 fingrene. Och ieg fand aldrig tro/at Hele-
 na haffuer været stoner/ den tid Menelaus
 herbergit Paridem/ icke vaar heller Un-
 dromache zirliger/ der hun vaar først

giffuen Hectori. Blant disse formelte vaar
oc Katharina Petrusij/huilden døde nog-
le dage der effter / oc Keyseren haffuer væ-
rit i hindis iordeferd/huilden oc floe hen-
5 dis Søn til Ridder hof graffuen. Denne
Katharina vaar oc prydet met deiligt
x 8 v skønhed/dog icke som Lucretia. |

Alle Mands tale vaar om Lucretia/
hende saae de effter/hende bestuede de/
10 hende loffde Keiseren oc alle de andre. Did
som hun vende sig / did fylgede hinde effter
alle øgne som om tring stode. Oc lige som
mand siger om Orpheo / at hand drog stou
oc stene med sig med sin harpe/saa drog
15 hun oc alles øgne der omstode effter sig.

Men dog vaar der en eblant dem alle
huilden bleff opuect til hende / Curiolus
en frande / huilden vaar vel bestickit at
elstis/baade med skabning och rigdom/
20 hand vaar paa alder ved 32. Aar / icke saa-
re høg paa sticdelighed / men haffde en ly-
stig deylik sticelse / met lifflige øgen / de
der saae vd altid til yndiste oc gode seder /
oc vaare oc saa de andre lemmer paa lege-
25 mit bestickit statlig effter naturens loff-
lige gaffue.

De andre i Keiserens gaard / vaare aff
lang trigs brug forarmet oc blotte / men
Curiolus/fordi hand haffde nock hiemme/

oc aff det kundskab hand haffde med Keiseren/saa hand gaffue hannem stor stend/da siuntis hand daglig for folket io kostliger oc prydeliger / hand holt mange suenne hannem fylgede / nogle flæddis | i 8 1 r
gylden stycke / nogle i bliant / nogle i fløil oc Carmesin / røt giort i Tiure blod / oc andre saadan kostlige oc kunstige dragt / spunden oc weffuen i de allerlengste lande i verden. Hand haffde oc saadanne heste/ 10
som mand siger i fabelet at Memnonis heste vaare / som kom til Troiam.

Her fattedis slet intet / til at opuecke den tierlige brynde / oc trafftuge sinds vilie / den mand kalder Kierlighed / vden allene- 15
ste Stunde oc ledighed.

Derfor offueruant vngdomen/offuerflødigheden / oc lydens gode ting med huilcke tierlighed holdis ved mact / saa at Euriolus vaar sig icke lenge mectig / men som 20
hand saae Lucretiam/betog den vsluckelig tierlighed hannem / saa hand mente sig intit at see vden hand saae den stabning / som stod hannem altid i sindit / icke vaar oc hans tierlighed forgeffuis giort. 25

Det matte være vnderligt / der vaar io mangel vng deylig Mand / men dog befald Lucretia ingen vden hannem alene / der vaar oc mangel stolter quinde i stab-

ning oc Itff / men denne vduolde Euriolus aleniste. Dog formercte huerden aff dem den dag / icke Lucretia Eurioli tier-
 17 lighed icke heller Euriolus Lucretiae /
 5 men huer aff dem tencte at de elste for-
 geffuis.

Der nu den Mandelig æretieniste som bleff giort Keiserlig Maiestat / haffde ende / oc Lucretia kom hjem / bleff hun saare
 10 re optend til Euriolum / oc hand disligeste til hende.

Huo vilde nu forundre paa den fabel oc snack om Pyramo oc Tysbe? emellem huilcke Nabostab gjorde kundskab / oc den
 15 første tren til tierlighed / men disse haffde icke seet huer andre / eller kent aff de ting de kunde haffue hørt / Oc hand vaar en frande / oc hun en Velft / saa at de vaare icke kommen til tale med huerandre /
 20 Men denne handel er dreffuen formedelst øgnene / at den ene saa vel befald den anden.

Som Lucretia vaar nu saa saarit / met stor Sorrig oc heed brynde bespent / for-
 25 glemde hun sit egit Ectestab / oc hadede sin Ecte Hofsbonde / Oc drog den bren-
 dende tierlighed i sit hierte / i Eurioli an-
 sictis betractning / hendis lemmer kunde ingen huile haffue / Talede til sig selff / oc

sagde/ Jeg ved aldrig hueden det kommer/
 at ieg hæffuer min Mand icke tier / hans
 fryntlig fagen tag hjælper mig intit/ | 2 r
 hans tryk glæder mig icke / hans tale er
 mig wlystig. Alle tid er den fremmede
 Mands billede oc skabning (den der vaar
 nest Keiseren i dag) for mine øgne. Driff
 ud den brynde oc wlyste lou aff dit tryst
 bryst / ia kunde ieg wlycksalige / da vaare
 ieg icke saa frænd som ieg er. Der er en 10
 ny trafft der drager mig til it andet leff-
 nit. Kierligheds begiering rader it / Mit
 sind oc fornufft rader it andet / Jeg ved
 vel det beste / Men ieg lyder dog det ver-
 ste. O du Støne / Wædele oc Høgloffuede 15
 Burgerste/ Huad hæffuer du at gjøre med
 en fremmede Mand? Huor effter brender
 du i den fremmede Kierlighed? Hui be-
 gier du slaptammer i it fremmede land?
 Er din Mand dig veirstyggelig / da kand 20
 vel dette land giffue dig en anden du kint
 elste. Men we mig / her er dog icke saa-
 dant it ansigt som hans er / Huo er den /
 den saadan en skabning / alder / flect / oc
 fromhed icke kand beuæge? Sandelig hand 25
 beuæger mit hierte / oc huis hand icke
 gjør mig bistand/ Saa fortuiler ieg / (Gud
 gjøre det beste) See tui dig / stulle ieg saa
 forrade mit erligt Ectestab / Oc til tro

en fremmede mig (Mand ved icke huem
 2 v mand skal tro) huilden nar hand haffde
 wonbrugt mig effter sin vilie stulle hand
 drage fra mig / tage en anden Quinde / oc
 5 forlade mig? Men hand seer dog icke vd
 der til / hans Sinds ædelhed / oc sticfelig-
 heds ynneste giffuer vel at forstaa / at ieg
 stulle icke frycte wtrostab vdi tierligheden.
 Hand skal giffue mig sin tro tilforne.
 10 Hui frycter ieg dit som fast noet er / ieg vil
 giffue mig der til / oc sette alle fryct tilbage.
 Jeg er end oc saa støn / at hand skal io
 saa vel begiere mig / som ieg hannem.

Hand skal forpligte sig euiglig / nar
 15 hand en gang bliffuer annamet aff mig
 til kyss oc tierlighed. Huor mange der oc
 ere der stunder effter mig / i huort ieg vender
 mig. Huor mange bønder vaager der
 for min dør. Nu maa ieg dog hielpe tier-
 20 lighed. Enten skal hand bliffue her / eller
 nar hand drager heden skal hand tage
 mig med sig. Oc ieg vil derfor forlade
 Moder / hofsbonde oc fæderne lande. Min
 Moder er altid vanartig / er altid modt-
 25 uillig ved min lyst oc glæde. Jeg vil hel-
 ler miste min Mand / oc haffue hannem.
 Der som it Menniste haffuer lyst at leffue /
 der er hans fæderne land.

Men ieg mister mit gode rycte / See

huad passer ieg paa folckis saffn/nar ieg | 3 3 r
 icke horer den/det Menniste skal icke tore
 noget bedriffue eller giøre/den der reddis
 for ryctet. Der haffuer mange giord det
 for mig. Helena vilde io tagis hen med 5
 vold/Paris tog hende icke emod sin vilie.
 Huad skal ieg tale om Andriana Medea
 etc. Ingen straffer den der farer vild med
 mange. Saadant talede Lucretia med sig
 selff. Nu drog Euriolus io saa stor tierlig- 10
 heds brynde i sit hierte til hende.

Huorledis Keiser Sigismundus for-
 merckte den tierlighed emellem Eurio-
 lum oc Lucretiam.

33 v

Eucretia haffde sit hus emellem Keiserens hoff oc Eurioli Herberg / saa at Euriolus kunde icke gaa til Keiserens hoff / at hand io kunde see Lucretiam / huor hun
 5 stod i it høgt vindue / oc lod sig bese. Men huer gang hun saa Euriolum / remmede hun / huilket om siger gaff Keiseren aduorsel om deris tierlighed. Thi der hand effter sin vaane spækerit hid oc did / oc
 10 hand tit red der frem for / formercte hand at Quinden foruendis aff Eurioli tilkomme / huilken altid vaar hoff Keiseren / lige som Mecenas hoff Octavianum.

En gang vende Keiseren sig til hannem
 15 oc sagde. Euriole betager du saa Quinder met brynde? Den Quinde haffuer dig tier / Oc en gang (lige som hand haffde misunt hannem den elsteligbed) der de komme til Lucretiaes hus / stulte Keiseren Eurioli
 20 ansigt met sin Hat / oc sagde. Du stalt icke see det du elster / ieg vil nu haffue lyst aff dette Spectacel. Der til suarede Euriolus. Huad tegen her Keiser er det? Intit haffuer ieg med hinde at staffue. Men dette er
 25 vbesindig giort / Thi her med fand i komme dennem her omstaar i Mistanke. |

34 r

Euriolus haffde en Abelgraa hest / hand haffde en sterck oprictit halss / med en tyck Mann / lagd til den høgre side / oc it lidet

hoffuit / som sticte sig vel / met klingende
 ørne / it kort lif / en fed ryg / it bret bryst /
 oc nar Trometen gic / kunde hand ic staa
 paa it sted stille / stummede paa bedzelet /
 strød oc strabede iorden met houn. 5

Denne Hest vaar lystig / saa tit hand
 saa Lucretiam / Oc hun disligeste (end dog
 hun satte sig fore nar hun vaar ene at vil-
 le igien stude veyn til tierligheden) oc
 nar hun saa Euriolum / kunde hun ic 10
 rade sig self / eller ned dempe den tierlig-
 heds brynde / Men lige som en tør Uger
 opbrendis aff ilden / oc nar det stercke ø-
 sten vær blæss der paa / brender det da io
 mer oc mere. Saa vaar den wlycksalige 15
 Lucretia oc optend.

Saa er det dog Sant / de wise sige at Kyst-
 hed haffuer sin bolige helst i fattigis Huse /
 Oc Armmod beholder alene den rette be-
 giering / Den der lader sig nøge med de 20
 smaa huse. Thi Kysthed ved ic at sige aff
 de kostlige huse. Oc huilken der glæder
 sig vdi lycksalig gods / hand gjør sit le-
 gems begiere / elster vsømmelige | ting / 23 4 v
 hand vdueller slig lystige hus / oc 25
 kostlig Ziring oc prydelse i sit
 hus. Saa er vlysthed
 lydens anhengere.

Her sender Lucretia sin Suend til
Curtilum / oc lod hannem obenbare
sin hemelige tierlighed.

SOm nu Lucretia tit oc offte saae Cu-
5 rtilum / oc kunde icke fordempe sin
brendinde tierlighed / betenckte hun lenge
ved sig selff / huo hun ville saadant oben-
bare oc tiltro. Thi den der hiemmelig oc
stille brender / den Pinis saa meget dis
10 mer induortis.

Nu tiene der en suend hindis hofbon-
3 5 r de | hand hed Sostias en Tyft / en gamle
karl / oc sin Herre tro. Til hannem gic den

elstoffuens Quinde/ floe sin loffue til en
 Tyft/ Oc som Keiseren nu drog igennem
 Staden med sine Edele Mend/ oc skulle nu
 ride frem for Lucretiæ hus/ Oc Lucretia
 fornam Euriolum at være der med/ sagde 5
 hun. Bliff her Sofia ieg vil noget Bruge
 dig/ See ned aff vinduet/ huor finder mand
 saadane personer eblant noget slau fold/
 See deris truset haar/ oc huor oprictig
 deris stuldre ere sticke paa deris lifff/ be- 10
 stue mig den Keyserlige gule farffuede
 haar. O huilcke lofflige ansicter/ see deris
 huide halse som meld i huort de vende sig/
 see deris stercke bryst/ det maa vere en an-
 den Slect end Mennister/ som fødte i vaare 15
 land? Det er en affkomme aff Guderne/
 eller en Slect nedsend fra himmelen. O
 haffde lyden giffuet mig en Mand aff
 disse/ visselig ieg haffde icke troet dig som
 saadant haffde sagt/ haffde icke mine egne 20
 selff seet det/ End dog at mening Mands
 ord staar/ at tyft fold gaar offuer andre i
 stonhed. Jeg tror at det Land ligger vn-
 der Norden wind/ saa at de bekomme saa-
 dan huidhed aff den store kulde/ Kiender 25
 du nogle aff dem? Sofias sagde/ Ja saa 35
 vel/ som ieg kiender mig selff. Hui spør i
 der at? Lucretia sagde. Det vil ieg sige
 dig/ Thi ieg ved/ at det bliffuer icke oben-

baret aff dig / det hob giffuer din fromhed
 mig. Blant alle disse der er hoff Keiseren
 befalder mig ingen saa som Curiolus / til
 hannem er mit hierte opuect. Jeg ved al-
 5 drig huad der saa optender mig. Jeg fand
 icke forglemme hannem / Jeg fand ingen
 rou tage mig til / førend ieg giffuer mig
 i kundskab med hannem. Jeg beder dig
 Sofia gac hen / oc sig hannem / at ieg el-
 10 ster hannem / ieg vil icke begiere andet aff
 dig / icke stalt du oc giøre det forgeffuis / ieg
 stal vel betale dig / Sofias sagde. Kiere
 frue huad hører ieg nu? stulle ieg giøre
 eller tencke saadant ont? Stulle ieg saa for-
 15 rade min Herre / oc nu begynde at be-
 driffue det paa min Alder / Det ieg i min
 unge dage haffuer holt verstyggeligt oc
 flyde. Megit heller stalt du ædele blod oc
 byrd eblant folk it her i Staden slaa saa-
 20 dan onde tander oc brynde / aff dit brystis
 tyfte hierte / oc icke følge den onde anfect-
 ning oc hob / wdsluct ilden. Thi hun er icke
 suar at vddrissue / nar mand staar emod i
 23 67 det første. || Men den der holder det stade-
 lige søde met lyst / den giffuer sig i trel-
 dom vnder en streng oc hoffmodig Herre /
 oc fand icke fri sig aff den treldom igien i
 huor gierne hand vilde.

Huad om din Ecte Mand faar saadant

at vide / O we / huor stulle hand straffue
 oc plage dig? Der er ingen stor tierlig-
 hed / der kand lunge dyllies. Lucretia sag-
 de: Thi thi: her kand icke vere nogen fryct
 hosi mig. Den der frycter icke at dø / denn
 kand icke redis nogit / lyden maa giffue
 denne sag ende oc vdgang som hun vil / ieg
 maa lide det. Sostias sagde. Hvad siger du
 arme Quinde? Du vonærer oc bestemmer
 dit hus / oc bliffuer den eneste hoer Quinde
 i din flect / du men det stulle vere en stille
 oc tryg ting / Nei det er icke saa / Thi Tusend
 øgne er om tring dig / din egen Moder la-
 der icke saadan en last vere dyllit oc for-
 borget / icke heller din Mand / dine piger oc
 Suenne skal icke kunde tie stille / Dit queg
 stulle tale der om / din hund / piler oc
 Marmor stytter stulle styldes oc forflage
 dig.

Nu om du end skønt kunde skinde det for
 alle / saa kant du dog icke forborge det for
 den som seer alting. Hvad tror du? | den
 neruerendis pine er / din Samuittigheds
 forstreckelse / oc sinds redsel oc fare / der er
 fuld aff Synd / Troen haffuer affsagt store
 Synder / der for tie / oc stille den tierlig-
 heds brynde i hiertit / oc vddriffue det onde
 met it tyft sind / reddis for at bemenge din
 Ecteseng med ny Horery.

Lucretia sagde: Jeg ved at det er ret / oc
 vaare vel giort / det du rader / Men tier-
 ligheds fyrighed nøder mig at effter følge
 det onde / mit sind oc hiertit siger mig
 5 vel / huad for store fald mig forstaar / dog
 falder ieg vitterlig. Frihed offueruinder
 mig / oc den stercke elstou regerer med vold
 offuer mit Sind / Saa at mit Sind er saa /
 at følge huort elstoffuens regemente befa-
 10 ler / Jeg hassuer alt forlunge stridet her
 emod / oc dog forgeffuis / ver du mit bud-
 stab / om du ellers tant forbarne dig
 offuer mig.

Her begynte Sofias at sude oc sagde.
 15 Jeg beder dig inderlig for disse graa haar
 min gamle alders / for dette bryst saa drø-
 ffueligt oc sorgefuldt / oc for min tro tieni-
 ste ieg hassuer beuist din fader / Tag bort
 oc wdsluct saadan fyrighed / oc hielp dig
 20 selff. Det er en stor hielp til Sundhed / at
 23 7. r ville gierne være Sund.]

Her paa Suarede Lucretia / min for-
 nufft ere icke slet vden Stam / ieg vil tiere
 Sofia være dig til vilie / Oc offueruinde
 25 den tierlighed / der icke vil dog stiulis oc
 den eniste tilfluct at forkomme det onde
 met en snar død.

Uff disse ord bleff Sofias forstredt / oc
 sagde. Moder tiere frue det wspægelig

sinde fyrighed / tuinger eders anseending /
Thi liffuet er ædeligt / det du acter ædelt /
det er døden.

Lucretia sagde / Mit Sind staar at ville
dø. Collatini Hustru straffede den onde 5
giordt gierning med sverdet / Men ieg vil
erliger forderffue mig selff met forgifft
at døe.

Mand pleyer at straffue oc heffne Ryst-
hed met snare / met kniff / med fald / med 10
forgifft / it aff disse vil ieg angribe / Sostias
suarede det skal ieg icke lide.

Der paa suarede Lucretia. Mar nogen
setter sig faare at dø / kand mand icke vel
forhindre det. Thi den tid Portia Catonis 15
Daatter bleff fra tagen kniff / der Brutus
hendis Høfbonde døde / Medsand hun glo-
ende Kul / Som vaare der til berede.

Sostias suarede: Effterdi dig hen-|ger 20
saa sterck en fyrighed i Sindit / saa er det 20
bedre at beramme liffuit end rycted. Thi
ryctet er tit bedregelig paa det at de onde
fanger tit it beidre rycte / oc de gode it
vere / derfor ville wi forsøge den Eurio-
lum oc hielpe tierlighed frem / Med disse 25
ord opuacte hand hindis saarede hierte /
oc gaff hende hob i den tuilactig tancke /
men hand haffde icke det i sinde / hand sag-
de / men hand mente saa at hand i saa

maade met forhalelse kunde omuende hendis sind oc formindste den fyrighed / Thi det steer tit / at tid oc stunde forlester brynden / oc fortager frandheden.

5 Saa mente Sosas at ville opholde hinde met en falsk glæde / saa lenge Keiseren red heden / eller hendis Sind maatte omuendis til bedre. Oc gjorde hand det derfor / Thi hand fryctede / at haffde hand slaget
10 sig der fra saa haffde hun opledt sig it andet bud / eller hun haffde giord sig selff stæde. Der for lod hand tit / Som at hand gic til Euriolum / oc kom til bage igien / oc sagde huor hand glæde sig ved saadan
15 tierlighed / oc at hand søgte effter bequem tid oc sted / huor de kunde komme i tale tilsammen. Vndertiden sagde hand at hand
20 kunde icke be-||quemlig komme hannem til tale / vndertiden forstasset hand det saa at hand bleff send wd aff Byen / at forhale hendis glæde effter sin igien kommelse.

3 Saa made holt hand det frandte hierte i mange dage. Men paa det hand stulde
25 icke aldelis findis i løgen / talede hand paa det siste / med Euriolo en gang / oc sagde / O viste du huor du elstis her / oc der hand spurde / huo det var / sagde hand hannem intit mer der aff.

Men Euriolus / som oc vaar nu stut
 med Kierligheds Pile / kunde ingen rou
 haffue / Thi den hiemmelige ild blotede
 hans Arer / oc fortærit den ganste marge
 i benene / dog tiende hand icke Sofiam / 5
 icke heller fortænkte / at hand skulle vere
 wdsend aff Lucretia. Som mand pleier i
 stor tierlighed / at haffue liden forhob-
 ning.

Denne Euriolus som hand nu fornam 10
 at hand oc brende i Kierlighed / begynte
 hand at tale til sig selff / straffede sig oc
 sagde. Euriole du vidst vel huad mact
 Kierlighed haffuer med sig / Languarig
 Sorrig / Kort ladder / Liden glæde / Megen 15
 redsel / Den der elster / Hand dør alleuegne /
 Oc ligger dog icke død. | See ieg arme Mand 20 8 v
 strider forgeffuis her emod / Maa ieg icke
 haffue det frit / Julius / Alexander / Han-
 nibal haffde ? Men huad siger ieg aff disse 20
 Ridderlige triegsmend ? see til Poeterne /
 Virgilius / Hengde hand icke mit paa Tor-
 net i it reff / der hand tracte effter at giøre
 kundstaff med en Quinde ? Huad skulle wi
 siige aff de Naturlige Mestere / de der skulle 25
 lære gode seder ? red der icke en quinde paa
 Aristotélem med bedsel oc spore / som paa
 en hest. Gudernis mact oc Keyserens ere
 ens. Oc saa er det sant mand siger almin-

delig / at stor Maiestet oc Kierlighed kunde
 icke vel sammen / icke vel bou i it huss.

Huo er en gildere Boler / end wor Key-
 ser haffuer været? Huor tit haffuer hand
 5 fremmit elstoffsuens vilie? Mand siger at
 Hercules som vaar den sterckeste / oc fød
 aff Guderne / haffuer henlagt sit harnst oc
 bue / oc løffuens roff for Kierligheds styld /
 haffuer taget en tiortel igien / haffuer be-
 10 sat sine fingre med ædele stene / haffuer
 flectit sit Haar / oc med sin hand der til
 forne pleyde at bære en tylffue / haffuer
 hand spundet.

Denne anficting er naturlig / fuele flect
 15 fornemmer denne ild / thi denne suorte
 Turtur due elstis aff den grøne fuel. Oc tit
 oc offte tilsammen føis de huide duer med
 andre atskillige farffuede fuele / om ieg
 eller dragis ret til minde / det Sappho
 20 schriffuer til Phaonem Siculum.

Huad skal ieg sige om de fire fødte diur /
 Strider icke Tiuren for sin lige / de Tamme
 fryctactige Hiorte begerer fri / oc giffuer
 tegen met deris røst / at de ere betend med
 25 wtysthed. Tiger diur brendis oc her aff /
 den saargjørendis vildebasse sterper sine
 tender der til / de vilde løffuer slider ryg-
 gene.

Nar Kierlighed vdstrecker sin krafft maa

de wfornumstige diur oc vnelige Creatur
optendis. Ingen ting er wdeluct / ingen
ting er fri / ingen ting fornectis Kierlig-
hed. All had forsuinder / Nar Kierlighed
det befael / Hun opuecker den fyrige bryn- 5
de i yngdommen / Hun optender i de gam-
le den forslugne hede.

Oc hun saar giør oc dræber det iom-
fruelige hierte / met den wbesante brynde.
Derfor huor effter strider ieg emod Natu- 10
rens art oc lou? Kierlighed offueruinder
alting / Derfor maa Mand vige for Kier-
lighed.

Som dette vaar nu saa befestet oc || be- 17
slutet / opsøcte hand en Rufferste / sic hen- 15
de et breff / oc befalede hende / at bære det
til Lucretiam. Hand haffde oc en tro
Suend / som hed Nisus en Trerst Mester i
saadan sag / hand tog sig denne befalning
til / oc betingit en Quinde / den hand kunde 20
antuorde samme Breff.

Huorledis en Gammel Quinde
annammit Eurioli Breff / oc stulle
forsticke dit til Lucre-
tiam. 25

Eg stulle tilbiude dig gierne Lucre-
tia / helsen i min schriffuelse / oc me-
gen velferd / om ieg haffde nogen effne til

saadan helsen. Men al mit Liffs Lyde oc
trøst henger ganste paa dig.

Jeg haffuer dig mere tier / end mig
selff. Ide tror ieg heller andit / end at du

5 vidst vel huorledis mit hierte er aff tier-
ligheds brynde saarit / Thi mit Ansigt der
saa tit haffuer verit aff graad voed giord /
maa io vere dig en vnderuiser her i / ia end
oc saa min suet / ieg saa tit haffuer dragit /
10 som du haffuer selff seet. Jeg beder dig /
lad dig icke fortryde / at ieg lader mig op
€ 2 r for dig. Din Deilighed | haffuer fanget
mig / oc den ædele oc lofflige ynniste oc

din stonhed huor med du offuergaar alle andre.

Huad Kierlighed vaar / haffuer ieg her til Dags intit vist aff at sige. Du haffuer tuunget mig vnder Kierligheds vold oc ⁵ mact. Jeg haffuer lenge stridet her emod (det maa ieg io befende) at ieg maatte vndgaa oc vndrende den strenge volds Herre/men din stabnings stonhed haffuer offueruundet min flid oc Arbeid / dine øg- ¹⁰ nes stin oc klarhed/med huilcke du est mectiger end Solen / haffuer offueruundit mig. | C 2 v

Jeg er din fangen Mand / oc fand mig icke selff vere mectig / Du haffuer draget ¹⁵ fra mig all Spises oc Søffns brug. Dig haffuer ieg tier Dag oc Nat. Dig begierer ieg / dig anrober ieg / dig fortøffuer ieg / paa dig tender ieg/paa dig hober ieg/med dig forlyster ieg mig / Mit sind oc hierte ²⁰ er dit / hoss dig er ieg ganste / Du tant beholde mig i liffuit oc døde alene. Vduelige it aff disse thu / oc schriffue mig til huad din vilie er / ver icke strengere emod mig met dine ord / end som du haffuer ve- ²⁵ rit med dine øgne / med huilcke du haffuer bundit mig.

Jeg begier icke mere / end aleniste effne at mue tale med dig / Det alene vil denne

min Schriffuelse / at ieg maatte obenbar-
lig tale med dig / Det ieg nu schriffuer.

Giffuer du mig det / saa leffuer ieg oc
leffuer lycksalig / Forsager du oc mig det /
5 da slugner mit hierte / som haffuer dig
kierere end mig. Men ieg vil befale mig
dig oc din Tro. Gud velsigne dig / du
mit hiertis lifff / oc eniste trost /
en hielper til mit lifff. |

€ 3 r

10 Huorledis Lucretia fide Eurioli
Bress aff den Gamle Rufferste / oc
ress det sonder i hendis ner-
uærelse.

15 **S**Om nu den Rufferste fide Eurioli bress /
som vaar med hans edle stene bezeg-
let / søgte hun heden til Lucretiam / Oc
der hun fant hende / sagde hun / Dette Bress
haffuer send dig den aller edleste oc Mec-
tigste Bolere i Keiserens hoff huilken be-
20 der dig / at du vilt forbarme dig offuer
hannem. Denne Quinde vaar mangfol-
€ 3 v dig betynt med Boleri / oc beryc- || ted / det
viste Lucretia vel der for gjorde det Euc-
tiae ont / at hand haffde send saadan en be-
25 rycted Quinde til hende met ord / oc sagde /
See du stendige Quinde huad dristighed
haffuer førd dig i dette huss? huad galen-
skab haffuer raad dig at komme i min

nærrelse? Stalt du gaa i 2Edele Quin-
 ders huss / friste mechtige Quinder / oc syn-
 derbryde ectestabs bluss oc band? ieg fand
 neppe holde mig / at ieg icke falder dig i
 haarit / skulle du giffue mig breff? skulle
 du see til mig? skulle du tale til mig? Be-
 tencte ieg icke mere huad mig sømmer at
 gjøre / end huad du hassuer fortient / da
 skulle ieg snart i dag gjøre dit saa / at du
 skulle aldrig bære bolebreff mere. Paa 10
 dig snart her fra du forgiftige / oc tag he-
 den dit Breff. Eller giff mig dog breffuit /
 at ieg fand synderrissue dit oc opbrende
 det i ilden / saa tog hun breffuit / reff det i

mange stycker. Oc der hun haffde nu tit oc
 offte trod det vnder sine fødder oc offuer-
 spyt det / kaste hun det paa aften oc sagde.
 Saadan straff stulle ieg straffe dig med /
 5 thi du haffuer bedre fortient ilden / end
 liffuet. Men gac snart her wd / at min
 Mand begriffuer dig icke her / oc hand stul-
 le straffe paa dig / det ieg haffuer dig til
 47 giffuet. || Tag dig vaare / at du kommer
 10 icke mere faar mine egne.

En anden Quinde haffde vel bleffuet
 her aff forførdit. Men hun fiende sodan-
 ne Quinders sæder / der for sagde hun saa/
 ved sig selff / Nu vilt du dog allermest /
 15 effterdi du lader som du ingenlunde vilde.
 Oc hun sagde / tiere frue forlader mig
 det / Thi ieg haffde en god mening der med /
 at ieg i saa maade ville giøre eder til vilie.
 Huis det icke er saa / da forlader mig min
 20 dorhed / ville i at ieg skal icke komme igien /
 da vil ieg liude eder at / Men seer til huad
 for en Kierlig ven i foracte / oc der stildis
 hun fra hende med saadan ord.

Der hun nu fant Curulum / sagde hun /
 25 ver trøstig du wlycksalige Bolere / Thi
 Quinden elster dig meer / end du haffuer
 hende tier.

Men hun haffde icke tid oc beleilighed
 at Schriffue dig til. Jeg fant hende be-

drøffued / Men strax ieg neffned dig / oc
 fick hende dit Breff / gjorde hun sit Ansigt
 fryntligt / oc begynte vel tusind gange
 at kysse Papyrit. Til intit / Hun skal vel
 snart giffue dig it gensvar. Der med gick ⁵
 hun sin Koesse / Oc lod sig icke mere finde / ⁴ ✓
 paa det hun stulde icke faa hug for sin
 tale.

Men der nu den gamle Quinde gick bort /
 søgte Lucretia stykkerne op aff breffuit / oc ¹⁰
 lagde ordene sammen / oc gjorde saa at
 hun kunde lesse breffuet / lesde hun det tit /
 kyste hun det mer oc mer / saa band hun
 det i en silcke dug / oc heden lagde det eblant
 hendis stene Klæenodie / oc nu betracted ¹⁵
 hun det ord / nu betencte hun det / saa at
 hindis Kierlighed formeredis i alle stunde /
 oc tog sig fore at schriffue Euriolo
 til / i saa maade.

Huorledis Lucretia Antuordet ²⁰ Euriolo paa sin Schriffuelse.

Ud fare Euriolo at forhobe det / som
 icke er sømmeligt at forfylge / forholt
 at betumre mig med bud oc schriffuelse /
 oc tro vist at ieg er icke aff det slags quin- ²⁵
 der / som selger sig. Jeg er icke den du me-
 ner / den du stulle sende en berøcted Quin-
 de / Søg en anden til Boelstab. Mig skal in-

gen Kierlighed fylge wden den der from/
 ærlig oc lyst er. Gior med andre huad dig
 5. lyster / begier intit | dorligt eller wsomme-
 ligt aff mig. Gud giffue dig Sundhed.

5 Endog dette breff vaar starpere oc stren-
 ger end Enriolus hassde tenct / effter som
 den Rufferste hassde tilforn gissuet til-
 tiende / dog gaff det orsage / at der schreffuis
 andre Breff frem oc tilbage. Icke tuilede
 10 Enriolus oc at slaa sig til det bud / Eucre-
 tia vel trode / men det bedrøffuet hannem
 at hand forstod icke vel Velsf sproch / Der-
 for beflitede hand sig med stor begier at
 lære sproctit. Oc fordi at tierligheden

5°

giorde hannem flitig / bleff hand fortelig
 saa ferdig i samme sprock / saa at hand
 selff kunde dicte Velske Bress-lue / huor til c 57
 hand tilforne maatte søge hielp hos an-
 dre. Derfor antuordet hand Lucretia i 5
 saadan maade.

Hun skulde icke tage hannem det til on-
 de / at hand haffde sendt en beryctet Quinde
 til hende / effterdi hand vaar en fremmede
 Mand / viste icke aff hende / icke kunde hand 10
 oc saa snart bekomme andre bud / oc at
 Kierlighed vaar orsagen til dit sende bud /
 huilken icke søger eller begierer noget
 wærligt. Oc at hand mente at hun var en
 from / tyst Quinde / oc vaar dis store Kier- 15
 lighed verd / Men en wformuſtig Quinde /
 wſtamactig / Oc wparſom paa sin ære /
 hun icke aleniste elster / men oc hader sig
 selff. Thi nar en Quinde forlorer engang
 tystheden / siden er der intit i hinde loff- 20
 ligt / Oc at ſtabnings deilighed er vel en
 behagelig lystig god ting / men er dog for-
 gengelig / oc den som icke sammen holder
 tuct oc blyſel / hendis ſtønhed actis for in-
 gen verdig ting. Oc fordi at hun haffde 25
 tilhøbe ſøget tuct / ære / oc fromhed til den
 ſtøne ſtabning / oc hand viste at hun vaar
 begaffued med dennem baade tilſammen
 føiet / oc derfor ſtinede hun oc som en Gud-

inde oc at hand der for elstet oc ærit hen-
 67 de/icke be-|gierendis noget skendeligt/eller
 noget som kunde skade hendis rygte/ Men
 at hand det aleniste begierde/at hand
 5 maatte tale med hende/oc obenbare hende
 sit sind som icke kunde nocksom forkyndis i
 skriffuelse.

Med dette Breff sende hand hende oc skøn
 skend oc gaffue/icke aleniste aff Materie
 10 skøn/Men synderlig med høg flitigt
 oc kunstligt arbeid bered.

Lucretia antuordet til Eurioli
 skriffuelse.

15 **J**eg haffuer vndfanget din skriffuelse
 oc ieg klager nu icke mer paa den Ruf-
 ferste/men at du haffuer mig tier/det
 acter ieg icke megit/Thi du est icke den før-
 ste/icke est du oc den eneste/den min deilig-
 hed haffuer bedraget. Mange andre haff-
 20 ue hafft mig tier/oc end nu haffue/men
 lige som de haffue arbeidt forgeffs/saa
 gjør oc du. Jeg kand oc icke tale med dig/
 icke vil ieg oc/du finder mig icke ene/wden
 du vaaren Suale. Saa ere oc Husene/døre/
 25 oc indgang besluttet med vact. Dine gaff-
 uer haffuer ieg annamet/thi mig forly-
 67 ster den skøne gierning.||
 Men paa det ieg skal icke forgeffuis

haffue din gaffue haff mig / sender ieg dig
 en ring for it Kierligheds pant / som stal
 vere hos dig / som en betaling / oc løn for
 saadan Klenodie / Thi den edle Sten i rin-
 gen er icke ringere / end din gaffue / du haff- 5
 uer send mig. Gud giffue dig Sundhed.

Paa saadan Lucretia's skarpe schriffuelse
 Antuordet Euriolus i saadan
 form / oc maade.

Det Tridie Eurioli Breff.

10

In schriffuelse Lucretia vaar mig en
 stor glæde / Thi hun gjorde en ende
 paa den flage om den Rufferste. Men det
 bedrøffuede mig / At du acter saa ringe min
 gode vilie. Thi end dog at mange haffuer 15
 elstet dig / saa er der dog ingen min lige.
 Men du tror det icke / Thi ieg fand icke tom-
 me til tale med dig / kunde ieg det bekom-
 me / da skulle du icke saa ringe acte mig /
 Vilde Gud at ieg maatte bliffue en suale / 20
 ia ieg ville heller vere en loppe / Paa det
 du | skulle icke lue vinduet for mig. Jeg 27 r
 sørger icke derfor / at du fant icke / men at
 du vilt icke.

Hvad søger ieg andet end din vilie? Ach 25
 min Lucretia / hvad er det du siger / du
 vilt icke? Ville du icke lade mig tale med
 dig (der du kunde) effterdi ieg dog er din

ganste oc begierer icke mer/end at giøre
oc lempe mig effter dine seder oc kjeriste
vilie? Oc om du end befalede mig at gaa
i en ild/da gjorde ieg det oc vaare dig liu-
5 dig / før end du kunde nechte mig det.

Lad fare (beder ieg) det formelte ord/
c 7 v fand du icke formue det/da lad dog || vilien
vere god/ oc besuere mig icke/dræb mig oc
icke met dine ord/thi du dog giffuer mig
10 lifff met dine øgne. Er det dig icke besel-
digt/at ieg maa tale med dig/oc end dog
det er icke end beuend noget/saa vil ieg dig
fylge/oc vere dig til vilie. Men omstifft
din mening at du siger/mit arbeid at vere

forgeffuis / lad fare saadan horhed / oc ver
god emod hannem der dig elster / Thi bliff-
uer du varactig lenge i saadan tale / da
bliffuer du en Manddrabere / oc dræber
mig snarere med dine ord / end en anden 5
med fuerd.

Det er intet vert / at du vilt slaa dig fra
det / ieg beder dig om / Thi ingen Mand
kand forbiude dig det. Sig at du elster mig /
saa er ieg lycksalig. Ihuad stic mine gaff- 10
uer ere hoss dig / er det mig befeldigt / saa
fremt at de kunde giøre dig nogen tancke
om min tierlighed. Men de vaare ringe /
saa ere oc disse ringe som ieg nu sender.
Men du stalt icke forsmaae / det ieg din 15
tiere gode ven sender oc giffuer dig. Jeg
foruenter daglige dags kostlige stöne Klæ-
nodie fra mit fæderneland / nar de kom-
me stal ieg strax sende dig dennem. Din
ring kommer aldrig aff min finger. Jeg 20
stal giøre hende voed med kyss i dit sted. c s r
Gud giffue dig Sundhed / du min glæde oc
vellyst / Giff mig forlystning huad du
kant.

Som der vaar nu schreffuit i saa maade 25
tit baade frem oc tilbage / schreff
Lucretia paa det siste saa-
dan it Breff.

Det Tridie Lucretiæ Breff.

Eg ville vel gierne Enriole vere dig
 til vilie oc (som du beder mig) giøre
 dig delactig i min Kierlighed / Thi din
 5 ædelhed er det vel verd / oc dine seder wd-
 treffue / at du skulle icke forgeffuis elste /
 ieg vil icke siige / huor din stabning oc dei-
 c 87 lig | ansigt fult aff al dydelighed / befalder
 mig. Men det er mig icke gaffnligt / at ieg
 10 elster. Thi ieg kiender mig selff / nar ieg
 begynder at elste / saa holder ieg huercken
 made eller regel.

Du tant icke vere her lenge / oc nar ieg

haffde giffuet mig i spillit / kunde ieg icke
ombære din fræuærelse. Du ville icke føre
mig heden med dig/ oc ieg stulle icke ville
bliffue her.

Mange Exempel vnderuifer mig her i/ 5
huor at Quinder haffuer verit bedragne/
oc forlatne aff fremmede Bolere / saa at
ieg fand icke følge din trofast Kierlighed.

Jason bedrog Medeam / med huijs raad
oc hielp hand dræbte den vaagene drage/ 10
oc førde den guld vld der fra.

Theseus vaar giffuen det grusamme
diur Minotauro til spise / Men der hand
bructe Ariadne raad / bleff hand forløst/
dog forlod hand hende elendig paa en øe. 15

Hvad gjorde den wlycksalige Dido? som
anammet den Landflyctig Eneam/ oc tog
hannem i sit huss / vaar icke saadan frem-
mede Kierlighed en orsage til hendis død?
Jeg ved vel huor sorgesuld oc far-||ligt der 20
er vdi / saadan fremmede Kierlighed at
giffue rum hoss sig / oc der for giffuer ieg
mig icke i saadan sorg oc angist. I Mend
haffue it fast sind / oc kunde bedre stille den
fyrighed / end wi Quinder. 25

Nar en Quinde begynder at bliffue fy-
rig i Kierlighed / saa fand de icke stille
hende wden med døden. Quinder elster
icke aleniste/ men de suermer der i/ oc naar

de icke fand bekomme betaling oc lige
 tierlighed igien/saa er der ingen ting gal-
 nere end en elstouens Quinde.

Wi acter icke tale / rycte eller liffuet /
 5 Men det er aleniste vor ro oc lægdom at
 wi kunde saa det wi elste. Thi io meer wi
 ere saadant fra skild / io mer begierer wi
 det / oc reddis for intit ond / fand wi ellers
 bekomme vor tierlighed oc vilie.

10 Der for er det mit høye raad / mig æcte/
 ædele / oc rige Quinde / at fortage tierlig-
 heden alle veye / oc synderlig emod dig /
 som fand icke bliffue her altid / paa det ieg
 skal icke kaldis Rhodopeia Phyllis / eller
 15 den anden Sappho. Derfor vil ieg bede
 dig / at du her effter icke begierer mig / oc
 at du dag fra dag stiller din attraa. Thi
 det er eder Mend megit lettere / end off
 20 Quinder. Oc er det som || du siger at du
 elster mig / da skalt du oc icke begiere aff
 mig / det mig fand drage til døden. For
 din skenck / sender ieg dig it guld forss / beset
 med Perler / Oc endog det er lidit / saa er
 det dog dyrebart. Gud giffue dig Sundhed.
 25 Der Curiolus fik nu dette Breff / tagde
 hand icke lenge stille / men som hand vor nu
 optend aff det ny sendebreff / saa tog hand
 strax en pen i hand / oc dictet it breff
 igien / liudende effter denne form.

Det fjerde Eurioli breff til Lucretiam.

S Vd glæde dig mit eneste Iff Lucretia v 2.
som gjorde mig salig med din striff-
uelse / endog du hæffde formenget nogen 5
galde der iblant / men ieg forhober / at
naar du faar hørt mig / stalt du vel hen-
tage saadant / oc giffue mine ord mact.

Det Breff kom til mig / til slutit oc be-
segelt med din ring / oc ædel sten / det hæff- 10
uer ieg lest tit / oc det offte tyssset. Men det

rader noget andet / end ieg fand formerde
dit sind haffuer verit.

Du beder mig / at ieg skal ophøre at elste
dig / thi dig bør icke at giffue dig effter
5 fremmede tierligheds brynde / oc ligger
nogle Quinders Exempel fore / som ere
bleffne besuigne / oc striffuer du det saa
stønt / saa høglig / saa prydelig / saa at ieg
io mer oc mer vundrer oc elster din for-
10 nufft oc visdom / end siden at ieg stulde
eller kunde den forgiette.

Thi huo er den / der haffuer ladit aff at
elste / naar hand haffuer formerct sin bo-
les fornumstighed oc visdom / mere end
15 hand haffde foruent? Vile du haffue min.
Kierlighed formindst / da stulde du icke
haffue ted mig din kunst oc lerdom. Thi
det er icke at flyde den optende ild / men at
20 opblæse en stor ild / aff en liden lue. ||

Der ieg leßde din schriuelse / bleff ieg
io mer / oc mer optend / ieg saa din lofflig
skabning oc ære vere til føiet saadan kunst
oc visdom / derfor er det wnyttige ord / at
du beder / at ieg skal ophøre at elste dig.

25 Bed at alle Bierg oc dale bliffue i en flet /
oc alle Bede oc vand flyder til bage i deris
kilde oc wdspryng.

Jeg fand mindre forlade at elste dig / end
Solen at forlade sit Lob paa Himmelen.

Kand det Scytiske Bierg miste sin sne/
oc haffuit sin fist / oc marchen oc stoffuen
sine diur / saa kunde oc Euriolus forgiete
dig.

Det er icke Mændene saa læt / at leste oc ⁵
vdslycke tierligheds brynde / som du men
Lucretia / Thi det du gissuer vor flect / til-
legger mand menlige eders tøn. Men ieg
vil nu icke indgaa denne kamp / oc strid /
Men ieg maa suare til det / du haffuer ¹⁰
streffuet mig til igien.

Du schriffuer mig til / oc suarer mig at
du derfor icke kand komme i same tierlig-
hed med mig / fordi at mange Quinder ere
bedragne aff saadanne fremmede Mænd. ¹⁵
Du drager oc mange Exempel frem. Men
saa kunde oc ieg opregne || mange Mænd / ²⁰ ³¹
som ere aff Quinder bedragne oc forladne.

Criseis bedrog hun icke (som du vel vidst)
Troilum Priami Søn? ²⁰

Helena forlod oc forrade Deiphoebum /
Circe foruende hun icke sine Bolere med
sin konst til Suin oc vilde diurs lignelse.

Men det er icke ret giort / at dømme den
ganste menighed aff nogle saa personers ²⁵
vijs oc vaane. Derfor vilt du stylde oc sty
alle Mænd for tho / thre eller thi deris styld /
Saa kand oc ieg / for nogle saa Quinders
styld / forlade alle de andre.

Men wi ville heller tage nogle tierlig-
heds Exempel/saa som vaare Antonij oc
Cleopatre/oc mange andre/huilde denne
forte schriffuelse icke tilsteder at opregne.
5 Haffuer du læst Quidium/saa haffuer du
vel fundet/at effter Troia bleff forstyrret/
at mange Grecker ere forholdne paa deris
hiemreise aff fremmede Quinders tierlig-
hed/oc ere aldrig kommen i deris fæderne
10 land igen/Men ere bleffne hoss deris Bol-
skab/oc vilde langt heller forlade fæderne
land/gods/venner oc Slect/oc andet som
kand vere oc er dog de tieriste ting mand
D 3 v haff-||uer end lade deris Boelskaff fare.
15 Dette ville ieg (min tiere Lucretia) du vil-
le betencke.

Jeg fylger effter dig/i det find/at ieg vil
euindelig haffue dig tier. Du skalt icke hol-
de mig for fremmit / Thi ieg er meer en
20 Borger her/end den her er fød oc boren/
thi hannem gjør lyden/men den fri vde-
uelse gjør mig til Borger.

Jeg kand intithiem oc bolig haffue wden
huor du est. Oc om saa komme ieg stulle
25 drage her fra/ skal ieg vel snarlige komme
igien.

Icke acter ieg oc at komme i Tystland
mer/wden at sticke min ting i lau/at ieg
kand altid bliffue hoss dig. Jeg finder vel

mange orsager oc lempe at bliffue hos dig. Keiseren haffuer megen bestilling at handle i disse lande / huilcke ieg formoder / at de bliffue mig befalede.

Tit bliffuer ieg wdsend for it sendebud / 5
det driffuer ieg her oc der. Keiseren stal
haffue en Landzherre i Valland / den befal-
ning vil ieg forhuerffue.

Derfor tuil intit min Kiere Lucretia /
min vellyst / mit hierte / oc min trøst / Thi 10
som ieg fand icke leffue wden hierte / || saa
fand ieg oc icke forlade dig. Ah forbarme 24
dig dog omsider offuer din tieriste huilcken
forsmilter for dig / som sne for Solen.

Betenc mit arbeid / oc gjør en maade 15
paa min martyr oc pine / Huor lenge vilt
du saa plage mig? Jeg forundrer mig
selff at ieg haffuer kund lidit saa megen
plage / saa mange vogne natter / saa me-
gen lang faste / See huor mager oc bleg 20
ieg er.

Det er en ring ting / der holder end nu
liff oc Siæl sammen. Haffde ieg dræffuit
din fader / Moder / eller Barn / da haffuer
du icke kund hogere straffet mig / end som 25
ieg lider.

Effterdi du straffer saa mig / som elster
dig / huad skulde du da gjøre emod den / dig
sticlit nogit ont paa? Ah Lucretia min

frue / min lycke / min tilfluct / annamme
mig i dit venstab.

Schriff mig til omsider / at du haffuer
mig tier / ieg begierer icke meer.

5 Lad mig icke vden sige / at ieg er Lucre-
tia tjenere / Effterdi at Keisere oc konger
elste io deris tjenere / naar de findis tro.
Icke forsmaar oc Guderne at haffue den-
nem tier / som elste dennem. |

10 Faruel min hob / oc min Redzel.

Eige som it Torn der er inden til forfal-
det / oc stunnis wden til at vere woffuer-
uindeligt / Men nar der nogen med mact
støder paa / falder det snart / saa bleff oc
15 Lucretia aff Eurioli tale offueruunden.

Thi der hun fornam hans flicthighed i
tierlighed / haffuer hun schriftelig
obenbared sin vilie som lenge
vor forborgen / med effter-
20 fylgindis ord.

Det fjerde Breff Lucretia til Euriolum.

51 **E**g fand icke nu lenger forsage eller
vere dig gienstridig Euriole / icke hel-
25 ler giøre dig vdelactig i mit tierlighed /
du haffuer vundet / ieg er nu din. Ach ieg
arme Quinde / som haffuer anammit dine
breff / huilcken stor forrig oc megen fare

mig forstaar/vden din tro oc vifskdom mig
 hielper. See til du holder det du haffuer
 schreffuit. Forlader du mig/saa est du en
 grum vlfue oc Tyranniste forræder / oc
 eblant alle den verste. Det er vel læt/at
 bedrage en Quinde/men saa læt som det
 er/saa stammeligt er det at bedrage dem.

Sagen er end nu klar oc stille / Tænder
 du at forlade mig / saa sig det tilforne/før
 end tierligheden brender meer. Oc gjør
 saa at vi intit begynde/der stulle siden her
 effter giøre oss Sorrig. Thi i alting skal
 mand see til enden. Jeg forstaar mig icke

megit / som Quinders art er / du est Manden / du stalt sørge for oss baade.

Jeg giffuer mig nu i din vold / oc slar mig til din loffue / oc begynder icke at ville
 5 vere din / Vden ieg fand saa altid bliffue /
 10 Far vel min hielp / oc mit liffs opholder. |

Der effter bleff der send mange breffue / dette vaar nu beggis deris begiere / at de motte sammen komme / men det siuntis
 10 suart oc wtroligt at kunde stee.

Thi alle Mands egne stod paa Lucretiam / hun gic oc icke ene vd. Men stedze haffde hun en / der tog vare paa hinde. Thi Urgus voctede icke saa flittelig Junonis
 15 tis tou / som Menelaus lod vocte Lucretiam.

Nu er denne en menig bryst i Italien / at huer Mand lucker sin Hustru inde som sit liggende fæ / (dog som mig siunis) for-
 20 geffuis. Thi Quinder ere menlig alle ved dette sind / at de begierer aldermest / det som dennem mest forbiudis. Thi naar du vilt da ville de icke / oc nar du vilt icke / da ville de oc begiere selffuillige. Saa naar
 25 Quinderne haffue deris fri vilie / saa giøre de icke saa megit ont.

Det er derfor saa suart / at vocte en Quinde emod sin vilie / som at holde en hob lopper tilsammen i hedeste Solstin.

Thi vden en Quinde vil aff sin egen vilie
 sticke sig vel / oc leffue tyftelig / forgeffuis
 beflitter Manden sig / hende at vocte oc
 indluce. Kiere sig mig / huo vocter paa
 vocterne / at de icke selfue begynde | først D 6 r
 med dennem? En Quinde er it wtemme-
 ligt diur / der fand met bedzel eller nogen
 hect icke igen holdis.

Lucretia haffde en Broder / som var
 wecte / hannem haffde hun antuordet breff 10
 til Euriolum / oc ladet sig op for hannem.
 Der for bleff det bestillit at hand skulle
 anamme Euriolum hemlig i sit herber-
 rig.

Denne wæcte Broder var i herberrig 15
 hoss sin Steffmoder / som vaar Lucretiae
 Moder til æcte / oc de besøgte huer anden
 stedze / Thi deris huss vaar icke lange fra
 huer andre. Saa var nu dette deris an-
 slag / At Euriolus skulle hemmelig ind- 20
 lucis i it kammer / saa lenge Moderen gic
 ud til Kircke / der nest skulle Lucretia kom-
 me / som hun ville besøge sin Moder / Oc
 der hun icke funde hende hiemme skulde
 hun fortøffue til hun igen kom. Dis emel- 25
 lem funde Euriolus oc hun vere tilsam-
 men.

Dette Anslag vaar antaget / oc steffnen
 bleff sat til Tridie Dagen. Disse tho Dage

vaare de Mennister lige som it ganste
Aar / Som tiden pleyer at vere lang for
dem / som got forhobe / Men siunis tort
D 6 v for dennom som ont foruente. | Men lyden
5 vil dennem icke vel. Thi moderen fornam
strax deris opsat saa at den tid dagen kom
gic hun aff husit / oc lucte det til for sin
Steffson / Oc hand bebudit Euriolo denne
onde tiende.

10 Det gjorde hannem saa vel som Lucre-
tia stor sorrig. Men der Lucretia for-
mercte at hindis forset oc anslag vaar nu
obenbarit sagde hun. Det haffuer icke ly-
ctit sig paa denne vey / derfor tage wi en
15 anden. Icke skal min moder nogen tid
bliffue saa mectig / at hun skal kunde for-
hindre min tierlige begiering.

Nu vaar der en Mand / som hed Pan-
dulus / Menelai Suoger / for hannem oben-
20 baret Lucretia sine hiemmelige sorrig.

Thi findit kunde icke haffue nogen rou
eller huile / derfor sende hun Euriolo bud /
at hand skulle tale med den samme mand /
Thi hand vaar tro oc stille / huilcken oc
25 skulle finde raad / Huorledis de kunde sam-
men komme. Men det siuntis Euriolo icke
trygd at vere / at oplade sig oc slaa sig til
den / som saa daglig dags haffde sin om-
gengelse met Menelao / saa hand befryc-

tede / at der skulle ligge vnder it bedregeri
forborgit. |

D 7 r

Som dette nu beradt var paa begge sider
fick Euriolus befalning at skulle ride til
Rom / oc handle met Passuen / om Keiser- 5
lig troning. Huilket kom Euriolo oc hans
Bolstab til stor bedrøffuelse. Men hand
maatte dog villigen følge Keiserlig befal-
ning. Derfor reed hand der aff oc vaar
borte tho Maneder. Dis emellem bleff Lu- 10
cretia i sit huss / lucte sine vindue til / tog
sørgelig klæder paa / gic ingen sted wd.

Huer mand haffde her vnder aff / oc viste
dog ingen orsage her til. Den Stad Senis
vaar anseet lige som en ende / oc alle Mand 15
stuntis at leffue i it Mørck oc hemelig sted /
som Solen gaff ingen stin fra sig.

Hendis hussfold der de saae / at hun ide-
lig laa paa sin seng / oc formercke hende
ingen tid lystig / holt fore at hun skulle vere 20
franc / oc søgte alle hand raad / til hende i
lægedom.

Men hun loe icke / hun gic icke aff sit
soffue kammer / før end hun formercke at
Euriolus kom tilbage / oc at Keiseren vaar 25
riden wd emod hannem.

Da stod hun op / lige som en franc oc
slug der opueckis aff søffne / hun lagde | de 30
sørge klæder aff / tog prydelse oc smyckede

D 7 v

sig / flo vinduen op / oc forbide hans til-
kommelse. Der nu Keiseren saa dette sagde
hand / Curiole / det er nu klart nok / Der
du vor borte / kunde ingen see Lucretiam /
5 Nu du kommer igen / see wi den Morgen-
stjerne.

Hvad maade kand vere hoss tierlighed?
Ingen. Ege som ingen kand stule hosten/
saa kand oc icke tierlighed stulis.

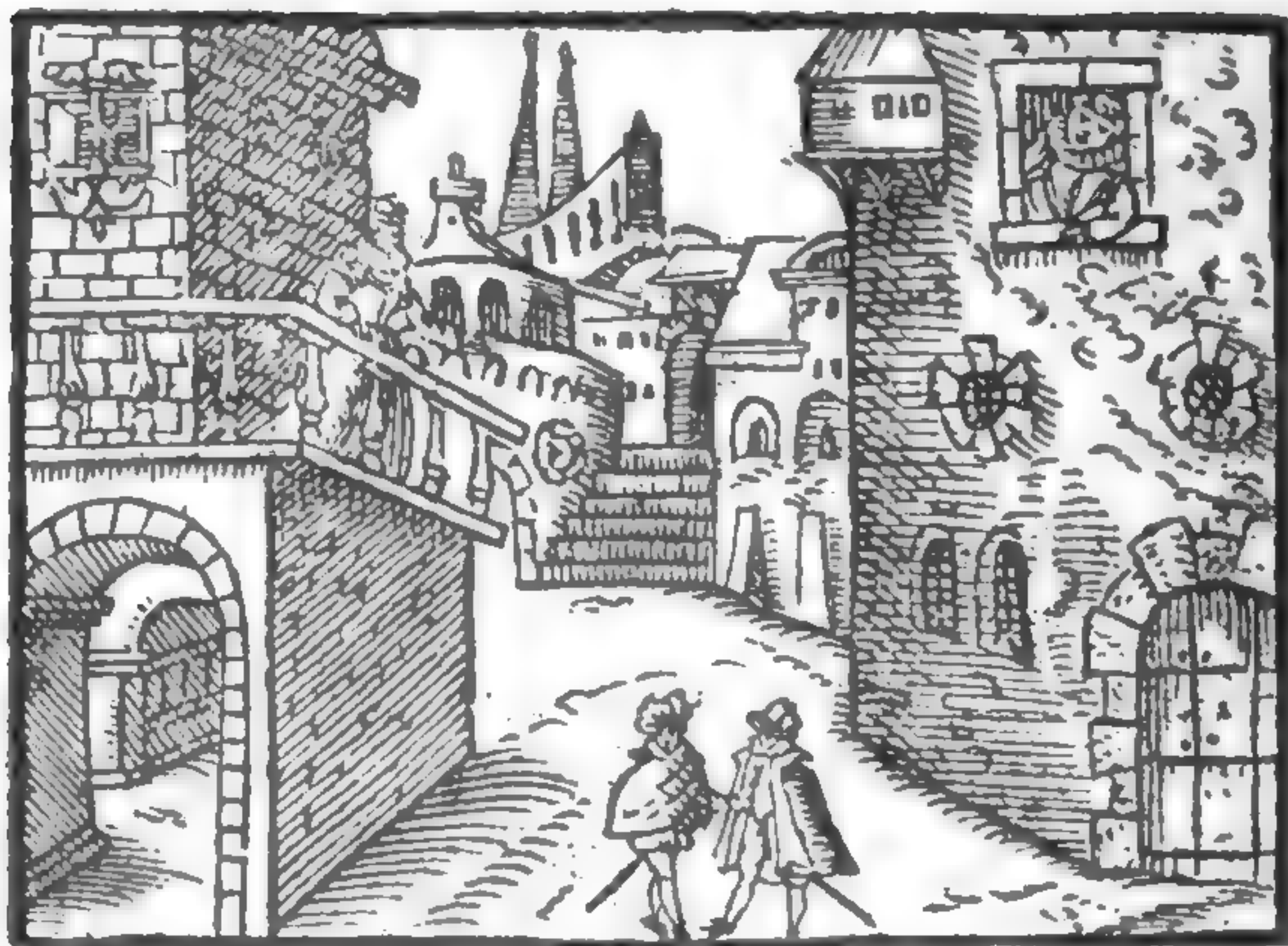
10 Her til suarede Curiolus. Her Keyser i
stempter med mig / som i pleier at giøre /
oc ville komme mig i en ladder / der i sig
aff / ved ieg intit. Det bulder aff eders folck
oc heste / haffuer opuact oc forlysted hen-
15 de. Oc som hand det sagde / saa hand saa
hemmelig paa Lucretiam / oc flo øye imod
øye. Oc denne vaar den første forløf-
ning de haffde effter hans
igenkomme.

20 Huorledis Nisus Curiole tro
Tienere / fant en vertis hus bag
Lucretia hus / aff huilcket Cu-
riolus oc Lucretia kunde
tale tilsammen. ||

20 3 r

25 **S**Ma dage der effter / som Nisus Curiole
tro Tiener beflitede sig / at ville hielpe
i denne sag / fant hand en fru / bag Mene-
lai hus / huilcken haffde it vindue i en bag

vraae / ind til Lucretiaes kammer / der for
 som hand sig wdi kundskab med fru Man-
 den / Oc der hand haffde beseet all beleilig-
 heden / førde hand Euriolum did / oc sagde /
 aff dette vindue kand du tale med Lucre- 5
 tiam.

Der vaar nu it rum / emellom begge
 huse / oc der vor it hiemmelig mag / huil-
 cket stilde Lucretia vindue tre alne fra
 truhuset / der sad den elstoffsuens Mand 10
 lang tid / oc fortøffuede / om lycken || ville v s v
 giffue / at hand kunde saa Lucretiam at see.

Paa det siste / Kom Lucretia der hen / oc
 som hand saa hende / sagde Euriolus.

Hvad gjør du min Kierligheds Regenterste? Huort vender du dine øgne mit hierte? Jeg er her / see mig her er ieg.

Lucretia sagde. Est du her / O du min
5 Euriolus est du her / oc maa ieg nu tale med dig. O ville Gud / at ieg maatte omfangne dig.

Euriolus sagde. Det vil ieg snart komme aff sted med en stie / at sette her til / Lad
10 dit Soffuetammer op / wi haffue lenge nock forhalit wor Kierligheds glæde.

Lucretia suarede. Derfor foruare dig Euriolus / er dit saa at du vilt beholde mig ved æren. Her er it vindue paa denne høgre
15 side / oc en arg stalck til Nabo / icke tør mand heller forlade sig paa denne vintapper / huilcken for ringe penge skyld / skulle komme baade dig oc mig omhalsen.

Saa er dog (suarede Euriolus) denne
1668 } siun min død / wden ieg kand fagne dig |
D 57 } oc med mine Arme dig omspende. Her
haffver de hafft mange Ord / haffver oc send hver ander skøne Gaffver formedelst it Rør. Men Euriolus var icke ringere i
25 Stend / end Lucretia.

Sofias formercke nu denne Handel / derfor begynder hand saa at tale til sig selff. Forgeffvis gjør du Modstand disse kierlige Mennister deris Villie oc forset / hvis jeg

icke med Trædſthed befliter mig her i/ 1000
 bliffver min Frue død der offver / oc min
 Herre kommer i it Uærligt Rycte. Uff
 diſſe to Onde / er det bedre jeg affſtiller it/
 min Frue elſter / det ſtader icke / imeden 5
 det ſand være hiemmelig. Hun er blind
 aff Kierlighed / oc forſtaar icke hvad hun
 gjør / ſand mand icke beſterme hendis
 Kyſthed / ſaa er det nock at mand ſand for-
 hindre Rob oc Strig / ſaa at Slecten kom- 10
 mer icke i ont Ord / eller Mandrab bliff-
 ver forhindrit. Derfor vil jeg gaa bort / oc
 gjøre hende min Hielp.

Jeg ſtod her imod ſaa meget ſom jeg
 kun- ſde / paa det her ſkulde ſtee intet ont/ 20 5
 nu effterdi det kunde icke ſtee / bør mig
 ydermeere at acte / ſaa at det Onde her
 ſteer / bliffver ſaa hiemmelig holdit. Thi
 der er icke meget ſtiel paa / hvad heller
 mand gjør en Ting eller icke / oc at ſaa 20
 gjøre hende at ingen ſaar det at vide. Thi
 Ukyſthed er en almindelig Synd / oc ſaa er
 det oc intet Mennifte / der haſſver ey for-
 nummet denne Kranckhed / oc den holdis
 tyſtere / ſom hemmeliger handler. 25

Der hand ſaa talede ſaae hand Lucre-
 tiam gaa aff ſit Soffveſammer / hand gic
 til hende oc ſagde: Hveden kommer det/
 at du vilt icke lade mig forſtaa din Kier-

1668 lighed? Curiolus er dig jo ligevel tier/
dog du holder det mig forborget. See hvem
du troer.

Den første Vidsoms Trappe er / at icke
5 elste. Den anden / at du saa elster / at det
blifver icke aabenbaret. Du fand det icke
betomme uden Hielp. Hvad Tro oc Kofve
du maat haffve til mig / hafver du nu
lang tit lærd. Vilt du befale mig noget /
10 da biud offver mig. Deter min største Sor-
rig / at saadan Eders Kierlighed skal oben-
baris / oc du bliffver straffet / oc din Mand
skal lide allis fortale.

D 6 r Her til svarede Lucretia. |

15 Det er Sosta vel som du siger / oc jeg
haffver stor Koffve til dig / men du haffver
værit her til (jeg veed icke hvorlunde) for-
sømmelig oc gienstridig imod min Be-
1694 } giering. | Men effterdi du biuder dig nu
E 2 r }
20 selff villigen til / da vil ieg bruge din tie-
niste / oc frycter icke at du skalt bedrage
mig / du vidst huor suorligi eg brender / ieg
fand icke lide den brynde lenger / hielp at
wi kunde komme tilsammen. Curiolus er
25 francf aff elstou / oc ieg nesten død / der er
ingen vere ting end at stride emod den
kierlige begiering. Nar wi komme engang
sammen / siden fand wi elste vaarliger /
oc kierligheden bliffuer diss snarere stiult.

Derfor saa gaa heden / oc viss Euriolo en
 eneste vey / ved huilden hand tand komme
 til mig / som er denne. Offuer fire dage /
 nar Bynderne føre oss torn / stal hand for-
 uandle sig til en Korndrager / oc betede ⁵
 sig med en Sect / oc bære tornet ind i torn-
 huset / saa vidst du at den første dør hoss
 trapperne er ind i mit soffuekammer /
 der vil ieg tage vare paa samme dag / oc
 vere aleniste i kammeret / oc nar hand er ¹⁰
 alene / maa hand flappe paa døren / oc gaa
 ind til mig.

Sofias (som det vaar en suar stor sag)
 reddis hand for større onde / dog tog hand
 sig det offuer. Oc der hand nu fant Eurio- ¹⁵
 lum / sagde hand hannem al anslaget or-
 denlig / som hannem vaar aff Lucretia ²⁰
 befalet. Euriolus regned det ringe / be-
 redde sig til / hans flage vaar intit andet
 end tiden vaar saa lang. ²⁰

O det wforstandige oc wactsomme bryst /
 O den blinde fornufft / O du dristige Synd
 oc wforferdit herte / huad er saa stort / der
 dig ey siunis ringe at vere? huad er saa
 suart oc saa krum / du ey acter for let oc ²⁵
 slet? Huad er saa besluted / du ey oben-
 barer? Du foracter all gienuordighed / du
 acter ingen ting suar. All hossbonders
 vact for dig er forgeffuis. Ingen loff in-

gen sticelig leffnis regel tand tuinge dig/
 ingen redsel tand holde dig/du lader dig
 icke binde aff blusel/all arbeid er dig en
 stempt oc lyst/dig staar ingen ting emod:
 5 O tierlighed/O du tucterinde oc alle tings
 tuingerinde/du giord at den drabeligste
 viland/oc Keiseren tierist/ med godz aller
 rigest/i alder fulkommen/i Schrifften for-
 standig/oc i visdom den berømdeste/du
 10 bringer hannem der heden/at hand hen
 kaster sine sidens purpur flæder oc legger
 en sed paa sig/oc betæder oc foruandler
 sit Ansigt met grumfarffue/oc gjør sig til
 en suend/aff en Herre. Oc hand som aff
 15 barndom er opholden i all vellyst/nu sti-
 37 der oc føier sine stul-jdre til store suare
 byrder/oc gjøre sig selff for tierligheds
 skyld/til en obenbar sededragere. O hvil-
 den vnderlig ting/oc saa ner wtrolig/at
 20 en Mand i Raads sager allerdræbeligst/
 skulle giffue sig vnder den hob Sededrege-
 re/oc i selftab med dragerne. Huo vil søge
 større foruendelse nogen sted? oc dette er
 det Ouidius vil i sin Metamorphosi/der
 25 hand schriffuer/at aff Mennisten ere vor-
 den wstellige diur/Stene oc vrther.

Det samme haffuer oc den fornemste
 Poeta Vergilius Maro menidt/der hand
 haffuer schreffuet/at Circes haffuer for-

uent mange aff sine Bolere til wstellige diurs sticelse.

Oc det er oc saa / at Mennistens sind bliffuer saa foruent aff den tierligheds brynde / saa at der er liden vndersted 5 emellem sindit oc wstellige diur.

Huorledis Euriolus foruende sig i en Sectedragers stic / oc tom til Lucretiam.

Er nu Morgenstiernen der effter sti- 10 nede / Oc Solen fremförde den be-

E 3 v

gierlige dag / bleff Euriolus der aff veder- quegit / huilken der holt sig lycksalig nu /

fordi hand vaar formengt eblant det ringefold/oc kunde nu mercke at ingen mand kiende hannem. Hand tog torn paa sig/oc gic ind i Lucretia's huss/ Oc der hand
 5 haſſde affſtild ſig med tornet paa loſſtet/ vaar hand aff dennem ſom gic nu neder igien/den aller ſiſte/oc ſom hand vaar nu vnderuiſt / klappet hand paa døren paa ſamme forne ſoffue kammer / oc ſtundet
 10 haſtig der ind/Oc ſom hand nu ſloe dørren i/ſant hand Lucretiam ſidende alene paa Silte Arbeid / oc der hand kom nu til hende ſagde hand / Gud velsigne dig mit
 4 7 eniſte||liſſs eniſte hob oc hielp. Haſſuer ieg
 15 nu fundet dig ene? Maa ieg nu ſagne dig/wden nogens Meruærelſe/huildeſt ieg tit haſſuer begiered / Her er nu ingen veg/ingen ſtilrum der fand emod ſtaa min
 15 tyſ.

20 Endog Lucretia haſſde ſelfſ giort ſaadan it anſlag/ ſaa vaar hun dog forſtreckt i den førſte tilgang/oc hun mente at hun haſſde ſet en Mand. Thi hun icke trode/at ſaadan en drablig Mand ſtulle giſſue ſig
 25 i ſaadan ſtor fare oc bedrøffuelighed.

Men der hun nu kende ſin Curulum ved hans ſagn oc tyſſ/ ſagde hun. O du min arme Mandlige/ eſt det du? er du her min allertiereſte Curiole. Oc ſom hun bleff nu

paa kinderne rødere / fagnet hun hannem
 hordere / oc kyssed hannem mit paa sit
 andled / oc begynte strax at sige igien. O
 hvad stor forrig haffuer du giffuet dig i?
 Hvad skal mand videre sige. Nu ved ieg / 5
 at ieg er din allertieriste / nu haffuer ieg
 dig forsøgt / oc haffuer visselig befunden
 din tierlighed emod mig. Du skalt aldrig
 finde mig anderledis emod dig. Vile men
 Guderne denne sag føie til det beste / oc 10
 giffue vaar tierlighed lycksalig vind. Thi 4 v
 saa lenge denne Mand regerer mine lem-
 mer / da skal der intit Menniste haffue vold
 offuer Lucretiam (uden du) icke end min
 egen Mand / som mig vaar giffuen emod 15
 min vilie / oc aldrig kunde beuilge mit
 Sind. Men volan min vellyst / min fryd oc
 glæde / kast din seck fra dig / oc lad mig see
 dig lige som du est / lig aff de draffuers
 klæder / lad falde disse selder / oc lad mig see 20
 min Eurionum.

Der hand nu haffde affligget de wlystige
 klæder / skinet hand i fløil / Carmesi / oc
 Guld som en første / oc hadstede snarlig /
 at ville gaa i tierligheds spil. 25

I det kom Sofias / klappet paa døren / oc
 sagde / Tager eder vare i tierlige Menni-
 ster / ieg ved icke hvad Menelaus søger eff-
 ter / Hand kommer hastelig hid. Stinler

eders tiuffueri / Oc besuiger Manden med
eders list / Thi i tørff icke tencke / i haffue
nogen trøst wd at komme.

Da sagde Lucretia / Euriole her er en
5 hemmelig liden bestytning vnder denne
seng. Huor oc ere nogle kostlige Klæno-
die / du vidst huad ieg tilforne streff dig til.
e 5. Om det hende sig saa / at min Mand | kom-
me / nar du her vaare. Gac her ind / da
10 bliffuer du tryg wden fare i mørcket / Men
tag dig vare / du rører dig icke / liuder eller
hoster. Euriolus vaar tilradig huad
hand vilde gjøre / dog gjorde hand som hun
hannem bad.

15 Oc der hun nu haffde ladet døren op oc
vaar heden gangen til sin Silte Søm / kom
Menelaus / oc en med hannem hed Ber-
tus / at ville søge nogle breff op til menig-
hedens nytte.

20 Oc der nu saadanne breffue icke fandz i
noget Strin / leddick eller kiste / sagde Mene-
laus: Lucretia maa ste de ere i den hem-
melige foruaringe vnder sengen / løb hent
os it liuff / at vi kunde søge det.

25 Da bleff Euriolus forstreckit oc bleff
franc / oc miste all sin trafft / oc begynte
nu at hade Lucretiam oc tale saa med sig
selff / De mig Daare oc Nar / huo haffuer
förd mig hid wden min egen wstadighed /

see nu er ieg greben. Nu mister ieg min
 ære / Nu falder ieg i Keiserens wgunst/
 Hvad støtter ieg Keiserens wgunst? Ville
 Gud ieg kunde beholde liffuit. Huo vil/
 eller kand befri mig leffuende her wdaff? 5
 Jeg maa visselig dø. O mig daarlig oc
 eblant alle Narrer den største. Selff|| haft- 57
 uer ieg veluilligen førd mig i denne jam-
 mer. Hvad er dit for tierligheds glæde/
 der skal saa dyre kjobis. Dette er en ganste 10
 snar vellyst / Men saa lang en Sorrig. O
 Gud giffue det icke ster for wore Synder.
 Stor forundrer maa Mennistens darhed
 giffue / wi ville icke lide føie arbed for lang-
 uarig glæde. Men for tierligheds styld 15
 (huiß glæde er som en røg) giøre wi oss
 selff tusend fuld sorrig oc angist / See mig
 selff / Nu bliffuer ieg it Exempel / it fabel/
 oc rycte hos alle mand / oc ieg ved icke end
 hvad ende det vil tage med mig. 20

Ville nogen Gudinde fri mig her fra ieg
 skulle ret aldrig lade tierlighed saa fange
 mig. O HERRER GUD forløs mig / spar
 mine unge dage / oc handle icke med mig
 effter min daarlighed / men frelse mit liff / 25
 at ieg kand komme til Pænitentz oc boed
 for mine synder.

Lucretia hafter icke haft mig tier /
 men hafter ville fanget mig som en Hiort

i garnet. See min dag er kommen / ingen
 fand nu hielp mig / wden du G V D alene.
 Jeg haffuer tit hørt aff Quinders snedig-
 hed oc bedrageri / oc kunde dog icke tage
 6 r mig vare derfor / Men kommer ieg
 nu her fra / aldrig skal nogen
 Quinde list bedrage mig.

Huorledis Lucretia stufte sin
 Mand Menelaum / oc friede
 10 Euriolum.

En Lucretia vaar io saa høgelig med
 angst belad / huilken icke aleniste for
 sin egen velfard / men oc saa for Euriolo
 sin Bole / stod i stor nød. Men som Quin-
 15 ders list er behendiger oc sniller i store
 Sager / end Mendene / saa optencte Lucre-
 tia strax hielp oc lægdom her til oc sag-
 de / Kiere Mand / der er en ladick offuer det
 vindue / der i haffuer ieg seet eder lagd
 20 nogle breffue / lader off see om di ere der
 hen lagde.

Oc saa løff hun med det samme / som
 hun ville lade samme liden Kiste op / oc i
 det støtte hun hemmelig den wd i gaden /
 25 som det stulle haffue verit hende emod / oc
 sagde. Eia Mand lille / kisten er fallen i
 gaden / løffuer oc hastelig / at wi icke miste
 vaar klenodi oc breffue / at wi faar icke

stade her aff / løffuer / løffuer baade oc
finder eder / huor effter staar i? ieg vil
tage her vare / at ingen kommer oc stel
noget bort. |

E 6 v

See her Mariane oc merck Quinders
dristighed / oc tro dennom. Ingen er saa
forsigtig om sig selff at hand kand icke
stuffs aff Quinder. Den er aleniste ube-
dragen / der Quinder icke haffuer forsøgt /
oc lad sig effter at bedrage. Saa er hand
der for mer lycksalig aff lycken / end aff sin
egen fornufft. 10

Men Menelaus oc Bertus bleffue her
aff beslagne / saa de strax søgte gaden.

Husit vor vel høgt/som Velft bygning er
 gierne / saa at der vaare mange trapper
 før mand kunde komme neder / oc Curio-
 lus haaffde gode stunde at foruandle sig/
 5 saa hand aff Lucretia vnderuisning kom
 7. heden i it andet behold. |

Der de nu haaffde opsandt de breffue/
 oc dog icke kunde de finde/dennem paa den
 tiid nødactige vaare / ginge de til den
 10 hiemmelige luff som Curiolus føre laa
 vdi / oc som de da funde det de begierede/
 toge de orloff aff Lucretia / oc ginge deris
 weg.

Der hun haaffde nu ført bommen for
 15 dørrer/sagde hun. Kom her vd min tiere
 Curiole / kom her for mit hierte liff / kom
 du højste i min glæde / kom min vellystis
 hoff / du søde i alltids fordriff / kom du wst-
 gelig sødhed / alting er nu secker / nu haaffue
 20 wi fri plak at snæde oc tale nu ere wi
 trygge i vaare fangtag. Lyden ville staa
 vaar vilie emod / Men Guderne seer vaar
 tierlighed / oc haaffuer icke villet haaffue for-
 lat tro tierlighed. Kom nu i min arm
 25 her er nu intit du tørt sørgelig frycte. O
 du min Lilie oc Rosens Hierte / Hui staar
 du? Her er ieg din Lucretia. Huad tender
 du? Hid oc fagne din Lucretiam.

Curiolus hen sette dog om siger all

fryct/oc gic her for/tog Lucretiam i fagn
 oc sagde. Saadan en fryct oc forferdelse
 er mig icke sted/men du est dog verd / saa-
 dant at lide for din skyld. Det vaare oc
 icke billict/at bekomme saadan søde tyk/ e 7
 oc fagntag / forgeffuis. Oc stal ieg sige
 sant/da haffuer ieg saa kosteligt gods icke
 end dyre nock kjøbt. Thi kunde ieg effter
 min død leffue igen / oc beholde dig / saa
 ville ieg tusind gange dø/emed en ieg kun- 10
 de købe din tierlighed / oc fryntlig fagn-
 tag. O min lycke / o min Salighed. Seer
 ieg en slun/eller est du det selffuer? Haff-
 uer ieg dig/eller bedragis aff en drøm?
 Men det er dog du vift / visselig haffuer 15
 ieg dig.

Lucretia vaar flæd med en tynd serck/
 der sad til liffuet wden ryncker igennem
 huilcken mand kund fiende i visshed / hen-
 dis bryst / stam / oc alle lemmer / som de 20
 vaare i Sandhed. Der skinede hendis halff
 huid som snee. Hendis øgens klarhed som
 stin aff Solen. Hendis ansigt klart oc ly-
 stigt / hendis kinder som Lilier formengt
 med Purpur Rosen farffue. 25

Hendis ladder med hendis Mund sød/
 liffelig / oc maadig. Hendis Bryst haffde
 sin brede / oc de smaa bryst heffuede sig til
 begge side som tuinde eble / huilcke oc op-

nacte dennem som dem rørde til begier-
lighed.

Euriolus kunde icke nu lenger forholde
 1668 } sin anfæcting/men forgætte nu all redsel
 3 }
 5 oc Fryct/slo sig fra Hoffmodighed / greff
 hende an/oc sagde: Nu saa vi Fruct aff
 vor Kierlighed/oc tog sig for strax at be-
 feste Ordene med Gierningen.

Quinden stod hannem imod oc sagde/
 10 Her bør at actis med flid min Ære oc
 Rycte. Thi denne vor Kierlighed begier
 icke andet/end ventlig Tale oc Kyss.

Her loe Euriolus at oc sagde: Det er nu
 enten nogle vitterligt eller uvitterligt/
 15 at jeg er her. Er det vitterligt/saa er der
 ingen der ey tencker det andet her hos/oc
 det vare forgeffvis oc daarligt/uden Gier-
 ning/at haffve it ont Rycte. Er det ellers
 uvitterligt/saa kand oc ingen Mand vide
 20 det.

Dette er nu it Pant paa Kierlighed/oc
 jeg vil langt eller døe end dette miste.

Lucretia svarede det er Synd/Euriolus
 svarede/det er Synd at saadant gode icke
 25 bruge/naar mand det kand bekomme.

Stulle jeg lade fare saadan en beqvem-
 melig Tid oc Sted/der mig nu giffven er/
 oc jeg haffver søgt effter/oc den jeg haff-
 41 } ver saa lenge begierit/oc ey brugt den? |

Denne Samkom formindstede icke Be- 1003
gierligheden/som hun gjorde ved Ammo-
nem oc Thamar/men hun opvacte store
Kierligheds Tørst i dennem baade.

Men Euriolus tenckte paa den Sorrig 5
oc Redsel hand var i / derfor der hand
haffde lidet ædit oc druckit/gick hand fra
Lucretiam/dog imod hendis Villie/saa at
ingen tenckte noget Ont om hannem/
men at hand haffde været en aff 10
Korndragere.

Hvorledis Euriolus kom til sit
igien / oc fortellet sine/hvorledis
det vaar hannem gangit. |

 Er Euriolus gick nu saa hiem at ga- { 1594
den / bleff hand sig selff it vnder / oc 817
talde saa ved sig.

Om teiseren komme mig nu til møde oc
kiende mig/hvilken mistandte skulle denne
flædning oc sticck giffue hannem? Hvor 20
stulde hand spotte mig? Jeg bleffue huer-
mand for munde/oc hannem en stempt oc
spot / hand skulle icke lade mig fare / før
hand finge at vide / huad denne bonde
flæning betyde. Men ieg vil icke befende 25
sandhed/men ieg ville sige ieg haffde varit
hos en anden Quinde/Hvilken ieg elster.
Som hand nu saa talede med sig / seer

hand Nisum/Uchatem/oc Palinurum sine
 tienere/som komme effter hannem/Men
 de kunde icke tiende hannem/før hand kom
 hjem i sit Herberg/oc drog de bonde fleder
 5 der aff oc tog sine egen fleder paa igien/
 der siger hand dennem alt huorledis han-
 delen haffde begiffuet sig. Men hand sag-
 de det vnder den fryctactighed hand vaar
 i. Jeg haffde til trode en Quinde mit hoff-
 10 uit/som en daare/saadant haffde min fa-
 der icke lært mig/der hand vnderuist mig/
 at ieg stulle forlade mig paa ingen Quin-
 dis loffue.

§ 17 Jeg haffuer forgæt min faderlig ler-
 15 dom/oc til trod en Quinde mit liff. Hand
 sagde at en Quinde vaar it wspægeligt
 Creatur/wtro/wstadig/ond/oc haffuer
 tusind sind.

Om nogen haffde tiend mig/der ieg drog
 20 Korn/Huilsen stam der haffde gaat off-
 uer mig oc mine. Om Manden haffde
 fundet mig i den kiste i stiul/huad haffde
 der da bleffuit aff? Den lou oc ret som
 faldis Julia er en Hortarl saare haard/
 25 Men den Ectemands forrig efter store
 straff end nogen Lou haffuer tilstedt.

Denne døder med suerdet/den straffer
 med blodige strege/oc somme hentastis i
 suart fengsel/eller hand haffde antuordit

mig Keiseren som en wtro oc berycted Mand. Om ieg end kunde haffue vndtommet / i det hand haffde ingen vaaben / oc der hengde it suerd ved min side? Nu haffde hand en Mand med sig / oc der vaar 5 gaarden fuld aff suenne.

Huorfor haffuer ieg verit saa wbesindig? Ingen visdom haffuer friet mig her wdaff / men aleniste lydens hendelse.

Men huad siger ieg aff lycke? Ja lycken / 10 oc Lucretia behendig fornufft. O huilcken trofast Quinde. O den forstandige elsterinde. O den forbundige oc Edelste 15 Kierlighed / hui stulle ieg icke forlade mig til dig? Det er en ring ting du Achates 15 haffuer seet hos denne Quinde. Jo nærmer hun er / io stoner er hun / Jeg ville du haffde verit hos mig. Candele den Konnings i Lidia Hustru / haffuer icke verit saa støn / som denne. Mig forundrer 20 icke at samme Konge ville lade sin Stalbroder bestue sin hustru nogen / at hans glæde kunde der aff diff mere fulkommis. Jeg stulle giøre det samme / om ieg ellers kunde det saa bekomme / oc lade dig see 25 Lucretiam nogen. Thi ellers fand ieg icke sige dig nock aff hendis stønhed. Men glæd dig med mig / den fryd oc vellyst vaar store / end den fand met ord forklaris. Saa

taledede oc Lucretia med sig selff/ Men saa
 vaar dog hendis glæde diff mindre i det
 hun maatte tie/oc kunde ingen tiltro
 saadant/icke torde hun oc oben-
 5 bare det for stam styld.

Huorledis en Bononischer Edel
 Mand bar Lucretia it Bress
 i en fiol stilken. |

§ 2 v

10 I Middel tid/begaff det sig/at en Bono-
 nischer Edelmand (fød aff ædel flect)
 begynte at elste Lucretiam. Oc fordi hand
 vaar støn/mente hand hun stulle elste

hannem igien/oc at den Quindelig blufel
 ftulle faadant forhindre. Men hun faa
 vel tierligt wd/som vaare Quinder pleye
 at anfee Mandfold/Det er en Kunst (eller
 ftal ieg fant fige) it bedrageri/ paa det
 den rette sande tierlighed ftal icke obenba-
 ris. Baccarus vaar bleffuen wfindig aff
 ftor tierlighed/tunde ingen troft tage fig
 til/før hand finge forfaret Lucretia Sind.

Quinderne til Senis haffue for fed / at
 beføge Jomfru Maria Capel Bethlehem |
 ved Naffn/ som er hos den første sten/ did
 gic Lucretia bort/ med tho Jomfruer/ oc
 en gammel Quinde. Baccarus fulde effter
 oc haffde i Haanden en fiol blume med for-
 gylte blad/ oc i ftilten haffde hand ftult it
 bolebreff paa Jomfru pergament fchreff-
 uit. Oc du ftalt icke forunder det/ Thi Ci-
 cero ftriffuer at hannem vaar forborgit
 det store Opus oc Bog/ om den Troian-
 fche Krig som vaar fchreffuen faa sub-
 tilig/ at hun kunde lucdis i en Nodftal.
 Baccarus bød Lucretia fiolen/ oc lod fig
 hende være flittig befalet. Men Lucretia
 ville icke annamme hende. Baccarus be-
 der ftorligen/ at hun ftulle annamme den/
 da fuarede den Gamle Quinde. Tager bort
 frue den ftendfte blomme / Huad reddis i
 derfor som ingen fryct er? Det er en rin-

ge ting i Land gjøre denne Ridder til vilie
med. Lucretia gjorde effter den Gamle
Quindis ord oc annammet Fiolen/Oc som
hun gic nu noget frem beder/Gaff hun en
5 aff sine Jomfruer samme Fiol. Icke lenge
der effter kom der tho Studenter/Den ene
bad den Jomfru saa/at hun gaff hannem
Fiolen/hand brød strax stilken op/oc fant
det Bolebreff. Studenterne maatte vaare
8 37 Quin-|der vel lide / Men der Keisers hoff
kom til Senis/da begynte de at spotte/
forsmaa/oc hade dennem. Thi det bulder
aff harnstene befald Quinderne bedre/oc
giorde meer forkuile/en den stene lyst aff
15 Striffen:

Her aff er kommen stor trætte oc wenig-
hed/De lange faaber oc store tapper trac-
tede alleuegne huorledis de kunde gjøre
de stæfede wdstorne klæder stæde. Derfor
20 der nu det spil med den Fiol vaar oben-
bared / ginge de snart heden til Mene-
laum/oc bad at hand ville læse det Breff.
Der hand haffde læst det / gic hand strax
bedrøffuet hjem / straffede sin Huss frue/
125 streg oc ropte. Huss fruen Lucretia siger
ney oc aarsager sig/oc fortel sagen op oc
wd / oc saa vaare den Gamle Quinde til
vidne. Hand gaar for Keiseren/oc gjør
sin beklage.

Baccarus bleff kaldet/hand betiender
 gierningen/Oc beder om Glæde/oc gjør
 sin Ed/at hand ville aldrig tiltale/eller
 bemøde Lucretiam videre om Bolstæb.
 Hand mente dog vel/at den øffuerste Gud 5
 Juppiter fortørnedis icke/men mer Loe
 at den mened der tierlige fold||giøre. § 4 r
 Derfor lod hand icke aff/men streff
 end nu flere Bolebreff.

Huorledis Baccarus den Bono- 10
 nische Edel Mand/kaste it Breff til
 Lucretiam/i en Snetlimp.

 Er kom en Vinther/der fordriffuer
 det varme Veir/lader allene Bore-
 am oc Nordenwind blæse/oc Sne falt aff 15
 himmelen. Dette kom den ganste Stad til
 stempt oc lyst/Quinderne kaster Sne i ga-
 den/De unge karle kaster hende ind at
 vinduene. Her aff tog Baccarus|orsag/ § 4 v
 oc indelucte it andet breff i vox/oc vred 20
 der snee om/oc kast det saa obenbare ind i
 Lucretiaæ vindue.

Huo stulle icke ville sige oc betende/at
 alle ting ere vnder lydens gunst oc w-
 gunst regierit? Huo er den der icke begie- 25
 rer lydens salige tilffald? Det er bedre
 at haffue saadan gunst/end at Venus
 haffde antuordet dig it breff til Martem.

Mand siger at lycken formaar intet mod
de vise. Det bestaar ieg/i de vise/som glæ-
der sig i deris dygder/er arme oc frænde/
acter icke den verdslig ære / mene dog at
s de besidde et lycksaligt leffnit/huordan en
ieg end nu aldrig saa / troer oc icke at no-
gen hassuer verit saadan.

Det menlige Menniskens leffnit hassuer
lycken behoff / Thi huilden hun vil / høyer
10 op hun/oc den hun vil/trycker hun til Jor-
den.

Huo hassuer giord Baccaro stade i den-
ne sag wden lycken? Daar det icke it vist
raad/at lycke it Bolebreff i en Snebold/oc

bringe det i sit begierlig stæd ved Sne. Nu
maatte en sige/det maatte vel verit bedre
bestillit. Men ieg siger at haffde lyden
hiulpet/da haffde Baccarus visselig her
ved bleffuen behiulpen. |

§ 5 r

Men den gienstridig lyde kom den Sne-
bold at falle aff Lucretia hender/oc førde
den heden til ilden/oc obenbaret det breff/
strax Sneen vaar smelt/Huileet nogre
Gamle Quinder som saade der lesde dit/ 10
oc Menelaus oc saa som vaar der hos.
Her aff bleff opheffuet ny flammer/huil-
de Baccarus vndflyde icke med antuordt/
men med vndrømming.

Denne Baccari Kierlighed/kom Euri- 15
olo til hielp. Thi i det Menelaus beflitede
sig/at tage vaare paa Baccarum gaff
hand Euriolo rum. Men varede disse Tho

Kierlige Mennister paa effter deris
første bryllup/at holde den an- 20
den høgtid der hos.

Huorledis Euriolus kom anden
gang til Lucretiam.

 Er vaar it saare sneuer stræde/emel-
lem Lucretia hus/oc hendis Flabo/ 25
ved huileet Mand kunde | lættelig stige § 5 v
op i Lucretia vindue/naar mand satte
den ene foed paa den væg oc den anden

paa den anden. Men det skulle giøris om
Natten. Nu ville Menelaus ride wd paa
landit/oc bliffue wde nogen natter. Disse
dage vaare beuarede aff de tierlige Men-
5 nister/som de dage Saturnalia. Hand ri-
der aff.

Euriolus forandrit sig met andre flæ-
der/oc gaff sig heden i samme stræde/der
haffde Menelaus sin Stold/som Sosias
10 haffde vijst hannem/der gaar Euriolus
op i/oc stal vocte den nat forborgit vnder
høiet.

§ 6. Der kommer Dromo en anden Suend|
Menelai/huilden skulle røcte hestene/oc

vilde nu fylde trybberne/oc tog hse med gaffelen huos Eurioli side/oc haffde strax taget meer oc taget Euriolum i gaffelen/haffde Sostias icke det affuend.

Thi der Sostias fornam den fare/løb 5
hand til strax/oc sagde/Lad see tiere Stal-
broder/Lad mig giøre dette/ieg vil giffue
Hestene foder/Løb du hen oc see om vor
Naduere er rede. Wi stulle giøre oss glade/
effterdi vor Herre er wde. Wi haffue beid- 10
re huos hende/end huos hannem. Hun er
fryllig oc modig/hand er vred oc gierig/
Huor megit bedre vaar fruæ? hun lader
sig icke nøe med/at spise oss med kalfsue
kød/oc vnge tid/men hun giffuer oc høs 15
oc droseler/oc den aller beste win? See til/
at der bliffuer vel toget/at wi kand leffue
i rues. Dromo sagde. Det vil ieg giøre oc
ordenlig forsee/ieg vil langt heller stryge
bordet/end hestene. Jeg fylgede vor hof- 20
bonde wd i dag/saa giffue det gaa hannem
ilde. Jeg holder aff dig Sofia/at du haffuer
engang begynt/at hade min herris seder
oc vaane. Jeg haffde lenge siden dragit
fra hannem oc søct mig en anden tieniste/ 25
haffde icke vor Moder holt mig met sin | 5 6 v
Morgen suppe. Vilt du saa/da ville wi icke
soffue i denne Nat/men ede oc dricke ind
til Morgen/Min Herre skal icke fortjene

faa megit i en Maaned/som wi ville fortære paa en nat. Euriolus hørde dette gierne/end dog hand vel da mercte Suenne deris seder/ oc tuilede icke at hannem
 5 io stede oc saadant aff sine.

Men der Dromo gic nu heden/sagde hand. O Sofia/huilken en goed nat stal ieg haffue i nat/aff din hielp oc velgierning/Thi du haffuer førd mig her til/ oc
 10 haffde om forrig for mig aff din fromhed/ oc bestirmit mig/at ieg er icke funden. Du est i sandhed en goed karl/oc ieg haffuer dig tiær/oc vil oc aldrig findis dig wtadnemmelig.

15 En forskreffuen stund vaar kommen/ Derfor end dog Euriolus vaar nu i tho store forge/steg han dog Muren friligen op/oc der hand kom til vinduet/fant hand Lucretiam siddende alene hus
 20 ilden/ oc varede paa met kostelig bered spise. Der hun nu tiende sin Bole/stod hun op/oc fangnede hannem ganste fryntlig/ Der gic mange fryntlige ord/ der gaffs kyss/der drefs Veneris spil/der an
 5 7 rettedis herlig. |

See her huor tort vellysten er/ oc huor lang Ungisten er.

Euriolus haffde hafft nu en liden stund

glæden / oc see der kommer Sofias oc for-
tynder dennem / at Menelaus vaar tom-
men tilbage igien / oc forspiller all glæ-
den. Her bleff Enriolus forstrectit / oc be-
flittede sig huor hand kunde met fluct vnd
komme / Men Eucretia forstact bordet / oc
gic wd emod sin Mand / helset hannem at
vere vel hjemkommen / oc sagde. O min
kære Mand / ere i saa vel hjemkommen
ieg fryctede i hassde verit fangit. 10

Hvad hassue i saa lenge at giøre der || 87 v
wde? Eder see ieg saar icke nogit at lu-
cte der aff / Huor for bliffue i icke hjem-
me? Hui ligge i eder effter / at bedrøffue

mig med eders borte verelse. I nar i ere
 wde/frycter ieg i stille elste nogen anden
 (som de wtro Mend gøre emod deris
 hustruer) der for ville i stille mig ved saa-
 5 dan forrig soffuer ingen tid wde/ Thi w-
 den dig er ingen Nat mig rolig. Men gjør
 her afften maaltid/ siden ville wi gaa at
 soffue.

Dette vaar i Sallen/som folctit sig mad/
 10 der beflittede Lucretia at forholde Man-
 den/saa lenge Curiolus komme aff veien.

Menelaus haffde Edt Naduer i Lands-
 byen/oc hastede fordi til Soffuetammer-
 sit. Der til suarede Lucretia. Jeg former-
 15 der vel i haffue mig icke megit tiær/huor-
 for haffue i icke heller ædt med mig? For-
 di at i vaare icke hieme haffuer ieg oc icke
 ædit/eller druckit/ Hid komme de Bønder
 aff Vasalia/de haffue førd hid nogen Vin
 20 (ieg ved icke huad) dog haffue de sagt/at
 hun vaar god Trebeaner/ieg kunde aff
 Sorrig icke smagen/men nu i ere komne/
 saa lader off med huer andre (om det eder
 § 8 r befalder) gaa i kel-||leren/oc forsøge/om
 25 hun er saa sød som de sagde. Oc som hun
 det sagde tog hun en løcte i den høgre
 hand/oc lede Manden ved den venstre/oc
 gicf saa i den inderste deel i Kelderen/oc
 forsøgte/oc drucke saa lenge/nu aff det

fad/nu aff det/saa lenge hun mente at Euriolus vaar sin vei.

Paa det siste ginge de til den wuillige Ectestabs sønn. Euriolus kom om Midnat hjem. 3

Den anden dag (huad heller det stede effter kammerens sticelse/eller aff en ond mistand) slo Menelaus vinduet til. Jeg tror (som vaare Borgere ere behendig at mercke saadan ting/oc ere fulde aff Mis- 10 tand) at Menelaus hassuer merckt det vindues bequemlighed/oc at hand ville der ved forminste hende orsagen oc beletlighed i saadan sag. Thi end dog hannem vaare intit vitterligt om hende/saa vi- 15 ste hand dog vel Quindens vilfor/at hun vaar tit forsoct i Boleri/oc der om tiltalet. Hand viste oc vel/quinders sinds wstadighed oc mangfoldige vilie. Thi Quinders natur alle gierne ere begierlige 20 til nyt/oc sielden elster den mand hun hassuer altid wol paa/derfor fylgede hand den menlig vey der|| Ectemend følger/som 25 3 3 v mener at mand wdelucker wlycken med god forsiun oc vaareted. Formedelt det- 25 te bleff Euriolo oc Lucretia fortagen effne at saffnis igien oc at de kunde icke sende huer andre breff/som de tilforne gjorde. Thi øffrigheden hassde fordreffuet

den Vintapper aff Kelderen/bag Lucretia
 huff (aff Menelai raad) huor Euriolus
 pleigede at tale med Lucretia / oc
 stende hende gaffuer igennem røret. Her
 5 var aleniste for handen øgnenis stun/
 huor med de kunde trøste huer andre/med
 vinden oc tegen. Dette vaar dem baade
 en stor forrig/oc suar plage lige ved døden.

Thi de kunde icke forlade deris Kier-
 10 lighed / oc de kunde icke der i
 bestandig bliffue.

Huorledis Euriolus obenbaret
 Pandalo Menelai Søster Søn/
 sin Kierlighed.

15 **A**En som Euriolus vaar nu aller ban-
 gift / oc hand betencte huad raad oc
 20 trøst hand skulle faa her til/ som hannem
 i sinde Lucretia paamindelse / den hun
 haffde schreffuit hannem til/om Pandalo
 25 Menelai Søster Søn/ saa hand gic efter
 de vise læger/ som holder denne viss i store
 flugdommer / at de giffue den frande en
 tuilactig lægdom/oc seer heller/at forfare
 saadan lægdoms trafft med liffens fare/
 25 end at forlade den siuge wden raad/etc.
 Derfor tog hand sig faare at ville tiltale
 Pandalum oc tage nu den lægdom oc
 hielp/huilden hand tilforne foracted/Oc

der hand fant hannem / kaldede hand hannem ind i det inderste kammer / oc sagde. Sid neder min ven / ieg vil sige dig / oc giffue dig tiltiende en stor sag / som hassuer be-||hoff / saadanne dygder som ieg ved der 6 1
ere wdi dig / som er trostab / dueligthed / oc stilhedt. Jeg hassuer lenge haft i sinde at ville sige dig det / men nu tiender ieg dig / oc effterdi du est from / da hassuer ieg dig tiær. Thi der som ieg end icke viste din 10
trostab / saa hassuer ieg hørt dog dig tid vere loffuit. Saa hassuer oc mine tienere vnderuist mig synderlig oc ieg hassuer det formerct aff dennem / at du gierne begiæ-

rer kundskab med mig/huor wdi ieg vil
 oc giøre dig delactig/du est det oc vel ver-
 dig. Nu huad ieg vil dig (effterdi det steer
 nu emellom venner) vil ieg fortelle dig
 5 med korte ord. Du vidst huor Menniskens
 Nature er suar tilbøilig til Kierlighed.
 Oc huad heller det er god dygds gierning/
 eller en last/saa er det dog en menlig ting/
 saa at der er icke nogit hierte (saa framt
 10 det er kiod oc blod) der ey haffuer nogit
 smagit aff kierlighed / Du vift at denne
 frandhed haffuer icke spared den Hellige
 David / den aller Viseste Salomon / ey hel-
 ler den Stercke Samson.
 15 Her for wden er denne it saarit hiertis
 i Kierligheds nature oc enlighed / at io
 store modstand der gioris emod / io inder-
 liger brender det. Saa at denne frand-
 20 hed | bliffuer icke bedre lægt / end nar mand
 bekommer det menniste mand elster / der
 haffuer verit mange Mænd oc Quinder/
 baade i vaar / oc vaare forfædris tider/
 huilken forbiudelse oc modstand haffuer
 førd i den allersuariste død. Oc tuert emod
 25 haffue wi oc tient mange / som effter de
 haffue fremmet deris vilie / med samkom/
 fangtag / haffuer de dag effter dag ladet
 falde aff saadan wftickelig kierligheds ra-
 seri. Oc saa er der intit raadeligere / end

nar brynden henger nu hart ved benene
 end at vige for saadan fyrighed. Thi den
 der strider emod veyrit til stibs / hand
 maa oc lide at vere stibbruden / Men den
 som viger for byllen oc vinden / den tom- 5
 mer offuer / oc offuervinder den fyrighed.

Dette haffuer ieg sagd dig der for / fordi
 ieg vil lade dig vide min tierlighed / oc
 huad ieg vil du stalt giøre for min styld.

Huad gaffn du stalt haffue her aff vil 10
 ieg oc icke forholde dig. Thi ieg holder dig
 nu for en part aff mit hierte. Jeg haffuer
 slagit mit hierte til Lucretiam / oc haffuer
 hende tiær / huilcket (tiere Pandale) er
 icke sted for min styld / men lyden haffuer 15
 giord det / i huiff hand oc mact | den gan- 6 2 v
 ste verden staar / den wi saa ære. Jeg viste
 intit aff eders seder / eller denne stads vaa-
 ne / Jeg mente at eders Quinder stulde
 holde det i hiertit / det di met øgnene oben- 20
 bare. Men eders Quinder betage oc locker
 fold / Men saa haffue de dennem icke tiær /
 her aff er ieg bleffuen bedragen. Thi ieg
 mente Lucretia haffde elstet mig / der hun
 saa til mig saa tierlig med sine behagelige 25
 øgne / oc ieg begynte at elste hende / Thi
 mig siuntis det vaar icke ret at saadan en
 Quinde stulle elste nogen / oc bleff icke elstet
 igien. Den tid fiende ieg dig icke / eller din

flect / ieg begynte at elste / thi ieg mente
 ieg haffde oc verit elstet. Thi huo er saa
 steen eller staahtertit / der ey elster igien /
 nar hand elstis? Men der ieg nu forstod
 5 den bedregeri / oc formercte at ieg bleff
 men bespottid paa det at min tierlighed
 skulle icke vere forgeffuis eller wden fruct /
 haffuer ieg beflited mig at optende sam-
 me Quinde til tierlighed emod mig at
 10 mand kunde betale lige for lige. Thi at
 brende i tierlighed / oc icke oc saa brende
 igien det maatte vere en stor skam oc forrig
 i hiertit / huilken plagede mig dag oc nat /
 15 3. oc ieg vaar saa beueffuit der i / ieg viste
 aldrig huor ieg skulle komme her aff igien.

Saa er det steed / at i det ieg saa forful-
 de det flittelig / at beggis vaare vilie ere
 bleffne lige emod huer andre. Hun er
 optend ieg brender / wi dø baade / oc wi
 20 see ingen lægdom / at forlunge vaart liif
 med / wden du min behielper oc broder vil
 staa off bi. Den vogerne drage voctet icke
 den gylden vld saa vel / icke Cerberus ind
 gangen til helffuede / som hun er indeluct
 25 oc foruaret. Jeg sender vel eders flect /
 oc ved at i ere edele / oc aff det fornemste
 Slect i denne stad / Rige / mechtig oc tier-
 lig holdit / ieg ville ieg haffde aldrig send
 den Quinde.

Men huo er den der kand staa emod
lydens raad? Jeg haffuer icke vduold
hende / men det lydelige fald oc hendelse
haffuer giffuit meg hende at elste.

Jeg kunde vel lettelig holde mig her aff / 5
oc ride her fra / endog det skulle vere mig
suart / men ieg gjør dette for eders slect
styld / Thi det kommer eder til gaffne. Jeg
kender Lucretiaæ brendende fyrighed. En-
ten skulle hun drage effter mig / eller oc 10
nar hun bleffue tuingd at bliffue skulle
hun dræbe sig selff / huilcket skulle vere
eders | huss oc Slect en euig stam. Der for 37
haffuer ieg kaldet dig hid / for eders styld /
at wi kunde vndgaa saadant onde. Oc her 15
er ingen anden væi / end at du bliffuer
vaar tierligheds driffuere / oc see til at
denne forborgit ild / bliffuer icke obenba-
red. Sli det saa / at wi kand en gang kom-
me sammen / nar det er steed / saa stal 20
brynnen sacte sig / oc tierligheden bliffue
mindre oc tolligere. Du gaar i husit / du
vift nar Manden er wde / du vift nar du
kandt føre mig der ind. Der vil tagis vaare
paa Mandens broder / huilcken er den 25
største modstand her i / Thi lige som hand
vaare i sin broders stæd / saa flitelig ta-
ger hand vaare paa hende / giffuer saa
nøye act paa hendis facter / hannem stal

mand/ som mig tyctis/ lure/ huilcket fand
 dog icke stee wden dig. Ver der for her hof
 oc nar Manden er icke hieme/ vaare mig
 at/ oc sticke broderen aff veyen/ saa at hand
 5 icke saa henger altid hos Lucretiam/ eller
 befaler andre/ at vocte hende/ men tror
 dig der til/ Oc (det Gud giffue) befaler i
 dine hender den bestilning. Annamer du
 det oc hielper mig/ som ieg hober/ saa er
 10 all sagen klar oc secker/ Thi du fant hiem-
 4 r lig lade mig ind/ nar de andre | soffue/ oc
 formilde vaar galne tierlighed. Huad stor
 nytte eder kommer her aff/ men ieg du vel
 aff din visdom klarlige nock fand mercke.
 15 Thi først/ da beholder du din flects ære/
 du stiuler hiemelig den tierlighed/ som
 fand icke wden eders stam obenbaris. Du
 beholder din Suoerste ved liffuet/ oc for-
 narer Menelao sin Hustru/ huilcken sam-
 20 me Menelao/ det icke fand stade saa megit/
 at vnde mig hende en stat/ saa at ingen
 mand det ved/ end at hand stulle miste
 hende/ oc alle stulle det vide/ om hun drog
 effter mig. Som en quinde gjorde som
 25 vaar giffuen en Romerste Raadmand/
 løff hen oc fylgede effter Pialudum aff
 Pharaone/ hen til Nilum/ oc den lofflige
 stad Lagi. Huad om Lucretia sette sig
 faare at fylge mig/ som er ædel hieme/

rig oc mechtig / Hvad spot stulle foldit
 haffue der aff? Hvad tale oc ont rycte?
 icke aleniste eders / men den gantste stad
 stulle det vndgielle. Nu maatte en sige /
 det vaare bedre at tage hende aff dage 5
 med suerdit / eller forgiffue hende / end hun
 stulle saadant giøre. Men wee den / der
 besmitter sig med menniskens blod / oc vil
 forhindre den mindre synd med den større.
 Onde gierninger skal icke formeris men 10
 formin-|stens / wi ere her icke / at wdnele 6 4 v
 det beste aff tho gode ting / eller aff en ond
 ting det gode at wdtage / Men wi ere her
 at tage aff tho onde ting / det som minst
 skade kand giøre / alle sider ere fulde aff 15
 farlighed / Men denne vey / den ieg viser
 dig / haffuer minst aff saadan fare / huor
 ved du icke aleniste kommer dit egit blod
 oc flect til raad / men oc mig til hielp /
 huilken er saa gaat som fra findet / thi ieg 20
 formercker at Lucretia saa plagis for min
 styld / aff huilken ieg saae langt heller ieg
 foractedis end ieg nu stulle bede dig / Men
 denne sag er nu kommen saa langt / at
 wden skibet regieres met din konst oc om- 25
 forrig / saa er her ingen hob til velfart.
 Der for hielp oc besterme baade hende /
 mig oc din flect fra vanære / Du skalt oc
 icke tro / at ieg skal findis dig wtackneme-

lig/thi du vift huor mectig oc høgt ieg er
actet hos Keiseren / Huad du begier / det
vil ieg forhuerffue dig. Oc for alt saa
loffuer ieg dig / oc giffuer dig min tro / at
5 du skalt bliffue en Palatins greffue / Jeg
befal dig Lucretiam / mig oc min Kier-
lighed / der til beggis vaar ære / oc giffuer
det alt i din tro / du raader der offuer /
du fant nu forfare det / eller oc det for-
10 derffue. ||

1688 } Som Pandalus horede nu dette / smiler
§ 6 v } hand / oc lidet der effter talede hand / oc
sagde: Jeg haffver Curiole lenge formerct
oc forstaed all Sagen / oc Gud giffve det
15 vare icke giort / det er nu kommen saa
§ 7 r nær (som du || selff betiender) saa at Nøden
tvinger mig til at giøre det / oc fuldtom-
me din Begiere / uden Jeg vilde lade min
Slect steldis / oc komme i stor Skam oc
20 Last / denne Qvinde (som du oc selff haff-
ver beræt) brender i Kierlighed / oc hun
er sig icke selff mæctig / uden jeg kommer
hende til Hielp / da dræber hun sig selff /
thi hun acter nu intet sit Kjff eller Ære.
25 Hun haffver aabenbaret mig sin Kierlig-
hed / Jeg haffver staaet hende imod / oc
straffet hende / oc beslitet mig at bestier-
me hendis Rycte / oc bestaffet dog intet.
Thi alting acter hun intet uden dig / dig

alleeniste acter hun megit / du staar altid 1003
 i hendis Sind / dig begierer hun / tjt haff-
 ver hun raabt mig til sig oc sagde / Euriole
 hør Kiære jeg beder dig / Saa er Qvinden
 aff Kierlighed forandrit / saa hun siunis 5
 at hun icke er den / hun vaar tilforne. Ah
 Qvinders Gudelighed / Ah stor Sorrig /
 I denne gandste Stad vaar icke en tyster
 Qvinde end Lucretia. Det maa være en
 underlig Ting / at Naturen haffver giffvet 10
 Kierligheden saa megen Mact oc Vold
 offver Mennistens Sind. Det bør sig at
 hielppe saadan Kranckhed / oc saa er her
 nu ingen anden Lægedom end den du
 haffver forgiffvet / | Jeg vil tage mig dette 15
 fort / oc naar jeg seer Tjden / vil jeg giffve
 dig Udvarsel. Jeg søger der for ingen Naa-
 de / eller Tact hos dig / thi det hører ingen
 god from Mand til / at begiere Mennist eller
 Tact i den Sag hand intet fortiener / Thi 20
 det du begierer / vil jeg fulkomme / paa at
 vor gandste Slecte bekommer icke it uær-
 ligt Rycte / kand saadant komme dig til
 gode / derfor fortiene jeg icke at elstis. |

Der paa suarede Euriolus. Det vere nu { 1594
 66.
 huor det kand / saa skal ieg saa tælle dig / at
 du skalt ophøis til en Palatins greffue /
 saadan verdighed skalt du icke foracte /
 eller forsmaa.

Pandalus svarede / Jeg forsmær den
 icke / men her aff vil ieg icke hun skal kom-
 me. Er det saa at mig skal vederfaris no-
 git / det vil ieg skal komme fri / ieg vil icke
 5 haffue her noget villor haff.

Thi kunde dette stee / at du ved min hielp
 (dig witterligt) kunde komme til Lucre-
 tiam / det saa ieg heller / end ieg skal giø-
 rit med dit vidsteb. Men Gud beuare
 10 dig nu.

Curiolus svarede. Gud beuare oc dig
 vel / Oc effterdi du haffuer giffuet mig god
 trøst / saa gjør nu / optencke / søg / find / oc
 fulkommet at wi kunde komme sammen.

15 Pandalus sagde: Volla / Jeg vil fuld-
 gøre det. Oc stildes saa fra hannem vel-
 lystig / en part her aff / at hand vaar kom-
 men i Saadan en drabelig Mands ynnist
 oc gunst / en part fordi hand haffde nu haff
 20 at bliffue en Palatins greffue / huilcken
 ære hand saa megit diff mere begierede /
 diff mindre hand lod sig tycke at passe der
 6 6 7 paa. Thi somme Mænd | ere som Quinder /
 der forsager aldermest en ting nar de den
 25 mest begierer.

Denne Pandalus met sin gierning / oc
 for en betaling sit bouerijs oc Rufferis
 haffuer hand bekommet en Palatins fri-
 hed oc hans effter kommer haffuer breff

oc segel der paa at beuise. I Adelen fiere
 Mariane ere mange trapper / Oc i Sand-
 hed / Mar du vilt wdlede den rette wd-
 spryng til nogen Adel / da finder du (som
 mig tyckis) gierne ingen Adel / eller icke ⁵
 mange / der haffuer ey hafft en syndig /
 lastelig begyndelse / oc wdvindelse.

Thi wi see / at de hede oc kaldis adel /
 der haffuer leffuit oc førd en stor rigdom
 med sig / oc rigdom er sielden den der fyl- ¹⁰
 ger med dydelighed. Huo er den der ey
 kand see at adelen haffuer hafft en wæde-
 lig grund oc fundament? En part haffuer
 Mager oc Vucheri giord rige / en part roff
 en part forrederi / den er vaarden rig ved ¹⁵
 troldom oc forgiffuelse / den ved glisneri
 oc smigger / den giffuer hans horeri time-
 lig rigdom / den haffuer gaffn aff sin løgn.
 En part haffuer stor prouent aff deris
 Hustruer / en part aff døtterne oc mange ²⁰
 faar hielp aff Mandrab / Der er faa / der
 wden synde haff-uer samlet stor rigdom. ^{6 7 r}
 Ingen gjør it stoert læss wden hand sam-
 ler oc hugger aff alle vrther. Mennisten
 samler megit timelig gods oc acter icke ²⁵
 huorledis de det bekomme / men aleniste
 at de kand faa megit.

Menlig haffuer mand dette sproch tiert /
 Ingen spør huorledis haffuer du dette

bekommet / men aleniste mand maa alt
 · haffue det. Oc nar mand haffuer nu tister
 oc Strin fulde saa vil mand vere Adels/
 huilken nar hun saa bekommis / saa er
 5 hun icke andet / end ondskabs besoldning.
 Mine forfædre haffuer verit regnit Edele/
 Men ieg vil icke smigre for mig selff / Jeg
 tror mine forfædre haffuer icke verit bed-
 re / end de andre / der alderen aleniste vnd-
 10 stylder / fordi at deris laster ere icke nu
 i Menniskens hutommelse. Derfor effter
 min mening daa er ingen Mand Edel/
 wden de der elster dygdelighed. Mig for-
 undrer icke gylden stycke / klæder / heste /
 15 hunde / mange tienere / offuerflødighed i
 føde / Marmorsteen huss / Guld / Byer /
 Agger / Jord / Indkomst / Item fisteuand /
 Jurisdiction / oc andet saadant / Thi alt
 7 v saa-||dant tant en nar bekomme / Oc huil-
 20 den Mand der talder nogen Edel der aff/
 den bliffuer selff der aff en daare sagd.
 Daar Pandalus er alt med sin onde gier-
 ning oc Rufferi bliffuen Adels.

Icke mange dage her effter / kom der en
 25 wenighed oc tiff paa Lands byen / emellom
 Menelai bynder / oc nogre der er kommen
 om halsen / huilcke haffde druckit for me-
 git / saa at Menelaus maatte der wd / oc
 forlige sagen. Da sagde Eucretia / Kiere

Mandlille / i ere en tungactig Mand oc
 strøbelig / oc eders heste traffue saa hart/
 huor for laen i eder icke en gang? Oc
 der hand spurde/huor hand skulle saa den/
 suarede Pandalus. Euriolus haffuer en ⁵
 god / den laaner hand eder gierne / ville i
 da vil ieg bede hannem. Menelaus sag-
 de. Bed hannem. Euriolus bleff beden /
 oc hand lod strax sin ganger ledis hen
 til hannem/oc fied saa tegen paa 10
 sin tilkommende glæde.

Huorledis Euriolus vaar den nat
 paa Gaden/i det hoff hand skulde
 kommet til Lucretiam. || 6 8 r

Offslaget vaar giort/at Euriolus skulde 15
 vere paa gaden ved den femte stund/
 Oc haffue it got hoff / om hand hørde Pan-
 dalum siunge. Menelaus vaar nu aff stæd
 riden/ oc natten haffde bespent Himmelen
 med mørck. Lucretia vaar i sit herberge / 20
 oc foruente de tiden / oc Euriolus vaar
 wden dørren paa gaden/ oc voctede paa
 tegen / men hand hørde huercken sang/ el-
 ler hoste.

Tiden vaar nu forløben/oc Alchates raa- 25
 de Euriolum at hand skulle gaa hjem/ oc
 sagde haand vaar bedragen. Men det vaar
 Euriolo megit suart at gaa der | fra oc 6 8 v

søgte baade her oc der orsage der at bliffue.
 Pandalus sang icke/Thi Menelai Broder
 vaar bleffuen i husit / oc lete i alle vinkel
 oc vraar i huset / om der vaar icke wtro-
 5 stab/oc bleff saa vaagen. Pandalus sagde
 til hannem. Vile wi icke gaa hen oc soffue
 i Nat? Det er nu langt offuer Midnat/oc
 mig tyngis saare.

Mig vnderer saare / at effterdi du est
 10 vng/at du hassuer nature effter de gamle/
 huilken deris tørhed fortager dennem
 søffn saa de kunde icke soffue / før end lidit
 emod dag / nar fareffuognen vender sig i

Norden / nar det er tid at staa op. Stulle
 wi icke om siger gaa i seng / Hvad skal
 denne velt betyde? Agamemnon sagde.
 Da ville wi gaa / effterdi det siunis dig
 gaat saa / Men saa bør oss besee døren for ⁵
 husit om hun er nock tilluct oc besørget /
 eller hun staar oben saar tiuffue.

Oc som hand kom til døren / flo hand nu
 dens loes i / oc stød bommen for / der vaar
 oc it stort iern / saa stort at tho kunde løffte ¹⁰
 det / med huilcket mand vndertiden pleiede
 at lycke døren oc som Agamemnon kunde
 icke løffte det ene / sagde hand. Pandale
 hielp mig at sette dette iern for dørren / { ¹⁶⁸⁸
 siden fand vi baade rolig soffve til begge ¹⁵
 Ørene. Disse Ord hørde Euriolus / oc talede
 hemmelig ved sig selff. Nu er det giort /
 kommer dette Jern oc Bom for Døren.
 Men Pandalus sagde. Hvad gjør du Aga-
 memnon? Du befester den Dør / lige som ²⁰
 mand ville tage Husit ind / ere vi icke i en
 frj Stad? Her hafver hver mand Fred oc
 Rolighed lige megit. Oc vore Fiender de
 Florentiner ere langt borte / med hvilcke
 vi krige. Frycter du for Fiender her i Sta- ²⁵
 den / saa fand du icke bestierme dig her i
 Husit. || Jeg vil icke i denne Nat tage mig ⁶²⁷
 den Biurde paa / thi mine Åreler gjøre
 mig saa vee / oc saa er jeg saar under til/

1668 saa ieg er icke sticlit eller duelig at drage
oc løfte tung Biurde. Derfor mot du selff
hielpe oc løfte / eller lad det ligge.

Ugamemnon sagde: Alle nu gode Nat/
5 saa gic hand hen at sove. Der Euriolus
det hørde / talede hand med sig selff / End
skal jeg tøffe her en Time / om maa stee
nogen tør ville lade mig op. Det fortrød
Uchatem saa lenge at vaage oc tøffe / oc
10 bandede Euriolo saa hiemmelig / at hand
lod sig saa lenge holde vaagen.

Det varit icke lenge der effter / at Lucre-
tia bleff seet igiennem en Springe / beren-
dis et lidet Ruis i sin Haand / imod hende
15 gic Euriolus oc sagde: Guds Fred mit
Hierte liff Lucretia. Men hun bleff for-
ferit / oc haffde tenct at undløbit / men
siden besindede hun sig oc sagde. Hvo est
du? Euriolus sagde: Jeg er din Euriolus /
20 Lad op min Glæde oc Vellyst / her haffver
jeg nu vaagit effter dig i denne Nat. Lu-
cretia fiende hans Røst / men fordi hun
reddis for Forrederi aff saadan en
Røst / torde hun icke lade op /
25 før hun sic hiemmeligt
Tegen forstaaet aff
hannem. ||

Hvorledis Euriolus trengde sig i- 1688
 giennem halff aabne Dørre til
 Lucretiam.

Er nu Lucretia merckte forvist / at
 Euriolus var for Dørren / tog hun 5
 med stor Urbeyd Rosene fra. Men fordi
 der var meget Jerntøg der holt Døren
 sammen / hvilcke den Qvinde Hænder icke
 kunde lide / siæ hun icke uden Døren en halff
 Soed vjt op. 10

Euriolus sagde. Det skal icke forhindre/
 saa tog hand sig ind i Ejsvet / oc stød den
 høyre side for ind / oc trengde sig saa ind i
 Husit / oc siæ Lucretiam sat mit om Ejs-
 vet. Achates bleff ude paa Vact. Men Lu- 15
 cretia (jeg veed icke hvad heller det stede
 aff Sorrig eller Glæde) begynte hun at
 daane udi Eurioli fassn / bleff saa bleg /
 oc miste sit Maal / slog Wynene sammen /
 var ret lige som it dødt Menniste / uden 20
 alleeniste hindis Puls slo / oc hafde sin
 Verme.

Her bleff Euriolus forstrectit / oc viste
 aldrig hvad hand stulde giøre i saadan
 Hendelse / hand begynte at tencke saa ved 25
 sig. Gaar du nu bort saa est du styldig i
 hendis Død / at du haffver forlat en Qvin-
 de i saadan Nød / blifver jeg oc her / saa

1668 Kommer Agamemnon / eller en anden aff
 3 v Husfjenderne / saa dør jeg der of- | ver. Ah
 vee du ulycksalige Kierlighed / hvi hafver
 du meer aff Gallen end aff Honningen.

5 Nu er der intet bestere / eller bittere end
 du est? Hvad mangen Liffs fare hafver
 du førd mig i? Dette skulle nu staa igien
 forhaande at du skulle døde denne Qvinde
 i mine Arme. Hvi hafver du icke helder

10 dræbit mig. Hvi hafver du icke fast mig
 for Løffverne? Vee / vee / hvor meget hel-
 ler jeg haffde seet / at jeg hafde død i hen-
 dis Skød / end hun skulle saa blifve borte
 i mine Arme. Den store Kierlighed fick

15 offverhaand offver Manden / at hand sette
 tilbage all Omsorg for sin egen Velfart /
 oc bleff hos hende / oc løffte det stumme
 Legom høyer op / kyssede det / saa længe det
 1594 } bleff vaadt aff hans Graad / | Oc sagde.
 3 r }

20 Wee / wee Lucretia / Huor est du i denne
 ganste verden? Huor ere dine ørne? Hvi
 svarer du mig intit? Hvi hører du icke?
 Lad op (Kiere) dine øgne / oc see paa mig /
 See at mig som du pleyer. Her er ieg din

25 Curialus. Ah min eniste hierte / Curialus
 fagner dig. Hvi kysser du mig icke igien?
 Mig vnderer huad heller du est død eller du
 soffuer.

Huor skal ieg søge effter dig? Ville du

døe hui varit du mig icke før ad / at ieg
kunde dødet mig med dig? Vilt du icke høre
mig / da skal it Suerd obne min side/saa at
baade du oc ieg skulle haffue en ende paa
vort liff. 5

Uch mit liff / min tyff / min vellyst / oc
ganste ro/stulle ieg saa miste dig O Lucre-
tia? Uch lad dine egne op/oc let dit hoff-
nit op / ieg seer du est icke ganste død / thi
du est nock varm/oc drager din Nande. 10
Hui tal du icke til mig? Vndfanger du mig
saa? Talder du mig til saadan glæde?
Giffuer du mig saadan en Nat? Stat op
(beder ieg) min ro/oc see din Euriolum.
Her er ieg din Euriolus. 15

Oc som hand saa talede / brast hand i
en stor graad / saa den fald paa hendis
Un-|sigt / huor aff hun quignede som aff 25 3 v
Rosenuand / lige som hun haffde vogued
aff en suar drøm/oc saae paa sin Bole/ 20
oc sagde/Wee mig Euriole/huor haffuer
ieg verit? Hui lodst du mig icke heller dø
heden? Jeg haffde dog død/lycksaligen i
dine hender / Gud giffuet ieg haffde saa
død / før du drager her fra. Oc der de haff- 25
de saa taled med huer andre i Soffuetam-
mersit/Huor de haffde saadan en Nat/som
wi kand tencke / der vaar emellom de tho
kierlige Mennister / den tid Paris føred

Helenam bort med sig i stibit. Denne nat
 vaar saa sød/at de nectede baade/at Venus
 oc Mars leffde icke saa vel sammen.

Lucretia sagde. Du est min Ganimedes/
 5 min Hippolytus / min Diomedes. Euri-
 olus sagde. Du est min Polyxena / min
 Emilia / min Venus / saa kyssede de huer
 andre diffemellom / oc toge Senge Klæ-
 derne vndertiden op / oc bestuede huer
 10 andre.

Saadan vaar Diana der Acteon saa
 hende toe sig i brynden. Huad er støner
 oc huidere end disse lemmer? Nu er al
 min Ungift oc forrig forløst oc vel betald/
 15 4 r huad || stulle det vere mand stulle ey lide
 for din styld? etc. O dette velluctende liff/
 Nu vaare det bedre at døe nu vaar glæde
 er saa nye / frist oc stor / før end her tom-
 mer nogen Sorrig paa. Ingen leffuer
 20 lycksaliger end ieg. Men vee / huad tort
 oc stactit stunden er / du hadelig nat / hui
 flyer du saa / Bliff heden Apollo du Solens
 Gud / bliff lenge i mørctit vnder Jor-
 den.

25 Hui spender du saa snart dine heste faa-
 re? Lad dem end nu nogit æde. Giff mig
 en Klat / som du gaff Alcomene / du mor-
 genstierne / hui forlader du saa snart din
 Tithoni soffuelammer? vare du hannem

saa gunstig som Lucretia er mig / hand
 lode dig icke saa tilig staa op. Ingen Nat
 haffuer verit saa kort for mig som denne/
 der ieg end haffde verit i Engeland eller
 Dannemarc / Saa talede Euriolus. Men ⁵
 Lucretia io saa megit / hun betalede io
 rundelige med lige. De vaare io lystige
 saa vel sist / som først / lige som Anthens/
 der opstod fra Jorden io stercker saa de
 oc lige saa. Der Natten vaar nu forgan- ¹⁰
 gen / oc Morgenrød opløffte sit haar aff
 det Oceaniste haffue da styldis de at / der
 effter komme de icke sammen i mange
 dage / for vacten formeredis daglige. | ¹⁵ B 4 v

Men Kierligheden offueruant alting ¹⁵
 oc fant siden en vey / at de kunde komme
 sammen / den bructe de siden. Diss emel-
 lem bleff Keiseren forent met Passue Eu-
 genio / saa hand hastede til Rom.

Det formercte Lucretia. Thi huad er ²⁰
 det Kierlighed ey fornemmer? Eller huo
 land bedrage it kierlige Menniste?

Derfor streff hun Euriolo it
 Breff / liudende ord fra
 ord / som her effter
 staar.

Her schriffuer Lucretia it Bress til
Euriolum / huor i hun begierer / at
om hand skal ride med Keiseren
heden / hand vilde tage
hende met.

5

Vnde min Siel oc Sind Euriole / for-
tornis paa dig / da bleffue ieg nu it
lidet vred paa dig / Thi du hassuer for-
holdit mig / at du vilde drage bort.

10 Men min Aand hassuer dig tierer end
mig / oc kand icke beuegis for nogen sag
8 5 r skyld imod dig.

Ach wee mit hiertlig hierte / huad er

det / at du icke hæffuer sagt mig / at Keiseren vil drage her fra. Ryster hand sig at ville drage bort / saa bliffuer du her icke / ved ieg vel.

Huad skal ieg arme Quinde giøre? huor 5
bliffuer ieg daa? Huad ro skal ieg hæffue?
forlader du mig / saa bliffuer ieg icke leffuende tho dage. Jeg giøre dette breff vaat met min grad. Jeg beder dig ved din højre hand / oc ved den tro du hæffuer giffuet 10
mig / hæffuer ieg nogit forstyldet aff dig / eller er dig noget tiert / sød / oc gaat vederfareet aff mig / da forbarme | dig offuer 15
mig arme wlycksalige elsterinde / Jeg beder icke at du skalt bliffue her / men tag 15
mig hen med dig. Jeg vil lade som ieg gaar til afftensang i Bethlehem / oc tage aleniste en Gammel Quinde med mig / der skal vere tho / eller tre aff dine Tienere / der kand annamme mig / oc føre mig hen. Det 20
er en lempelig sag at tage en veluillig quinde bort / Du skalt oc icke regne dit dig til nogen stam eller vanære.

Thi Priami Søn gjorde oc det samme / tog en Ectequinde bort wdi it rob / du gjør 25
oc min Mand ingen wret / Thi hand skal dog ellers miste mig / Thi huiff du icke fører mig heden / saa skal døden tage mig fra hannem. Men ver du icke saa grum

oc forlade mig som skal døe / oc haffuer
altid meer actid dig end mig. Her til
schreff Enriolus igien i saadan
maade.

⁵ Enriolus suared Lucretiæ paa sin
schriffuelse / som her effter følger.

Eg haffuer her til (Min Kiere Lucre-
tia) intit talet om min bortfart /
⁶ paa || det du skulle icke plage dig saa megit /
¹⁰ for tiden kom ieg skulle drage bort: Jeg
ved vel dine seder oc din vaane / oc mercker
vel at du skalt megit pine dig. Icke drager

oc Keiseren saa bort/at hand ey kommer
 hid tilbage igien. Thi naar wi drage fraa
 Rom igen/ komme wi hid tilbage igien.
 Thi den rette oc neste vey i vaare Lande
 drager her frem. Oc der som end Keiseren 5
 ville ride en anden vey saa skalt du dog
 see mig her. Oc Gud giffuet (beder ieg)
 ieg aldrig kommer i mine Fæderne land
 igien oc vildgiøre min reise som Vlysses/
 om ieg icke kommer tilbage til dig. Der- 10
 for tage mod | til dig /du mit hierte Iff 6
 oc min trafft/oc hør op at plage oc pine
 dig/men leff lystig oc glad. Men som du
 schriffner/at ieg skulle tage dig op/oc føre
 dig heden/det vaare mig saare befeldigt 15
 oc til stor glæde.

Thi ieg kunde ingen større lyst haffue/
 end at du kunde altid vere hos mig/oc ieg
 kunde saa effter min vilie haffue oc bruge
 dig. Men mand skal dog see huiff din ære 20
 er raadeligt/mere end til min tierlige
 begiering.

Thi din tro (med huilken du haffuer
 anfanger mig) wdtreffuer det/at ieg skal
 giffue dig de beste raad/dig nyttelig kun- 25
 de vere. Du vest at du est Edel fød/oc giff-
 uit hen i en Edel Slect/du haffuer it Kaffn
 som den aller støniste/allerfrommeste/oc
 tyfste Quinde /oc dit gode rycte er icke i

Dalland besluttit / Men oc alle Tyste / Pannonier oc Bohemer / oc alle folck til Norden liggendis ere / tiender dit Naffn oc rycte.

5 Der faar skulle ieg saa røffue dig bort /
saa gjorde ieg den gierning mig stod til
vanære / huilcket ieg for din skyld ville
ringe acte / Men huad vanære skulle du
gøre dine venner oc slect? Huad sorrig
1668 }
6 6 r } skulle du giø-||re din Moder? Huad Raab
oc Strig skulde her gaa i alle Lande? Saa
skulde mand sige:

See Lucretia / der var tydskere end Porcia Bruti Hustru / den der var bedre oc
15 frommere end Penelope / hun følger nu
effter en Hoertarl / oc haffver forglemt
sit egit Huus / sin Fader oc Moder / sin
Slect oc fæderneland / Hun er nu icke
meere Lucretia / Men Hippe eller Medea /
20 som effterfulde Jasonem. Dee hvildken
6 6 v } Sorrig mig skulle || da bestaa / naar jeg for-
merckte / at mand saa talede om dig? Nu
er vor Kierlighed end hemmelig / der er
ingen der ey loffver dig. Denne Bort-
25 tagelse skulde bedrøffve Alting / oc aldrig
haffver du været saa loffvit oc berømmet /
du blifver jo fast meere skyldit. Men
om vi lade fare det Rycte / oc folckis for-
talelse / saa kunde vi icke enddog bruge vor

Kierlighed med hver andre. Thi jeg tien 1668
 Keyseren/hand haffver giort mig til en
 mæctig / veldig oc rig Mand / jeg fand icke
 komme fra hannem/uden min Statts for-
 derffvelse. Forliser jeg den/saa fand jeg 5
 oc icke haffve oc holde dig sømmelig / oc
 som din Ære tilhører.

Følgede jeg effter dit Hoffvit/saa finge
 hverden du eller jeg Ro/thi vi forvandle
 alle Dage vor Lever oc Værelse. 10

Ikke haffver oc Keyseren nogen sted saa
 længe tøffvit/som hand haffver giort her
 i Senis. Det haffver Krigs Nødactighed
 giort.

Stulle jeg føre dig saa om/oc holde dig 15
 som en Almues Qvinde i Hæren / tænck
 hvad Dancere/der baade du oc jeg maatte
 dricke? Derfor saa beder jeg dig min Lu-
 cretia / at du slaar saadant aff dit Sind/
 oc tag det for got/handle beste med for- 20
 stand / oc gac icke meere effter den fyrige
 Unsectning/end effter dig selff.

En anden Bole raadde(maa stee) andit/
 Oc bad dig vel selff/at du skulde rømme
 hen med hannem / paa det hand kunde 25
 bruge dig saa længe hand vilde/icke acten-
 dis det tilkommende Onde/at hand kunde
 alleeniste fuldgjøre sin onde Lyst. Men
 den var icke en ret Elstere/den der raader

1668 meere effter Kierligheds Begiering/end
 Vren.

Min tiere Lucretia / jeg varer dig ad oc
 raader dig / det dig gaffnligt oc nytteligt
 5 er. Jeg beder dig bliff her / oc haffve ingen
 Tvjl / thi jeg kommer hid visselig tilbage
 igien. Hvad her i disse Velfte Lande er at
 forrette / vil jeg det saa forstasse / at det
 skal bliffve mig befaled / oc beflitte mig at
 10 jeg fand haffve oc nyde dig uden din Stade
 oc Umag. Gud bevare dig. Keffve oc elste
 oc tro det vift / at min Jld brænder icke
 facter end din / oc at jeg saa saare nødigt
 6 7 r vilde stil-||lies fra dig / Men Gud bevare
 15 dig / min Sødme oc min Siels Spjse.

Lucretia liude hans Striffvelse / oc streff
 hannem tilbage igien / at hun vilde holde
 sig effter saadan hans Befalning oc Un-
 dervijning. Dernæst saa Dage der effter
 20 red Curiolus med Keyseren til Rom / oc
 der var hand icke længe før hand bleff siug
 aff febre / oc fordi hand brænde tilforn aff
 Kierlighed / oc denne hede Siuge kom der
 til / bleff den Jld saa stor / at all hans Krafft
 25 aff Smerte oc Siugdom forgick / saa at
 hans Aand oc Ljff bleff meere opholdit aff
 Lægedom / end aff naturlig Bistand.

Keyseren kom daglig til hannem / oc
 trøstet hannem som sin Søn / oc befalede

at mand skulde føre all' Apollinis Raad til hannem. Men der var ingen Lægedom
 krafftiger / end Lucretia's Striffvelse / hvor
 aff hand formerdte hun leffde sund / det
 formindstede daglige dags hans febre /
 saa hand kom paa Beenene / saa hand var
 oc hos den Keyserlige Kroning / oc fik der
 sit Ridderstab / oc en Gylden Spore. Der-
 næst der Keyseren red til Perus / bleff Eu-
 riolus i Rom / oc var icke endnu vel til
 pas / oc der effter kom hand til Senis / dog
 hand var endnu noget siug / oc saare ma-
 ger i Ansigtet. Da saae hand Lucretiam /
 men hand kunde icke komme til tale med
 hende. Der bleff send mange Bressve paa
 begge sider / oc paa det sidste handledis oc
 streffvis der om Bortfarelse.

Euriolus var der i tre Dage / oc paa det
 sidste der hand saae / at hannem var be-
 taget all' Tilgang / lod hand hende forstaa
 at hand vilde drage der fra. Da var der
 aldrig saa stor Glæde / Fryd oc lyst i deris
 venlige Sammenværelse / at der var ey
 større Sorrig / Betymring / Angist oc Nød
 i hans Bortfarelse. Lucretia var i sit
 Vindue. Euriolus red igiennem Staden
 ad Gaden / saa at de saae hver andre med
 vaade Øyen. Der vende sig den eene / nu
 den anden / oc vaare med stor Pjine oc

1888 Hiertesforrig plagede/saa at dennem siun-
tis / at Hierterne vaare aff laffve forryct.

Hvilken Mand der veed icke hvad Pjne
6 7 v der er i Dø-||den / den mercke oc betracte to
5 tierlige Mennisters Adstillelse / hvor me-
gen stor Angist / Nød oc Pjne der er hos
saadan Stilkmis.

I Døden der ljder Sindit / fordi det for-
lader sit tiere Kjff / Men det samme tiere
10 Kjff / naar Sielen er der fra / haffver det in-
gen Pjne eller Fornemmelse.

Men naar to Sind ere aff Kierlighed
tilsammenføyet oc foreenit / saa er deris
Stilkmis saa megit dis meere pinactelig
15 jo meere deris Kierlighed er fornemme-
lig. Oc i Sandhed det haffver været to
Aander / men (som Aristophanes siger oc
meen iblant Venner) de haffve været en
Siel i tvende Legomer / Oc saa stildis icke
20 Sind fra Sind / eller Siel fra Siel / Men
den foreenede Kierlighed bleff i tu staa-
ren / oc Hiertit bleff deelt i Parter / saa at
en Part gic bort / oc den anden bleff igien /
oc alle sindene vaare med hver andre un-
25 der dem selff deelit oc adstild / oc sørgede
med Venelse / at de stulde stillis fra hver
andre / der bleff icke en Draabe Blod i deris
Ansichter / uden alleeniste Graad oc Sud /
saa de siuntis allerligeste dødelige.

Hvo tand striffve/tale eller tænde saa- 1668
 dan Pjne oc Sorrig/uden den der oc haff-
 uer lige saa rasit oc saadant forfaret/
 Laodamia der hendis Mand Protefilaus
 vilde drage heden til den Trojaniste Krig/ 5
 faldt hun i Besvjmelse/oc der hun hørde
 at hand var død/begierede hun icke læn-
 ger at leffve.

Dido Dronning i Carthagine/Der Eneas
 stildis fra hende / dødet hun sig selff aff 10
 Kierlighed.

Portia vilde oc icke effter sin Mands
 Død Bruti/længer leffve.

Men denne Lucretia/der Euriolus drog
 nu heden aff sicte/faldt hun paa Jorden/ 15
 oc bleff saa hendragen i sit Soffvetam-
 mers/saa længe hun kom til rette igien/
 oc som hun fick Efff igien / lagde hun alle
 sine Klenod aff/Guld/Klæder/oc Glæd-
 stabs Smycke / oc brugte ringe ulden 20

Klæder i det sted. Icke haffver oc
 nogen hørt hende quæ-||de/eller 681
 seet hende lee/icke kunde hun
 oc dragis til nogen Glæ-
 de med nogen Fryd 25
 eller Stiempt.

1594 } Huorledis Lucretia døde aff stoer
321 } Sorrig.

Men der Lucretia haffde verit i lang-
norig Sorrig/fald hun i Siugdom oc
5 effterdi hiertit vaar icke hos hende oc sin-
dit kunde ingen trøst faa/haffuer hun

opgiffuet sin sorgelig Vland i sin Moders
Arm / Huilcken venet sig / oc bructe til
10 hende mange trøstlige Ord/dog forgeff-
uis.

327 Men der Curiolus kom fra deris øgne //
huilcke hand stulle aldrig see mere/haffuer

hand talit til ingen paa veyen/ Men al-
 eniste drog Lucretiam i sit hierte/ oc be-
 tencte om hand nogen tid skulde komme
 til hende igien. Paa det siste kom hand
 til Keiseren som tøffuede i Perus/ oc fyl- 5
 gede hannem siden til Ferrariam/ Man-
 tuam/ Trier/ Costniz/ Basel/ oc sist ind i
 Ungern oc Bemen. Men lige som hand
 fylgede Keiseren/ saa fylgede oc Lucretia
 hannem effter i drømme/ oc lod hannem 10
 ingen Nat haffue ro. Oc der hand for-
 nam at hun vaar død/ bleff hand bedrøff-
 uet med store pine/ oc hand tog sørgelig
 klæder paa/ ville oc icke lade sig trøste
 aff nogen Mand/ saa lenge at Keiseren 15
 gaff hannem en Jomfru aff Her-
 tug Blod fød/ støn/ kyst oc
 wijs/ til sin Ecte
 Hustru.

Epilogus

Ser haffuer du tiere Mariane / en stid
 oc billede med begyndelse oc ende/icke
 en optenct / men viss wlycksalige tierlig-
 5 heds. Huilcke som denne læsser/den skulle
 lære / at tage sig vare aff andre deris sta-
 de / at hun fandt komme til gaffn / oc see
 sig til / at mand icke befliter sig at dricke
 tierligheds staal / huilcken haffuer megit
 10 meer aloes oc bitterhed i sig / end
 hun haffuer sødhed oc
 honnig.

Giffuet til Wien i østerig / den elleffte
 15 Dag Julij / Nar Tusend / fire-
 hundrit / fire oc fyretiussue.

Enden paa denne
 Bog.

**Prentet i Rostod aff
Stephan Møllemand / paa
Laurenz Albrechts befoftning/
Borger oc Bogfører i Lybed.**

**I det Aar /
M. D. XCIV.**

TVENDE KØBMÆND

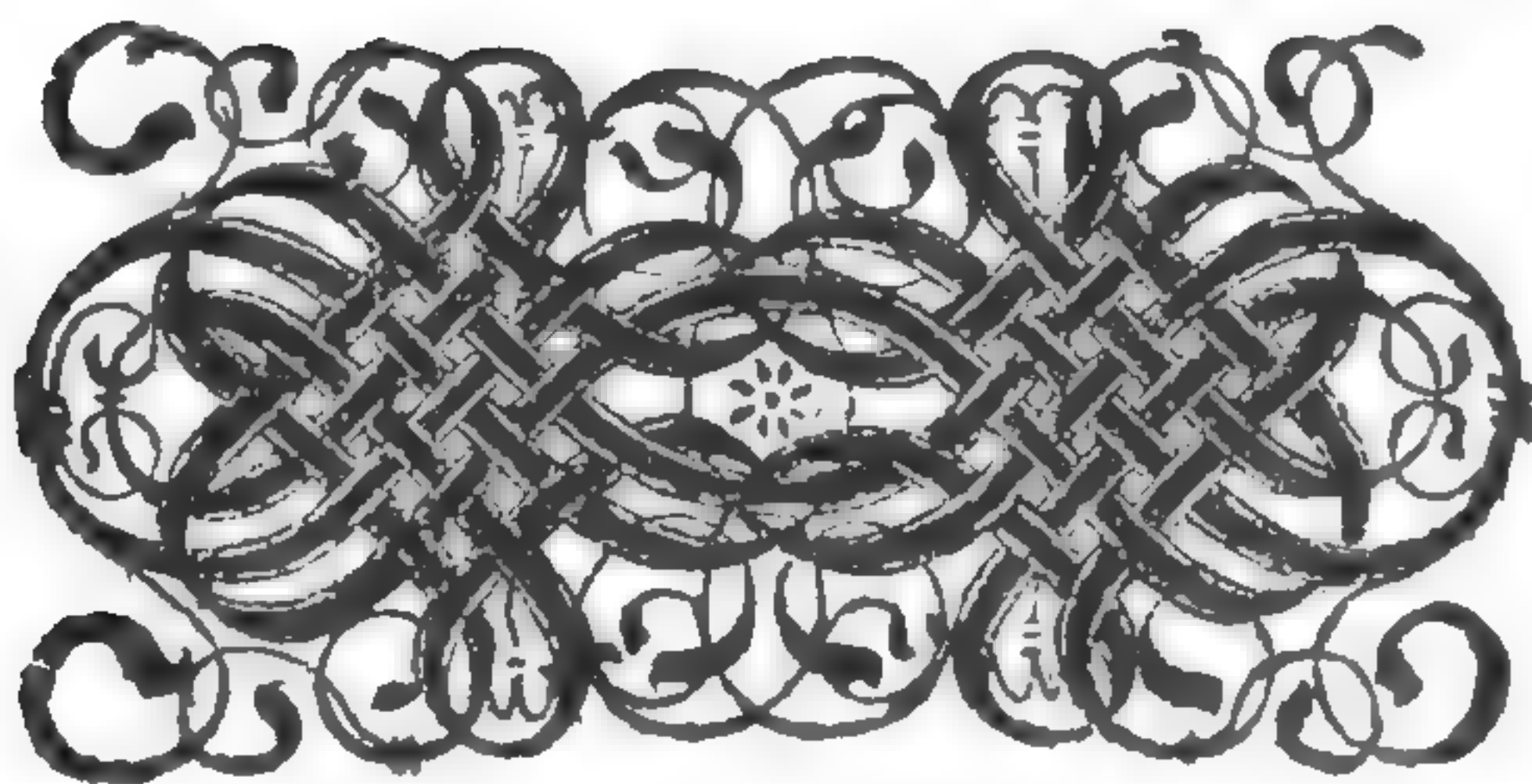
**Trykt efter Udgaven København 1599, se det fak-
similerede Titelblad paa modstaaende Side.**

**En skøn Historie/
Om tuende Røbmænd / oc
om en ærlig oc dydelig Quinde. Oc
hvorledis det gick den ene Røbmands Hus
stru vdi hans frauærelse/ Oc huad
falsk oc suig dem baade
vederfarit er.**

**Nu nylige aff Endste paa
Danste vdsat.**

**Prentet i Røbenhaffn / Aff
Hans Stockelman.**

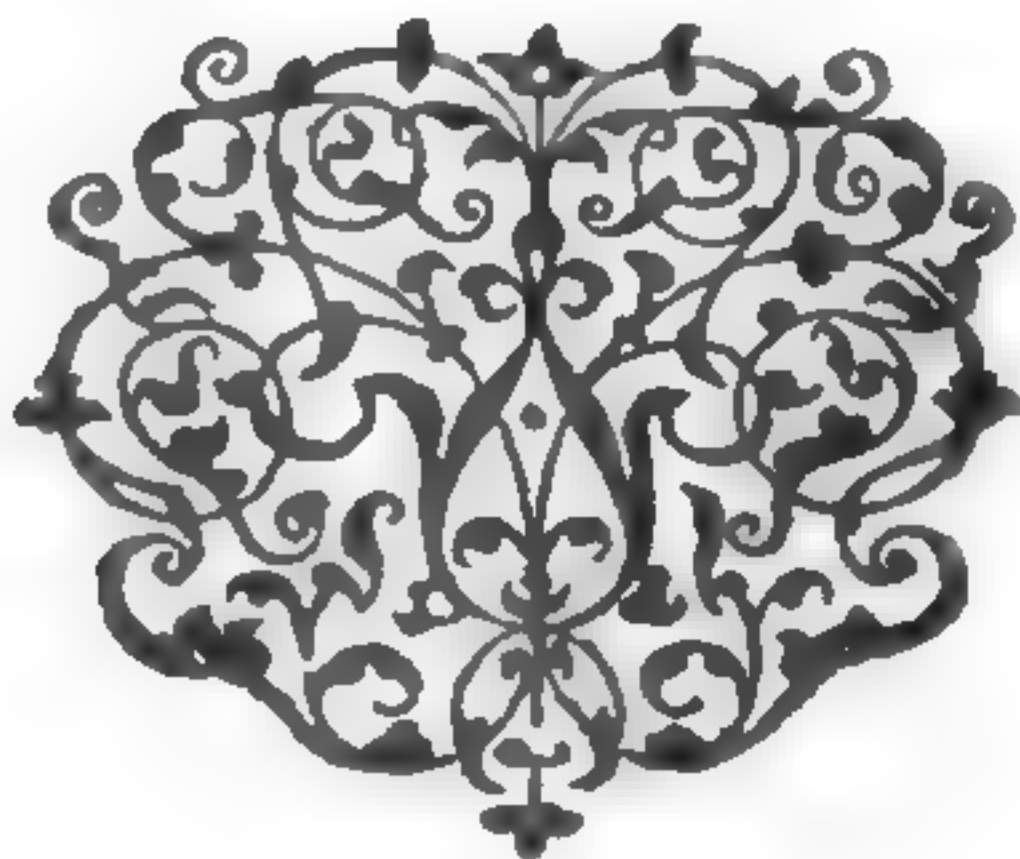
1 5 9 9.

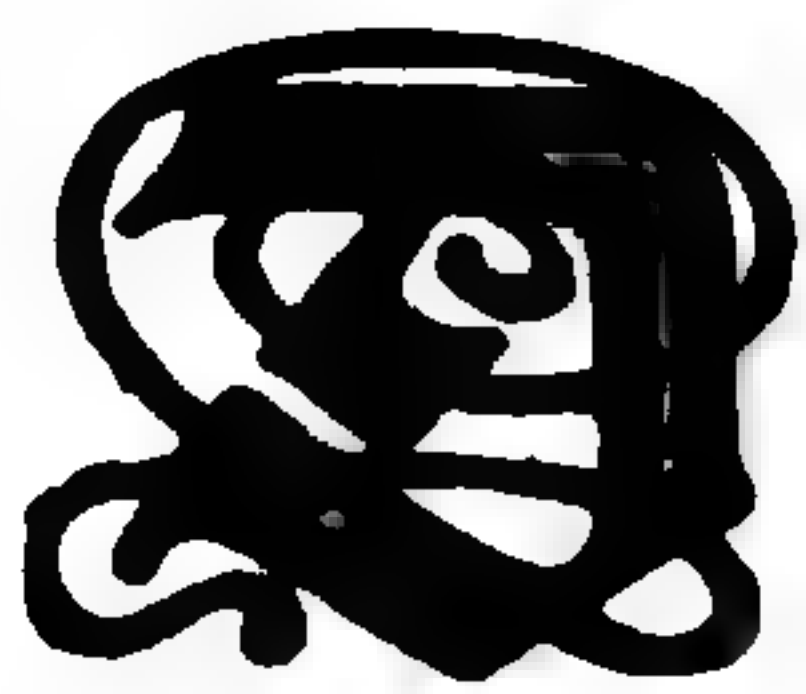
Til Cæseren.

217

Bettelig i denne Histori læris dig /
Ut Verden er fuld aff falsk oc snig /
Som hun hassuer været aff Arilds tid /
Mand tør ey søge effter bevisning vid. 5
Vær derfor Gudfryctig / bed Gud vde oc inde /
Som du her lærer aff denne Quinde.
Hand hjælper dig for sin Barmhiertighed /
Ut du offueruinder Bedragerens snigactighed.
Nu ville wi alle paafalde Gud vor **H E R R E** / 10
Saa hand vil vor Bestermere være.
Det ynske oc begære wi Christne allesammen /
Nu oc altid Euindelige / Amen.

Et haffuer begiffuit sig paa
 en tid/vdi det Mar/som mand screff
 effter Christi Jødsel / Tusind / fire
 hundrit / fire oc tiue / At fire offuermaade
 5 Rige Kiøbmend ere vddragne huer effter
 sin Kiøbmandstab / Oc wforuarendis haff-
 uer det hendet sig saa / at disse samme fire
 Kiøbmend ere komne i gaat Selbstab / oc
 Rede met huer andre til Paris i Francke-
 10 rige / oc droge alle vdi it Herberge / oc dette
 vaar om Fastelaffuens tid. Disse Kiøb-
 mends Naffn vaare / Conradus aff Hispa-
 nien / Borchard aff Franckerige / Johan aff
 Florentz / oc Ambrosius aff Genai. Bor-
 15 chard sagde til Væerten / Her Vært / det er
 nu synderlige paa den tid / at mand skal
 vere lystig oc glad / Derfor kiere Her Vært
 beder ieg eder / at i ville giøre eder lystige
 met oss / paa det at wi met lyst oc glæde
 20 kunde giøre tiden sin rettighed / oc alt huad
 det koster / ville wi gierne til fulde nøye be-
 tale eder. Væerten giorde effter deris begæ-
 ring / oc bad sine Naboer oc beste Venner
 til giæst / de ode / drucke oc vaare glade met
 25 huer andre i tuct oc ære / saa lenge at Da-
 gen siel ende / oc der effter giel huer hiem til
 21 2 sit Herbere. Da betalede | de fire Kiøbmend
 Væerten / alt huad det haffde kostet / oc de
 begærede der effter at gaa til Sengs.

Huorledis Verten visde Købmen-
dene deris Senge / alle vdi it Kammer.

Er disse Købmænd haffde leget en
liden stund vdi Kammeret / oc hafft
allehaande snack met huer andre / da be- 5
gynte Conrad aff Hispanien / oc sagde / I
fromme Herrer / nu haffue wi denne Dag
verit saare glade / saa haffue wi huer off
hiemme en støn deylig oc from Hustru /
huorledis monne det gaa til met dennem? 10
Da sagde Borchard aff Franckerige / huo
veed det? De ere stöne oc leffue i vellyst
foruden stort Arbeide / derfor kunde de vel
haffue hundred Bolstab / at ingen aff off
land saa det at vide / fordi at wi ere tit oc 15
offte lenge borte fra dennem. Der paa sua-
rede Johan aff Florenk / wi ere daarer at
wi tro dennem saa vel / oc Ride vdi Regn
oc Vær / oc voge tit oc offte vort Liff oc
Leffnet / der imod æde oc dricke de aff det 20
beste foruden Arbeide / oc maa vel ste / met
vnge Karle / oc derfor vaare det mit Raad /
at huer haffde it stönt Bolstab / oc laa al-
ene i it Kammer for sig selff / saa viste de
ocsaa hiem-||me intet der vdaff. Da sagde 21 3 r
Ambrosius aff Genai / det skulde Gud icke
vilde / fordi ieg haffuer en from ærlig
Hustru hiemme / som tvinger sit Legeme

for min styld/oc gjorde saadant nødigt/oc
om ieg da gjorde det imod hende/ oc brøde
min tro/ da vaare ieg hende icke værd. Da
suarede hannem Johan aff Florentz/ Kiere
5 Ven/ du holder saare megit oc stort aff din
Hustru/ Jeg vil vedde met dig om Tusind
Gylden eller oc mere/er det saa at du vilt
bie mig her i fire Uger/ da vil ieg Ride til
Genai/ oc vil fuldkomme all min vilie
10 met din Hustru. Da sagde Ambrosius/
Jeg haffuer antuordet Værten fem Tusind
Gylden at foruare/ legge der saa megit
imod/ saa vil ieg her bie dig/ Oc kommer
du hende saa langt/at hun gør din villie/
15 da stalt du haffue vundet dem allesam-
men. Saa bleffue de ens der om baade/
at hand skulde Ride der hen/
oc forsøge det.

Huorledis Johan aff Florentz Red
20 til Genai/der som hand vilde bedrage
Ambrosij Hustru.

En Anden dag der effter tøffuede
hand icke lenge/ men hand gjorde sig
snarlige færdige/ oc gaff sig paa veyen at
25 Ride til Genai/ Oc der hand kom paa
Veyen/ offuertencfte hand ved sig mange-
haande listige anslag oc bedrageri/ huor-
ledis hand kunde vinde Penningene/ Oc

met det samme kom hand Ridendis i den
 Stad Genai / oc offuertencfte met stor
 flid / huorledis hand kunde komme
 til samme Quinde.

Huorledis Johan gicf spakere effter ⁵
 Ambrosij Hustru / oc bleff
 hende var.

Daa en tid møtte samme Quinde han-
 nem / oc vilde gaa vdi Kircken at
 tiene Gud / da beflittede hand sig der paa / ¹⁰
 at hand kunde gaa hende vnder Øynene /
 oc hilfede hende venligen. Quinden ta-
 ctede hannem Tuctelige met stor ære / oc
 met saadanne gode facter / at hand for-
 strekede sig saare der aff / oc sagde ved sig ¹⁵
 selff / som hand vilde saa sige / Ah huad
 haffuer du nu veddet / som ieg seer paa
 Quinden / da haffuer hun saadanne seder /
 at ieg for stam styld icke tør begære noget
 saadant aff hende / vden saa er at ieg gaar ²⁰
 listelige om der met / da taber ieg visselige
 den store sum Penninge. Saa gicf hand i
 Staden bort oc igen i stor bedrøffuelse /
 indtil saa lenge hand optencfte it falskt
 raad / oc sagde: Jeg forlader mig paa in- ²⁵
 gen vijs oc maade til at vinde de Pen-
 nin-||ge / vden ieg kand komme ind i hendis ³¹ 4 r
 soffue Kammer. Der effter lod hand met
 stor list oc behendelighed / giøre en saare

Raastelig oc stor støn Kiste / oc der Kisten
 vaar færdig / viste hand icke huor hand
 skulde bære sig at eller begynde det / at
 hand kunde faa samme Kiste ind vdi
 5 Quindens Huss / oc bleff der met saare be-
 lumret / oc sagde ved sig selff: Du haffuer
 jo tit oc offte hørt / huad ingen fand kom-
 me aff sted / det fand en gammel ond Quin-
 de komme aff sted / oc gic saa lenge om-
 10 ring / indtil hand kom en gang paa Torff-
 uit til en gammel Quinde / som haffde
 gamle Klæder at selle / oc hun vaar hosom
 vel sticlit / Da tenckte hand / det er en ret
 Kone for dig / huor monne ieg kunde
 15 komme hende til ords.

Huorledis Johan kom paa Torffuit
 til den gamle Quinde / som haff-
 de Klæder sal.

20 **E**r effter gic hand til hende / hilsede
 hende / oc sagde: Quinde / ieg haffuer
 her en Kiortel / hand er mig for tung / fun-
 de i selle mig hannem / da vilde ieg vel be-
 tale eder for eders wmage / Quinden spur-
 de / huor dyre? Hand sagde til hende / kunde
 21 4 v i icke faa solt hannem for fire Gylden / || da
 giffuer hannem for try / oc Kiortelen vaar
 dog vel tolf Gylden værd: Da bleff Quin-
 den glad / oc bad hannem komme igen om

Morgen / oc tænkte / dette er min rette
 Købmand. Om Morgen tilige kom Jo-
 han igen til den gamle Quinde / da gaff
 hun hannem fire Gylden / oc sagde: Jeg
 fand icke selle hannem dyrere / oc der met ⁵
 beholt hun hannem selff: Da tællede Jo-
 han hende / oc sagde / seer der haffue i en
 Gylden / kober der ferst fist faare / oc den
 allerbeste Dijn / saa ville wi være lystige
 met huer andre / det gjorde hand fordi at ¹⁰
 hand vilde giøre Quinden drucken / paa det
 hand kunde forfare / huorledis hand kunde
 faa Kisten oc sig selff ind vdi Quindens
 Huss. Der hun nu haffde beredt Maaltid /
 Aade oc drucke de met huer andre saa ¹⁵
 lenge indtil Quinden begynte at bliffue
 lystig: Da begynte Johan oc sagde til hen-
 de / Kiere / Kiender i icke Ambrosij Hustru?
 Hun sagde Ja / Da sagde hand / Jeg haffuer
 ladet giøre mig en Kiste / kunde i fly mig ²⁰
 samme Kiste ind vdi hendis Huss / oc mig
 der vdi / oc fly mig der vd igen paa den tre-
 die dag / da vil ieg stende eder try hundred
 Gylden. Da sagde den gamle Rufferste
 til Købmanden / betumrer eder der intet ²⁵
 faare / lader Kisten komme hid i mit Huss /
 saa vil ieg vel komme det aff sted / Der aff ³⁰
 bleff hand saare glad / oc førde der effter
 Kisten vdi hendis Huss.

Huorledis den gamle Quinde gic
til Ambrosij Hustru / oc bad at hun
vilde laane hende Huss til sin
Kiste / oc sagde / hun vilde gaa
til Sancte Jacob.

5

Er effter gic den gamle Quinde til
Ambrosij Hustru / oc hilfede hende
venlige. Den fromme Erlige Quinde
anammede hende tierligen / met stor tuct
10 oc ære / oc glæde sig ved hendis tilkom-
melse / fordi hun meente at hun vaar kom-
men til hende / vdaff stor tierlighed oc ven-
skab / at trøste hende i hendis Husbondis
frauærelse / oc tale met hende om de ting
15 som Gud hørde til / Fordi hun vaar vel
sticket / oc til siune en ærlig gammel from
Quinde / Men ind vdi hendis Hierte vaar
hun fuld aff ondskab oc forræderi / som
mand endnu daglige finder mange (diss
20 verr) som haffue Honnig paa Tungen / oc
Æder vdi Hiertet / huilcke ocsaa beuiste
denne gamle Rufferste imod den ærlige
fromme Quinde / thi hun sagde til hende /
tiere Fadder / ieg haffuer sæt mig faare at
25 giøre en Pillegirms Reyse til S. Jacob / oc
derfor kommer ieg til eder / at giffue eder
21 5 v saadant tilkiende / om i vilde sende de go-
de Helgen eders Almisse oc Offer? Der aff
bleff hun glad / oc sagde / Ah ia tiere Fad-

dere/ieg vil faa eder en Gylde/antvorder
 S. Jacob den paa mine vegne/paa det at
 hand vilde giøre Bøn til vor fiere HÆre
 oc Gud /for min fiere Husbonde /fordi
 hand gjør mange farlige Reyser om Na- 5
 ret/derfor vil ieg gierne giøre det. Da
 sagde den gamle falske Bedragerste/Kiere
 Faddere/ieg haffuer lagt mit Bostab oc
 Klenodier i en Kiste/Thi beder ieg eder/
 at i ville vel giøre oc foruare mig hende til 10
 gode / indtil ieg kommer tilbage igen / det
 vil ieg gierne forstylde met eder. Den
 fromme Quinde sagde aff Christelig tier-
 lighed / det vil ieg gierne giøre / oc vil end
 til met sette hende ind i mit egit soffue 15
 Kammer / paa det hun diss bedre
 stal bliffue foruaret.

**Huorledis den gamle Quinde lod
 bære Kisten met den falske Købmand
 vdi Ambrosij Huss.**

20

Er effter siæ den gamle Forræderste
 to Dragere / som baar samme Kiste
 met den Stalck som der i laa / ind vdi Am-
 brosij Huss / saa laa Johan vdi Kisten / oc
 kunde lade hende op oc lycke hende inden 25
 til/naar hand vilde: Oc der til met haffde 26
 hand sin spise der inde hos sig: Oc om Nat-
 ten der hand formercke at huer vaar fal-

den i Søffn/ saa gic hand omtring i Kam-
 merit. Oc det begaff sig at Quinden haffde
 glemmt sin Kiste aaben/ der som hun haffde
 sine Klenodier vdi/ der kom denne onde
 5 Købmand offuer / oc stal fra hende en
 Pung/ som vaar bestickt met Perler/ oc it
 forgylt sølffbelte / der til met en stion
 Ring met en Ametist sten vdi/ oc saa stin-
 de Maanen klar / at hand kunde vel see
 10 offuer det gantste Kammer/ i det laa Am-
 brosij Hustru met sin Pige i Sengen/ oc
 vaare falden i en hart søffn / oc Quinden
 haffde wforuarendis lagt sin ene Arm
 nogen vden paa Sengetlæderne/ paa den
 15 samme Arm haffde hun en liden sort
 Vaarte / huor ved hun bluedis saare. Der
 hand nu haffde taget Pungen oc Kleno-
 dierne / oc haffde merckt dette jertegn paa
 Quinden / da gic hand hemmelige vdi Ki-
 20 sten igen / oc bleff der aff saare glad / fordi
 hand tenckte / nu vilt du bestaa met dette
 Jertegn / foruden all fare / oc meente der
 met at vinde Penningene. Der effter paa
 den Tredie dag/ kom den gamle forgifftige
 25 Quinde igen til Ambrosij Hustru/ met stor
 list oc stalckhed / oc sagde til hende / O min
 allertieriste fadder / ieg er saa suarlige
 x 6 v beladt met en stor Siuge / | oc befrycter
 mig gantste saare/ at hun vil icke brat for-

lade mig igen: Derfor maa ieg paa denne
 tid bliffue hiemme / oc vil ieg nu lade hen-
 te min Kiste hiem igen. Da meente den
 fromme Quinde / at det haffde saa været
 vdi sandhed / oc lod hende tage Kisten hen /
 men hun viste icke at det skulde komme
 hende til skade oc bedrøffuelse. Der den
 gamle Quinde haffde nu faait Købman-
 den met Kisten i sit Hus igen / da gic hand
 vdaff Kisten / oc gaff Quinden de try
 hundrede Gylden / som hand haffde
 loffuit hende / oc skildis saa
 fra hende.

Huorledis Johan red igen til Paris
 til Ambrosio / som vaar han-
 nem ventendis. 15

Er effter tøffuede hand icke lenge /
 men met stor glæde Red igen til Pa-
 ris. Der hand did kom / gic hand til Am-
 brosio / oc tog hannem hemmelig offuer
 en side / oc sagde / Du est min gode Ven / der-
 for vil ieg dette si dig alene / paa det at
 du tant bliffue ved dit gode Rycte / fordi
 Penningene dem haffuer ieg vundit / oc at
 det er saa vdi sandhed / da see her dette Jer-
 tegn som ieg haffuer taget met mig / Da
 viste hand hannem den Perle pung / det
 forgylte Belte / oc saa Rin-|gen. Da for- 27 r

streckede Ambrosius sig / oc sagde / Jeg be-
 tiender at de Klenodier er mine / Men ieg
 troer icke at du haffuer kommet hende til
 Syndfald / vden du siger mig andre Jer-
 5 tegn: Da sagde hand / vilt du vide det alt-
 sammen saa nøye / da siger ieg dig foruist /
 hun haffuer en sort Vaarte paa sin venstre
 Arm. Som hand det haffde sagt / forstrack
 Ambrosius saa saare / at hand bleff gant-
 10 ste mactisløff / oc falt neder til Jorden.
 Men hand viste icke at hand vaar kommen
 der hos met saa stort bedrageri. Da tog
 Johan hannem ved Haanden / oc reisde
 hannem op / oc sagde / Ah Kiere / haff dog
 15 Mands Hierte / oc giff dig til freds / Da
 formandede Ambrosius sig igen / oc sagde /
 Johan min gode Ven / ieg beder dig / aaben-
 bare dette for ingen / fordi Værten skal vel-
 uilligen saa dig Penningene. Da sagde
 20 Johan / ieg vil det gierne gjøre / oc der met
 fick hand Penningene aff Ambrosio. Men
 ingen aff de andre Købmænd viste / hvil-
 den der haffde vundit eller tabt. Da kom
 Ambrosius vdi stor jammer oc bedrøff-
 25 uelse / oc tenckte ved sig selff / Nu er ieg be-
 dragen / huilcket ieg icke haffde troet /
 Oc derfor skal hun dø / vden
 all atuarsel. |

**Huorledis Ambrosius Red vdi stor
jammer oc bedrøffuelse fra Paris til
Genai / til sin Hustru.**

Siden Red Ambrosius hiem / oc vden
for Staden der haffde hand liggen- 5
dis en støn Uffuelsingaard / der paa haffde
hand en from Suend / som vaar hannem
huld oc tro / den falledede hand til sig / oc
sagde til hannem. Jeg forseer mig alt
gaat til dig / derfor gac hid / oc sner mig 10
en Ed / at du vilt giøre noget huad ieg
beder dig. Suenden sagde / ia gierne. Da
sagde Herren / ieg beder dig / for din tro oc
loffue / at du vilt gaa ind i Staden / oc sige
til min Hustru at hun kommer her vd til 15
mig / ieg vil forbide hende her / Oc naar
du kommer i Skoffuen met hende / da tom
hende om Halsen / oc før mig hendis Tun-
ge / oc en Lock aff hendis Haar / til it jer-
tegn. Suenden forstreckedis / oc sagde: O 20
min allertieriste Herre / det maa ieg icke
giøre / fordi det vaare it stort jammer. Da
sagde Herren / om du det icke gjør / da maat
du selff dø. Der Suenden nu formercte sin
Herris vrede / gic hand met it bedrøffuit 25
Hierte til sin Værdinde / oc aabenbarede
hende sin Herris tilkommelse oc befal-
ning: Den ærlige Quinde bleff der aff | x s r

saare glad / at hendis tiere Herre oc Hus-
bonde vaar hiem kommen / Men hun viste
slet intet der vdaff / at hun saa jemmer-
ligen vaar forraad.

- 5   **Huorledis Ambrosij Suend førde**
sin Værdinde i Stoffuen / oc der
vilde myrde hende.

Suend gic vdi stor tierlighed met Suen-
den til sin Herre / at anamme han-
10 nem: Oc hun hæfde opfødt it lidet Lam /
som vaar saare vel vant ved hende / oc aff
den vane løb det altid effter hende / oc kom
saa met hende til Stoffuen. Der de komme
nu ind i Stoffuen / da vilde Suenden fuld-
15 komme sin Herris bud oc befaling / oc
sagde til hende. O allertieriste Værdinde /
ieg maa nu myrde eder for min Herris
befalnings skyld / huor vdaff hun bleff
saare forstreckt / oc sagde til Suenden: O
20 min tro Tienere / ieg beder dig for Guds
skyld / handle dog icke saa ilde met mig
arme ælendige Quinde / fordi ieg hæffuer
det aldrig fortient eller forstylt. Suenden
sagde / er det saa at ieg det icke gjør / da
25 vil min Herre selff komme mig aff dage /
saa hart hæffuer hand befalet mig det / at
ieg skal føre hannem eders Tunge / oc en
x 8 v   Rodelaff eders Haar / til it Jertegn. Quin-

den sagde / O kiere Ven / tag mig icke aff
 dage / ieg vil giffue dig it gaat raad / wi
 haffue her it lidet Kam / som ieg haffuer
 opfødt / det ville wi stinge ihjel / oc søle min
 Kiortel vdi Blodet / oc tage samme Kams 5
 Tunge / saa vil ieg saa dig en Koct aff mit
 Haar / det stalt du føre hannem til Jer-
 tegn / Oc vil ieg nu strax giffue dig en god
 stend der faare. Suenden sagde / O kiere
 Værdinde / ieg vil gierne lyde eders raad / 10
 men i maa ingenlunde lade eder see / wi
 maatte ellers baade To dø der faare: Ja
 sagde hun / derfor stalt du intet befrycte
 dig / ieg vil vel der vdi ret sticke mig. Oc
 saa stildis Suenden fra hende / oc gic did 15
 bort igen til sin Herre / oc baar hannem
 det Jertegn som hun haffde befalet han-
 nem. Da kom Herren end i større bedrøff-
 uelse / at hand vdi saa stor hastighed haffde
 ladet tage sin Hustru aff dage / oc icke til- 20
 forn haffde selff sagt hende nogit der aff /
 huorfaare det stulde stee. Der nu Quinden
 vaar saa løst fra Døden / da gic hun bort
 ælendig / oc offuertendte vdi mange maa-
 de / huad hun vilde giøre / at hun icke stulde 25
 bliffue kient. Oc der effter lod hun sig
 giøre Mands Klæder / dem drog
 hun paa / oc vandrede saa
 i det ælende. |

Huorledis Quinden gic ved Stranden / oc kom til en Skipper / som
førde hende met sig.

5 **D**Er effter gic hun til Stranden / der
fant hun it Stib liggendis / oc bad
Skipperen / at hand vilde føre hende met
sig offuer Vandit. Skipperen spurde huad
hun hed / Hun suarede hannem / oc sagde:
Jeg heder Fredric / oc vilde gierne vandre
10 effter Tieniste / om ieg nogen sted kunde
betomme en Herre. Skipperen sagde / Du
est en smuct yng Karl / vilde du vere mig
tienstactig / saa hassuer ieg her fire falde /
dem skal ieg føre Kong Sandonius / kunde
15 du tage mig vare paa dennem / da vilde
ieg vel betale dig. Ja sagde hun / met alt
flid vil ieg vocte dem. Saa tog Skipperen
Fredric ind met sig / oc førde hannem
offuer Søen. Der de nu komme til Kon-
20 gen / oc bare hannem faldene / som vaa-
re gantste stene / den stund Fredric vaar
hos dem. Men der Fredric gic fra dem
met Skipperen / da hengde de Dingene oc
Hoffuedit neder / oc bleffue gantste forge-
25 fulde. Da bleff Kongen saare vred / oc lod
Skipperen kalde til sig igen / oc sagde til
hannem / Jeg hassuer befalet dig at føre
31 gode falde / Men see / huad | hassuer du

ført mig? Skipperen sagde / Allernaadigste Herre oc Konning / Jeg haffuer en from Tienere ført her met mig / hand haffuer met saa stor flid taget vare paa dem / at dennem / maa vel ste / de lengis effter hannem. Da sagde Konningen / saa hente mig hannem hid met dig: Skipperen sagde / det er en offuermaade støn oc subtilig Person / der til oc saa gantste tro oc from / oc derfor vilde ieg gantste nødigt forlade 10 eller offuergiffue hannem / Dog om Eders Naade vil haffue hannem / saa vil ieg lade hannem vere Eders Naadis Kong: Maiest: befalet. Kongen sagde / Du tørst ingen sorg haffue for hannem / fordi ieg vil vel 15 troligen forsørge hannem.

Huorledis Fredric bleff fuldt for Konningen / oc hand annammede hannem for en tro Tienere.

DEr Fredric kom nu for Kongen / da 20 befalt hand hannem gantste vel / paa alle hans seder / Oc saa snart som faldene fornomme hannem / da bleffue de gantste glade / huor vdaß Kongen saare forundrede sig. Saa tient hand Kongen met 25 stor flid / oc hand befalt hannem saa vel / || 3 27 at hand befalede hannem besynderlige Embede / oc der effter slog hannem til Rid-

der. Icke langt der effter bleff en suar Pestilens der vdi Landet/at Kongen for fryct oc redsel styld/reisde hen vdi it andit Land/ oc gjorde saa Fredrick til en Landsfogit/
 5 at hand skulde regere Landit / til saa lenge hand kom igen.

Huorledis Hedningene droge met vold ind vdi Kongens Land / at forstørre det.

10 **D**ER Kongen vaar dragen aff Landit / icke langt der effter / komme Hedningene met vold ind vdi Landit. Saa snart som Fredrick (som vaar Landsfogit) det fornam / forsømmede hand sig icke lenge /
 15 men strax gjorde sig rede / oc bemandede sig met sit fold / som Konningen haffde befalit hannem / oc drog met stor Mandom imod Hedningene. Der begynte sig en stor mechtig Krig imellem begge Parter / Men Landsfogeden / Her Fredrick /
 20 fictede Ridderlige met sit fold imod Hedningene / oc trengede dem met vold paa fluct / at der bleff mange aff dem ihjel slagne. Da tog Her Fredrick mange aff de
 25 Hedenste Herrer til fange / som icke kunde vndkomme for hannem. || Saa befriede
 3 27 hand Landit met stor Mandom.

Der denne tale oc Mandom kom for

Kongen / da glædde hand sig vd aff sin
 ny Embikmands store Velgierninger / oc
 drog aff stor glæde hiem igen vdi sine Lan-
 de. Oc Fredric anammede sin Herre met
 stor glæde oc værdighed. Da sagde Kon- 5
 gen til hannem / Fredric / min tro Tiene-
 re / Jeg tæcker dig for din Ridderlige gier-
 ninger / oc ieg giffuer dig nu fuldkomme-
 lige mact oc vold offuer alt mit gantste
 Kongerige / oc gjør dig nu til en første 10
 oc Landsherre / fordi at ieg er nu en saare
 gammel Mand. Da hyllede det gantste
 Land hannem / oc alle Mand / Ridder oc
 Suenne / fattig oc Rig / holde hannem
 som en første oc Herre. Han regerede vel 15
 vdi tolff Aar / oc all hans sold gaff
 hannem it gaat Rycte / oc stor
 ære oc loff.

Huorledis Johan aff Florentz kom
 til Alfier met en taastelig Kram / 20
 huor vdi hand ocsaa haffde de
 staaene Klenodier.

Et stede sig der effter paa en tid / at
 Johan aff Florentz kom til Alfier met
 en taastelig Kram / huilken hand || holt 31
 der fall / huor vdi vaar mange Klenodier.
 Saa gid Her Fredric oc spækerede / met
 mange sine Riddere oc Suenne (som før-

ster pleye at giøre) oc sagde til sine Tienere / Wi ville besee huad nyt Euentyr den fremmede Kremmer haffuer ført off. Der Her Fredrick kom for Krammen / da saa
 5 hand omtring/oc spurde Kremmeren at/ om hand haffde intet nyt eller vnderligt. Da suarede hand hannem / oc sagde: Ja Naadige Herre / huad begær Eders forstelige Naade/ see i nogit der eder behager.
 10 I det saae Her Fredrick sin Perle pung/ oc det forgylte Belte / oc sine Guldringe vdi Krammen / som hand haffde staalet hannom fra / Der paa forundrede hand sig storlige/oc sagde: Den/hueden ere i komne
 15 met disse faastelige Klenodie? Hand sagde/Naadige Første / om Eders Naade viste huorledis ieg haffuer vundit dennom/ da stulde vel Eders Naade haffue mig derfor diff tierere. Her Fredrick sagde/Gode Ven/
 20 sig off det Euentyr. Da begynte Johan aff Florenk / oc sagde: Wi vaare fire Købmænd en steds tilsammen/ oc saa væddide ieg met en aff dem / om Fem tusind Gyl-
 25 fra: Men hun vaar saa tuctig oc from/ at ieg icke torde biude hende nogen vanære. Saa loed ieg giøre mig en Kiste/ oc loed den bære vdi hendis Hus/saa at hun intet viste der aff / huor ved ieg vant disse

Klenodie: Oc sagde hand hannem den
 gantste Handel/fra første oc til sidst/huor-
 ledis hand haffde vdrættet det. Da sagde
 hand / Naadige Herre oc Første / mig gjør
 ingen tingist saa saare ont / som det / at ⁵
 hand loed sin egen Hustru for den sag w-
 styldelige tage aff dage. Da sagde Her Fred-
 ric / det vaar icke gaat / men alt haffue i
 vundit Penningene. Men Førsten tenckte
 alt andit vdi sit Hierte / oc sagde / Kremme- ¹⁰
 re / i skulle bliffue her / oc hente Mad oc Øl
 paa Gaarden / oc saa skulle i foruare mig
 de Klenodier / Jeg vil betale eder dem. Jo-
 han tæckede Førsten / oc glædde sig saare
 der aff at saadan en Første vaar hannem ¹⁵
 saa venlig: Men hand viste icke huad han-
 nem skulde der effter vederfaris. Da gic
 Her Fredric hiem igen / oc spurde en aff
 sine Tienere hemmelige at / om hand icke
 viste / huor Genai laa: Hand sagde / Ja ²⁰
 Naadigste Herre / Jeg veed det gantste vel.
 Fredric suarede / Du skalt fare der hen / oc
 spørre effter en Mand heder Ambrosius /
 oc saa hannem dette Breff. Der paa stod
 screff-uit / først Kongens Titel / saa gic ²⁵ ⁴¹
 hand vd fra hannem / fordi Her Fredric
 haffde tryct Kongens Segel der paa / liger-
 nis som Kongen haffde selff Person-
 lige vdsend det.

**Huorledis Budit baar Ambrosio
Bressuit til Genai.**

ADJ Bressuit stod saaledis screffuit:
 Ambrosi / Wi behøffue nu dig vdi
 5 nogle Sager / som oss ligger stor mact
 paa / Oc derfor tøff icke lenge / oc kom strax
 wfortøffuit met dette vort Bud / det ville
 wi igen met dig forstyld. Ambrosius for-
 undrede sig storlige aff Kongens hastige
 10 Budskab / Oc drog strax aff sted der hen
 met Budit. Der de nu komme til Altier/
 da gic Budit til Førsten / oc sagde: Naadige
 Herre / ieg haffuer ført Manden hid
 met mig / Men ieg maatte selff hyre it
 15 Skib som førde oss hid. Det er gaat / sagde
 Her Fredrick / Gac hen oc bestil at hand
 faar Mad oc Øl / indtil i Morgen. Da gic
 Her Fredrick for Kongen / oc sagde: Naadige
 Herre oc Konning / Her er kommen
 20 to Effuentyrlige Mænd aff mit Fødeland /
 saa beder ieg Eders Kong: Maiest: Naade /
 at i ville bede dem til Gæst for min styld.
 34 Kongen sagde / i haffue | fuldkommelige
 vold oc mact / derfor beder dem naar i
 25 ville / de stulle være mig velkommen. Saa
 bleff Ambrosius oc Skipperen beden til
 Gæst / oc Her Fredrick haffde ladet berede
 it faasteligt Maaltid. Som nu Gæsterne

12*

komme / da anammede Her Fredrick dem
venlige / oc sætte dem selff til Bords / oc
synderlige Ambrosium. Der effter sætte
hand sig oc saa neder ved Ambrosij side / oc
trøstede hannem offte met mange stemte- 5
lige ord / oc sagde / at hand skulde faa sig
Mød oc drikke / oc giøre sig glad. Der de nu
haffde giort Maaltid / Da sagde Her Fred-
rick til Kongen / Nu haffue wi fuldendit
dette Maaltid vdi lystighed / saa vilde ieg 10
gjerne at en fremmit Kremmere / som
haffuer ført hid met sig saare stønne Kle-
nodier / maatte være voris Gæst / saa vil-
de ieg oc saa gjerne / at Eders Naade kunde
faa samme Klenodier at see / Derfor vil 15
jeg sende Bud effter hannem / at hand
skal komme hid / oc tage de Kle-
nodier met sig.

Huorledis Her Fredrick sende Bud
effter Johan aff Florentz / at hand skulde 20
bære de Klenodier for Kongen.

Der effter kom Johan aff Florentz gaa-
endis paa Kongens Sal / da anam- 25
mede Her Fredrick hannem venligen / oc
sagde: Her Kremmere / viser min Naadige
Herre Konningen de Klenodier i haffue
ført met eder / Oc siger oss / huorledis i
haffue vundit dennem. Da begynte hand

oc sagde alting/oc huorledis det vaar til-
 gaait. Der Ambrosius hørde disse ord/oc
 saae sine Klenodier/forstrectedis hand
 saare/oc meente/at Konningen haffde
 5 derfaare sent Bud effter hannem/at hand
 vilde lade hannem affliffue/oc bedrøffue-
 dis saa saare/at hand haffde nær daanet.
 Da kom Her Fredric til hannem/oc flap-
 pede hannem paa sine Armer/trøstede han-
 10 nem/oc sagde/Giør eder lystig/oc verer
 ved it frijt mod. Der effter stod Her Fred-
 ric op/oc gic vden for Pallakit met Kon-
 ningen/oc sagde. Naadige Her Konning/
 huor behager eder denne Kremmere?
 15 Huad haffuer den vel fortient/som begiær
 at komme en from Dannequinde om sin
 heder oc ære/oc sticel der til met hendis
 Klenodier/huor ved hun maa miste sit
 Liff? Kongen sagde/Hand haffuer for-
 20 tient en Steile oc en Gallie/fordi hand
 haffuer staalet oc kommet Nord aff sted.
 Her Fredric sagde/det er oc saa mit raad/
 oc derfor Naadigste Herre/gaar hen op
 25 paa Salen/saa stal Eders Kong: Maiest:
 Naade/see it stort vnder aff denne van-
 artige Mand/som haffuer giort
 saadant it vold oc hoffmod
 imod en ærlig oc from
 Quinde.

Huorledis Her Fredric førde sig aff
alle sine Klæder / oc gic Nøgen ind i
Pallakit for Kongen.

HER effter gic Kongen igen ind vdi
sit Pallak / oc begynte at tale met
Gæsterne. Diss imellem gic Her Fredric
ind vdi sit Kammer / oc førde sig aff alle
sine Klæder / oc gic der effter Nøgen ind
igen vdi Pallakit for Konningen / oc for
alt folckit / som der inde vaar / lige saa
dan som Gud haaffde stabt hende. Hun
hilsede Kongen met stor tuct / oc alle de i
Salen vaare / bleffue saare forfærdede / oc
kunde icke nocksom forundre sig paa det
offuermaade skøne Billede / som kom saa
met it noget Kegneme gaaendis ind for
dennem / oc haaffde icke mere paa sig / end
it tynt Silde / huilcket hun haaffde suøbt
neden om sig. Da sagde Kongen / dette Bil-
lede haaffuer ieg tilforn vel seet / men i en
anden sticckelse / oc om ieg stulde sige ret
sandingen / saa haaffuer ieg icke seet nogen
at vere min Fredric ligere / Oc derfor / est
du det / || saa giff oss it svar / for huad Sag
du est kommen saa Nøgen her ind for oss.
Da sagde hun: Allernaadigste Herre oc
Konning / det er ieg Eders vnderdannige
Tienere Fredric / oc klager for Eders Naa-

dis Kong: Maiest: offuer den onde forgiff-
 tige stalc Johan aff Florentz / som oc saa
 staar vdi Eders Naadis neruærelse / met
 det staalne Gods / som er den Pung stuctet
 5 met Perler / det Belte / oc den Guldtring /
 som hand hassuer her aabenbare beſient /
 huor hand hassuer faait det: Saa siger ieg
 Eders Naade / at de Klenodier ere mine / oc
 min tiere Herris Ambrosij / som sider hos
 10 Eders Kong: Maiest: Naade / Oc ieg er
 den arme elendige Quinde / som saa wsty-
 delige er giffuen i Dødsens vold / oc hassuer
 aff Guds Naade saa lenge holdit mig / at
 ingen hassuer tient mig / indtil denne dag.
 15 Derfor beder ieg nu Eders Kong: Maiest:
 Naade / gantste ydmygeligen / paa Eders
 Naadis løffte oc forjættelse / at i ville
 dømme denne forgifftige Stalc / til det
 som hand hassuer fortient. Kongen sagde /
 20 Hand skal dø en forsmædelige død / thi
 mand skal Steile oc henge hannem /
 fordi hand hassuer giort Mord
 oc Tiuffuerj. Saa bleff hand
 offuerantwordet Bøde-
 25 len / at staa sin
 Ræt. |

**Huorledis Johan aff Florentz bleff
slæbt met Heste vð paa
Marden.**

ER effter tog Bødelen hannem / oc
giorde hannem sin Ræt / som Kongen
haffde tildømt hannem: Hand slo oc støtte
hannem sønder met it Hiul / oc sætte der
effter en Galie offuen paa Hiulet / oc heng-
de hans Hoffuit der vdi. Saa siæ hand sin
rette fortiente lön / huilcket saare sielden
steer / at saadant bliffuer wstraffet / naar
nogen vanærer fromme tuctige Quinder
oc Jomfruer / oc vil dem fritage deris
heder oc ære / naffn oc gode rycte.

**Huorledis Ambrosius oc hans Hu-
stru toge Orloff aff Kongen / oc fore
hiem igen met huer andre.**

Er de nu haffde været en tid lang hos
Kongen istor glæde oc lystighed / toge
de Orloff aff hans Naade / oc droge met
huer andre vdi stor glæde hiem til Genai /
Huor de leffuede siden lenge vdi Guds
fryct / fryd oc glæde / Fordi formedelst
Guds forsiun / leffuede de end da saa lenge /
at de afflede tre Sønner oc en Daatter met
huer andre. Den første Søn de finge / den
lode de | kalde Fredrick / effter det andet
hans Moders Naffn: Oc alle den ære oc

værdighed som hans Moder haffde tilforn
 hafft / det bleff ocsaa giffuen denne Søn /
 Ocsaa bleff all hendis Slect der aff for-
 høyet / oc komme til stor ære / Oc maa vel
 5 stee / at der leffuer endnu mange aff
 dem paa denne dag.

Denne Histories begyndelse er steed
 (som tilforn er omtalet) vdi det Aar
 der mand screff effter Christi Fødsel / Tu-
 10 sind / Fire hundred / Fire oc tiuffue / Oc det
 er nu fra den tid 173. Aar / siden denne
 Købmand Ambrosius leffuede met
 hans Erlige tuctige Hustru /
 som døde vdi det Aar
 15 næst for han-
 nem.

Her effterfølger en støn 37

Vnderuisning aff en gammel Mand / huorledis huer from Christen skal føre sit Leffnet.

SØK Menniske ieg vil dig nu lære / 5
 Huor du skalt føre dit Leffnit met ære.
 At det kand vere Gud behagelig /
 Oc dig der hos saare nyttelig.

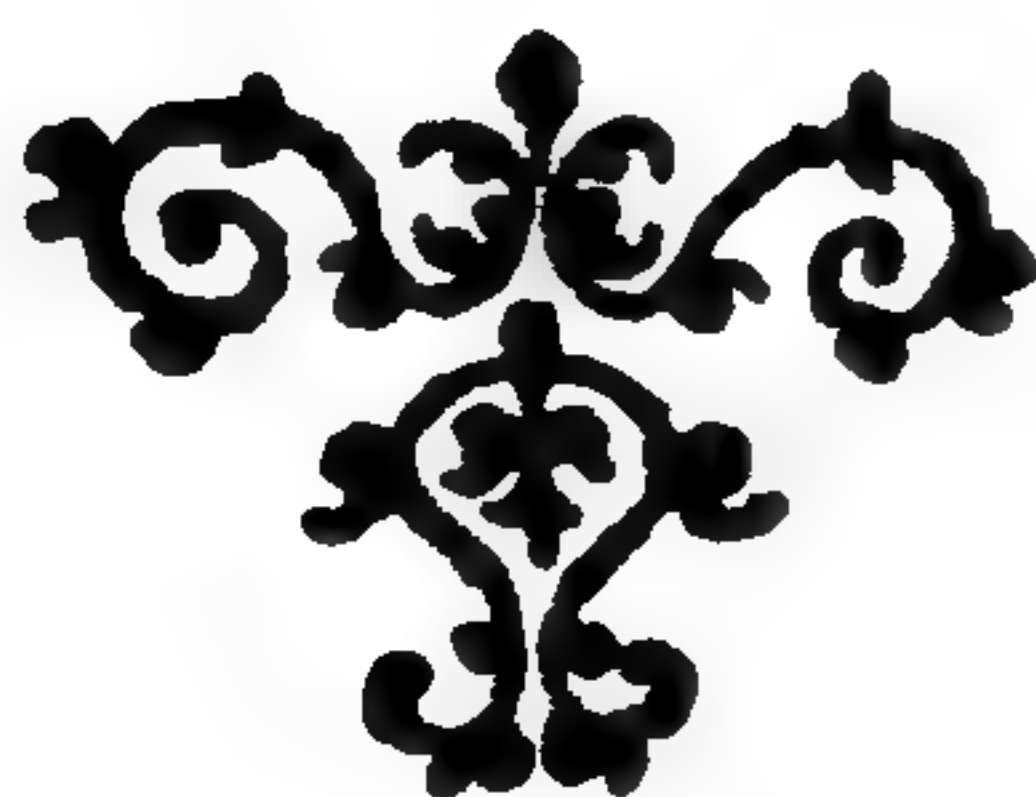
1. Først skalt du met flid begynde /
 At frycte Gud baade vde oc inde. 10
 Høre oc saa Guds Ord huer tid oc stund /
 Thi du forsømmer der met intet ingelund.
 Naar du gaar effter Guds Ord /
 Vær ey for Giærig paa Guld eller Jord.
 Guds Bud du ey offuertrædt / 15
 Betend hans Pine oc saa der met.
 Som hand for oss Synder lide vilde /
 Vær hannem taknemmelig Narle oc silde.
 Wtacknemmelighed iblant Synder alle /
 Mon Gud synderlig ilde befalde. 20
 Saa skalt du effter Guds venstab staa /
 Som du strax aff Verden skulde gaa.
 Dette skal først din øffuelse vere /

2. Nu merck frem bedre en timelig lære. 25
 I dit Kald arbeid du flittelig /
 Som du vilde leffue euindelig.
 Huad du skalt giøre skalt du forstaa /
 Bestind altid huad ende det vil faa.
 Vær forsigtig / oc holt dig flæt /
 Vær ey forhastig / betend dig ræt. 30
 Gad icke ledig / arbeid flittelig /
 Saa kand du bliffue salig oc rig.
 Fordi den er salig sin Haand nærer /
 End er den saligere sit Guds ret fortærer.

31 Tro icke alting / acte vel dine ord /
 Fordi bagraad duer icke stort.
 En Penning saa tiær som fire du holde maa /
 Formaar du ey Vin / driick huad du fand saa.
5 Wed oc Driick met it frijt mod /
 Huad du formaar tag det til god.
 Du fand vel en Penning spare dig /
 Som vinde to / tro du mig.
 Fornær dit Gods / det store met det lille /
10 Gjør icke mange Gæstebud eller Gilde.
 Borge icke / oc maadelig tære /
 Saa fand du dig diff bedre nære.
 Met dine Naboer holt ingen strid eller tiff /
 Vær sandru oc ingen løgn bedriff.
15 Vær megit offuer / vocte dig for Gield /
 Vær icke Gierig / tag dig vare for spil.
 Laan lidet bort / tag dig vare for borg /
 Lad huer selff for sit Gods hæffue sorg.
 Forsørg dit egit / tag dig liden sorg til /
20 Fordi det fleer dog huad Gud vil.
 Mangen staar effter Gods oc Rigdomme /
 Oc fand dog aldrig aff Armod komme.
 Derfor veed ieg intet bedre fund /
 End at it Menniske huer tid oc stund.
25 Sætter alt sit Haab oc lid til Gud /
 Som aff all Nød fand hielpo ud.
 Fordi hand allene alting mon giffue /
 Hielp off HERRE at wi maa salig bliffue /

AMEN.

TEKSTKRITIK OG KOMMENTAR

SIGISMUNDA

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER

Udgaven Side 4, Linie 11 besmittit] besmitttt — 5, 19 end] ende — 5, 23 at mgl. — 5, 24 Mand] Mane — 6, 10 Seder] Seder/ — 7, 8-9 Guischar dus] Guischar dus (Linieskifte) — 7, 25 finne] finnen — 9, 20 sig. Som] sig/ som — 9, 25 vaar. Som] vaar/ som — 10, 6 hemmelige/ oc] hemmelige. Oc — 10, 7 til sammen. Der] til sammen/ der — 10, 8 at til en tid /] at / til en tid — 11, 15 Kammeret] Kammeret/] — 11, 24 icke mgl. — 12, 8 offuertende] offuertende — 12, 15 forfaret] forfare — 12, 24 Tancredi] Tancre/ i — 13, 19 gierninger] gierninger/ — mine/] mine — 14, 5 fastet mgl. — 14, 7 witterligt] vitterligt, se Kommentaren — 14, 15-16 wbestidelig] robestidelig — 14, 16 Punktum mgl. — 14, 26 vor] for — 15, 11 første] største — 16, 6 faste] falske, se Kommentaren — 17, 28 Qvinde] Qvinde — 18, 5 stund/] stund. — 18, 7 funde] fundt — 18, 17 haffuer] haffue — 18, 26 indstundelse] indstindelse — 19, 13 det frem] der frem — 19, 18 komne] komme — 20, 17-18 bliffue] bliffte — 20, 24 hannem] han nem (Linieskifte) — 21, 20-21 Guischar dum/ alligenel] Guischar dum. Alligenel — 23, 8 Sigismunda] Sigismunnda — 23, 19 allerhieriste] allerhieriste — 26, 7 den] der — 27, 14 Komma mgl.

VARIANTER I UDGAVEN 1654

se Bibliografien Nr. 3

7,27 og 8,5 igenuort] ingen vort — 8,3 igenluct] ingen luct — 11,17 nedlagde] nederlagde — 11,24 idē mgl., sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 11,25 Der] Det — 12,8 offuertendē] offuertendte, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 12,22 at] aff — 12,24 Tancredi hierte] Tancredus/i Hierte, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 13,6 at] aff — 13,6-7 hans sednaan] Sedvane — 13,15 min] mine — 13,22-23 Høvebaarne] Høybaarne — 14,5 fastet mgl., sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 14,7 witterligt] vitterligt, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 14,13 den] din — 14,15-16 wbestidelig] robestidelig, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 15,11 første] største — 16,6 faste] falske, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 16,24 sig] siige — 17,8 bestnde] bestnde — 17,28 end mgl. — 18,17 haffuer] haffve, sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 20,23 dydelig] deylig — 20,26 betage] betager — 21,24 fortent] fortient — 22,14-15 vaagede] raadede — 23,4 hun mgl. — 23,17 betect] betect — 25,4 fuldtommelig] fuldtommelige — 25,18 ligerniff] ligevijs — 28,6 etc.] herefter tilføjet: **ÆNDÆ**. — 29,1 ff. Kolofon mgl.

KOMMENTAR

Som omtalt i Indledningen er den danske »Sigismunda« sikkert oversat efter det samme nedertyske Forlæg som »Griseldis«, nemlig det i Danske Folke-

bøger VIII, 189 omtalte Hamburgertryk fra 1502, som indeholder *Van der duldicheit der vromen gheheten Griseldis* og *Van sygismunda Des vorsten dochter van Salernia Vnde van dem iunge linge Gwiscardo*. Denne Udgave citeres i det følgende som: Nedertyske Tekst. De højtyske Citater er hentet fra den i Indledningen omtalte illustrerede Udgave *Hyfistoria sygismunde/ der tochter des fürsten tancredi von salernia / vnd des iünglings gwisgardi*, trykt i Ulm hos Johannes Zainer ca. 1475-76. Imidlertid er der paa et enkelt Sted i denne Udgave aabenbart faldet nogle Linier ud, saa at vi for at oplyse den danske Tekst 27, 10-12 har maattet anvende Niclas von Wyle: Translationen hrsg. durch A. v. Keller. Stuttg. 1861.

Udgaven Side 4, Linie 1 ff.: *Her begyndis* o. s. v. Alle Kapiteloverskrifter er tilføjede af den danske Oversætter og forekommer ikke blot, hvor den nedertyske Udgave har Udgang og Plads til Indmaling af Initial, men ogsaa midt i Afsnittene.

4, 9-11: *viss oc klog vdi sinde/ oc meget Eddel affholt aff Naturen*, Misforstaaelse af den nedertyske Tekst, hvor det hedder: *gudlick vnde klok van nature eddel beropen*, d. v. s. god og klog af Naturen, ædel af Ry.

4, 11-12: *Ulder* = Alderdom.

4, 25—5, 1: *som hun nu vaar paa sin beste maade/ Manduogen at forsiune vdi en Npperlig Mands*

194   **Teksttitel og Kommentar.**

være. Svarende hertil har den nedertyske Tekst kun: **do se manbere was.** Udtrykket **vdi Mand's være** betyder: i kønslig Forbindelse med en Mand.

5, 6-9: **Haffde Tancredus** o. s. v. Hele denne Slutningspassus har den danske Oversætter tilføjet for egen Regning.

5, 7: **forseet** = forsynet, d. v. s.: forsørget ved Giftermaal.

5, 9: **finð** = Raad.

5, 18: **vellýst.** Nedertyske Tekst: **lusticheit.** Ogsaa 5, 21 bruger den danske Oversætter Udtrykket i **atstillig vellýst**, hvortil der i den nedertyske Tekst svarer: **yn vrouden.**

5, 22: **Min fader** / o. s. v. Den nedertyske Tekst har her indirekte Tale.

6, 1: **bequem**, d. v. s. passende.

6, 9: **ydmyg**, d. v. s. ringe.

6, 21: **offuergaff alle stycker**, d. v. s. lod alt andet fare.

6, 23: **Iempe** = List.

7, 4: **hendis Pige.** Den nedertyske Tekst har ogsaa: **erer maget**, hvorimod den højtyske har: **syner** [ɔ: Guischardi], hvilket er i Overensstemmelse med Boccaccio og jo ogsaa giver den bedste Mening.

7, 5: **tende Ilden op.** Den nedertyske Tekst har naturligere: **dath vür vpblasen.** Sml. Overskriften 5, 13.

7,13: *förgæffuis*, maa her vel nærmest betyde: uden Hensigt.

7,20 ff.: *Hoff Herrens Spisestammer* o. s. v. Hele den efterfølgende Skildring er baade i den danske og den nedertyske Oversættelse ganske uforstaaelig. Meningen, som den fremgaar af Boccaccio (og de højtyske Oversættelser) er, at der i Nærheden af Slottet fandtes en Grotte, hvis Indgang var tilgroet, og hvorfra en Løngang førte op i Sigismundas Værelse gennem en Dør, der kun med stort Besvær lod sig aabne.

8,9-10: *støds Sigismunda i Huen*, d. v. s.: kom Sigismunda i Tanker om.

9,7: *Sigismundi*. Den danske Oversætter har ikke været stiv i latinsk Grammatik. Den forkerte Genitiv-Endelse skyldes ingen tilfældig Trykfejl, idet den nemlig gentages nedenfor 11,3, men snarere en Misforstaaelse af den nedertyske Oversættelses: *Sigismunde* [= *Sigismundæ*].

9,14: *end*, jysk Form for *ende*.

9,18: *Helft* = især.

10,8: *til en tid*. Hertil findes intet tilsvarende i den nedertyske Tekst.

10,22: *berøbt* = røbet.

11,3: *Sigismundi*, sml. Kommentaren til 9,7.

11,4: *stunden* = stundom.

12,3: *röcte*. Det nedertyske Ord *ruchte* betyder ikke blot *Rygte*, men ogsaa *Raab*, *Skrig*, hvad formodentlig havde været den rigtigste Oversæt-

telse her; den følgende Bemærkning (12,6-7) oc idē videre det lod forkynde er ogsaa en Tilføjelse af den danske Oversætter.

12,22: *hullet*. Det nedertyske *hol* betyder baade *Hul* og *Hule*; her vel snarest det sidste.

13,15: *min* som Pluralisform i Stedet for *mine* er en Jyskhed.

13,25-26: *end de Bud oc ord min hørfomme*. Meningsløst. Den danske Oversætter har tydelig nok ikke kunnet forstaa sit Forlæg, som har: *wen dyn bod is vnd myn horsam is = end dit Bud og min Lydighed er*.

14,7: *wpitterligt*, Rettelse fra *vitterligt*. Den nedertyske Tekst har nemlig: *Van dessen saken wuste de vrowe sigismunda nichtesnicht*.

14,13-14: *telle mig i den tro*. Ifølge Kalkar betyder *telle* svige, overliste. Her vel snarere: *rokke mig i den Tro*.

15,17 ff.: *Det første raader mig o.s.v.* Den hertil svarende Modsætning er udfaldet i den danske Oversættelse. Det udfaldne Stykke lyder: *Dat ander alse de vor gangene vnere radet my ick schal id vngestraftet nicht laten henne gan. Doch er ick an mynen synne wath vastes anslute szo wolde ick gherne horen wat du hyr tho sechst*.

16,2: *begaff sig* = *hengav sig til*.

16,6: *faste*. Originalens meningsforstyrrende *falste* er rettet i Overensstemmelse med det nedertyske Forlæg, som har: *doch to lesten mit der*

sterke eres mudes vor wan se der vruweliken blo-
dicheit.

16,24: *fig i Stedet for fige* er en Jyskhed.

16,25: *helft*, se Kommentaren til 9, 18.

16,25-27: *det er mig icke nytteligt / ieg vil sette mig faare huis mig tyctis nytteligst at være*. Her har den danske Oversætter fattet sig lovlig kort og udtrykt sig uklart. Den nedertyske Tekst har: *wente dat ene ys my nicht nutte, darumme wil ik dat my dat ander nutte si, dar vmme hette yk vore ghesettet myt nenen dingen dine woldedicheit tho biddende*.

16,27: *Icke fordi* = endskønt.

17,28—18,8: *Jeg er en Quinde . . .* Stykket ud. Dette Stykke er temmelig frit oversat. Den nedertyske Tekst har: *Des bin ik ein vrowelname van dy getelet vnde iunck van iaren des bin ik van beiden saken vul vroweliker begerlicheyt der suluen begerlicheit synt angekamen wunderliker wis der bernenden vlammen der ersten voruaren-heyte an deme bande des echtes dar ick ynne gewesen byn yn vullebringhe der wollust dar ick tho voren yn ghewesen byn. Det maa indrømmes den danske Oversætter, at Slutningen af det Stykke ikke er let forstaaelig. I den højtyske Tekst hedder Stedet: *Den selben begirden über daz alles wonder-sam flammen zu gegeben hat, wylant innen-brachte wolluste (zu zyten da ich vermehelt waz) mit den werken enpfunden*.*

18,16-18: **Saadan Kierlighed oc saadant begære / haffuer Iyden veldelige hengt mig paa halsen.** Nedertyske Tekst: sodane myner begere vnde myner leue dat lucke vorhenghet hefft rechte woldedichliken [har Skæbnen givet sin gunstige Tilladelse til]; men den højtyske Tekst: solicher myner begird nun die süsz liebe vnd das glük verhengt haben.

18,21: **vid**, Præs. Ind. 1. Pers.

19,2-4: **Oc i lang tid . . .** Stykket ud. Den nedertyske Tekst har: vnde van em an langer tid de vrucht der leue mit groten vrouden entfangen hebbe.

19,7: **faster mig faare**, d. v. s. forekaster, bebrejder mig.

19,12: **vaane**, nedertysk: des waanes = urigtige Mening.

19,19-20: **Naar wi fødiz / da ere alle Mennistis Dyder wbetynt.** Den nedertyske Tekst har: de doget is, wen wi gebaren syn, vnderschedet. Meningen fremgaar bedst af den latinske Tekst: *virtus sola nos equaliter natos distinguit.*

19,27: **fordi** = af den Grund.

21,6-7: **fare til Slowen / røcte Heste for gæste flend / oc meget andet saadant.** Til alt dette svarer i den nedertyske Tekst kun: seien vnde quik hoden (saa og vogte Kvæg).

21,10-11: **huad Sentenx oc Dom.** Pleonasme; den nedertyske Tekst har kun: wat ordels (= Urteil).

21, 10-13: **det raad beslutte fast oc snart/ oc sig det fra dig.** Den nedertyske Tekst har: **vnde hefst dat noch nicht in di vast geslaten den twiuel legge van di.** Imidlertid er det første Bogstav i Ordet **legge** saa utydeligt, at det nemt har kunnet læses som **segge** (d. v. s. **sig** i Stedet for **læg**).

21, 21: **alligenel at** = selv om. Denne Sætning maa betragtes som et Indskud (sml. Udgiverens Tekstrettelser ovf.); den følgende Sætning er da Eftersætningen.

21, 23: **det gaa nu heden for sig.** Her er den nedertyske Tekst ganske misforstaaet: **des ga nu hen na dem wiue sede vnde get vth dine trane 3: derfor gaa nu paa Kvindeviis hen og udgyd Dine Taarer.**

21, 24: **fortent, jysk Form for fortient.**

21, 25-27: **da lad off baade nyde en Dom/ oc rættis vnder en straff.** Her er den danske Tekst udførligere end den nedertyske: **so dote vns beiden mit einem ordele.**

22, 10-11: **at hand i ingen maade vilde regne det met sin Daatter.** Nedertyske Tekst: **in syner dochter nenen zornen bewisen.**

22, 13: **forleste** = læske, lindre. Det nedertyske **loschen** burde sikkert være oversat ved: **slukkes.**

22, 17-18: **Bulder eller røcte.** Den nedertyske Tekst har kun: **balderinge.**

22, 26-27: **vdi den ting som du haffuer hafft meget fier.** Her er den danske Tekst, formodentlig

ved Haplologi, blevet noget kortere end den nedertyske: *van den dingen den du hefst seer leff gehad, liker wis so du dynen vader getrostet hefst van den dingen de he ok leff hadde.*

23, 4-7: *om hun i sandhed . . .* Kapitlet ud. Hertil svarer i den nedertyske Tekst: *so verne yd werde vullen brocht in Gwiscardo dat se wol bevruchtede.*

23, 13: *hende tilbød*, nedertysk: *to entbod* 3: *lod sige til hende.*

23, 14-16: *da vaar hendis Hierte saa frist/at hendis Ansigt i ingen maade foruandlede sig der ved.* Den nedertyske Tekst har tværtimod: *dat se dar van ere angesichte nicht wandelde so was ere herte bestorven* = skønt hun ikke forandrede sit Ansigt derved, saa var hendes Hjerte knust af Sorg.

23, 16-17: *hues . . . met* = hvormed.

24, 11: *oc bitterhed*. Man maa gaa ud fra, at der mellem disse to Ord er udfaldet noget; men da Kapiteloverskrifterne, som nævnt, er en Tilføjelse af den danske Oversætter, er det ikke muligt at rekonstruere Stedet.

24, 12: *Hiertet*. Den nedertyske Tekst har: *to deme bekere*, hvad der ogsaa passer bedre til det efterfølgende: *beklummet (bespent)*.

24, 17: *i saadanne maade*. Uvist af hvilken Grund har den danske Oversætter sat disse Ord i Stedet for den nedertyske Teksts *mit mynen lifli-*

ken ogen, sc. legemlige Øjne i Modsætning til det flgd.: *mine induortis øyen i mit Hierte*.

25, 9-10: *stolbroder i følge oc Selfab*. Hertil svarer i den nedertyske Tekst kun det ene Ord: *kumpane*.

25, 12: *oc vocte mig min sidste Liffs tid*. Den nedertyske Tekst, som den danske Oversætter forøvrigt paa dette Sted har forkortet noget, har: *vnde wachten den ende mines dodes = og vente paa min Død*.

26, 11: *for = før*.

27, 6-7: *at hun haaffde Døden i henderne*. Nedertyske Tekst: *den doth vorhanden*.

27, 10-12: *til den wsalige stund / som dig her efter komme skal*. Oversat i Overensstemmelse med den nedertyske Tekst; men i Niclaus von Wyles Translation (Kellers ovennævnte Udgave S. 90) hedder det: *zu den geschichten vnd sachhen die von dir nit begert sint*.

27, 15: *Jde derfor = imidlertid*.

27, 23-24: *Den forrig som du begidst / hun lucte Tancredi Mund*. I den danske Tekst er der ingen Sammenhæng paa dette Sted; den nedertyske Tekst har: *De grotheit der moyennisse vnde der tranen slud Tancredo den mund*.

28, 1-2: *dog met stor hiertens bedrøffuelse oc bitter pine / tog Tancredus . . .* Svarende hertil har den nedertyske Tekst: *Dyt ys de bitter ende den de leff hebbers kryghen tho lone van ereme*

202   Telfsttitil og Kommentar.

**swaren arbeide alse Gwiscardus vnde Sigismunda
hebben ghehad. Dar na nam Tancredus ...**

**28,6: etc. Den danske Oversætter har udeladt:
Hyr endighet syck de hystoria Sigismunde vnde
Gwiscardi der beyder leffhebbbers.**

EURIOLUS OG LUCRETIA

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER

Udgaven Side 34 Linie 10 *icē*] *ieē* — 34, 17 *forlyster*] *forlyster* / — 34, 22-23 *ſaa finder*] *ſaafinder* — 35, 21 *necte*] *mette* — 38, 6 *oc ont*] Kustoden har: *ont* — 40, 18 *ſtøner*] *ſtøner* / — 40, 29 *tiene*] *tiene* / — 41, 1 *ſeng*] *ſeng* / — 41, 10 *maadelig*] *mandelig* — 41, 18 *uoget*] *troret* — 42, 20 *ſattedis*] *fattedis* / — 43, 11 *did*] *did* / — 45, 22 Punktum mgl. — 45, 23 Komma mgl. — 45, 24 *Sorrig*] *Sorrig* / — 47, 18 *vaager der*] *vaager der* / — 47, 22 *derfor*] *derfor* / — 48, 8 *vild*] *vild* / — 48, 12 *Sigismundus*] *Sigismunds* — 50, 2 *fort*] *fort*: — 50, 24 *begiere*] *begiere* — 53, 17 *verſtyggeligt*] *verſtyggeligt* / — 54, 17 *piler*] *piler* / — 55, 1 *ſagde:*] *ſagde* — 55, 2 *det*] *der* — 56, 9 *pleyer*] *pleer* — 56, 13 *Lucretia*] *Lucretiæ* — 56, 21 *bedre*] *bedre* — 58, 3 *haffue*] *haffue* — 58, 22 *hand icē*] *handicē* — 59, 8 *løffuens*] *løffuens* — 59, 16 *tit*] *til* — 59, 20 *til*] *til* — 61, 10 *ſom*] *ſom* — 62, 16 *Sønns*] *Sønns* — 62, 21-22 *beholde*] *beholder* — 62, 26 *haffuer*] *haffner* — 64, 3 *ectestabs*] *ectestabs* — 65, 29—66, 1 *bedrøffued*] *bedrøffued* — 66, 6 *finde*] *finde* — 66, 7 *hun ſtulde*] *hunſt ulde* — 66, 12 *det tit*] *dettit* — 66, 15 *bettracted*] *tracted*, se Kommentaren — 68, 5 *antuordet*] *antuotdet* — 68, 29 *ſøiet*] *føet* — 69, 8 *hende*] *hende* / — 70, 14 *mig*] *Ut*] *mig*. Ny Linie: *Ut* — 71, 8 *mig oc*] *mig* / *oc* — 74, 8 *trofaſt*] *trofaſt*. — 74, 12 *vaar giſſuen*] *vaargiſſuen* —

204   Teksttritis og Kommentar.

74, 20 farligt] farlig   rettet i Overensstemmelse med Kustoden — 74, 21 vdi/] vdi — Kierlighed] Kierlighed / — 75, 8 ond/] ond — 75, 14 Rhodopeia] Rhodopeia/ — 77, 7 bleffne] bleffue — 77, 9 elster din] elsterdin — 78, 3 Euriolus] Euriolus ide, se Kommentaren — 78, 19 bedrog] bedrag — 78, 26 sty] sty/ — 78, 27 styld/] styld — 79, 7 forholdne] forholdne — 79, 10 igen/ Men] igen. Ny Linie: Men — 79, 10-11 Bolflab] Bo lflab — 79, 13 er] er — 79, 14 Bindestreg mgl. — 80, 18 megen] magen — 80, 29 min] mine — 81, 12 vere] vcre — 81, 13 der nogen] dernogen — 81, 28 fare] fare/ — 82, 7 er/] er — 83, 17 bryst] bryst/ — 84, 14 Punktum mgl. — 84, 15 Broder] Broder/ — 84, 25 Dis] dis — 85, 5 dennem] denne — 85, 19-20 obenbaret] obenbaret — 86, 16 Mord] Mord/ — 86, 17 stin, 86, 18 hun, 86, 19 hen-, 86, 20 stulle mgl. paa Grund af, at et Stykke af paa-gældende Blad er afrevet; Teksten restaureret efter Udg. 1668 — 87, 3 nod/] nod — 87, 14 hen-, 87, 15 saa (sidste Ord), 87, 16 imod, 87, 17 løff- mgl., jfr. 86, 17-20 — 87, 19 igenfomme] igen fomme — 89, 5 ieg] ieg/ — 89, 22 mange] mangee — 89, 23 formedelst] formedelst — 89, 25 Eucretia] Eucreeia — 90, 11 i] it — 90, 23 haffver ey] hnffver oc, se Kommentaren — 90, 24 denne] dcne — 90, 27 hand] haud — 91, 6 aabenbaret] aabenbaret — 91, 8 nu] nu/ — 91, 14 svarede] svaredd — 92, 5 betede] betedte — 93, 4 ting] ting- — 93, 5 alle] al le (Linieskifte) — 93, 16 skuldre] skulder, men Kustoden har det rigtige —

93, 17 **fierligheds]** **fierlidheds** — 93, 19 **ner]** **mer**, se
 Kommentaren — 94, 10 **Morgenstiernen]** **den Mor-**
gerstiernen — 95, 9 **soffue]** **søffue** — 97, 12 **tuilradig]**
tu ilradig — 97, 17 **med]** **mcd** — 98, 7 **eblant]** **eblaut**
 99, 17-18 **fagde/]** **fagde** — 99, 20 **off see]** **offsee** — 100, 5
merc] **merc/** — 100, 14 **aff beslagne]** **affbeslagne** —
 101, 10-11 **laa vdi/]** **laa/ vdi** — 102, 15 **dog du vift/]**
dog/ du vift — 103, 29 **ey mgl.**, se Kommentaren —
 104, 19 **mistand]** **mistand/** — 104, 20 **flædning]**
flædning/ — 105, 3 **fiende]** **fiendc** — **før hand]** **før-**
hand — 106, 8 **vifdom]** **vifdom/** — 106, 10 **lyde]**
wlyde, se Kommentaren — 106, 16 **haffuer]** **haffuer**
 — 107, 7 **Mand]** **Mand/** — **Breff]** **Breff/** — 109, 10
hoff] **hoff/** — 109, 17 **faaber]** **faaber/** — 110, 18 **farle]**
farle/ — 111, 3 **frande/]** **frande** — 111, 9 **vil/]** **vil** —
 111, 10 **vil/]** **vil** — 114, 18 **giøre]** **giøre/** — 114, 19
forsee/] **forset** — 115, 1 **megit]** **megit/** — 115, 18-19
vinduet/ fant] **vinduet. fant** — 117, 2 **stulle]** **stulle**
 — 117, 13 **oc hastede]** **ochastede** — 118, 18 **vel]** **vcl** —
 118, 20 **begierlige]** **begierligt** — 118, 22 **hand]** **hun** —
 119, 8 **Punktum mgl.** — 119, 15 **Bindestreg mgl.** (Li-
 nieskifte) — 121, 2 **Komma mgl.** — 121, 23 **modstand]**
modstand/ — 123, 7 **fruct]** **fruct**, se Kommentaren
 — 123, 23 **indeluct]** **indcluct** — 123, 26 **fornemste]**
fofnemste — 124, 3 **det]** **dct** — 125, 1 **tydis/]** **tydis** —
 126, 11 **stens]** **stens**, rettet i Overensstemmelse med
 Kustoden — **wi ere]** **wiere** — 126, 12 **beste]** **be ste**
 (Linieskifte) — 126, 13 **ting]** **ting/** — 126, 22 **aff huil-**
den] **affhuilden** — 126, 25 **regieres]** **regieres/** —

126,26 Komma mgl. — 126,27 *hielp*] *hielp*/— 127,26 *oc*] *oe* — 127,29 *acter*] *acier* — 128,16 *oc*] *oe* — 128,19 *til*] *tel* — 128,22 *icde* mgl. — 128,24 *icde*] *icdt* — 129,3 Punktum mgl. — 129,9 *vidstøb*. Herefter Udgang og ny Linie — 129,10 *nu.*] *nu* / ikke ny Linie — 129,23 *Quinder*] *Quindcr* — 130,3 Komma mgl. — 130,19 *aff deris*] *affderis* — 130,20 *aff døtterne*] *affdøtterne* — 130,21 *Der er faa*] *Derfor* — 131,17 *fisteuand* /] *fisteuand* — 131,22 *fin*] *fiu* — 131,29 *Eucretia* / *Kiere*] *Eucretia Kiere* — 132,2 *hart* /] *hart* — 132,14 *fommet*] *fommet* — 132,28 *fra*] *Kustoden har fraa* — 133,1 *orsage*] *orsage* — 133,2 *Menelai*] *Menalai* — 133,3 *lete*] *Iote* — 133,11 *tørhed*] *tørhed* / — 134,9 *dens*] *den* / -- *oc*] *oe* — 134,25 *for*] *for* — 136,15 *Achates*] *Acharus* — 137,19 *Graad* /] *Graad*. Herefter Udgang og ny Linie — 137,26 *fagner*] *fagnet* — *Hui tyffer*] *Huityffer* — 138,18 *aff hun quignede*] *affhun quignede* / — 138,19 Komma mgl. — 138,28 *tende* / *der*] *tende*. Ny Linie: *Der* — 139,22 *Bliff heden*] *Bliffheden* — 139,29 *Tithoni*] *Titanis* — 140,8 *vel*] *vcl* — 140,22 *bedrage*] *bedrage* / — 141,12 Punktum mgl. — 144,11 *tage mod*] *tag emod* — 144,20 *huiff din*] *huiffdin* — 145,13 *tydflere end*] *tydflereend* — 146,16 *Hæren*] *Hærrer* — 146,28 *fin*] *fiu* — 148,14 *til tale*] *tiltale* — 148,22 *stor* mgl. — 149,12 *Sind*] *Sind* / -- 150,2 *oc*] *oe* — 150,6 *der*] *ber* — 151,1 *Huorledis*] *Hnorledis* — *aff*] *aff* (Linieskifte) — 151,5 *hende*] *hen/de* (Linieskifte) — 152,14 *trøste*] *trøste* / — 153,7 *gaffn* /] *gaffn*.

VARIANTER I UDGAVEN 1668

se Bibliografien Nr. 3

Udgaven S. 33 Linie 4 **Nørrenberst]** **Nørrenber-**
giste — 33, 12 **ypperlige]** **ypperlig** — 33, 13 **optende]**
optendt — 33, 17 **der mgl.** — 33, 26-27 **hertuglige]**
Hertugelige — 34, 3-4 **stiger]** **stige** — 34, 6 **Medburger]**
Medborgere — 34, 25 **elst]** **elstet** — 35, 21 **necte dig]**
mætte, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 36, 26
snare] **Snore** — 37, 8 **Troiansche]** **Trojaniste** —
40, 13 **Mennistelig]** **mennistelige** — 41, 10 **maadelig]**
mandelig, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 41,
13-14 **saadant]** **saadan** — 41, 18 **uoget]** **troret**, jf. Ud-
giverens Tekstrettelser ovf. — 41, 20 **lifflicher]** **liff-**
ligere — **lystigere]** **lysteligere** — 41, 22 **dal]** **Dale** —
42, 2 **lifflic]** **lifflike** — 43, 22-23 **de der]** **oc det** — 44,
3-4 **kostlicher]** **kosteliger** — 44, 8 **kostlige]** **kostelige** —
44, 21 **ufluelic]** **ufluelige** — 45, 8 **Keiserlic]** **Key-**
serlige — 46, 13 **fornuft]** **forstand** — 46, 16 **Bur-**
gerste] **Burgerst** — 46, 19 **slapflammer]** **Sofvetam-**
mer — 46, 28 **beste]** **bedre** — 47, 1 **fremmede]** **frem-**
med — 47, 9 **tilforne]** **tilforn** — 48, 2 **skal icke tøre]**
tør icke — 48, 4 **haffuer]** **haffue** — 50, 2 **fed ryg]** **god**
tyd — 50, 5 **strød]** **stroode** — 50, 15 **mer]** **mere** —
50, 17 **dog]** **oc** — 50, 22 **kostlige]** **kostelige** — 50, 24 **be-**
giere] **Begiering** — 50, 26 **ſiring]** **ſirat** — 51, 12
gamle] **gammel** — 52, 8 **flau]** **flags** — 52, 21 **mening]**
meenige — 52, 25 **fulde]** **Kuld** — 52, 29 **bliffuer icke]**
icke blifver — 53, 2 **er]** **ere** — 53, 9 **fig]** **stige** — 55, 5
store] **stor** — **forstaar]** **forestaar** — 55, 7 **regerer]**

reglerer — 55, 16-17 drøffueligt] bedrøffvelig — 55, 26 forkomme] forekomme — 56, 1 anfecting] anfectning — 56, 6 giordt] gjorde — 56, 24 den mgl. — 57, 1 forhalelse] forhaabning — omuende] omvendt — 57, 29 mer] meere — 58, 25 de der] der de — 59, 7 harnst] Harnist — 59, 8 løffuens] Koffuens, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 59, 11-12 til forne] før — 59, 26 vildebasse] Vjldbasse — 60, 1 wfornumftige] ufornuftige — vnelige] umellende — 60, 14 befestet oc mgl. — 62, 8 vndrende] undløbe — 62, 22 døde] i Døden — 62, 23 schriffue] striff — 65, 23 saadan] saadanne — 65, 26 meer] meere — 66, 1 neffned] neffnede — 66, 11 saa] det saa — 66, 12 lejsde hun det tit] der hun læsde det — 66, 14 heden mgl. — 66, 20 Antuordet] svarede — 67, 9 Breff] Brevve — 67, 11 bedrøffuet] bedrøffvede — 68, 5 antuordet] svarede — 68, 9 fremmede] fremmed — 68, 25 verdig mgl. — 69, 1 elstet oc ærit] elste oc ærede — 69, 11 kunstligt] kunsteligt — 69, 12 og 70, 8 antuordet] svarede — 70, 14 mig / At] mig. Ny Linie: Men at, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 70, 25 Ach] Ah — 71, 10-11 befeldigt] behageligt — 72, 3 lenge] længer — 72, 6 fuerd] Sverdet — 72, 11 befeldigt] behageligt — 72, 17 fostlige] fostelike — 73, 6 stulle mgl. — elste] elster — 74, 6 haffuer] haffve — 74, 7 forlatne] forlatte — 74, 12 grusamme] gruelige — 74, 17 anammet] annammede — 74, 20 der] det — 74, 24 fast] hart — 75, 4 acter] acte — 75, 6 meer] meere — 75, 12 veye] vegne —

77, 5 ligger] legger — 77, 7 striffuer] streff — 77, 9
vundrer] forundrer mig — 77, 29 Eob] Eob — 78, 3
Euriolus] Euriolus icke, jf. Udgiverens Tekstret-
telser ovf. — 78, 8 menlige] gemeenlige — 78, 18 for-
ladne] forlatte — 79, 10 igen/ Men] igien. Ny Li-
nie: Men, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. —
79, 19 meer] meere — 79, 24 komme] kommer — 79, 28
mer] meere — 80, 16 martyr] marter — 80, 19 nat-
ter] Nætter — 80, 22 ring] ringe — holder end nu]
endnu holder — 80, 29 Ach] Ah — min] mine, jf.
Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 81, 12-13 woffuer-
uindeligt] uoffvervindelige — 81, 13 der] den —
81, 14 det] de — 81, 16 flichtighed] flyctighed — 81, 28
breff] Breffve — 82, 4 vlfue] Uff — 83, 8 begiere]
Begier — 85, 5 dennem] denne, jf. Udgiverens
Tekstrettelser ovf. — 86, 14 orfage] Marsag — 86, 21
alle hand] allehande — 86, 26 riden] reden — 89, 6-7
omfangne] omfange — 89, 13-14 mig ved] med i —
89, 17 penge] Penninge — 90, 11 i] it, jf. Udgiverens
Tekstrettelser ovf. — 92, 22 den] du — 93, 16 ffuldre]
Stulder, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 93, 19
ner] meer, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. —
93, 29 Circes] Circe — 94, 8 Sededragers] Sæddra-
gers — 94, 10 Morgenstierne] den Morgenstierne,
jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 95, 1 formengt]
bemengt — 96, 2 mit mgl. — 96, 3 anled] Anfict —
96, 4 i mgl. — 96, 17 volan] velan — 96, 26 flappet]
Flapper — 97, 6 kostlige] kostelige — 97, 11 eller mgl.
— 97, 20 fandz] funde — 97, 21 leddid] Leddicke —

210   Tekstcritik og Kommentar.

98, 6 daarlig] daarlige — 98, 25 frelse] frels — 98, 29
vile fanget] villet fange — 99, 8 stuffde] stuffvede
— 99, 28 Klenodi] Klenodie — 101, 25 tørt] tør —
102, 4 vaare] var — 102, 5-6 at bekomme saadan
søde tryk] for dennem som med forðum saadan sødt
est — 102, 11 fryntlig] ventlig — 102, 15 vist] vedst
— 102, 18 der] det — 102, 19 fund] funde — 103, 4
anfecting] Anfectning — 104, 17 talde] talede —
104, 21 bleffue] bliffue — 106, 10 lyde] Ulyde, jf.
Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 108, 20-21 Troian-
sche] Trojaniste — 109, 13 harnstene] Harnistene —
109, 14 Kortzuile] Kortvile — 110, 9 Bolebreff] Boel-
breff — 110, 23 skulle icke ville] ville icke — 111, 4
verdslig] Verdslige — 112, 9 nogre] nogle — 113, 3
natter] Nætter — 114, 14 nøe] nøye — 114, 19 forsee]
forseet, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 115, 10
om forrig] Omforg — 115, 22 fangnede] fauffnede
— 115, 22-23 fryntlig] venlig — 115, 23 fryntlige]
venlige — 115, 24-25 der anrettedis] de anrettede
dis — 116, 6 bordet] Borde — 116, 10 fryctede] frycte
— 117, 4 hustruer] Hustrue — 118, 12 bequemlig-
hed] Bequemmelighed — 118, 20 begierlige] begier-
ligt, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 118, 22
wol] vel — 118, 22 hand] hun, jf. Udgiverens Tekst-
rettelser ovf. — 118, 24 wlyden] Lyden — 119, 4
flende] flendte — 119, 23 lægdom] Lægedom —
119, 24 lægdoms] Lægedoms — 119, 28 tilforne] til-
forn — 120, 10 fiær] fiært — 121, 6 Nature] Natur
— tilbøilig] tilbøvelig — 121, 17 io] ja — 121, 27

fangtag] fauffntag — 121, 29 der] det — 122, 12 for
mgl. — 123, 7 fruct] fryct, jf. Udgiverens Tekstret-
telser ovf. — 124, 6-7 endog det skulle vere mig suart
mgl. — 124, 21 bliffue] bliffver — 125, 14 Harlige]
Harligen — 127, 2 begier] begiere — 127, 7 der] er —
vaar] vore — 127, 9 forfare] forfulde — 129, 6 dette]
det — 129, 8-9 giørit] gjøre — 129, 10-11 Linieskiftet
som i 1594, se Udgiverens Tekstrettelser ovf. —
129, 12 god] godt — 129, 15 Døllan] Dellan — 130, 3
wðlede] ndlegge — 130, 19 prouent] Provit —
130, 21 Der er faa] Derfor, jf. Udgiverens Tekstret-
telser ovf. — 130, 22 fynde] Synd — 131, 1 mand maa]
maa mand — 131, 6-8 verit regnit Edele / Men ieg
vil icke smigre for mig selff / Jeg tror min forfædre
haffuer mgl. — 131, 19 nar] nær — 131, 26 nogre]
nogle — 132, 1 ere] er — 132, 17 hørde] funde høre
— 132, 19 riden] reden — 133, 3 lete] lucte, jf. Ud-
giverens Tekstrettelser ovf. — 134, 2 icke] oc — 134, 10
funde] ſkulde — 134, 12 lycke] lucte — 137, 21 ørne]
Øren — 137, 23 og 138, 8 øgne] Øyen — 138, 18 quig-
nede] vederqvegedis — 138, 24 giffuet] giffve det —
138, 28 wi] en hver — tencde / der] tæncde. Ny Linie:
Der, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 138, 29
føred] førde — 139, 12 fløner] flønnere — 139, 16
etc. mgl. — 139, 17 vaare] var — 139, 29 Tithoni]
Tieneris, jf. Udgiverens Tekstrettelser ovf. —
vare] Var — 140, 2 lode] lod — 141, 11 Morgenrød]
Morgenrødet — 140, 18 forent] foreenet — 140, 22
fierlige] fierligt — 141, 7 it mgl. — 141, 13 hiertlig]

hiertelig — 142, 8 gjøre dette breff] gjør det icke — 142, 27 huiff] om — 143, 2 meer] meere — 144, 7 giffuet] giffve det — 144, 8 land] lande — 144, 15 vaare] var — befeldigt] behageligt — 145, 3 fiender] fiende — 151, 7 sorgelig] sørgelig — 151, 8-9 venet sig] gremmede sig meget — 151, 8-9 til hende mange trøstlige Ord] mange trøstelige Ord til hende — 153, 4-5 Kierligheds] Kierlighed — 153, 10 meer] meere — 153, 16 Enden] Ende — 154, 1-6 Kolofon mgl.

KOMMENTAR

Den tyske Tekst, som citeres i det følgende, er *Eine liebliche/ Vnd warhafftige History/ Von zweyen liebhabenden Menschen/ Euriole/ vnd Lucretia . . .* Erstmals durch den Hochgelerten Poeten Eneam Siluium / damals Keyser Secretarium / in zierlichem Latein beschrieben / vnd durch den Hochgelerten Nicolaum von Weil / Stadtschreiber zu Eßlingen verdeutschet worden. Mit schönen Figuren jezt wiederumb auff's new gezieret. (Gedruckt zu Leipzig / durch Vincentium Strach.) Universitäts-Bibliothek, Leipzig, ejer et Eksempplar, der velvilligst har været udlaant til Brug for nærv. Udg. Bogen, der ikke bærer noget Trykkeaar, er omtrent samtidig med den ældste bevarede danske Udgave, og er den af de tyske Udgaver, hvis Tekst kommer den danske nærmest, trods nogle Uoverensstemmelser, se saaledes Kommentaren til 102, 20 og 127, 9-10. — De latinske Citater er hentet fra Wol-

kans i Indledningen (S. XXXII, Noten) omtalte Udgave af Enea Silvios Breve; desuden er Dévays Variantapparat (se Indledningen S. XLVII, Note 1) benyttet.

Udgaven Side 33 Linie 2: **beuißning d. v. s.:** Bevis, Vidnesbyrd. Om denne Dokumentation af Fortællingens Sandfærdighed se Indledningen.

33,4-5: **den Nørrenberß Chronica.** Som nævnt i Indledningen menes hermed: Hartmann Schedel: Croniken vnd geschichten mit figuren vnd pildnüssen von anbeginn der welt bis auf dise vnnsere zeit. Trykt 1493 af Anthonius Koperger i Nürnberg, hvor ogsaa en latinsk Udgave er udkommet. I den tyske findes det paagældende Stykke Bl. 245 r med et Træsnit, forestillende et elskende Par.

33,6: **Paa denne tid,** nemlig under Kejser Sigismunds Regering.

33,7: **fierlige d. v. s.** elskende, forelskede.

33,7: **Welschland** = Italien.

33,10: **Senis** d. v. s. Siena.

33,21-22: **døde paa sin Moders arm.** Schedel har: irer muter vnder den armen starb.

33,23-24: **meenløs** = kraftesløs. Jysk Udtryk (Feilberg).

33,26-27: **en fyß Jomfru aff hertuglige blod.** Kaspar Schlick, hvis Elskovseventyr, som nævnt i Indledningen, ligger til Grund for Fortællingen, blev virkelig nogle Aar efter sit Siena-Ophold gift

214 **Teksttitel og Kommentar.**

1437 med Agnes († 1448), Datter af Hertug Konrad »Kanthner« til Oels og Wohlau.

34, 4: **Sozimo**. Denne forvanskede Form af **Sozino** findes allerede i de tyske Tekster. Om **Sozzini**, som Navnet hedder paa Italiensk, se Indledningen.

34, 4-5: **En lærer oc vdligger begge Retthers**, Gengivelse af det latinske Udtryk: *utriusque juris interpres*, hvormed tænkes paa Romerretten og den kanoniske Ret.

34, 11-12: **modstandig**. Kalkar har (foruden: *gen-vordig*, *ulykkelig*) kun Betydningen: *genstridig*. Paa dette Sted er der en Nuance i Betydningen, nl.: *stridende mod (din Alder)*.

34, 14: **Boleri** = Elskov. Paa samme Maade ndf. (*passim*): **Bole**, **Bolere** = Elsker, **Bolstab** = Elskov, Elsker, Elskerinde, **Bolebreff** = Elskovsbrev, **Boleschrift** = Skrift om Elskov.

34, 17-18: **oc fortærer de vnge begierligheder**. Den oprindelige Læsemaade af Eneas latinske Tekst er sikkert: *et tenera corda depascit* (= ødelægger); men i nogle Redaktioner hedder det: *deposcit*, hvorefter Wyle har oversat: *vnd erfordert Hertzen junger Jahren*. Det Verbum, den danske Oversætter har valgt, kommer altsaa det oprindelige nærmere.

35, 16: **fryntstabs**, Germanisme, der ligesom Adjektivet **fryntlig** anvendes flere Gange i det følgende.

- 35, 18-19: **hørsomhed** = Lydighed.
- 35, 24: **thi reiser** = 10 Gange.
- 36, 13: **vonligt** = sædvanligt, almindeligt.
- 36, 24: (**en Gud for ild**); den parentetiske Tilføjelse skyldes Niclaus von Wyle.
- 37, 8-9: **Babilonische**, sigter vel navnlig til Fortællingen om Flores og Blanseflor.
- 37, 16: **argumentet**, slavisk Oversættelse af det latinske: **argumentum** = Digtning, Fortælling.
- 37, 29: **Ritteri**, tyske Tekst: **Ritterschaft**, latinske Tekst: **militia**.
- 39, 8: **Stad** = Stads.
- 39, 14: **Sancti Martens Kirde**. Eneas latinske Tekst har: **sacellum sanctæ Marthæ**.
- 39, 15: **derfom** = dér hvor.
- 39, 15-16: **den Port Cophorum**; den latinske Tekst har: **porta Thophorum**, d. v. s. nuværende Porta Tufi i Byens Sydkant.
- 40, 17: **høbster**, Germanisme, (**hübscher**).
- 40, 20: **fiels Been** = Elfenben.
- 40, 21: **det blod Østri** = Purpurneglens Blod.
- 41, 6: **gid offuer** = overtraf.
- 41, 27-28 **besat i orden ieffnlig**, d. v. s. anbragt i lige Rækker.
- 42, 21: **spenger** = Spænder, Smykker.
- 43, 2: **Petrustj**. Petrucci er Navnet paa en kendt sienesiske Slægt.
- 43, 21: **paa stidelighed** = af Størrelse.
- 44, 1: **fundstab**. Den latinske Tekst har: **ami-**

citia, som Wyle ogsaa oversætter ved: früntschaft, hvilket ved en Trykfejl, der stadig gentages i Optrykkene, er blevet til: kundtschafft.

44, 6: *bliant* = *Bliald*, *Blyant*, en Slags kostbart Tøj (Kalkar).

44, 7: *¶tue blod*, *muricis Tyrii sangvis* = Purpur.

44, 9-10: *i de allerlengste lande i verden*. Den tyske Tekst har: *in den aller eussersten vnnd weitesten Landen der Welt*.

44, 11: *fabelet*. Kønnet er vaklende, se 45, 12 (*Fælleskøn*), 98, 18 (*Intetkøn*). — Med *fabulæ* mener Enea her de efterhomeriske Digte.

44, 18: *oc lydens gode ting*. Den tyske Tekst har: *auch das frölich Gut des Glücks*, hvilket er Objektet for det foranstaaende: *vberwunde*.

45, 1: *liff*. Den tyske Tekst har: *Lieb*.

45, 2: *huerden* = ingen af de to.

45, 7: *den Mandelig æretieniste*. Den tyske Tekst har: *die Geistlich Ehrerbietung*.

45, 14: *kundskab* = *Bekendtskab*; jf. 53, 8, 58, 24, 88, 2.

45, 16-17: *eller kent aff de ting de funde haffue hørt*. Den tyske Tekst har: *vnd noch wol darzu durch hören sagen ein ander je erkennenet*.

45, 18: *Velft* = *Italiener*; sml. Kommentaren til 67, 12.

45, 26-28: *Oc drog den brendende fierlighed i sit hierte / i Eurioli ansictis betractning*. Den tyske

Tekst har: vnnd jhre Wunden der brennenden Lieb trug sie/ des Angesichtes Eurioli eingedenck/ in jrem Hertzen.

46, 7-22. Som Prøve paa Eneas Afhængighed af klassiske Forbilleder (se Indledningen) aftrykkes her først hans Tekst og dernæst det tilsvarende Stykke af Ovids Metamorphoser:

Excute conceptas e casto flammæ pectore, si potes infelix. Si possem, non essem egra ut sum. Nova me vis invitam trahit. Aliud cupido suadet, aliud mens. Scio, quid sit melius, quid deterius est sequor. O civis egregia ac nobilis, quid tibi cum peregrino est? quid in extraneo ureris? quid thalamos alieni concipis orbis? Si virum fastidis, hec etiam dare potest terra, quod ames.

Ovid: Metamorphoses. VII (Iason et Medea), 17-23:

**Excute virgineo conceptas pectore flammæ,
si potes, infelix! — si possem, sanior essem;
sed trahit invitam nova vis, aliudque cupido,
mens aliud suadet. Video meliora proboque,
deteriora sequor. Quid in hospite, regia virgo,
ureris et thalamos alicui concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare.**

46, 8: den brynde oc wtyfte lou. Her har den tyske Tekst kun: die empfangene Flammen.

46, 19: flapflammer. At den danske Oversætter bruger dette Ord, kunde muligvis tyde paa et nedertysk Forlæg; men Ordet kan ogsaa være løbet

218   **Teksttrith og Kommentar.**

ham i Pennen, idet det jo maa erindres, at vort danske Tekstgrundlag er et nordtysk Tryk.

46,29—47,1: **til tro en fremmede mig**, d.v.s. **betro mig til en Fremmed**.

47,3: **wonbrugt** = **misbrugt**.

47,6-7: **stideligheds ynneste** = **Skikkelses Skønhed**.

47,10: **dit** = **det**.

47,19-20: **Au maa ieg dog hielpetierlighed**. Den tyske Tekst har: **noch mag ichs, vnd geb hülff der Lieb**. Imidlertid er **mag** en Trykfejl for **wag**, hvilken sidste Læsemaade findes i de ældre Udgaver.

47,27: **Der som** = **Dér hvor**.

48,1: **saffn** = **Sagn, Rygte, Sladder, Beskyldning**.

48,5: **for** = **før**.

48,7: **Andriana**. Der menes naturligvis **Ariadna**, men i forskellige latinske Tekstredaktioner findes i Stedet derfor Navnene: **Adriana, Hadriana, Diana**.

49,6: **remmede** = **rødmede**.

49,11: **foruendis** = **forandredes**.

49,18: **elstelighe**d = **Kærlighed**.

49,22: **Spectael** = **Syn**.

49,27: **Ubelgraa** = **graaskimlet**.

49,29: **Mann** = **Manke**.

50,1: **flingende** maa betyde: **viftende**.

50,6-7: **Denne Hest vaar lystig / saa tit hand saa Lucretiam**. Misforstaaelse fra den danske Over-

sætters Side. Den tyske Tekst har: Diesem Pferd Euriolus sich gleichet, so oft er Lucretiam sehen ward. Sammenligningen af Helten med en Stridshest har Enea iøvrigt ikke blot laant, men næsten ordret afskrevet efter Vergil (Georg. III, 79-88).

50,9: **igien stude**, d. v. s. spærre.

52,1: **loffue** = Tillid.

52,9: **oprichtig** = opret.

54,22. Den karakteristiske Placering af Spørgsmaalstegnet er bibeholdt, skønt Hovedsætning derved skilles fra Bisætning.

54,25-26: **Troen haffuer affsagt store Synder**. Den tyske Tekst har: Trew ist versagt grossen sünden.

55,5: **forstaar** = forestaar.

55,6: **bitterlig**, d. v. s.: bevidst.

55,6: **frihed**. Den tyske Tekst har: vngestümigkeit.

55,15-16: **disse graa haar min gamle alders**. Ordstillingen kunde tyde paa en Tysker som Oversætter, men muligvis blot, at Arbejdet er gaaet ganske automatisk fra Haanden.

55,29: **Moder** er sikkert af Oversætteren ment som Imperativ af Verbet moderere (jf. Kalkar, Supplement). Den tyske Tekst har: messige.

55,29: **uspægelig** = utæmmelig.

56,2-3: **det du acter ædelt/det er døden**. Den tyske Tekst har: das du meinst wirdig zu sein desz todes.

56,5: **Collatini Hustru**, d. v. s. **Lucretia**, gift med **L. Tarquinius**.

56,10: **snare**, d. v. s. **Strikke**.

56,21: **beramme** = sørge for.

57,3: **forlester**, se Kommentaren til 22,13.

57,6 (og oftere): **faa lenge** = indtil.

58,16: **alleneagne**, tysk: **allwege** = altid.

58,22: **Virgilius** og 58,27: **Aristotelem**. Disse to Navne nævnes gerne sammen som Eksempel paa Kvindens Evne til at bedaare og latterliggøre en Mand, hvor vis og klog han end er. Om de Sagn, der ligger til Grund herfor, se Fr. Moth: **Aristotelessagnet eller Elskovs Magt**. Kbh. 1916 (om Vergil især S. 163 ff.).

58,24: **fundstaff**, den tyske Tekst har: **freundschaft**; sml. Kommentaren til 88,2.

59,3: **gildere** = større, dygtigere.

59,19-20: **Sappho** **schriffuer til Phaonem Siculum**, nl. i Ovids **Heroides XV**, 37-38.

59,27-28: **flider** = sønderriver.

60,3: **fri**, den tyske Tekst har: **sicher**.

60,7: **forflugne** = slukkede.

60,22-25. Overskriften passer ikke til Kapitlet, som straks begynder med Brevets Tekst.

62,18: **fortøffuer** = venter paa.

62,22-23: **Uduelige** = udvælg (Imperativ).

62,28: **effne** = Lejlighed.

63,5: **flugner** = slukkes, sml. Kommentaren til 60,7.

63,22: **Boleri**. Den tyske Tekst har: **büberey**.

63,25: **til hende met ord**. Her maa sikkert være udfaldet noget, formodentlig ved Haplologi. Den tilsvarende Sætning i den tyske Tekst lyder: **Darumb Lucretia leid trug, das ein solch verleumbde Fraw zu jr gesand war, darumb sie mit worten an sie wuchsz, vnd sprach.**

64,3: **bluff** kand føres tilbage til den latinske Teksts *faces* (sc. *nuptiales*).

64,3: **band** = Baand.

64,9 og 64,13: **dit** = det.

65,7: **begriffuer** = griber.

65,20: **dorhed** = Daarskab, Taabelighed, jf. 98, 13.

65,25: **wlydsalige**; den tyske Tekst har ligeledes: **vnseliger**, i Modsætning til de ældre tyske Tekster, der har: **seliger**.

66,6: **Koeff** = Vej.

66,15: **bettracted**. Originalens **tracted** er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, der har: **betrachtet**. Formen **tracted**, der ikke synes at kunne forsvares som Dansk, skyldes sikkert Indflydelse fra Nedertysk, der har *trachten* = betragte.

66,23: **forholt** = lad være.

67,4: **Gud giffue dig Sundhed**. Niclaus von Wyles Omskrivning af det latinske *Vale*; saaledes ogsaa i de efterfølgende Breve.

67,12: **Velf** og 68,3: **Velfte** = Italiensk. Enea bruger i Flæng Adjektiverne *Italicus* og *Hetruscus*.

68,18-19: **hun icke aleniste elster / men oc hader**

fig selff. Misforstaaelse af den tyske Tekst: denn er ein vnuernünfftige Fraw ... nicht allein nicht möcht lieb haben, sondern auch die zu aller zeit gröszlich hasset.

68,20-21: loffligt = rosværdigt.

69,9: aff Materie, d. v. s. hvad Materialet angik.

69,14: vndfanget = modtaget.

69,27: gierning, den tyske Tekst har: arbeit.

69,28: forgeffuis, d. v. s. for intet, uden at give noget til Gengæld; jf. 102,6.

70,2: for = som.

70,7: starpe. Hertil findes intet tilsvarende i Eneas latinske Tekst, lige saa lidt som i Niclaus von Wyles Oversættelse. Først i de senere tyske Tekster indkommer Adjektivet *hart*.

70,21: loppe, i Overensstemmelse med de fleste latinske Tekstkilder, der har: in pulicem; dog findes ogsaa Læsemaaden: in pulverem.

71,5: necte, den tyske Tekst har: gebieten.

71,8-9: dræb mig oc idde, hertil findes intet tilsvarende i den tyske Tekst.

71,10-11 og 72,11: befældigt = bekvemt, behageligt.

71,12: beuend = lykkedes (Kalkar). Den tyske Tekst har: vnd das es nicht ist zuerwerben.

72,3: varactig = standhaftig.

74,2: ombære = undvære; ombære din fraværelse maa opfattes som: undvære Dig, naar Du er fraværende. Udtrykket er muligvis frem-

kommet ved en Sammenblanding af: ombære dig og bære din frauærelse. Den tyske Tekst har: so möcht ich dein... nicht mangeln noch entberen.

74, 11: vld, sc. Vædderskind.

74, 29: fuermer, den tyske Tekst har: wüten vnsinniglich.

75, 11: at fortage, den tyske Tekst har: das ich mir beschliesse.

75, 14: Rhodopeia Phyllis. Den trakiske (rhodopeiske) Kongedatter Phyllis hængte sig af Sorg over sin Elsker Demophons Udeblivelse.

75, 15: Sappho. Her sigtes til den uhistoriske Beretning om, at Sappho af ulykkelig Kærlighed til Phaon styrtede sig ned fra de leukadiske Klipper.

76, 7-8: hentage = borttage.

77, 10: end fiden = end sige.

77, 17: ted = vist.

78, 3: Euriolus. Efter dette Ord findes i Originalen et meningsforstyrrende idé, der er udeladt i nærv. Udg. overensstemmende med den tyske Tekst.

78, 5: Ieste = slukke, jf. Kommentaren til 22, 13.

78, 19-20: Criseis . . . Troilum. Den middelalderlige Digtning om Troilus og Chryseis stammer fra Roman de Troie af Benoît de St. More, men har formodentlig været Enea bekendt gennem Boccaccios Filostrato.

78, 21: Helena . . . Deiphoebum/ sigter til Beretningen hos Vergil, Aen. VI. 511 ff.

224   **Teksttitel og Kommentar.**

78,29: **forlade**, synes meningsløst; den tyske Tekst har da ogsaa: **zu hassen**.

79,7: **forholdne** = opholdt, holdt tilbage.

79,21: **lyden**, den latinske Tekst har: **casus**.

79,28: **stide** . . . i **lau** = bringe i Orden.

80,1: **lempe** = Udveje.

80,7: **Dalland** = Vælskland, d. v. s. Italien.

81,25: **mit**, muligvis Trykfejl for **min**.

82,1: **forstaar**, se Kommentaren til 55,5.

83,4: **loffue** = Troskab, Ærlighed.

83,17: **menig brøst** = almindelig Fejl.

84,8: **hæct** = Baand, Fængsel.

84,17: **Moder til æcte**, den tyske Tekst har: **ein eheliche Mutter**.

85,6: **opfat** = Plan.

86,13: **vnder** = Forundring.

87,5-6: **Morgenstjerne**, den tyske Tekst har: **Morgenröt**; jf. Kommentaren til 94,10.

87,17-18: **forløfning**, den tyske Tekst har: **ergetzung**.

88,2: **fom hand sig wdi fundstab med**, den tyske Tekst har: **machet er jhm zum Freund**, sml. Kommentaren til 58,24.

88,7-8: **it rum . . . it hiemmelig mag**, den tyske Tekst har: **ein enges Gäsclin, darein die heimlichen Gemach geleitet waren**. Den latinske Tekst har slet og ret: **Cloaca**.

90,12: **forhindrit**, den tyske Tekst har tværtimod: **begangen**.

90,23: *ey*. Originalen har *oc*, som her er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, der har: *nie*.

91,4: *Trappe* = *Trin*.

91,13: *fortale* = *Bagtale*, nedsættende Omtale.

91,16: *Loffve*, se Kommentaren til 52,1.

91,28: *steden fand*, den tyske Tekst har: *so würden*.

92,3: *Øffuer*, Germanisme, fremkommet ved slavisk Oversættelse af: *vber*.

92,21: *wactfomme* = *uagtsomme*.

92,21: *brøst*, den tyske Tekst har: *Brunst*.

92,22: *fornufft*, den tyske Tekst har: *bekandtnus*, den latinske: *mens*.

92,22: *Synd* = *Sind*.

92,25: *trum* = *indviklet*.

92,26: *besluted* = *indesluttet*, *gemt*, *skjult*.

93,5-6: *tucterinde oc alle tings tuingerinde*. Den latinske Teksts *domitor rerum omnium* er i Niclaus von Wyles Oversættelse blevet til: *Zäumerin vnd Zwingerin aller dinge*.

93,13: *grumfarffue* maa betyde: *grumset*, *snavset* Farve, jf. Artiklen *Grums* i Falk & Torp, *Etymol. Wörterbuch*. Den tyske Tekst har: *trügelichen farben*.

93,19: *ner*, Originalens *meer* er rettet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: *nahe*.

93,20: *allerdræbeligst*. *Dræbelig* = *drabelig*, *udmærket*; jf. Kommentaren til 95,24.

226   Teksttitel og Kommentar.

93,21: vnder den hob S., den tyske Tekst har: vnter den scharen der S.

93,22: dragerne, den tyske Tekst har: den Kärnern (Kuskene).

93,23: foruendelse = Forvandling.

93,24: Ouidius... i sin Metamorphost, nemlig XIV, 280 ff.

93,26, 94, 1, 94,6: wstellige = uforstandige, umælende.

93,28: Vergilius, Aeneis VII,20 ff.

94,5: vndersted = Forskel.

94,8: stid = Skikkelse.

94,10-11: Morgenstiernen... stinede, den tyske Tekst har: die Morgenröte erschiene; jf. Kommentaren til 87,5-6.

94,11-12: begierlige = ønskelige, attraaede.

95,9: forne, skyldes sikkert en Manuskriptforkortelse for forneffnte.

95,11: paa, den tyske Tekst har: ob.

95,24: drablig = anselig, fortræffelig; jf. Kommentaren til 93,20.

95,25: fare oc bedrøffuelighed, den tyske Tekst har: sorgfeltigkeit, der atter er en Oversættelse af det latinske: pericula.

96,3: andled = Ansigt.

96,9: men = kun, bare.

96,16-17: oc aldrig funde beuilge mit Sind, den tyske Tekst har: vnd in den mein Gemüthe nie verwilliget hat.

96,23: *Carmest* = Skarlagen.

97,1: *tiuffueri*. Til det latinske *furtum* svarer her Betydningen: hemmelig Elskovshandel.

97,2-3: *Thi i tørff icke tendē/i hæffue nogen trøst wd at komme*. Den tyske Tekst har: denn je dörffet euch nicht getrösten heraus zu kommen.

97,5: *bestytning* = Gemmested.

97,18-19: *til menighedens nytte*. Den tyske Tekst har: zu der Stadt gemeinen nutz suchend, hvilket igen er en Oversættelse af det latinske: ad rem publicam pertinentia.

97,29: *wstædighed*, den tyske Tekst har: leichtfertigkeit.

98,8: *ueluilligen* = frivilligt.

98,13: *forundrer* = Forundring.

98,13: *darhed*, se Kommentaren til 65,20.

98,14: *arbeð* = Vaande, Nød.

98,18: *it fabel*, se Kommentaren til 44,11.

99,12: *belad* = betynget.

99,17: *lægdøm*. Til det latinske *remedium* svarer her Betydningen: Hjælpemiddel.

100,5: *Mariane*. Her genoptager Enea Brevformen, idet han pludselig atter henvender Ordet til Mariano Sozzini.

100,14: *beslagne* = betagne.

101,4: *foruandle sig* = forandre Opholdssted.

101,9: *nødactige* = nødvendige.

101,12: *orloff aff* = Afsked med.

15*

228 Tefsttitil og Kommentar.

101, 18: *hoff*, den tyske Test har: *hauff*, den latinske: *scaturigo* (= Kildespring).

101, 25: *tørt*, den tyske Tekst har: *bedörffest*.

101, 26: *Rosens Hierte*, den tyske Tekst har: *auffgehaufften hauff der Rosen*, den latinske: *rosarum cumulus*.

102, 1: *her for* = frem, Germanisme.

102, 6: *forgeffuis* = for intet, jf. 69, 28.

102, 8-12: *Thi funde ieg . . . fryntlig fagntag*. Dette Stykke forstaas bedst gennem den latinske Tekst: *Si post mortem vivere possem teque perfrui, emori millies vellem, si hoc pretio tui possent amplexus coemi*.

102, 15: *det er dog du vift*, forstaas bedst af det tyske: *fürwar du bists*.

102, 20: *flam* = genitalia. Den latinske Tekst har: *clunes* (= Lænder, Bag), der af Wyle oversættes ved: *den hindern noch die schame*. Dette er udeladt i den tyske Udgave, vi ellers citerer, men findes i ældre Tryk og Haandskrifter.

103, 3-4: *forholde sin anfecting*, slavisk oversat efter den tyske Tekst: *sein anfechtung verhalten*, hvortil svarer i den latinske: *stimulum cohibere*.

103, 5: *Hoffmodighed*, den tyske Tekst har: *mäsigkeit*.

103, 6-7: *fruct aff vor Kierlighed*, den tyske Tekst har kun: *frucht der liebe*.

103, 16: *det andet*, den tyske Tekst har: *das vberig argwonen*.

103,17: **daarligt** = taabeligt.

103,29: **oc ey brugt den**, Ordet **ey** er tilføjet i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: **vnd mich deren nicht gebrauchen**. Herefter følger i den tyske Tekst (udeladt i den danske Oversættelse): **Vnnd hube auff der Frawen Kleider, vnd thet die wiederstreitende Frawen (die doch nicht obligen wolt) ohne arbeit vberwinden**.

104,2-3: **Ammonem** [א: Amnon] **oc Thamar**, se 2. Sam. 13, 15 i det Gamle Testamente.

104,5-6: **tendte paa den Sorrig oc Redsel**, den latinske Tekst har kun: **memor discriminis**.

104,20: **stid**, se Kommentaren til 94,8.

105,7-9: **Men hand sagde det vnder den fryctactighed hand vaar i**. Meget ufuldstændig Gengivelse af den tyske Tekst: **Vnd da er ingedencklichen saget, was forcht vnd was frewden sich begeben hatten, ward er gleich jetz einen förchtenden, denn einen frölichen**. Aber vnter den forchtsamen dingen redet er.

105,9: **til trode** = betroet, jf. 105,15.

105,16: **uspægeligt** = utæmmeligt.

105,21: **mine**. Om, imellem disse to Ord har den danske Oversætter oversprunget: **Der Keyser hette mir vrlaub geben, vnd mich als einen leichtfertigen Mann von jm gethan**: Er hett aber vielleicht das verachtet.

105,23-24: **Den Iou oc ret som faldis Julia**, d. v. s. **Lex Julia de adulteriis**.

230   **Teksttitel og Kommentar.**

105,25: **förrig**, den tyske Tekst har: **schmertz**.

105,25: **efter** = **fordrer**.

105,28: **ftrege** = **Slag**.

105,29: **fengsel / eller**. Mellem disse to Ord er ved Haplologi udfaldet nogle Linier, hvortil i den tyske Tekst svarer: **Aber schetzen wir, dasz mich der Mann hett bey Leben bleiben lassen, hett er mich aber nicht zu schwere Gefängnusz gebracht?**

106,6: **fuenne**. Herefter udeladt: **da were bald ein Geschrey gemacht, die Thür verschlossen, vnd von mir Rach vnd straff genommen worden.**

106,10: **aff** = **om**.

106,13: **förbündige**, den tyske Tekst har: **fürbündig** = **fortræffelig**.

106,15: **dig?** Herefter er udfaldet en hel Side af den tyske Tekst, indeholdende Lovprisninger af Lucretias aandelige og legemlige Fuldkommenheder.

106,18: **Candele** (Genitiv). Hermed menes **Kandaules**, hvis Historie Herodot (I,8 ff.) fortæller.

107,3: **tiltro** = **betro**.

107,6 og 9-10: **Bononischer**, Adjektivet til **Bononia** = **Bologna**. I den latinske Tekst staar imidlertid **Pannonius** = **ungarsk**. — Den danske Oversætter glemmer iøvrigt paa dette Sted straks at nævne Mandens Navn: **Baccarus**. I de latinske Tekstkilder kaldes han afvekslende **Baccarus**, **Aacorus**, **Pacorus**, **Pantorus**.

108,1-2: **oc at den Quindelig blusel stulle saa-**

dant forhindre. Den tyske Tekst har: vnnd allein der frawen scham daran widersteen.

108,4: ansee = se paa.

108,12: hos den første sten, Meningen er formodentlig: ved den første Milepæl.

108,17: Jomfru pergament, d. v. s. Pergament, fremstillet af ufødte Lams Skind; ansaas for det fineste Pergament (charta virginea, pargamentum virgineum), se W. Wattenbach: Das Schriftwesen im Mittelalter 3. Aufl. Lpz. 1896, S. 119-120.

108,18-19: Cicero striffuer, Citatet kendes kun fra Plinius, Naturalis historia VII, 21 (85).

108,19: forborgit, den tyske Tekst har tværtimod: gezeigt.

108,20-21: det store Opus oc Bog / om den Troianske Krig, den latinske Tekst har naturligvis kun: Iliadem omnem.

109,4: frem beder = længere frem.

109,9-12: Studenterne . . . dennem, den danske Oversætter har byttet om paa Subjekt og Objekt.

109,14: forkuile = Morskab.

109,14-15: den stöne Iyst aff Striffen, den latinske Tekst har: litterarum lepor.

109,19: wdstorne, den tyske Tekst har: Reisingen, en Glose, hvis Betydning (udrustet, særlig om Ryttere) den danske Oversætter formodentlig ikke har kendt.

109,24: straffede = irettesatte.

232   Teksttitel og Kommentar.

109,26: **aarfager** = undskylder.

110,27-28: **end at Venus haffde antuordet dig it breff til Martem.** Den latinske Tekst har: **quam si te Veneris commendit epistola Marti, d. v. s.:** end at et Brev fra Venus anbefalede Dig til Mars. Citat fra Juvenal. Sat. XVI. 5.

111,2: **bestaar** = indrømmer.

111,2: **t** = med Hensyn til.

111,14: **lyde** = lukke.

112,1: **begierlig**, se Kommentaren til 94,11-12.

112,5: **behulpen**, den tyske Tekst har: **für weisz gehalten.**

112,12: **bleff opheffuet** = opstod.

112,13: **antuordt**, den tyske Tekst har: **verantworten**, den latinske: **excusatione.**

112,18: **varede** = ventede, lurede.

112,20-21: **bryllup . . . høgtid**, den tyske Tekst har: **Brautlauff . . . Hochzeit**, den latinske: **concupitum . . . nuptias.**

113,4: **beuarede**. **Bevare** = vare paa, se Kommentaren til 112,18.

113,5: **Saturnalia**, den romerske Glædesfest, der fejredes i Dagene omkring Vintersolhverv.

113,11: **vocte** = vagte, vente.

114,12: **fryllig oc modig**, den tyske Tekst har: **frölich vnd mild.**

114,12: **gierig** / Herefter har den danske Oversætter oversprunget et længere Stykke, hvori **Melampus' Gerrighed** nærmere beskrives.

114,16: **drofeler**, den tyske Tekst har: Kramet vögel.

114,26: **vor Moder**, den tyske Tekst har: die Fraw.

115,15: **vaar**, den tyske Tekst har: gewesen war, hvilket giver bedre Mening.

115,18: **friligen** = frimodig.

115,20: **varede paa**, se Kommentaren til 112,18.

115,24-25: **der dreffs Veneris spil / der anrettedis herlig**. Den tyske Tekst har: vnd gieng in die werck der Liebe mit auffgerichten Segeln, vnd die vnterleibung solcher Schiffung ward gelübert mit essen vnd trincken.

117,10: **forholde** = opholde.

117,19: **Vasalia**, saaledes ogsaa i de senere tyske Udgaver; den latinske Tekst har imidlertid Rosalia, der hos Wyle er ændret til Vosalia.

117,21: **Trebeaner**, Vin fra Trevi.

118,3-4: **ginge de til den wuillige Ectestabs søffn**. Saaledes ogsaa den tyske Tekst; den latinske har: ad ingratos himeneos cum viro transivit.

118,17: **forføet i** = fristet til.

118,21-22: **hun hæffuer altid wol [o: Valg] paa**, d. v. s.: hun altid har tilrede. Den tyske Tekst har: desz jhre ist gantzer volle. Den latinske: **cujus copiam habet**.

118,27: **faffnis** = komme sammen.

119,20: **gid effter** = fulgte, efterlignede.

121,8: **menlig** = almindelig.

234 **Teksttritet og Kommentar.**

121,16: **enlighed** = Ejendommelighed.

121,23: **hulden** muligvis Trykfejl for **hulde**.

122,5: **byllen** = Bølgen.

122,6: **fyrighed**, den tyske Tekst har: **vngestümigkeit**.

123,6: **men** = kun.

123,7: **fruct** Rettelse fra **fryct** i Overensstemmelse med den tyske Tekst, som har: **vnfruchtbar**.

123,14: **benueffuit** = indvævet, indviklet.

123,17: **villie**, den tyske Tekst har: **Liebe**.

123,23: **den gylde vld**, se Kommentaren til 74,11.

123,27 28: **fierlig holdit**, den tyske Tekst har: **lieb gehabt**.

124,17: **driffuere**, den tyske Tekst har: **furman**, den latinske: **aurigo** (= Kusk, men desuden: Styrrer, Leder).

125,24-28: **Som en quinde ... Lagi**. Stedet er ved at gaa gennem flere Oversætteres og Optrykkes Hænder efterhaanden blevet saa mishandlet, at Rettelser næsten er haabløse. Det er et Citat fra Juvenal (Sat. VI, 82-83), der lyder:

**Nupta senatori comitata est Ippia ludum
ad Pharon et Nilum famosaque moenia Lagi.**

Sml. nedenfor 145,19.

127,5: **en Palatins greffue**; det latinske **Comes Palatinus** betyder: Pfalzgreve.

127,9-10: **forfare det/eller oc det forderffue**. Her staar den danske Oversættelse den ældre ty-

ske Tekstredaktion nærmest: das behalten vnd verderben. Det sidste Ord er i de senere tyske Udgaver ændret til: verbergen.

127,27: **straffet**, se Kommentaren til 109,24.

127,28: **beflaffet** = udrettede.

128,6-7: **Uh Qvindes Gudelighed / Uh stor Sorrig**, det latinske: heu pietas, heu dolor!

128,15: **forgiffvet** = paavist.

128,16: **fort**, Trykfejl for fore eller for?

128,17: **Udvarsel** = Underretning.

128,21: **paa at**, muligvis Trykfejl for: paa det at.

129,16-17: **vellyftig**, den tyske Tekst har: frölich.

129,17: **en part** = (til)dels.

129,18: **drabelig**, se Kommentaren til 95,24.

129,22-23: **passe der paa** = bryde sig derom.

129,26-27: **met sin gierning / oc for en betaling sit bouerijs** [o: Slethed, Usædelighed], den tyske Tekst har: mit wirckung vnd belonung einer Büberey.

129,28-29: **en Palatins frihed**, den tyske Tekst har: ein Adel eines Palatinats, jf. 127,5.

130,2: **trapper**, se Kommentaren til 91,4.

130,14: **Uager oc Vucheri**, Pleonasme.

130,16: **glisneri** = Hykleri.

130,19: **prouent** = Profit, Indtægt.

130,28: **Menlig**, se Kommentaren til 121,8.

130,28: **dette sproch**, latinske Tekst: hic versus, nemlig Juvenal XIV, 207.

236   Teksttitel og Kommentar.

131,22-23: med sin onde gierning oc Rufferi, den tyske Tekst har: mit vppigen wercken der büberey.

132,17: hoff = Haab.

134,3: vecht = Nattevaagen.

134,15-16: til begge Ørene, Udtrykket gaar tilbage til det latinske: in utramvis aurem.

134,17: gjort, den tyske Tekst har: auszgericht vnnd geschehen vmb mich.

134,23-24: vore Fiender de Florentiner. Aarhundreder igennem bestod der mellem Siena og Firenze Fjendskab, der flere Gange udartede til aabenlys Krig.

135,13: Springe = Sprække.

137,24: at = til.

138,11: Vndfanger = modtager.

138,18: quignede = blev levende igen.

139,7: Emilia, hermed menes muligvis Pompejus' Hustru Aemilia, eller muligvis Aemilia Tertia g. m. Scipio Africanus maior.

139,12: i brynden, uheldig Gengivelse af det latinske: in fonte.

139,16: etc. Den danske Oversætter forkorter her og i det følgende de erotiske Udmalinger.

139,27: som du gaff Alcomene, nemlig da Jupiter avlede Hercules med hende. Hygini fabula XXIX.

140,5: Dannemard. Med Daci (apud Dacos) mener Enea sikkert Nordboer i Almindelighed.

Som omtalt i Indledningen kom Enea i nordiske Farvande paa Vej til England.

140,6: io saa megit, d. v. s. i lige saa høj Grad.

140,8-9: Anthens / der opstod fra Jorden io sterder. Kæmpen Antaios, der som bekendt var uovervindelig, saa længe han berørte Jorden, fordi denne stadig fornyede hans Kraft.

140,18-19: bleff Keiseren forent med Pausse Eugenio, hermed sigtes til den Udsoning, der førte til Sigismunds Kejserkroning i Rom 31. Maj 1433.

142,21: veluillig = villig, sml. Kommentaren til 98,8.

142,25: rob = Rov.

143,1: som skal døe, den tyske Tekst har: sterbend.

143,7: her = hid.

143,10: for = før.

143,12: stalt megit pine dig, den tyske Tekst har: dich zu viel würdest peinigen.

144,4: neste = nærmeste.

144,4: i vaare Lande, den tyske Tekst har: in vnser Heimat.

144,9: vildgiøre = forvilde.

144,15: befeldigt = behageligt.

144,24: anfanget = modtaget.

144,26-27: giffuit hen i = giftet ind i.

144,29—145,1: i Valland besluttit = begrænset til Italien.

238   **Teksttitel og Kommentar.**

145,1-2: **Pannonier** = Ungarer, se Kommentaren til 107,6.

145,19: **Hippe** = Ippia, se Kommentaren til 125,24-28.

145,25: **stulde bedrøffve**, den tyske Tekst har: betrübet (= verwirrt).

145,28-29: **fortalelse** = Fortale, se Kommentaren til 91,13.

146,4: **Statis** = Stillings.

146,8: **dit Hoffvit**, den tyske Tekst har: dem Hofe nach.

146,9: **forvandle** = forandre, jf. 101,4.

146,10: **Værelse** = Opholdssted.

146,13: **Nødactighed** = Nødvendighed, jf. 101,9.

146,16: **en Almues Qvinde**, den tyske Tekst har: eine offene Frau.

147,16: **Itude** = adlød.

148,9: **Perus** = Perugia.

148,17: **om Bortfarelse**, den tyske Tekst har: von scheiden, men den latinske: rursus de fuga.

148,20: **Tilgang** = Adgang.

149,17: **Aristophanes**, Fejl (der allerede findes i den latinske Tekst) for Aristoteles, som giver denne Tanke Udtryk i Ethicon eudemion, lib. VII, cap. VI. Ed. Borussica. II. Berol. 1831 pag. 1240b.

149,24-25: **oc alle findene vaare med hver andre under dem selff deelit oc adstild**, uheldig Oversættelse af den tyske Tekst, der har: vnd wurden alle sinn miteinander vnter jhnen selbs ge-

theilet vnd entricht. Den latinske Tekst har blot:
et omnes invicem sensus disgregabatur.

149,26: **Venelse** = Klage.

149,29: **dødelige** = døde.

151,8: **venet** = klagede, jamrede; jf. 149,26.

152,7: **Trier**, Fejl i den danske Oversættelse
for: Trient.

152,16-17: **en Jomfru aff Hertug Blod fød**,
se Kommentaren til 33,26-27.

153,2-3: **en stic oc billede**, den tyske Tekst har:
ein Geschicht.

153,13-14: **den elleffte Dag Julij**. Den latinske
Original har: quinto nonas Iulias. Niclaus von
Wyle gengiver dette uoversat, men i de senere
tyske Tekster bliver det til 11. Juli, idet der fejlagtig
tælles frem i Stedet for tilbage.

TVENDE KØBMÆND

UDGIVERENS TEKSTRETTELSE

Udgaven Side 161 Linie 25 paa] paa paa (Side-
skifte) — 164,5 met] mct — 169,16 fagde] fage —
174,4 dem] den — 181,18 hun] hand — 187,14 be-
driff] beoriff.

Iøvrigt bemærkes, at det bevarede Eksempplar
er stærkt beskaaret, saaledes at øverste Linie paa
nogle Sider er ramt. Dette gælder navnlig Bl. A 5^v,
A 6^v, A 8^v, B 1^v, og Teksten har da paa disse Ste-
der maattet kompletteres ved Jævnførelse med
Udgaven 1662.

VARIANTER I UDGAVEN 1662

se Bibliografien Nr. 2

Varianterne vdaff > aff, vdi > i, dennem > dem,
Konningen > Kongen er ikke anført.

Udgaven Side 158 Linie 4 Arilds] Alders —
158,11 hand vil] vil hand — Bestermere] bestær-
mer — 159,6 sin] sit — 159,8 komne i] kommen i it
— 159,18 lystig] lystige — 160,3 leget] nu ligget
— 160,4 hafft] haffde — 160,8 off] aff ofz — 160,14
at] oc — 161,22 Den Anden dag] Anden Dagen —
tøffuede] Da tøffuede — 161,24 færdige] færdig —
161,27 bedragerj] bedrægerj — 161,28 Penningene]
Pendinge — 162,8 en] den — 162,9 at] der at —
162,13 Tuctelige] tucteligen — 162,22 sum] Sum-
ma — 162,24 falsst] falsst — 162,29 behendelighed]
behendighed — 163,1 faastelig oc stor støn] foste-

lige oc skøn stor — 163, 8 gammel ond] ond gammel — 163, 12 hosom] temmelig — 163, 14 dig] mig — 164, 5 dyrere] dyrer — 164, 18 fiender] fiende — 164, 23 try hundret] 200. — 164, 25 befumrer] Befymrer — 164, 25-26 der intet faare] intet derfor — 165, 8 venlige] venligen — 165, 16 from mgl. — 165, 17 ind] inde — 165, 19-20 (diff verr)] saadanne — 165, 20 Honnig] Honning — 165, 21 huilde] huilædet — 165, 21-22 beuiste denne gamle Rufferste] denne Rufferste beviiste — 166, 5 mange] saa mange — 166, 6 vil] da vil — 166, 8 faddere] fadder — 166, 17 stal] tand — 166, 21 Der] Noget der — 166, 22 to] to stercke — 166, 25 lycke] lude — 167, 4 sine] hendis — 167, 6 bestickit] bestuden — 167, 8-9 oc saa skinde Maanen] Oc Maanen skinde saa — 167, 12 hart] haard — 167, 19 hemmelige] hemmeligen — 167, 21 vilt du] vil jeg — 168, 6 viste] tænde — 168, 10-11 try hundrede] 200. — 168, 11-12 haffde loffuit] loffuede — 168, 15 Ambrosto] Ambrostum — 168, 23-24 fordi Penningene dem] thi Penningen — 168, 24 oc mgl. — 168, 25 er saa] saa er — 169, 1 streckede] strecket — 169, 2 er] ere — 169, 10 mactisløff] mactløff — 169, 12 hos] til — stort bedrager] stor bedræger — 169, 21 Penningene] Penningen — 170, 8 huld oc tro] tro oc huld — 170, 19 it mgl. — 171, 3-4 jemmerligen] jammerligen — 171, 8 gid] gid strag — 171, 28 Eode] Eod — 172, 8 en mgl. — 172, 9 Ø] Ø min — 172, 13 derfor] derfor — 173, 13 her mgl. — 173, 16 alt] all — 174, 3 her] hid — 174, 5

dennem] de — de mgl. — 174, 10 derfor] der fore —
 174, 10 nødigt] nødig — 174, 16 troligen] trolig —
 174, 18 hånd mgl. — 174, 21 gantste] ræt gantste —
 174, 23 fornomme] fornamme — 175, 1-2 Pestilenk] Pestilenke —
 175, 8 ind vdi] i — 175, 18 imod] mod —
 175, 23 bleff] bleffue — 176, 11 at mgl. — 176, 16 all] alt —
 176, 25-26 holt der] der holt — 177, 3 Kremmer] Kremmere —
 177, 8 begær] begærer — 177, 8-9 førstelige] førstlig — 177, 9 der] det — 177, 14
 komne] kommen — 177, 22 steds] sted — væddide] vedde —
 177, 23 tusind] tusinde — 178, 1 sagde hånd] hånd sagde —
 178, 2 sidst] sidste — 178, 3 Da] Oc end — 178, 5 tingist] ting —
 178, 6-7 wstyldelige] ustyldeligen — 178, 10-11 Kremmere] Gode Kremmere —
 178, 19 hemmelige] hemmeligen — 178, 22 sua- rede] sagde —
 178, 25-26 saa gid hånd] Oc Tien- nere gid — 178, 28-29 Personlige] personligen —
 179, 3 Vdi] Inden vdi — stod] stod der — 179, 4 nu dig] dig nu —
 179, 6 strag mgl. — 179, 10 Oc] Hånd — 179, 12 til] ind til —
 179, 25 Saa] Strag — 180, 3 synderlige] synderlig — 180, 9 fuldendit] fuldendt —
 180, 13 voris] vor — 181, 1 oc huorledis] huor- ledis — 181, 15 begiær] begærer —
 181, 16 sin mgl. — 181, 18 maa miste] skal haffue mist — 181, 20 oc en] oc —
 182, 4 Der] Strag der — igen ind] ind igen — 182, 10 vaar] vaare —
 182, 10-11 saadan] saadanne — 182, 20 vel mgl. — 182, 21 oc mgl. — 182, 22 nogen] noget —
 182, 23 derfor] derforre — 183, 8 at] oc at — 183, 11-12 wstyldelige] ustyldeligen — 184, 4

Der effter] Strag — 184,11 faadant] faadan — 184,18 Der] Oc der — 184,23 fordi] Thi — 184,27 lode de falde] falledede — 184,28 alle] all — 185,11 173] 185 — 186,9 og 24 Tallene mgl. — 186,12 der] dig der — intet ingelund] ingenlund — 186,14 eller] oc — 186,17 Synder] Syndere — 187,7 vel] saa vel — Penning] Pendig — 187,9 foruar] forvare — 187,19 forsorg] forsørge — 187,23 intet] ingen.

KOMMENTAR

Som omtalt i Indledningen, er den nedertyske Tekst, der citeres i det følgende: **Eyne schone historie van twen topluden vnde eyner thuch-tigen framen frauwen**, trykt af Matthaeus Brandis i Lübeck ca. 1490, hvoraf der findes et Eksempplar i Preussische Staatsbibliothek, Berlin, se Ernst Voullième: Die Inkunabeln der Königl. Bibliothek und anderen Berliner Sammlungen. Neuerwerbungen 1907—1914. (= 45. Beiheft zum Zentralblatt für Bibliothekswesen.) Lpz. 1914, S.34 Nr. 1479, 5.

Udgaven S. 158, Linie 5: **tør** = behøver.

158, 5: **beuifning**, se Kommentaren til 33,2.

159, 14: **Genai** = Genova.

159, 18-19: **at i ville gjøre eder lystige met off.** Her har den danske Oversætter forholdt sig lovlig kortfattet. Den nedertyske Tekst har: **dat gy vns**

244 **Teksttitel og Kommentar.**

vramen personen Menne vnde vrouwen willen to gaste bidden dat se sick mit vns vrolick maken.

160,14 og 160,23: **Bolstab**, se Kommentaren til 34,14.

161,20: **der som** = hvor.

162,11: **gaa vnder Øynene** = søge at vinde, vise Ærbødighed.

162,23: **bort oc igen** = frem og tilbage, hid og did.

163,12: **hosom** = nogenlunde.

164,24: **Rufferste**, den nedertyske Tekst har: **schelckynne**.

165,21: **huildē** muligvis Trykfejl for **huildet**, men Flertalsformen kan ogsaa referere til **Honnig** og **Æder**.

165,24 (o. fl. Steder): **fadder**, **fadde** bruges som venlig Tiltaleform; den nedertyske Tekst har: **vrouwe**.

166,8: **Bostab** = rørlig Ejendom.

167,18 (o. fl. Steder): **jertegn** = Kendemærke.

170,9: **forseer mig** = venter mig, har Tillid til.

170,17-18: **kom hende om Halsen** = tag hende af Dage.

172,24: **ælendig** = landflygtig.

172,29: **ælende** = Udlændighed, Landflygtighed.

173,14: **Sandonius**, den nedertyske Tekst har: **Soldanos** (= Sultan).

173,19-20: til Kongen, den nedertyske Tekst har: to Alkeyer dar de konninck was.

174,8: subtilig = fin, snild.

174,14: tørst, se Kommentaren til 158,5.

176,20: Alhier (nedertysk: Alkeyer) formodentlig = Cairo.

177,2: Euentyr = kunstige Smaating (Kalkar).

177,26-27: at ieg icke torde biude hende nogen vanære, den nedertyske Tekst har: dat ik or dat nicht anmoden dorste.

178,8: alt haffue i, den nedertyske Tekst har: hebbe gy auentuerlyck.

179,16: bestil = sørg for.

181,27: hoffmod = Uret.

182,23-24: est du det = er det dig.

184,6-9: Hand flo . . . der vdi. Det tilsvarende Stykke i den nedertyske Tekst lyder: He sted one vp dath rade vnde henck one dar na an den lichten galgen.

186,24: frem bedre = fremdeles.

BIBLIOGRAFI

Nummereringen er kun foretaget af praktiske Hensyn og betegner blot Rækkefølgen af de kendte Udgaver. Af Numrene kan der altsaa intet sluttes om Antallet af de Udgaver, der har eksisteret, lige saa lidt som Udgave I med Bestemthed kan regnes for editio princeps.

De med † mærkede Udgaver har ikke foreligget ved Bibliografiens Udarbejdelse.

SIGISMUNDA

Her er kun medtaget Folkebogs-Udgaver, altsaa ikke de danske Udgaver af Decameron, hvori Fortællingen findes som IV, 1

† 1. Hamburg 1528.

I Peder Terpagers haandskrevne Annotationes i Kristiania Universitetsbibliotek (se forrige Bind Side 233) anføres Bl. 36 r blandt de danske Palæo-typer følgende Titel (Marginaltal 20):

En lidhel yndelig hystoria om Sigismunda Tancredi dotter aff salernia, oc then vnghe Gwischardo. MDXXVIII.

finis. Truch til Hamborich aer at her Gwds bördh 1528.

3 arf — 12 fol.

Ellers haves ingen Oplysning om denne Udgave.

Om Jürgen Richolffs Bogtrykkervirksomhed henvises til forrige Bind Side 233—234.

2. Rostock 1591. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 3—29.

Titelbladet faksimileret S. 3. Billedet derpaa er en Kopi efter et Træsnit, bl. a. brugt af Lorentz Benedicht paa Titelbladet af: En Subtilige Vise om Falquor Lodmandsøn. Kbh. 1582. — 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-D. — Bl. A 2^r Overskrift: Her begyndis en liden yndelig

Historie/om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia. Oc den unge Guischardo: I huilken Historia mand forfarer/huad ende Boelstæb paa det sidste metfører. — Bl. [D3]^r Kolofon: Prentet i Rostod/aff Steffan Møllmand/ Oc findis til Høbs hoff Laurenz Albrechts/ Borgeris oc Bogeføreris i Lybed 1591. Herunder Bogtrykkermærke reproduceret i dette Bind S. 29. — Bl. [D4] er blankt.

Af denne Udgave kendtes her i Norden kun et Eksempplar uden Kolofon-Bladet i Kungl. Biblioteket i Stockholm, indtil Aaret 1910, da Det kgl. Bibliotek i København fik et komplet Eksempplar skænket af Grosserer M. Philipsen, der havde købt det af Boghandler N. B. Kousgaard.

Mærkværdigt nok finder man derimod allerede 1877 fra italiensk Side i en Notits, der hidtil ikke synes at være blevet bemærket, en Beskrivelse af et komplet Eksempplar. I Tidsskriftet *Rivista di letteratura popolare*, diretta da G. Pitre, F. Sabatini. Vol. I. Fasc. I. Roma 1877, S. 18 meddeler F. Sabatini i en Kommentartil en romersk Folkevises af samme Indhold som Folkebogen følgende Titel, der her gengives bogstavret: »*En suptilig Historia bescreffuen om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia oc den unge Guischardo. Nu nyligen edgaaen vrentigen oc saare lustig at lase for denem der haffuer lust til. Prentet i Lubeck 1591.* (Una istoria sottilmente descritta di Sigismonda figlia di Tancredi da Salerno e del giovine Guis-

cardo. Ora di nuovo data fuori e molto allegra da leggersi per chi ne ha voglia. Stampata a Lubeca [Danimarca] 1591).« Bortset fra den mangelfulde Gengivelse af den danske Ortografi passer Beskrivelsen godt paa Udgave²; at Udgivelsesstedet og Trykkestedet, der jo begge anføres i Bogens Kolofon, er forvekslet, synes ikke saa forunderligt; at Lübeck henføres til Danmark, hører ogsaa til de tilgivelige Fejl. Besynderlig nok anfører Sabatini overhovedet ingen andre Folkebogstitler end denne ene danske, skønt de latinske, franske og tyske Udgaver dog maatte synes mere nærliggende. Dette kunde maaske tyde paa, at det ikke er fra en Bibliografi han har hentet sin Viden; (det kan her bemærkes, at Fundet af det defekte Eksempplar i Stockholm først publiceredes 1879 i Danske Samlinger, 2. Række, VI). Men skyldes Oplysningen Selvsyn, da staar vi ogsaa ganske uforstaaende over for Spørgsmaalet om, hvor han har set Eksemplaret, og hvor dette nu er henne i Verden.

3. København 1654. — Karen Brahes Bibliotek, Odense.

En liden | Nndelig Historie / | Om | S Jgismuda / |
 Tancredi Daatter | aff Salernia. | Oc | Den unge
 Guischaro. | I hvilden Historia mand forfarer / |
 hvad ende Boelskab paa det sidste | medfører. |
 [Vignet: Brystbillede af en Konge med Krone og

Sværd.] | [En Streg.] | Prentet i Kiøbenhafn / Aar 1654. 8°. 12 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. Bl. A 2^r Overskrift: Her begyndis en liden yndelig Historie / om Sigismunda Tancredi Daatter aff Salernia. Oc den unge Guischardo: I hvilden Historia mand forfarer / hvad Ende Boelstab paa det sidste medfører. — Bl. [B 4]^r: ENDE.

EURIOLUS OG LUCRETIA

† 1. Før 1571.

At der har eksisteret en Udgave af »Euriolus og Lucretia« trykt før 1571, ses af Vnge Karlis oc Drengis Speiel, vdsæt paa Danske aff Rasmus Hanssøn [Reravius]. Kbh. 1571, hvor det Bl. a 4 v— a 5 r i den danske Oversætters Forord hedder: **Saa er da for den sag skyld / denne Bog saare nyttelig for Vngdommen / Effterdi de dog ville gierne læse Historier / at de da heller læse det som de kunde forbedris aff / end det der icke mere fand op- uede dem til staldhed oc løfactighed, saa som Vgelspegels Historie / Item Eurioli oc Lucretiæ / oc andre saadanne. Ellers kendes en saadan Udgave ikke.**

2. Rostock 1594. — Kungl. Biblioteket, Stockholm.

Optrykt i dette Bind S. 33—154.

Defekt Tryk uden Titelblad. 8°. Et komplet Eksempplar maatte bestaa af 67 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—J; men i det eneste bevarede Eksempplar, som findes i Kungl. Biblioteket Stockholm, mangler Bl. A 1 (Titelblad), Bl. A 6, Bl. E 1, Bl. E 8, Bl. G 5, Bl. H 1, Bl. H 2, Bl. H 7, Bl. H 8 og Bl. J 1. — Bl. A 2^r Overskrift: **Fortalen. En trofast beviisning paa denne sandrue Historie / vdtagen aff den Nørrenberst Chronica.** — Bl. A 3^r Over-

skrift: Fortalen. *Eneas Silvius Keiserlig Secretarius / siger Mariano Sozimo / En lærer oc vdi-
ligger begge Ketthers sin Medburger i den Stad
Senis / megen hilfen.* — Bl. A 5^v: Nu følger Histo-
rien her effter / om disse tuinde Kierlige Menniste
ΕΥΡΥΘΕΟ oc *ΕΥΕΡΕΤΙΝ*. — Bl. B 3^r: et Træ-
snit, reproduceret i dette Bind S. 48. — Bl. B 4^v og
F 2^v: Træsn., repr. S. 51 og 107. — Bl. C 2^r: Træsn.,
repr. S. 61. — Bl. C 3^r: Træsn., repr. S. 64. — Bl.
C 5^r: Træsn., repr. S. 67. — Bl. [C 7]^r: Træsn.,
repr. S. 71. — Bl. [C 8]^r og H 5^r: Træsn., repr.
S. 73 og 141. — Bl. D 1^v og D 4^v: Træsn., repr. S. 76
og 82. — Bl. [D 8]^r: Træsn., repr. S. 88. — Bl. E 3^v:
Træsn., repr. S. 94. — Bl. [E 6]^v: Træsn., repr.
S. 100. — Bl. F 4^r: Træsn., repr. S. 111. — Bl. F 5^v:
Træsn., repr. S. 113. — Bl. [F 7]^r: Træsn., repr. S.
116. — Bl. G 1^r: Træsn., repr. S. 120. — Bl. [G 8]^r:
Træsn., repr. S. 133. — Bl. [H 6]^r: Træsn., repr.
S. 143. — Bl. J 2^r: Træsn., repr. S. 151. — Bl. J 2^v har
fejlagtig Signaturen J 3. — Bl. [J 3]^r: Overskrift:
Epilogus, underskrevet: *Giffuet til Wien i øste-
rig / den elleffte Dag Julij / Aar Tusend / Firehun-
drit / fire oc fyretiuffue.* Herunder: *Enden paa
denne Bog.* — Bl. [J 3]^v Kolofon: *Prentet i Koftod
aff Stephan Møllemand / paa Laurenz Albrechts
bøstning / Borger oc Bogfører i Eybed. I det
Aar / M.D.XCIV.*

Eksemplaret hører til den Samling danske Fol-
kebøger, som Kungl. Biblioteket i Stockholm er-

hvervede sidst i 1870erne, se Danske Samlinger. 2. Række. VI. Kbh. 1877-79 S. 390, hvor G. E. Klemming har leveret en Beskrivelse.

3. København 1668. — Kgl. Bibl. Kbh.

En Iystig oc sandrue Historie / om | tvende tier-
lige Mennister | Euriolo oc Eu- | cretia / i hvilden
Kierligheds | rette Vilkor / Sødhed oc Bitterhed /
Dellyst oc Sorrig / ere flitelige antegned | oc be-
fattet. Bestreffen paa skøn Latinist- | maal / aff
den Høylærde Poeta Enea Syl- | vio / den tid Key-
serlige Secretario. | Nu først fordanstet oc tryct i
dette Aar | [Træsnit, forestillende en Dame og
en Herre, med en befæstet Borg i Baggrunden.] |
[En Streg.] | Tryct i Kiøbenhaffn aff Jørgen
Camprecht Aar 1668. 8°. 56 upaginerede Blade,
inkl. Titelbl., sign. A-G. — Bl. A 2^r Overskrift:
Fortalen. En trofast Bevisning paa denne san-
drue Historie / udtagen aff den Nørrenbergiste
Chronica. — Bl. A 3^r Overskrift: Fortalen. Aeneas
Silvius Keyserlig Secretarius / siige Mariano
Sozimo / en Lærer oc Udlegger begge Ritters sin
Medborgere i den Stadt Senis / megen Hilsen. —
A 5^r nederst: Nu følger Historien her effter / om
disse tuende tierlige Mennister Euriolo oc Eu-
cretia. — Bl. [G 8]^v Overskrift: EPILOGUS., under-
skrevet: Giffvet til Wien i Østerig / den elleffte
Dag Julij / Aar tusend / firehundrit / fire oc fyrrer-
tiuffve. Herunder: Ende paa denne Bog.

TVENDE KØBMÆND

1. København 1599. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 157—187.

Titelbladet faksimileret (noget restaureret i Overkanten) S. 157. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]^v (Titelbladets Bagside) Overskrift: **Til Kæseren.** — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2^r og ender Bl. [B 7]^r. — Bl. [B 7]^v Overskrift: **Her effterfølger en skøn Underuisning aff en gammel Mand / huorledis huer from Christen skal føre sit Læffnet.** Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]^r med: **AMEN.**

†2. 1609.

At der har eksisteret en Udgave 1609, hvoraf Udgave 3 maa være et Optryk, synes at fremgaa af Slutningsbemærkningen i sidstnævnte Udgave, hvori det hedder: **Denne Histoires Begyndelse er steed . . . udi det Aar . . . 1424. Oc det er nu fra den tijd 185. Aar . . . Denne Tidsangivelse passer paa Aaret 1609, hvorimod det i 1662 burde have heddet 238 i Stedet for 185. Jvf. Udg. 4 ndf.**

3. København 1662. — Kgl. Bibl. Kbh.

En smuct | Historie / Om | tvende Kiøbmænd / oc om | En ærlig oc dydelig Quinde / Oc | Huorledis det giæ den ene Kiøbmands | Hustru vdi hans fraværelse / Oc | hvad falsk oc Suig dem baade |

vederfareet er. | [Vignet.] | [En Streg.] | Prentet i
 Kiøbenhaffn / | Aar 1682. Titelen er omgivet af
 en, forneden dobbelt, Røsgen-Ramme. 8°. 16 upa-
 ginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl.
 [A 1]^v (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læse-
 ren. Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2^r
 og ender Bl. [B 7]^r. — Bl. [B 7]^r Overskrift: Her
 effter følger en støn Undervijsning aff en gammel
 Mand / hvorledis huer from Christen skal føre
 sit Læffnet. Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]^r
 med: AMEN.

† 4. 1682.

En Udgave 1682 anføres her med lignende Be-
 grundelse som Udgaven 1609 (se ovf. Nr. 2). I Ud-
 gaven 1710 (Nr. 5) er Tallet, der skal lægges til 1424,
 nemlig 258, hvilket giver 1682. Tallet 258 gaar
 uforandret igen i Udg. 6 og 7.

5. København 1710. — Kgl. Bibl. Kbh.

En smuct | Historie / | Om | Tvende Kiøbmend /
 og | om en ærlig og Dyderig Qvinde / | og hvorledis
 det gif den ene Kiøb- | mands Hustru udi hans
 fraværelse / og | hvad falsk og Svig dem baade |
 vederfareet er. | [Ottekantet Vignet.] | [Røsgen.] |
 Prentet i Kiøbenhafn / Aar 1710. Titelen er om-
 givet af en, forneden dobbelt, Røsgen-Ramme.
 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B.
 — Bl. [A 1]^v (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til

Kæseren. — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2^r og ender Bl. [B 7]^r. — Bl. [B 7]^r Overskrift: Her efter følger en skøn Underviisning af en gammel Mand / hvorledis hver from Christen skal føre sit Lefnet. Dette Digt ender nederst Bl. [B 8]^r med: **AMEN.**

6. U. St. 1729. — Kgl. Bibl. Kbh.

En Smul | Historie, | Om | Tvende Kiøbmænd |
og om en Værlig og Dyderig | Kvinde, og hvor-
ledes det gif | den eene Kiøbmands Hustru udi |
hans fraværelse, og hvad falsk | og Svig dem
begge ve- | derfaret er. | [Firkantet Vignet.] | [Røs-
gen.] | Trykt Åar 1729. Titelen er omgivet af en Røsen-Ramme. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1]^r (Titelbladets Bagside) Overskrift: **Til Kæseren.** Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2^r og ender øverst Bl. [B 7]^r. — Bl. [B 7]^r Overskrift: Herefter følger en skøn Underviisning af en gammel Mand, hvorledes hver from Christen skal føre sit Lefnet. Dette Digt ender Bl. [B 8]^r med: **AMEN.**

7. U. St. 1738. — Kgl. Bibl. Kbh.

En Smul | Historie, | Om | Tvende Kiøbmænd |
Og om en Værlig og Dy- | derig Kvinde, og hvor-
ledes | det gif den eene Kiøbmands Hu- | stru udi
hans fraværelse, og hvad | falsk og Svig dem
begge ve- | derfaret er. | [Samme Vignet som paa

Titelbladet af Udg. 4.] | [Røsgen.] | Trykt Aar 1738. Titelen er omgivet af en Røsgen-Ramme. 8°. 16 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-B. — Bl. [A 1] v (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — Selve Fortællingen begynder øverst Bl. A 2^r og ender øverst Bl. [B 7]^r. — Bl. [B 7]^r Overskrift: Herefter følger en støn Underviisning af en gammel Mand, hvorledes hver from Christen skal føre sit Levnet. — Dette Digt ender Bl. [B 8]^r med: AMEN.

8. København, formodentlig 1769. — Preussische Staatsbibliothek, Berlin.

En meget smuk | Historie | om | tvende Kjøbmænd | og | en redelig, dydig Kone; | i hvilken vises, | hvorledes det gik den ene Kjøbmands | Hustru i hans fraværelse, samt hvad | falskhed og Svig dem begge | er vederfaren. | [Vignet.] | [En Streg.] | København. | Trykt og tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 150. 8°. 24 paginerede Sider. — S. (2) (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren. — Selve Fortællingen begynder S. (3) og ender S. 22. — S. 22 nederst Overskrift: En støn Underviisning af en gammel Mand, hvorledes enhver from Christen bør føre sit Levnet. Dette Digt ender nederst S. 24. — Tallet, der skal lægges til 1424 (se ovf. Udg. 2 og 4), er i denne Udgave 345, hvilket giver 1769. Forudsat at denne Bestemmelse

17*

af Trykkeaaret er rigtig, er Bogtrykkerens Navn Thomas Larsen Borup.

Det eneste kendte Eksempel af denne Udgave er indbundet bag i: En skön och lustig Historia om Fyra Köpmän. Lund 1786, som paa Titelbladet bærer en skreven Notits med Rasmus Nyerups Haand; Samlingsbindet har tilhørt Brødrene Grimms Bibliotek, er derfra 1865 kommet til Universitetsbiblioteket i Berlin, for endelig at havne i det nuværende Preussische Staatsbibliothek.

†9—10. Trykt i dette Aar.

I sin Almindelig Morskabslæsning. Kbh. 1816, S. 173 skriver Rasmus Nyerup: Foruden den anførte gamle danske Udgave [1599] af denne Historie, haves den ogsaa trykt i Kjøbenhavn 1738, og flere Gange med den Tidsbestemmelse „trykt i dette Aar.“ Ingen Udgave med denne Betegnelse er imidlertid kommet os for Øje, og selv om vi her i Bibliografien som Minimum har reserveret to Numre dertil, er vi dog klare over, at Slutningsbemærkningen hos Nyerup kan skyldes en Fejlhuskning.

11. Haderslev 1807. — Kgl. Bibl. Kbh.

Histoerie | om | fire Kjøbmænd, | saa og | om en
dydig Kone, | eller | hvorledes det gik | den eene
Kjøbmands Hustru | i Mandens Fraværelse, | og
hvad Bedragerie dem begge er vederfareet. | [Vig-

net.] | [En Dobbeltstreg.] | Trykt i Haderslev 1807.
8°. 24 paginerede Sider. — S. (2) (Titelbladets
Bagside) Overskrift: Til Kæseren. — S. (3) Over-
skrift: Hvorledes de fire Kiøbmænd først komme
tilsammen, og reisede med hverandre til Paris i
Frankrige. — Teksten har i denne Udgave været
Genstand for en stilistisk Gennemarbejdning;
Slutningsdigtet er udeladt.

12. København 1896. — Udgivet ved H. O. Lange.

En støn Historie, | Om tuende Kiøbmænd, oc |
om en ærlig oc dydelig Quinde. Oc | hvorledis
det gic den ene Kiøbmands Hu- | stru vdi hans
francærelse, Oc hvad | falsk oc suig dem baade |
vederfarit er. Titelen, som er trykt i rødt, danner
en Dobbelttriangel i et sekskantet eller ovalt Felt,
der er omgivet af en bred, penne tegnet og streg-
ætset Ramme trykt i sort og signeret TB (sammen-
slynget) 96. 4°, men kun 16 cm. høj og 13 cm.
bred. 46 paginerede Sider, inkl. Smudstitel og
Titelbl. S. (1) [= 5. Side af Ark a] Smudstitel: **EN**
SKØN HISTORIE [Ornamenter]. S. (3): Ho-
vedtitel. S. 5 Overskrift, trykt i rødt: Til Kæseren.
S. 7 Overskrift, trykt i rødt: **Det haffuer begiffuit**
sig paa en tid, vdi det Aar, som mand screff effter
Christi Fødsel, Tusind, fire hundrit, fire oc tiue,
At fire offuermaade Rige Kiøb-, hvorefter Teksten
fortsætter i sort Tryk. Alle Kapiteloverskrifter trykt
i rødt, ligeledes S. 45 Slutningssætningen. S. 46

Kolofon: Udgivet i nøjagtigt Optryk efter Udgaven, trykt i Kjøbenhavn af Hans Stodelman, MDLXXXIX, ved H. O. Lange [Ornamenter.] Titel, Initialer og Ornamenter tegnede af Th. Bindelsbøll [Trykfejl for: Bindesbøll] [Ornamenter]. Trykt paa Haandpresse i et Oplag af cxxxvii Exemplarer af Simon Bernstein, Peder Hvidtfeldtstræde 1, Kjøbenhavn, og fuldendt den xvij October MDCCCXCVI [Ornamenter.] Herunder Bernsteens Bogtrykkermærke, tegnet i Pen af Hans Tegner og gengivet i Stregætsning. I Midterfeltet det egentlige Bomærke: en Farveballe, hvorpaa sidder en Ugle med udbredte Vinger; omkring Ballen Monogrammet **SB** i Slynngninger; herunder Aarstallet 1882 og nederst Tegnens Signatur. I hvert af Sidefelterne tre Farveballe, ordnet i Trekant. I et Felt foroven: *Simon Bernstein*, i et tilsvarende Felt forneden: *Kjøbenhavn*.

Paa Omslaget: [Uglen paa Farveballen] **EN SKØN HISTORIE** [Ornamenter], alt trykt i rødt.

Af Oplaget er nogle Eksemplarer trykt paa japansk Papir.

Om denne Udgave se Bogens Verden II. 1919-20, S. 5, hvor der i Henning Brøchners Afhandling: Simon Bernstein og hans Produktion, er gengivet en formindsket Facsimile af S. 44-45.

**TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN
PAPIRET LEVERET AF DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER
REPRODUKTIONERNE UDFØRTE I F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONSATELIER**

●
OPLAG: 425 EXEMPLARER

●
NIENDE BIND FÆRDIGTRYKT D. 24. JULI 1923.

14 DAY USE
RETURN TO DESK FROM WHICH BORROWED
LOAN DEPT.

This book is due on the last date stamped below, or
on the date to which renewed.

Renewed books are subject to immediate recall.

DEC 4 1965 64

REC'D LD

NOV 20 '65-4PM

LD 21A-60m-3,'65
(F2836s10)476B

General Library
University of California
Berkeley

M518924

~~845
J 7
a
v. 9.~~

